WEST-INDIE OF DE COLUMBISCHE-ARCHIPEL.

Wij zijn thans genaderd tot de beschrijving van eenen archipel die door ligging, schoonheid, vruchtbaarheid en invloed op het volksleven bij geen ander' achterstaat. Wij zijn thans genaderd tot die magtige reeks eilanden die zich van de noordoostkust van *Yucatan* naar het oosten en van de zuidpunt van *Florida* weder naar het zuiden rigt, zich tot de kusten van *Columbia* uitbreidt en als een schakel van zeebrekers beschouwd kan worden, die den *Atlantischen-Oceaän* verhinderen tot de kusten van *Middel-Amerika* en *Mexico* door te dringen.

De uiterste einden van den archipel zijn 10° 15′ en 27° 30′ noorderbreedte en 293° tot 318° oosterlengte. Het middelpunt is *Haïti* of *St. Domingo*, de kostelijkste bloem in den rijken lusthof.

Men kan van dezen grooten archipel onmogelijk spreken, zonder aan zijne geschiedenis herinnerd te worden. Het is waar, er zijn niet veel meer dan 3 eeuwen verloopen, sedert deze groep eilanden tot het gebied der land- en volkenkunde gebragt werden; en nogtans is er geen oord op Aarde die een' grooter invloed op het leven en de lotgevallen der gansche menschheid gehad heeft. Nog veel minder kan een land zich beroemen, alleen door ontdekt te worden, eene zoo snelle, zoo verbazende omkeering in de menschelijke aangelegenheden voortgebragt te hebben, als deze eilandenwereld, die de Franschen met vrij wat regt den naam van *Columbische-Archipel* gegeven hebben. De naam *West-Indie* toch is het gevolg der dwaling, dat COLUMBUS bij zijne landing op *Guanahani* niet een nieuw werelddeel meende te betreden, maar de uiterste eilanden van den *Indischen-Archipel*.

Daar wij reeds uitvoerig van de eerste ontdekking hebben gesproken, herinneren wij den lezer alleen, dat het den 11 October 1492 was, dat COLUMBUS op het eiland *Guanahani*, een der *Lucayen*, landde. *Cuba* en *Haïti* werden op dezelfde vaart ontdekt. De tweede vaart des grooten ontdekkers onthulde *Porto-Rico*, *Jamaica* en bijna de gansche groep der *West-Indische-Eilanden*. Op de derde ontdekkingsreis vond men *Tabago*, *Granada* en *Trinidad*, aan de monden van den *Orinoco*. De toenmalige toestand dezer eilanden was bijna dezelfde waarin wij nog tegenwoordig een groot deel der *Zuidzee-Eilanden* vinden. Zonderling genoeg vertoonde zich ook het dubbele menschenras dat wij in *Australie* vinden, doch in omgekeerde betrekkingen. In *Australie* is het de donkere menschenstam die als de oorspronkelijke bevolking optreedt; maar juist de bruine, die in de australische wateren zich als de later gekomene veroverend en onderdrukkend vestigde, was hier die welke de meerderheid der bevolking uitmaakte en voor het donkerder ras achterwaarts week. De zwarte stam der Cariben [1]) was een aantal jaren te voren, als onstuimige veroveraars, binnengedrongen, te vuur en te zwaard op de vredelievende eilanders aangevallen, en had zich gevreesd gemaakt in den ganschen archipel. Als eene bijzonderheid moet daarbij opgemerkt worden dat het donkere menschenras hier het beschaafdere was, wapens vervaardigde, scheepvaart en koophandel dreef, en zoowel door den moed zijner zonen als door zijn maatschappelijk overwigt en heldenzin, de bruine bevolking voor zich tot den arbeid dwong.

De inboorlingen van beide stammen leefden onder kaziken, wier districten en heerschappijen naauwkeurig afgebakend waren. Zij beoefenden den landbouw, waren matig, nuchter, vertrouwelijk, opregt. De Cariben waren wilder, krijgshafter, en zelven veroveraars, zagen zij het gevaar in dat de spaansche vreemdelingen bragten. Zij boden het eerste tegenstand, maar zwichtten voor de europische wapenen. Daar zij zich schuldig maakten aan menscheneterij, meenden de Spanjaarden geregtigd te zijn om hen geheel uit te roeijen.

De volken dezer eilanden hadden niettegenstaande de schrikkelijke verbastering nog eene schaduw der oorspronkelijke Godsvereering behouden. Zij geloofden aan een hoogste wezen dat in den hemel woonde, dat onsterfelijk, almagtig, onzigtbaar was. Zij voegden het echter een' oorsprong toe en gaven het eene moeder, doch geen' vader. Zij stelden zich hem te verheven voor voor iedere onmiddelijke gemeenschap met de menschen, met wien hij slechts door de zemies, eene soort van dienende geesten, zooals de engelen, verkeerde. Ieder kazike had zijnen zemie, dien hij om raad vroeg, aanriep en wien hij met zijn geheel volk vereerde. Even als op de *Zuidzee-Eilanden* waren er afzonderlijke gebouwen, waar het beeld van den zemie — doorgaans eene afschuwelijke, kolossale figuur — opgerigt was. Elke familie en elk persoon had weder zijn' eigen zemie of beschermgeest. Men zag

[1]) Caribe is een spaansch woord en beteekent wildeman. De schrijfwijze Caraïbe is eene verbastering die door niets gewettigd wordt.

hen in alle deelen der hut, op al het huisraad, ja zij werden in de gedaante van kleine beeldjes op het ligchaam gedragen, in den veldslag op het voorhoofd gebonden en hun eene groote werkzaamheid toegeschreven. De zemies van gelukkige menschen waren zelfs een voorwerp van ijverzucht, daar men meende dat de deugden van den zemie op iederen tijdelijken bezitter overgingen. Zij werden daarom dikwijls gestolen, en om ze dit lot te onttrekken, verstopte men ze bij de aankomst der Spanjaarden op het zorgvuldigst, hetgeen deze in den waan bragt dat zij met Atheïsten te doen hadden. De zemies waren hetzelfde wat de laren en penaten bij de Romeinen, de feitisso's bij de Afrikanen, de ondergodheden bij de Indiërs zijn. Even als bij de Grieken en Latijnen, bij de Braminen en Negers waren bergen en dalen, bosschen en rivieren, hemel en aarde met geesten en bovenaardsche wezens bevolkt. Priesters, mysteriën, orakels en de gansche kraam van het bijgeloof, waartoe, helaas! het menschelijke gemoed zoo zeer neigt, speelden ook hier hunne rollen. Charlevoix verhaalt ons: „De kazike — het was op *Haïti* — maakte zekeren dag bekend, dat hij ter eere van zijnen zemie een feest wilde aanrigten. Zijne onderdanen snelden van alle zijden toe en vormden eene plegtige processie. Mannen en vrouwen hadden zich op het fraaist versierd en met allerlei kostbaarheden getooid. De meisjes alleen waren geheel naakt. De kazike ging aan het hoofd en sloeg op eene soort van trommel, zette zich aan den ingang van eenen tempel neder en trommelde zoolang totdat de geheele schaar den tempel binnen was. De vrouwen droegen onder gezang manden, met koeken gevuld en met bloemen versierd. De butios namen deze offers onder luide kreten in ontvangst, braken ze stuk, wijdden ze den zemie toe en verdeelden ze onder de hoofden der gezinnen, die ze als een veilig behoedmiddel tegen ieder ongeval gedurende het aanstaande jaar beschouwden en bewaarden. Na de uitdeeling traden de vrouwen op den voorgrond en zongen hymnen, wier inhoud den lof bevatte der zemies, de wapendaden hunner voorouders en het bedrijf hunner aanvoerders. Ten slotte werden gebeden tot den zemie gerigt, waarin men hem smeekte om het volk te bewaken en te beschermen." Heilige grotten, bronnen en bosschen boden gelegenheid tot bedevaarten aan. Zieke kaziken worgde men om hun eer te bewijzen. Stervende onderdanen bragt men buiten het dorp of worgde hen ook wel, als de kazike het vergunde. De doode droogde men uit, en verbrandde hem of zette hem in eene grot bij. Zij geloofden aan eene voortduring der ziel, hadden eene voorstelling van de Elyzeesche velden en van eene plaats van straf. Dansen, spelen, zingen en alle soort van tijdverdrijf was ingevoerd. Het eenige muzijkinstrument was de trommel.

Zoo was de toestand en de trap van beschaving waarop de volken dezer eilanden stonden, toen hun uur sloeg, en zij door de Spanjaarden ontdekt werden. Zij hadden weinige behoeften en wonnen met geringe moeite het noodige onderhoud. Eene eeuwige lente zag op hen neêr. Het gemis aan jagtvelden verminderde de gelegenheden tot wildheid, en bij den overvloed van eetbare gewassen vermeerderden zij snel. Zonder de aankomst der Spanjaarden zou zich hier eene eigene beschaving ontwikkeld hebben; doch thans is die bevolking welke destijds ettelijke millioenen bedroeg, tot op het laatste spoor vernietigd. Alle westersche volken van *Europa* die scheepvaart drijven, hebben zich hier met uitzondering der Portugezen nedergezet en bijdragen tot de nieuwe bevolking geleverd, in wier aderen zich nog in zoo verre eenig bloed der oorspronkelijke bevolking beweegt, als de antillische schoonen in de oogen der overwinnaars genade vonden. De verdelging dezer groote bevolking is eene schandvlek voor *Europa*, dat haar door een niet minder schandelijk gedrag heeft pogen goed te maken. Immers, de tegenwoordige bevolking bestaat voor vier vijfden uit afrikaansche Negers, wier verplaatsing uit hun vaderland niet minder afkeer verwekt, dan de verdelging der oude bewoners. Ja deze schoone archipel is de begraafplaats van drie werelddeelen, want millioenen ongelukkige kinderen van *Europa*, *Afrika* en *Amerika* hebben met hun bloed den grond gemest. Sedert de afschaffing der slavernij in *Britsch-West-Indie* is de bevolking met koelies uit *Azie* vermeêrd.

Met uitzondering van een aantal der kleinsten, zijn alle *West-Indische-eilanden* trotsche berggestalten, die zich uit den oceaan opgeheven en waarom zich bekoorlijke dalen, vruchtbare vlakten en lagchende kustzoomen gelegerd hebben. De geographische ligging tusschen den 10 en 25° noorderbreedte verschaft eene eeuwige lente, daar geene kruin der prachtige bergen die hunne omtrekken in het luchtruim afteekenen, tot boven de grenzen der eeuwige sneeuw opklimt, en de aanhoudende zeewinden de tropische hitte aanmerkelijk verzachten. De sterke uitwasemingen van den oceaan vervullen de lucht met eene toereikende menigte dampen, die door de bergkruinen tot zich getrokken, in het geschikte jaargetijde in regenstroomen nedervallen of wel de overige maanden in millioenen dauwdroppels planten en gewassen drenken en de talrijke bronnen voeden die in alle rigtingen den oceaan verkwikkende boschbeken toezenden. Bevaarbare rivieren heeft *Trinidad* alleen, doch genoegzame rijkdom van water ieder eiland in het bijzonder. De vulkanische gronden der meeste eilanden worden derhalve ruimschoots gedrenkt, en van daar aanschouwt men hier eene

plantenweelde, die alleen op de *Oost-Indische-Eilanden* wordt wedergevonden. Elk die uit *Europa* komt, ziet in *West-Indie* een paradijs en kan niet ophouden de heerlijke landschappen die hij aanschouwt, te bewonderen. En toch kan de *Columbische-Archipel* met regt het graf der Europeërs genoemd worden. Giftige koortsen vernielen al spoedig de kiem des levens en der gezondheid, want de zware tropische regens, de stilstaande poelen, de bezigheden zelfs ontwikkelen kiemen der verwoesting. Vreesselijke stormen vernielen huizen en plantaadjen en slingeren ze in zee, en de Europeeër komt het klimaat in zijne vernielingen te hulp door zijne neiging tot sterke dranken en zucht naar genot. Maar nog altoos lokten de rijke opbrengst der landerijen, de overvloed van allerlei producten, de schoonheid des lands nieuwe offers, en inderdaad de *Antillen* zijn zoo schoon, dat een reiziger getuigde: „Ook als graf zijn zij een' noordschen winter van negen maanden en drie maanden slecht weder voor te trekken."

De oppervlakte der gezamenlijke *West-Indische-Eilanden* beloopt bijna 4700 vierkante mijlen, waarop 3½ millioen menschen leven, namelijk 700,000 blanken, 700,000 vrije kleurlingen en ruim 2 millioen zwarten, van welke meer dan een vierde nog in slavernij verkeert. Nergens zijn de verschillende menschenrassen meer dooreengemengd dan in *West-Indie:* men ontmoet er blanken, bruinen en zwarten, van allerlei schakeringen. Invoer van slaven geschiedt nog slechts alleen op *Cuba* en *Porto-Rico*. Overal buiten de spaansche bezittingen is óf de slavernij afgeschaft, óf ten minste de invoer van slaven verboden.

EENE SLAVENMARKT IN WEST-INDIE.

Het is reeds opgemerkt geworden, dat er op de *Antillen* noch eene groote, noch eene kleine jagt bestaat en de NIMRODS er dus weinig voldoening kunnen vinden. Het hooggeschatte vermaak om wild te verschalken kan men hier hoogstens aan vledermuizen, stinkdieren, hagedissen, slangen en anderen van deze soort uitoefenen. Intusschen is er nog een dier voorhanden dat een' engelschen vossenjager een nabobs-vermaak bezorgen kan. Wij bedoelen den krokodil of kaaiman, die op *Cuba*, op *Jamaica* en *Haïti*, in het kort overal is waar zoet water naar zee stroomt. Zij zijn buitengemeen wild en vraatzuchtig en niet zelden zoowel voor de blanke als zwarte bevolking gevaarlijk. Schildpadden komen vooral op de vastendagen te stade en zijn inzonderheid op *Jamaica* van een' zeer kieschen smaak. Het water der zee is in deze streken buitengewoon doorzigtig, zoodat men in de diepte alles kan gadeslaan wat zich daar bevindt. De bodem der zee gelijkt naar een' verzonken' tuin, waar tusschen het riet, schelpen, visschen, koralen en andere zeeproducten schitte-

ren. Het strand en het water worden door een aantal prachtige watervogels verlevendigd en wel in eene zoo groote menigte dat zij ieder denkbeeld te boven gaat. Maar ook in de bosschen wemelt het van gevogelte, van schoone papegaaijen en bekoorlijke kolibries, en de vrouwen der *Antillen* dragen die kleine vogeltjes opgezet op hoofd en boezem. Zelfs eene kleine, maar buitengemeen schoone slang dient te *Havanna* tot sieraad der dames. Aan zwermen insekten ontbreekt het natuurlijk niet; de bijen zijn uit *Europa* overgekomen.

Het plantenrijk biedt groote schatten aan, en de schoonste vormen vindt men hier in weelderige volheid en verscheidenheid. De bananen verfraaijen het land en voeden de menschen. De katoenboom of *bombyx ceiba* bereikt eene reusachtige grootte. De verschillende palmensoorten wiegen hunne kruinen op 180 voet hooge stammen. Campeachyboomen omringen de plantaadjen. Cederen, cecropiën, ijzerhout- en sebesteboomen leveren timmerhout, en de trotsche tamarindeboom is ook door zijne vruchten nuttig. Oranjeappelen, citroenen, vijgen, granaatappelen, achra's, perseën, anonen, spondiën en de thans ook van de *Zuidzee-Eilanden* ingevoerde broodboom leveren een' overvloed van het heerlijkste voedsel. De kostelijke ananas, het voedzame st. jansbrood, in de hoogere streken europische ooftsoorten en de zoete druif verbreiden overal vreugde en zegen. Reeds in de verte ontwaren de aankomenden dat zij de gelukkige eilanden naderen; want over de zee komt hun de geur der duizendvoudige bloesems te gemoet. Hoogten en dalen zijn met bloemen en struiken bedekt, waarvan onze broeikassen slechts een gering denkbeeld geven. Het virginische sepidium bedekt de weiden; het amerikaansche bazilickruid, de cleomen en dergelijke gewassen versieren de savannen. De bescheidene meerplant verbergt zich aan de berghellingen in de schaduw van den fluweelpopulier en der veelvuldige mimosen. Inzonderheid onderscheidt zich onder de laatste soort de *acacia farnese* door de teederheid van hare bladeren en de liefelijke geur van hare gele, als ringen aaneengeschakelde bloesems. De ruëliën maken een sieraad der bosschen uit, wier trotsche stammen met wijngaardloof, passiebloemen, bignonia's en een ontelbaar getal lianen omslingerd zijn. Het gezigt van een west-indisch bosch heeft iets onbeschrijfelijk bekoorlijks. Het ziet er uit, als ware het tot een feest toebereid. Verscheidene varensoorten gelijken naar palmen. De onechte kaneel *(wintera canella)*, de guajac en de caribische koortsschors *(cinchona caribea)* dienen tot artsenijplanten. Zelfs waar de grond dor, droog en steenachtig is, ziet men de blijken eener onovertroffen plantenweelde in duizenden cactussen, even avontuurlijk van vormen, als prachtig van bloemkelken.

De plantaadjen in *West-Indie* leveren inzonderheid suiker, koffij en katoen op.

Het suikerriet, hetwelk wordt aangekweekt, is van drieërlei soort. De zoogenaamde *canna creolia* werd in 1606 van de *Canarische-Eilanden* naar de *Antillen* gebragt, en het was *Santo-Domingo* of *Haiti*, waar door AGUILLAR het eerste suikerriet geplant werd. Sedert heeft het zich heinde en ver verbreid, en de hoeveelheid van dit zoete product hetwelk de *Antillen* jaarlijks aan *Europa* afleveren, beloopt niet minder dan 9 millioen centenaars. Sedert geruimen tijd echter is de *canna creolia* verdrongen door eene andere suikersoort, de *canna de Tahiti*, die een zeer ligt en aangenaam groen heeft, weshalve men reeds in de verte eene suikerplantaadje van iedere andere onderscheiden kan. Doch het tahitische suikerriet heeft daarenboven ook andere kostelijke eigenschappen, want het is veel sappiger dan het gewone riet en geeft op dezelfde oppervlakte een derde deel suiker meer dan het kreoolsche. Ook levert het meer brandstof, wat hier van veel belang is, daar de onberaden wijze waarop de bosschen zijn gedund of wel geheel gekapt, het hout duur heeft gemaakt. Eindelijk is een niet gering voordeel van het tahitische riet, dat het veel minder besproeijing vordert dan het kreoolsche, ja zelfs op een' dorren grond tieren wil. COOK en FORSTER hebben dit gewas het eerst bekend gemaakt; BOUGAINVILLE heeft de verdienste het naar *Mauritius* verplant te hebben. Van hier werd het naar *Cayenne* gebragt en in 1792 naar *Martinique*, *Haïti* en andere *Antillen*. De sombere kapitein BLIGH verplantte het met den broodvruchtboom naar *Trinidad*, van waar het naar *Caraccas* overging. De opstand op *Haïti* verwoestte de suikerplantaadjen aldaar en maakte derhalve het aankweeken van het tahitische riet op de overige eilanden dubbel noodzakelijk.

Behalve deze beide soorten wordt ook eene derde, de *canna di Guinea* gebouwd, die wel is waar minder sappig, maar tot het maken van rum bijzonder geschikt is. Dit afrikaansche riet heeft eene roodachtige kleur, doch wordt weinig geplant.

Merkwaardig is het dat het tahitische riet in een zeer vet en broekig land wel meer sap, maar minder suiker levert. Het verlangt meer mager en droog land, en ook hierbij hebben wij dus gelegenheid de wijsheid des Scheppers te bewonderen, die ieder land dat gaf wat het noodig had: den droogen eilanden in de *Zuidzee* het sappige riet.

Om eene suikerplantaadje aan te leggen worden op de *Antillen* inzonderheid de ronde gronden gekozen. De grootste plantaadjen die men op de *Antillen*

ziet, wordt doorgaans *yngenio's* genoemd en bevatten nagenoeg 1500 morgen lands. Het grootste derde daarvan wordt met riet beplant. Een ander derde bestaat uit kost- en het overige uit houtgronden. De kostgronden worden beplant ten deele met pisang en andere kostplanten, die met bakeljaauw en eenige kleine huisdieren, voornamelijk varkens en kippen, die door de zwarten gehouden worden, het voornaamste voedsel voor de slaven of daglooners opleveren. De houtgronden verschaffen het noodige timmerhout voor de plantaadje en het benoodigde brandhout. De voornaamste gebouwen op eene suikerplantaadje zijn een stoom-, water- of rosmolen, een stook- of kookhuis met de noodige ketels en pannen, een klaarhuis hetwelk den halven oogst moet kunnen bevatten, met bakken die 6000 gallons melassie moeten kunnen inhouden; eene distilleerderij, met helmen, ketels, pompen en eene ruimte om de rum te kunnen bergen; twee pershuizen die op de zijden open zijn; een hospitaal voor de zieke Negers, met een afzonderlijk voor de kraamvrouwen; schuren ter berging van de plantaadje-gereedschappen, loodsen voor de timmerlieden, kuipers, molenmakers en smeden; een' stal voor nagenoeg 60 muilezels met een' korenzolder daarboven, en eindelijk de noodige woningen voor den eigenaar, den directeur en de overige blanken.

Het bereiden van den grond eer het riet daarin geplant wordt, wordt voor het hardste werk op de plantaadje beschouwd. Eerst worden vierkante gaten, overdwars vier voeten breed in den grond gegraven. De hoeken dezer gaten worden aangewezen door kleine stokken, die daarin gestoken zijn door de jonge Negers welke dit vrij regelmatig doen kunnen, daar een lange ketting over het land gespannen wordt om de rijen der gaten evenwijdig te bekomen. Later worden de gaten nog dieper uitgegraven, en door de aarde naar de randen te brengen, worden de gaten volmaakt vierkant. Alsdan wordt het land gemest en blijft zoo tot den planttijd liggen. Deze valt met het voorst van den regentijd in.

Het suikerriet wordt voortgeplant door het haksel, dat boven van de plant ter hoogte van 18 duim van den top afgesneden wordt. Dit haksel is ongeveer 12 duimen lang en wordt, alvorens het aan den grond toevertrouwd wordt, eerst geweekt. De regen is hoogst noodzakelijk voor den groei van het jonge riet, en in droog weder kan de plant met geene hoop op een' goeden uitslag aan den grond toevertrouwd worden. Zoo het weder het planten begunstigt, worden de bundels naar het suikerveld gebragt, en de jongere Negers plaatsen twee of drie haksels in ieder vierkant, terwijl de meer bekwame werklieden in de gaten kleine sleuven ter diepte van omstreeks 6 duimen graven, waarin zij de planten plat leggen, zoodat aan weêrskanten de spruiten voor den dag komen.

Na elf of twaalf maanden heeft het riet de noodige rijpheid en is geschikt om afgesneden te worden. De zwarten, met eene bijzondere soort van bijlen gewapend, worden even als bij het graven in eene lijn gerangschikt en gaan op de volgende wijze te werk. Eerst wordt de top alsmede dat gedeelte hetwelk tot voortplanten gebruikt wordt, afgesneden; het overige wordt aan stukken van ongeveer 3 voeten in lengte gehakt en met de groene toppen zaamgebonden in bundels van 20 tot 30 stuks. De hakkers, naarmate zij voortgaan, snijden tevens de wilde uitwassen van het riet weg, dat anders minder goed zou kunnen zaamgebonden worden. Naderhand worden de wilde spruiten tot brandstof gebruikt, terwijl de groene toppen tot voeder voor het vee dienen. De bundels riet worden vervolgens op karren geladen en zoo digt mogelijk bij de molens nedergelegd, om het werk te verligten der jonge Negerinnen, die ze op hare hoofden naar de deur van den molen brengen, alwaar zij ontdaan worden van de groene toppen waarmede zij zaamgebonden zijn.

Het onderste deel van den molen bestaat hoofdzakelijk uit drie digt bij elkander geplaatste cilinders, die rondgedraaid worden door middel van getande raderen en het daartusschen verbrijzelen. Naast deze cilinders staat de Neger, belast om den molen met riet te onderhouden; doch bij sterken wind draait de molen zoo snel dat twee Negers daartoe noodig zijn. Het uitgeperste sap wordt gevangen in eene looden goot onder de cilinders en loopt daardoor naar eenen bak — waar het door twee houten teemsen vloeit om van de daarin nog achtergeblevene stukjes riet gezuiverd te worden, en vervolgens door een metalen buis naar het kookhuis. Het riet zelf, na door de cilinders verbrijzeld te zijn, glijdt over een hellend vlak door eene opening in den muur van den molen, vanwaar het door de Negers en oude vrouwen wordt weggedragen, die het in de zon uitspreiden en omkeeren, ten einde het, droog zijnde, als brandstof te gebruiken.

Het sap uit het suikerriet, door buizen naar het kookhuis geleid, loopt in de kookketels, die in grootte op brouwketels gelijken. In deze ketels wordt het bijna tot eene kokende hitte gestookt, en door zekere hoeveelheid loog die men er in mengt, vergaart zich al de onreinheid op de oppervlakte. Het sap wordt nu van onder het schuim geschept en in een' anderen ketel gestort, waar het geschuimd wordt, totdat het doorschijnend is, terwijl men het bij voortduring laat koken. Daarop wordt het door middel eener goot geleid naar den grootsten der vier uitdampingsketels (doorgaans de hoofdketel genaamd), waar het op

nieuw gekookt en geschuimd wordt, tot de hoeveelheid door dit gedurig schuimen en uitdampen genoegzaam geslonken is om vervat te kunnen worden in den tweeden of volgenden ketel waarin het vervolgens geleid wordt. Het sap heeft nu ongeveer de kleur van den madera. In dezen tweeden ketel wordt het koken en schuimen voortgezet, en wanneer het sap niet zoo helder wordt, als men verwacht had, wordt zekere hoeveelheid kalkwater en loog daarin gemengd. In de derde en volgende ketels gaat de bewerking altoos op dezelfde wijze voort. Dit veelvuldig koken is een moeijelijk en eentoonig werk. Het koken moet onmiddellijk plaats hebben, nadat het uit het riet is geperst, daar het door de hitte der luchtstreek in minder dan een half uur in staat van gisting zou zijn.

De koelbakken, doorgaans ten getale van zes, zijn ondiepe houten vaten van een' voet diepte, 7 voeten lang en 5—6 voeten breed. Hier loopt de suiker, naarmate zij verkoelt, tot eene massa van onvolmaakte, half gevormde kristallen en scheidt zich van de stroop.

Het kooksel van elken dag wordt den volgenden morgen in emmers uit de koelbakken van het kookhuis overgebragt naar het klaarhuis, waar het 5—6 weken in vaten blijft liggen, terwijl de stroop in daaronderliggende bakken afdruipt. Wanneer het dampen ophoudt, worden de vaten opgekuipt, en de suiker is dan voor den uitvoer gereed. Op plantaadjen waar stoomwerktuigen zijn ingevoerd, worden verscheidene verrigtingen door denzelfden toestel bewerkstelligd.

HET WERKEN DER NEGERS OP DE PLANTAADJEN.

Waar de slavernij niet is afgeschaft, is het gebruik van de zweep nog algemeen, ten einde de tragen aan te sporen. De plantaadje-Negers worden gewoonlijk in drie partijen naar de rietgronden gebragt. De eerste troep bestaat uit de sterkste mannen en vrouwen, de tweede uit de knapen, meisjes en de zwakkere volwassenen, de derde uit de jonge kinderen. Het werk is naar de krachten verdeeld, zoodat de kleine zwarten niet anders doen dan wieden. Vóór zonsopgang worden zij op het gelui van eene klok of het blazen op eenen hoorn bij elkander geroepen, waarbij zij den benoodigden mondvoorraad medebrengen.

De levendigheid en werkzaamheid die op eene suikerplantaadje heerschen, is gelijk aan die welke plaats vinden op de esschen bij de groote overijsselsche en drenthsche dorpen ten tijde van den oogst. Alle Europeanen en blanken zijn gekleed in witte buizen en broeken, of met dergelijke kleederen van rood en blaauw gestreept katoen. Een troep zwarten draagt het suikerriet in bundels op het hoofd naar den molen, en een andere brengt het uitgeperste riet naar het kookhuis. Ginds ziet men eene menigte kalkoenen bescherming zoeken tegen

de brandende zon, terwijl de rivier of kreek wemelt van ganzen en eenden. Kuipers en timmerlieden zijn ijverig aan het vaatwerk bezig, en karren die door 6 of 8 ossen getrokken worden, voeren de maïs naar de korenschuur, terwijl de kinderen bezig zijn met afladen, of plukharen met de zwijnen, waarmede zij in kleur wedijveren en die zich bij het minste opzien even ijverig toonen om zich op het graan te vergasten als de zwarten om hen te keer te gaan.

Een tweede voorwerp der koloniale industrie op de *Antillen* is de koffij. De koffijboom stamt oorspronkelijk uit *Gelukkig-Arabie* en was langen tijd een benijd eigendom van dat land. Na vele mislukte pogingen gelukte het om den koffijboom in *Oost-Indie* aan te kweeken, en vervolgens ook in *West-Indie*. De koffij-kultuur breidt zich nog altoos op den *Columbischen-Archipel* uit. De boom wast het best in eenigzins hooge, koele, tropische dalen, waar hij bescherming vindt tegen de hevige noorde winden. De planten laat men doorgaans op vochtige en schaduwrijke plaatsen tusschen pisangbladeren ontkiemen en zet ze, nog jong, ruitsgewijze 7—8 voeten ver van elkander. In het derde jaar hebben zij eene hoogte van 5—6 voeten. Men snoeit hun alsdan den top, opdat zij kroonen zullen vormen. Op een' morgen lands staan doorgaans 800 boomen. Zij worden alle jaren zoo gesnoeid, dat men hun alleen de vruchtdragende takken laat. Reeds in het derde jaar levert de plantaadje een' oogst op, die nogtans eerst in het vijfde jaar rijkelijk wordt en nog tien jaren toeneemt. Van het vijftiende tot het twintigste jaar neemt de oogst weder af en houdt gewoonlijk met het vijf-en-twintigste jaar geheel op, waarom alsdan eene nieuwe planting moet geschieden. Waar de grond vet is, geeft een struik wel 6—8 pond groote koffijboonen, maar in een' droogen, zandigen grond levert hij niet meer op dan 2 tot 3 pond. De laatste heeft ook eene kleinere boon, maar is daarentegen veel geuriger. De koffijoogst moet drie malen in het jaar gehouden worden, daar de struik te gelijkertijd rijpe en halfrijpe vruchten en bloesems draagt. Zoodanige plantaadje levert een betooverend gezigt op, daar het groote aantal schoone roode bloesems op heldergroene struiken, met schitterend loof en over eene groote uitgestrektheid verstrooid, zich allerbekoorlijkst voordoet. Men erkent de rijpheid der vrucht aan hare donkerroode kersenkleur. Zij worden dan geplukt, in de zon gedroogd en in bijzonder daartoe ingerigte vijzels van het hulsel waarin de boonen liggen, afgezonderd. De deugd der koffij hangt van de gesteldheid der landerijen, de kracht van het luchtsgestel en de manier van behandeling af. De koffij vordert niet zoovele handen als de suiker en levert grootere voordeelen op. Men rekent dat *West-Indie* tegenwoordig 124 millioen centenaars koffij oplevert, waarvan 60 millioen alleen door *Spaansch-West-Indie* en 32 millioen door *Haïti* wordt geleverd. De koffij van *Martinique* wordt voor de beste van geheel *West-Indie* gehouden.

Wegens hunnen tabak zijn *Cuba* en *Porto-Rico* beroemd; uitmuntende soorten groeijen ook op andere eilanden. Bij de ontdekking van *Amerika* heerschte het gebruik om tabak te rooken alleen bij de wilden op *Haïti*. Vandaar breidde het zich over den ganschen Aardbol uit, niet zonder in den beginne dikwijls en niet ten onregte bestreden te zijn. Er zijn vorsten die strenge bevelen tegen het tabakrooken afgekondigd hebben, maar zoo als de uitkomst geleerd heeft — steeds te vergeefs. Wie wil zich ook laten dwingen om niets dan de vrije lucht in te ademen?

Na deze drie hoofdproducten verdienen ook de katoen, indigo, tarwe en cacao opmerking. De west-indische katoen is wel is waar schoon, maar levert uithoofde der hevige stormen en de zware slagregens in den oogst eene slechts geringe opbrengst op. Even zoo onzeker is de indigo-kultuur, waarom, vooral bij de nabijheid van *Guatemala*, de planter niet ligt tot het aanleggen van indigovelden overgaat. De cacao vraagt natte, bedompte, door hoog bosch ingeslotene streken en is derhalve op de *Antillen* niet regt op zijne plaats. Nog minder voordeelig is de aankweeking van tarwe, ofschoon zij op eenige hooggelegene velden tiert.

Een belangrijk artikel is de piment of jamaicapeper. Hij groeit hier overal in het wild, doch men legt daarvan ook plantaadjen aan. Alsdan is men gewoon eenige roeden bosch te vellen en zorg te dragen, dat pimentzaad daarop komt. Reeds het volgende jaar is de gansche plek met peperstruiken bedekt. Men zuivert in het tweede jaar het land, en laat nu de schoonste en sterkste struiken staan, die zich welhaast in schoone en bevallige boschjes herscheppen en schilderachtige partijen aan het land schenken. In de maanden Julij en Augustus bloeijen de boomen. De beziën worden kort na het bloeijen ingezameld, omdat het vochtige en kleverige vleesch, wanneer het aan den boom rijp wordt, moeijelijk te droogen valt. De beziën worden in de zon gehard, en zoodra dit geschied is, is de peper voor den handel gereed. Een enkele boom geeft soms 150 pond vruchten, en deze leveren een' centenaar drooge specerij. Vreemd is het, dat de boom niet verplant wil worden in landen waar hij niet inheemsch is.

De ingwer is uit *Oost-Indie* naar den *Columbiaanschen-Archipel* verplant en groeit nu op al de eilanden in het wild. Hij wordt nagenoeg eveneens als de aardappelen gepoot en behandeld, en een morgen lands geeft wel 1½ centenaar droogen ingwer.

Van belang is ook het aankweeken van den orlean of *rouca*, een' lagen boom, welks zaadbuizen 30 tot 40 korrels, in eene vleezige, hoogroode en stinkende substantie, verbergen. Men kookt deze buizen in zuiver water. De roode deelen scheiden zich af en zinken op den bodem. Na deze verrigting wordt het water afgegoten, het bezinksel in platte vormen verdeeld, vervolgens tot ronde of platte koeken gemaakt, gedroogd en in den handel gebragt.

Zeer aanzienlijk is de hoeveelheid was, die *West-Indie* oplevert. De bijen zijn van europischen oorsprong en over *Florida* naar deze eilanden gekomen. De suikerplantaadjen trekken haar het meest aan, doch tot haar verderf, daar de kleverige melasse waarnaar zij zoo begeerig zijn, haar den dood veroorzaakt.

Metaal brengen de *West-Indische-Eilanden* niet veel voort. De goudmijnen op *Haïti* die in de geschiedenis der eerste ontdekkingsreizen eene zoo treurige vermaardheid verkregen hebben, worden niet meer bewerkt. Ook die op *Cuba* zijn veronachtzaamd. Behalve goud bevatten de bergen ook zilver, koper, lood, kwikzilver, ijzer, zink, asphalt en zwavel. Aan de kusten wordt zeezout gewonnen.

De eilanden des *West-Indischen-Archipels*, die de hoofdgroep uitmaken, noemt men in het bijzonder de *Antillen* en wel de vier westelijke de *Groote-*, en de overige oostwaarts van daar gelegene kleinere eilanden de *Kleine-Antillen*. Deze benaming ontleent haren oorsprong aan de overlevering die uit de 14de en 15de eeuw, ook na de ontdekkingstogten van COLUMBUS, in *Europa* gangbaar bleef, volgens welke een groot eiland, *Antillia*, in de *Atlantische-Zee* moest liggen. Men waande het in *Hispaniola* gevonden te hebben, en zoo werd dan de naam op de geheele groep overgedragen.

De *Kleine-Antillen* deelt men in de *Maagden-* of *Virginische-* en de *Caribische-Eilanden*, waarvan de eersten diegenen bevatten die ten oosten der *Groote-Antillen* oprijzen, zoo als *St. Thomas*, *St. Croix*, *St. Jean* en *Tortola*, terwijl de laatsten uit de eilanden bestaan die zich zuidwaarts naar de *Orinoco*-monden uitstrekken. Tot eene andere, bij de zeelieden gebruikelijke verdeeling heeft de hier waaijende noordooster passaat-wind aanleiding gegeven, daar men aan de *Kleine-Antillen*, die het oostelijkst liggen en die de passaatwind dus het eerst bereikt, den naam van *Eilanden boven den Wind* en aan de overigen die van *Eilanden beneden den Wind* heeft gegeven.

De eilanden, ten noorden van de *Groote-Antillen* gelegen, vormen eene eigene groep, de *Bahama's*. Zij zijn zeer talrijk, maar nagenoeg slechts een twaalftal heeft eenig belang. Dit is de eenige afdeeling, die geheel aan éénen staat behoort, t. w. aan *Brittanje*.

West-Indie is thans grootendeels onder zes europische mogendheden verdeeld. De Spanjaarden bezitten daarvan 2505, de Engelschen 682, de Franschen 63⅘, de Nederlanders 25, de Denen 8½ en de Zweden 3 □ mijlen. Het middelste der *Groote-Antillen* is sedert ruim eene halve eeuw onafhankelijk en bestaat uit twee staten: het keizerrijk *Haïti* en de republiek *Santo-Domingo*, die te zamen 1385 □ mijlen oppervlakte hebben.

SPAANSCH-WEST-INDIE.

Spanje bezit van *West-Indie* meer dan de helft, t. w. 7/13, of wel bepaaldelijk 2505 □ mijlen. Het is eene uitgestrektheid welke die van den *Deenschen-Staat* (*IJsland* daaronder begrepen) nog overtreft, maar gering is, vergeleken met het vroegere *Spaansch-Amerika* zoo als dit nog tot in deze eeuw bestond.

Het *Spaansch-West-Indie* bevat de beide groote eilanden *Cuba* en *Porto-Rico*, benevens de *Maagden-Eilanden*: *Passage*, *Colubra* en *Bieque*, zijnde onder het eerstgenoemde ook begrepen *Pinos*, *Groot-Cayman*, *Klein-Cayman*, *Largo*, *Coco*, *Coco-Romano* enz. Al die eilanden maken te zamen het generaal-kapitinaat *Havanna* uit en hebben meer dan 1.300,000 inwoners.

Het moederland in bloei vooruit, zijn deze eilanden voor *Spanje* van het grootste belang; doch met begeerig oog houden de *Vereenigde-Staten* daarop den blik gevestigd, en welligt zullen vroeg of laat *Cuba* en *Porto-Rico* een zelfde lot hebben als *Louisiana* en *Florida*.

Cuba.

Cuba is het grootste der *Antillen*. Het ligt aan den ingang der *Mexicaansche-Golf*, 25 mijlen ten zuiden van de zuidpunt van *Florida* en even zoo ver ten oosten van *Yucatan*. Zijne westelijkste punt, *Kaap-San-Antonio*, ligt op 293° 22', zijne oostelijkste, de *Punta-de-Maysi*, op 303° 30' ooster-

lengte. De breedte reikt van 19° 46′ tot 23° 20′ benoorden de evenachtslijn.

De grootte van *Cuba* met de daartoe behoorende kleine eilanden is 2309 vierkante mijlen, en dus ongeveer dezelfde als van de veertig graafschappen die *Oud-Engeland* uitmaken. Met eene breedte van 16 tot 40 uren, strekt het zich 200 uren ver uit en beheerscht door dezen langen, smallen vorm de geheele *Mexicaansche-Golf*. Bezaten de Spanjaarden de geestkracht en de volharding der Britten, zij zouden door het bezit van dit eiland het *Mississippidal*, *Mexico*, *Middel-Amerika*, geheel *West-Indie* en *Columbia* beheerschen. Zelfs nog onder het castiliaansche bestuur is het bloeijender dan eenig deel van het *Pyrenesche-Schiereiland*.

Schoon ook de kusten naar alle zijden door kleine zandbanken en kleine eilanden moeijelijk te genaken zijn en der scheepvaart gevaren en hindernissen in den weg leggen, bieden daarentegen vele en voortreffelijke havens aanlokselen genoeg voor een steeds toenemend verkeer. De belangrijkste havens zijn die van *Havanna*, *Matanzas*, *Nuevitas*, *Jibara* en *Baracea* in het noorden, en *San-Jago*, *Manzanillo*, *Trimilad*, *Xagua* en *Batabano* in het

DE HAVEN VAN HAVANNA.

zuiden des eilands. Daarbij komt nog tusschen *Manzanilla* en *Trimilad* de haven van *Santa-Cruz*, die sinds 1829 tot eene vrijhaven verheven, reeds een groot deel van het verkeer van *Cuba* aan zich getrokken heeft. Eveneens zijn de havens van *Bahia*, *Honda*, *Nipe*, *Naranjo* en *Guantonamo* vermeldingswaardig, daar zij, ten minste voor kleine schepen, eene behoorlijke diepte en veiligheid aanbieden. Onder de vele kleine eilanden die deze reeks havens omgeven, behooren de zoo weelderig getooide *Jardinos-de-la-Reina* (de *Tuinender-Koningin)*, ook de *Jardin-del-Rey* en de *Jardinillos* geheeten. De grootste baaijen des eilands zijn die van *Honda* en *Nuevitas* in het noorden, en verder die van *Matanzas* (waar onze PIET HEIN in 1628 de spaansche zilvervloot buit maakte), van *Guantonamo* en *Cianfueges (Xagua)*. Door het *Wirdwardkanaal* is *Cuba* van *Santo-Domingo* gescheiden, door de *Straat-van-Florida* van de *Vereenigde-Staten* en door het *Kanaal-van-Yucatan* van het groote schiereiland waaruit gansch *Middel-Amerika* bestaat.

Het binnenste des eilands wordt in het westen door een heuvelland beslagen, waar eenige bergen tot eene aanmerkelijke hoogte oprijzen, b. v. de *Pico-de-Matanzas* (tot 1182 voeten), de *Tetas-de-Managua*, de *Mesa-de-Mariel*, de *Pico-de-Guayabon* (tot 2340 voeten) en het westelijkst van allen de hoogten der *Sierras-de-los-Organos*. In het midden des eilands naderen de hooge schakels, zoo als de *Sierra-Camarioca*, de 2000 voeten hooge *Lomas-de-San-Juan* en meer anderen, met dorre,

naakte toppen, de zuidkust en toonen op beide flanken de spelonken en kloven van een kalksteengebergte. Oostwaarts van de vlakte van *Principe*, het hart van *Cuba*, wordt de grond gedurig hooger, en neemt met de evenwijdig langs de noordkust loopende *Sierra-de-Carcamessas* het eigenlijke bergland in. Dit bereikt zijn hoogste punt in de siëren der zuidkust tusschen *Kaap-de-Cruz* en de *Punta-de-Maysi*, die in de rigting van het westen naar het oosten uit de *Sierra-de-Tarquino* (8400 voeten), de *Sierra-del-Cobre (Koperbergen)* en de *Sierra-de-los-Cachillos* bestaan. Door vooruit te dringen tot aan zee, brengen zij de volgende kapen voort: *Corrientes*, *Antonio*, *Ycacos*, *Mulos*, *Maysi*, *Cruz* en *Christobal* enz. Aan alle kusten vindt men koraalrotsen, en zelfs op het hooge gebergte schelpen.

De besproeijing des lands door rivieren is wel is waar rijk — men telt er 148 kustrivien, — doch bij de gedaante en grondsgesteldheid van *Cuba*, kunnen de stroomen noch aanzienlijk, noch op groote gedeelten bevaarbaar zijn. Tot de bevaarbare rekent men den *Rio-Cauto*, die van de *Koperbergen* nederdaalt en in zuidwestelijke rigting het dal van *Bayamo* doorstroomt. Verder onderscheidt men in dit opzigt de *Sagua-Grande* en de *Sagua-la-Chica* in het noorden.

Het luchtsgestel is in 't algemeen helder, zacht en gezond, zoo als van een bergachtig eiland aan de grenzen van een tropisch klimaat te verwachten. Volgens de gedane opgaven wordt voor *Cuba* eene gemiddelde jaarlijksche temperatuur van 20 en 21° REAUMUR, voor de heetste maand 23½° en voor de koudste 17° REAUMUR aangenomen. In den regentijd, voornamelijk in de maanden Junij en Julij, zou de hitte ondragelijk zijn, zonder de verkoelende zeewinden. Daarentegen daalt in den winter het weêrglas dikwijls, vooral wanneer hevige noordewinden langen tijd aanhouden; men vindt dan zelfs in de omstreken van *Havanna* ijs, en de thermometer daalt tot het vriespunt. De kusten worden niet zelden door twee onheilen bezocht, t. w. door de gele koorts en orkanen, maar gelukkig zijn de laatsten hier niet zoo menigvuldig als op de andere *Antillen*. Doorgaans heeft de zuidkust daarbij meer te lijden dan het noorderstrand.

De vruchtbaarste landschappen van het eiland *Cuba* zijn de districten van *Matanzas*, *Mariel*, *Trinidad* en *Xagua*. Het dal van *Guinos* dankt zijne uitstekende vruchtbaarheid aan de kunstmatige besproeijing. De schoonheid van het plantendek op den heuvelachtigen bodem des eilands is uitstekend. Het frissche, zich gedurig vernieuwende groen van eene nooit rustende plantenweelde bezit eene onbeschrijfelijke bekoorlijkheid. Twee boomen, met groote bladeren die taai als leder en schitterend groen zijn, de *mamea* en het *calophyllum callaba*, verfraaijen de velden; de koningspalm *(oreodoxa regia)*, de gemeene en de kroesige kokospalm, de *corypsha miraguama* en *maritima*, bloeijende struiken die het gansche jaar door met hunne bloesems prijken, strekken aan heuvelen en savannen tot sieraad. De vochtige plaatsen van den grond worden door de *cecropia dentata* aangewezen. Men wordt verleid om te gelooven, dat het geheele eiland in den beginne een bosch van palmen, citroen- en wilde oranjeboomen geweest is, en deze laatsten, met zeer kleine vruchten, waren hier reeds alvorens de Europeeërs naar deze oorden kwamen.

Het rijk der dieren telt dezelfde soorten als de overige *Antillen*. De europische huisdieren, paarden, runderen, muilezels en schapen, zijn hier in groote menigte. Voornamelijk heeft zich de veeteelt sterk uitgebreid in het district dat de hoofdstad omringt, want daar de landerijen nabij *Havanna* niet de vruchtbaarste zijn, is het aantal plantaadjen hier afgenomen, te meer wijl de veefokkerij, de maïs- en ooftteelt bij het aanzienlijke verbruik der hoofdstad grootere voordeelen opleveren. De inheemsche dieren zijn gering, zoo men de ratten uitzondert. Verscheurende dieren zijn alleen de krokodillen en alligators in het district van *Batabano*, waar zij bij uitnemendheid wild en talrijk zijn. Insekten zijn in ieder tropisch land eene plaag, zoo ook op *Cuba*, doch op verre na zoo veel niet als op *Jamaica*.

Onder de mineraliën heeft het goud der alluviaalgronden zijne oude beroemdheid verloren. Van zilver wint men een weinig, doch van koper zeer veel, vooral in het zuiden. Steenkolen vindt men omstreeks *Guanabacao*, en op enkele plaatsen ook edelgesteenten. Mineraalbronnen, zoo als die te *San-Diego*, *Madriga*, *Guanabacao* enz., verraden onderaardsche krachten.

COLUMBUS ontdekte *Cuba* den 28 October 1492. Hij hield het voor een deel van het vasteland en wel van „het *Rijk van Paap Jan*," waarom hij het *Juanna* heette. In dien waan stevende hij slechts langs een deel der noordkust voort en keerde toen naar *Haïti* weder. Nog bij zijnen dood hield COLUMBUS *Cuba* voor een deel van het vasteland. Eerst twee jaren later werd men van dien waan ontheven, toen SEBASTIANO OCAMPO, op het bevel van OVANDO, de gansche kust van *Cuba* opnam en het daarbij rondzeilde. Toen in 1511 de kolonisten op *Hispaniola* onder de vermoeijenissen van hunne inspanningen bezweken, gaf DIEGO COLUMBUS een' der togtgenooten zijns vaders, DIEGO VELASQUEZ, bevel om het volkrijke *Cuba* te veroveren. Met 300 gewapenden rukte VELASQUEZ tegen de naakte en weerlooze Indianen op. Alleen de kazike HARTUEY waagde het tegenstand te bieden. Maar zon-

der het zwaard te trekken wonnen de Spanjaarden het eiland, en de edele HARTUEY werd als een „rebellische slaaf" levend verbrand.

Nadat VELASQUEZ zich op het eiland gevestigd had, luisterde hij naar de harde bevelen van DIEGO COLUMBUS ten aanzien der ongelukkige inboorlingen niet meer. Hij had zijne Spanjaarden over het gansche eiland verdeeld en was nu bedacht om steden te stichten. *Baracao* verrees het eerst in 1512. Vervolgens ontstonden *Puerta-del-Principe*, *Trididad*, *Villa-di-Santi-Espiritu*, *Santiago-de-Cuba* (1514), *San-Salvador-de-Bayamo* en *Christobal-de-Havanna*. De eerste negerslaven werden 1521 ingevoerd; zij waren echter slechts 300 in getal, en vermeerderden niet spoedig. VELASQUEZ, die ook verbindingen met *Mexico* aanknoopte, werd ter belooning van zijne pogingen tot kapitein-generaal van *Cuba* en alle latere veroveringen benoemd en liet in 1524 het eiland in een' bloeijenden toestand achter.

Ook de opvolgers van VELASQUEZ werkten in deszelfs geest. Men behandelde de inboorlingen weder met verschooning, en deze arme wilden die eenen fellen wrok tegen de Spanjaarden opgevat hadden, begonnen weder vertrouwen in hunne overheerschers te stellen en hen op nieuw als hoogere wezens te beschouwen.

Deze vriendelijke zon bescheen nogtans slechts de arme Indianen tot 1539. Met de aanvaarding van het stadhouderschap door HERNANDO DE SOTO, die *Florida* daaraan wenschte toe te voegen, hadden zij geene toekomst meer. Wel werd in dit tijdsgewricht het door fransche zeeroovers verwoeste *Havanna* weder opgebouwd, maar van den ganschen volksstam der Indianen leefde in 1560 geen enkel man meer. *Cuba* scheen in ellenden met de overige spaansche volkplantingen te willen wedijveren, en in het oostelijk deel vertoonden zich reeds alle blijken van verval, daar het ontvolkte land onbebouwd bleef liggen en de oude hoofdstad *Santiago* door alle gegoeden verlaten werd. Alleen *Havanna* dat door eene gelukkige ligging zoo bijzonder uitmunt, behield een levendig verkeer.

Schrikkelijk werd dit eiland nu eene reeks van jaren door de boekaniers verontrust, die het platte land te vuur en te zwaard brandschatten. De beruchte MORGAN plunderde in 1688 zelfs de stad *Principe* en slechtte haar ten gronde toe. Eerst na den ondergang dezer vermetele rooverhorden schepte *Cuba* weder adem.

In de eerste helft der achttiende eeuw zou *Cuba* een' tamelijken bloei genoten hebben, zoo het niet telkens met het moederland over de monopoliën in den handel in oneenigheid ware geweest, en men meer zorg hadde gedragen om de zedelijke belangen der kolonie te bevorderen. Eenige rijke stedelingen lieten hunne plantaadjen met veel voordeel bewerken, en de landman vond in landbouw en veeteelt eene bron van welvaart, ware het dan ook niet van rijkdom.

Eene ramp die *Spanje* trof, werd de dageraad van *Cuba's* bloei. Na in 1762 *Martinique* veroverd te hebben, verschenen de Engelschen met 44 oorlogsbodems voor *Havanna* en dwongen den gouverneur JUAN DE PINDO PORTO-CARRERO hun deze veste den 13 Aug. over te geven. *Havanna* bleef nog geene twee jaren in de britsche magt, want de Engelschen scheepten zich ten gevolge der vredesvoorwaarden 6 Julij 1764 weder in; doch hun verblijf was genoegzaam geweest om bij de bevolking een' geest op te wekken, waarvoor *Spanje* schrikte, doch die voor het eiland zelf de heilrijkste gevolgen had. Het moederland waagde het niet meer de oude bepalingen op den koophandel te herstellen, het moest in 1765 het vrije verkeer van *Havanna* met *Spanje* bevestigen en den slavenhandel vrijgeven. *Havanna* werd nu de voornaamste stapelplaats van geheel *Spaansch-Amerika*. Er vormden zich vaderlandsche maatschappijen die grooten invloed uitoefenden. De vermeerderde slaveninvoer gaf der plantaadjen werkzame handen, en de ijverige gouverneur Don LUIS DE LA CASAS bevorderde al wat der provincie tot heil kon strekken.

De binnenlandsche ontwikkeling maakten rassche vorderingen, zoodat *Cuba* in 1777 tot een eigen kapitein-generaalschap verheven werd. Na den vrijheidsoorlog der *Vereenigde Staten* bekwam *Nuevitas* verlof om handel te drijven, en de havens van *Havanna* en *Santiago* werden beiden voor de schepen van vreemde volken opengesteld.

De jaren van 1791 tot 1803 maakten de periode uit die de fransche volkplanting op *Santo-Domingo* verwoestte. De vernietigingen van zoovele plantaadjen deed den prijs van de suiker verbazend stijgen en kwam vooral den planters op *Cuba* te stade. Men leerde nu menig voordeel bij de aankweeking van dit kostelijke product kennen. De ossen in de suikermolens werden eerst door muilezels en vervolgens door waterraderen vervangen. Het riet van *Tahiti* werd ingevoerd, nieuwe kook- en nieuwe klaarhuizen verdrongen de ouden. De betere verpleging der Negers, de zorg voor de zieken, de ondersteuning der kraamvrouwen en de opvoeding der negerkinderen bewezen dat de menschelijkheid altoos in het belang is van haar die ze uitoefent. Vele vlugtelingen van *Santo-Domingo* zetten zich op *Cuba* neder, die de kennis en ondervinding der planters vermeerderden en zich vooral op de koffijkultuur toeleiden, die nu eene nieuwe bron van rijkdommen werd.

Wanneer men nagaat welke veranderingen *Cuba* in minder dan eene eeuw heeft ondergaan, staat men verbaasd. De bevolking die in 1775 slechts 173,340 zielen beliep, was in 1842 reeds 1.007,624

gestegen; het aantal plantaadjen, vroeger zeer beperkt, bedroeg onlangs een getal van 1442 die suiker, en 1670 die koffij aankweekten, behalve eenige duizend waar tabak werd geplant. Jaarlijks loopen meer dan 3000 schepen de havens binnen, en de in- en uitvoer bedragen te zamen meer dan 50,000 piasters. Stoombooten onderhouden eene geregelde gemeenschap tusschen de onderscheidene havens en zelfs met vreemde steden, en terwijl het moederland nog slechts twee kleine spoorwegen heeft voltooid, bezat *Cuba* den 1 Januarij 1850 reeds 53⅗ mijl die aan het verkeer waren overgegeven. Op 300 suikerplantaadjen zijn reeds stoomwerktuigen.

Sedert het vasteland van *Amerika* voor *Spanje* verloren ging, moest *Cuba* nog in belang toenemen. Het gouvernement begunstigde derhalve de kolonie meer en meer, schafte in 1816 het tabaksmonopolie af en verleende in 1818 eene algemeene handelsvrijheid. Bij het kiezen van gouverneurs voor dezen even belangrijken als moeijelijken post, ging men met de uiterste zorgvuldigheid te werk. Immers is het op *Cuba* niet alleen te doen om de talrijke slavenbevolking in toom te houden, de kreolen moeten ook aan *Spanje* verbonden of ten minste onderdanig gehouden worden, en dit laatste valt van jaar tot jaar moeijelijker. Trots het verschil van taal, godsdienst en afkomst, verlangen de kreolen dringend naar eene staatkundige verbindtenis met de *Vereenigde-Staten*, en van hunne zijde zijn de Noord-Amerikanen er ijverig op uit om *Cuba* aan hunne unie te hechten, en dit vooral sinds er sprake van geweest is om het heerlijke eiland aan *Groot-Brittanje* af te staan. Reeds in 1845 werd in den senaat te *Washington* gesproken om *Spanje* het voorstel te doen om *Cuba* tegen

CUBANEN.

eene nader te bepalen som af te staan. Een jaar later vereenigden zich eenige particulieren tot eene maatschappij die 200 millioen dollars tot dit einde wilde bijeenbrengen. En niet slechts voerden de dagbladen ijverig voor deze aanhechting het woord, er werden ook in stilte vrijscharen gevormd, die het voornemen koesterden om met de hulp der kreolen het eiland in opstand te brengen en door de wapenen van „het spaansche juk" te bevrijden. Reeds hadden zich 1500 man op *Round-Island* onder den overste WHITE tot dit doel verzameld, toen de noord-amerikaansche regering tusschen beide kwam en deze daad van openbare vijandschap tegen eene bevriende mogendheid verhinderde. Daarentegen vormde zich te *New-York* weder eene *Junta promovadeza de los intereses politicos de Cuba*, die als doel voorgaf alle geoorloofde middelen aan te wenden om de welvaart van *Cuba* te bevorderen. Tot hare aanvoerders behoorde in de eerste plaats de generaal NARCISO LOPEZ, een Venezuelaner van geboorte, die voorheen in het spaansche leger tegen BOLIVAR had gestreden, in 1823 als overste op *Cuba* was gekomen en daarop in *Spanje* den veldtogt tegen de Carlisten had medegemaakt. Later in de cortes gekozen, bekwam hij door ESPARTERO's bemiddeling de plaats van stadhouder van *Trinidad*, welke hij nogtans na den val zijns begunstigers weder verloor. LOPEZ beproefde nu *Cuba* in opstand te brengen, maar werd verraden en genoodzaakt naar *Noord-Amerika* te vlugten. Bij afwezigheid ter dood veroordeeld, voegde hij zich bij die Yankees, welke eene onderneming tegen *Cuba* in den zin hadden. Met den staat des eilands wel bekend en in de hoop dat het militair, waarbij hij vroeger zeer gezien was, hem zou toevallen, landde LOPEZ den 19 Mei 1850 te *Cardenas*, doch moest onverrigter zake terugkeeren, daar hij geene ondersteuning bij de bevolking vond. Eerst te *Savannah* in *Georgië* en vervolgens te *New-Orleans* voor de regtbank gedagvaard, maar beide keeren vrijgesproken, nam hij later het bestuur van eene tweede expeditie op zich en scheepte zich den 3 Augustus 1851 met 480 manschappen in. Zijne onderbevelhebbers waren CRITTENDEN, een Amerikaan, en TRAGAY, een Hongaar. LOPEZ landde den 13 Augustus 1851 te *Chorilla*, doch vond ook nu bij de bevolking de gehoopte ondersteuning niet. Ook was het spaansche gouvernement dat de bezetting van *Cuba* reeds tot 25,000 man gebragt had, van de expeditie onderrigt. Daardoor werden terstond na de landing de vrijbuiters tot de vlugt gedrongen, waarbij 52 hunner door de Spanjaarden werden gevangen genomen en vervolgens te *Havanna* doodgeschoten. LOPEZ zelf verloor in de gevechten van *Pinar-del-Rio*, *Candelarias* en *Frias* het grootste deel zijner bende en vlood met de overigen naar het gebergte, waar de overste SANCHEZ hen geheel verstrooide. Vele dagen lang doolde LOPEZ radeloos rond, tot hij den 29 Augustus toevallig herkend en gevangen genomen werd. Den 31 daaraanvolgende werd hij door de garotta te *Havanna* openlijk ter dood gebragt.

Hoezeer het amerikaansche gouvernement dezen inval niet billijkte, hebben vele burgers van het gemeenebest niet opgehouden eene vernieuwing der onderneming aan te prijzen, en nog onlangs geschiedde te *New-York* eene openlijke demonstratie ten gunste van een „onafhankelijk *Cuba*" bij het vertrek van den tot ambassadeur te *Madrid* benoemden staatsman. Doch *Spanje* is op zijne hoede en ijvert voor het behoud van dit heerlijke eiland dat thans het moederland jaarlijks een onmiddellijk voordeel van 18 millioen guldens oplevert.

Dat de *Vereenigde Staten* veel aan het bezit van *Cuba* hechten is ligt na te gaan. Het zou niet alleen het grondgebied aanmerkelijk uitbreiden, maar *Noord-Amerika* zou ook de volkomen heerschappij over de geheele *Mexicaansche-Golf* bekomen en daardoor onberekenbare voordeelen voor zijnen koophandel.

Van de gezamenlijke bevolking in 1842 leefden 360,170 menschen in 12 steden, 10 vlekken, 108 groote en 96 kleine dorpen [1]) en 647,454 op de plantaadjen, landgoederen en de verstrooide hoeven.

Aangaande het karakter der Cubanen stemmen alle reizigers met elkander overeen, dat men hier de zonderlingste contrasten ontmoet; men vindt de beschaafdste, geslepenste manieren naast ruwheid en onbeschaamdheid, schuchterheid en eerlijkheid tegenover driestheid, verdorvenheid en boosheid, trouwhartigheid en onbaatzuchtigheid tegenover verraderij, veinzerij en valschheid. Een groot deel der blanke bevolking stamt af van arme, nijvere volkplanters van *Teneriffa* en de *Canarische-Eilanden*, vanwaar een hongersnood hen naar *West-Indie* verdreef. Met dit ruwe, maar eerlijke volkje vermengde zich het spaansche bloed, meerendeels Andalusiërs, en daaruit ontstond een geslacht, dat, in de vrouwen vooral, evenveel trouwhartigheid als vurigheid, bij groote ligchamelijke schoonheid vereenigt.

De kleurlingen op *Cuba* zijn een vrolijk, luidruchtig volk, maar van losse zeden, welgevormd en met een sprekend gelaat, stout en ondernemend, doch niet voor stille studiën geschapen. Veinzerij en wraakzucht behooren bijna onafscheidelijk tot hun karakter. De Neger is zich overal gelijk.

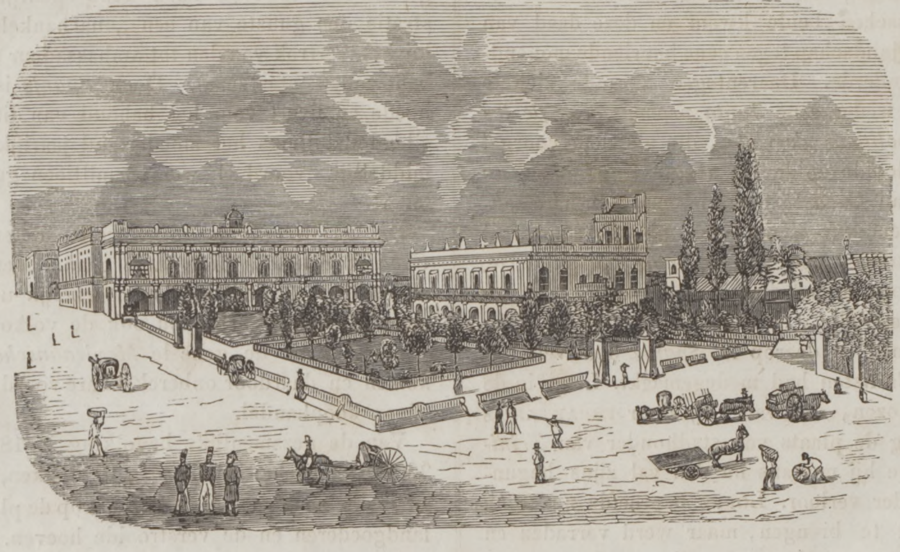
[1]) Volgens eene andere opgave heeft *Cuba* 13 steden, 8 vlekken, 102 dorpen, 14 gehuchten en 102 verstrooide hoven of *hacienda's*.

Op *Cuba* heeft men altoos zijne trouw geroemd; intusschen kwam hij in 1812, in 1844 en 1848 in opstand, die echter gelukkig telkenreize werd onderdrukt.

In het geheel rekent men de bevolking op 450,000 blanken, 150,000 vrije kleurlingen en 350,000 zwarte slaven en slavinnen.

Cuba wordt in 3 departementen en deze weder in partidos gesplitst.

Het *Wester-Departement*, afgedeeld in de districten *Havanna, San-Antonio-de-Compostella, San-Felipe, San-Jago-del-Bejucal, San-Antonio, Abad-de-los-Banos, Guanajay, Guanabacao, Filipina, Jaraco, Guines, Matanzas* en *Guamatas*, reikt van de *Xaguabaai* tot *Kaap-San-Antonio*, en bevat het schoone, door bergen afgewisselde heuvelland, waarvan de hellingen op vele plaatsen tot de zee reiken. Het bevat meer dan de helft der bevolking; want bij de laatste volkstelling vond men er behalve militairen en doorreizende vreemdelingen, 244,190 blanken, 16,604 vrije kleurlingen en 227,813 slaven, te zamen 533,616 inwoners.

DE WAPENPLAATS TE HAVANNA.

Sedert het laatste der 16de eeuw is *Havanna* de hoofdstad des eilands. Het is eene der belangrijkste steden van *West-Indie*, en hare bevolking reeds tot 130,000 zielen aangegroeid. De schoone haven, de uitgestrekte koophandel, die alle landen op Aarde omvat, de groote schatten, de aanzienlijke en gemengde bevolking, dat alles maakt haar tot het sieraad van het groote en fraaije eiland, waarvan COLUMBUS getuigde dat het een oord was om eeuwig te leven.

De haven van *Havanna* wordt verdedigd door twee kasteelen, het oostelijke *la Morro*, het westelijke *la Punta*. Zoodra men het eerste is voorbij gestevend, ontwaart het oog een allerprachtigst schouwspel. Men ziet een woud van masten, versierd met de vlaggen van alle koophandeldrijvende volken, vaartuigen van alle grootte van het zwaarste linieschip tot den geringsten kustvaarder. Eenigen liggen voor anker, anderen komen aan of maken zich tot hun vertrek gereed. Op den eenen oever ontwaart men eene keten hooge, met geduchte batterijen beplante rotsen die zich langs de zee uitstrekken, op den anderen groepen zonderling geschilderde huizen, voorzien van overdekte galerijen, terrassen en balkons, waar schoone vrouwen plaats genomen hebben om de zeelucht te genieten, en slaven zorgeloos en vadsig de bevelen hunner meesteressen afwachten. Iets verder rijzen de oude torens van een klooster op en daarachter weder torenspitsen van allerlei bouworde, terwijl het door den wind medegevoerde geluid hunner klokken het oor nu eens zachter, dan weder harder treft. Naar alle rigtingen ziet men tentschuitjes de zee doorklieven, om volk aan boord der schepen te brengen, en de half verstaanbare woorden die onder het af- en aanvoeren het meest het oor treffen, herinneren den reiziger dat hij in het gebied is van koningin ISABELLA II.

Met moeite dringt men aan de kade door de menigte die den reiziger hare diensten aanbiedt. Men ontwaart er spaansche en vreemde reeders en kooplieden, die heên en weder wandelende, of rustende, hunne handelsbelangen bespreken. Achter hen ziet men goochelaars, plat op den grond gezeten, met een stuk tapijt voor zich, waarop speelkaarten, bekers en kogeltjes liggen. Zij zijn doorgaans omringd door matrozen en eilanders uit de geringe standen die zij met eene verwonderlijke radheid aanspreken en nopen om hun geluk

in eenig hazardspel of eene kleine loterij te beproeven, waarvan de kansen natuurlijk altijd nadeelig zijn voor hem die de onvoorzigtigheid heeft om toe te treden.

Gaat men de stad dieper in, dan wordt het doorgaans stiller, maar de straten leveren duizenden voorwerpen op die den vreemdeling boeijen. Men ontmoet menschen van alle kleur, zwarten, blanken, bruine en gele mestiezen, in alle schakeringen. Wij weten echter dat men te vergeefs naar een' enkelen oorspronkelijken bewoner zou uitzien: die ongelukkigen zijn spoorloos verdwenen. Om de groote wereld gade te slaan bezoekt men de alameda of openbare wandelplaats, op schoone avonden het vereenigingspunt der gansche bevolking. De dames rijden in hare volanto's op en neder, niet zonder de aandacht en bewondering der af- en aanstroomende volksmenigte op te wekken. De gordijnen der volanto's zijn opgerold; de sluijers, de shawls worden ter zijde geschoven; men ziet blikken die betooveren. Bij deze gelegenheden kleeden de schoonen van *Havanna* zich met even veel smaak als pracht. Het haar schittert met edelgesteenten en paarlen, of wel tintelt met de gloeijende kleuren van kolibri's en diamantslangen. Alles wekt tot levensvreugde op. De onbeschrijfelijke glans der keerkringlanden, de met de balsemgeuren van duizend vruchten bezwangerde lucht, de golvende menigte van rijtuigen en menschen, het liefelijk getokkel van guitarren, de zachte spaansche melodijen, en eindelijk eene schoone militaire muzijk, dit alles maakt de alameda tot een verblijf waarvan men niet dan noode scheidt.

Nooit echter ziet men zoo veel volk bijeen, als bij de stierengevechten die eenmaal iedere maand gehouden worden. Is men onderrigt dat het dier met vuurwerken zal geschoten worden en vechten totdat het den geest geeft, dan blijft stellig niemand achter, ja zelfs niet het eerste gezelschap der stad! Aanzienlijke vrouwen ontbreken nooit bij zulke schouwtooneelen, die het meest geroemd worden, naarmate de slagting, de bloedstorting vreesselijker is!

De straten van *Havanna* zijn regtlijnig, maar naauw, slecht geplaveid (meest met hout) en gedurende den regentijd ondragelijk morsig. De huizen zijn van een' eenvoudigen bouwtrant, hebben nooit meer dan twee verdiepingen en zijn doorgaans blaauw of met eene andere ligte kleur beschilderd. Alle aanzienlijke huizen zijn naar een en hetzelfde plan gebouwd, dat is te zeggen de woonvertrekken zijn rondom eene vierkante binnenplaats aangelegd, vermits dit de beste manier is om eene vrije doorspeling aan de lucht te geven. Doorgaans loopt eene met boogsgewijze openingen overdekte galerij langs de bovenverdieping en strekt met den binnenhof tot plaats van verlustiging als de avond is aangebroken, en tot de beschutting tegen de zonnehitte gedurende den dag. De receptiekamers zijn over het algemeen ruim en met smaak gemeubeld. Tapijten heeft men daar niet. In de meeste huizen bestaat de vloer uit eene soort van compositie, zoo hard als gehouwen steen. Bij rijke lieden echter zijn de vertrekken met wit en zwart marmeren steenen belegd. Even eenvoudig als de burgerhuizen zijn ook de publieke gebouwen. Het belangrijkste is de Intendancia, waar de kapitein-generaal resideert; zij staat op een fraai plein, *la Plaza de Armas*, en de portiek daarvan wordt tot eene beurs gebruikt. De prachtige Domkerk bevat het grafgesteente van COLUMBUS, wiens stoffelijke overblijfselen van *Santo-Domingo* derwaarts werden overgebragt, toen *Spanje* in 1796 die kolonie aan *Frankrijk* afstond. Behalve de kathedraal, heeft *Havanna* nog 3 parochie- en 12 kloosterkerken, benevens verscheidene kapellen zoowel binnen de muren als in de uitgestrekte voorsteden. Een der kloosters bevat de dusgenoemde Hieronimus-Universiteit, waaraan ettelijke professoren verbonden zijn en wier schoone plantentuin niet verre van de wapenplaats is gelegen.

Havanna heeft, behalve zijne hoogeschool, nog verscheidene andere inrigtingen van onderwijs, b. v. eene school voor de zeevaart en een doofstommen-instituut. Er zijn 3 schouwburgen, waarvan één voor italiaansche opera's bestemd is. De openbare gedenkteekenen zijn nog schaars. Op de alameda staat het standbeeld van koning KAREL III op dezelfde plaats die vroeger voor een monument van COLUMBUS was bestemd. Een tweede standbeeld, dat van koning FERDINAND VII, staat op de *Plaza de Armas*. De stad heeft verder een schoon wees- en een vondelingshuis, een krankzinnigengesticht, een trotsch arsenaal, eene groote, nieuwe gevangenis, verscheidene hospitalen en kazernen, eene groote excercitieplaats *(Campo-de-Marte)* en vele openbare, met fonteinen versierde pleinen. De winkels en koffijhuizen zijn er thans prachtiger dan te *Madrid*.

De voorsteden van *Havanna* worden dagelijks vergroot, vooral die van *Jesus-Maria* en *la Salud*. Aan de zuidzijde der stad is het prachtige stationsgebouw van den ijzeren spoorweg die naar *Batabanó*, op de zuidkust des eilands, voert en reeds in 1843 is geopend.

De sterfte is te *Havanna* niet grooter dan in andere volkrijke steden, want het klimaat is voor de inboorlingen niet gevaarlijk; doch den vreemdeling rukt het des te spoediger weg, naarmate hij uit een kouder klimaat komt. Akelig is het in de hoofdstad wanneer de gele koorts heerscht. Als deze schrikkelijke ziekte uitbreekt, verlaten de vermogende inwoners de stad en betrekken de

talrijke landhuizen die aan de bogt *la Regla* en te *Guanavacoa*, waar de lucht zuiver en gezond is, verspreid liggen.

In deze schoone oorden verwijlt ook elk het liefst die de natuur boven het gewoel stelt. Het is iets zeer gewoons om in de koelte des nachts in de haven en de bogten kleine, nette vaartuigen te zien zweven, die de nabijliggende landhuizen gaan bezoeken, waar menige HERO haren LEANDER wacht. Opmerkelijk is de menigte phosphorusdeelen die deze zee bevat en die de daarheen snellende booten in lichtelaaije strepen naschemeren. Ook de landhuizen zelven zijn opmerkelijk. Zij worden veel in de *Vereenigde Staten van Noord-Amerika* vervaardigd en bestaan geheel uit hout. Zij kunnen naar verkiezing geplaatst worden en zijn niettemin even sierlijk als aangenaam.

Men bezoekt de landhuizen ook te paard of met volanto's. Zoodanig rijtuigje gelijkt veel naar een' jagtwagen, behalve dat de wielen geheel achter het middelpunt van zwaarte geplaatst zijn, iets hetgeen de beweging van het rijtuig bijzonder zacht en aangenaam maakt. Aan het voorste gedeelte van den volanto hangt eene gordijn van blaauw linnen, hetwelk den reiziger beschermt tegen de brandende zon en tegen de wolken van stof die aan alle kanten oprijzen. Een Neger zit op het paard, dat doorgaans van een klein ras is, en is gekleed in eene huzaren-uniform, die kwistig genoeg versierd, maar veelal ook met modder en vlekken rijkelijk bezoedeld is.

De markt van *Havanna* wordt ten ruimste voorzien van allerlei levensbehoeften. Dagelijks brengen wel 2000 lastdieren maïs, maniok, peulvruchten, brandewijn, vleesch, gevogelte, eijeren, kaas en tabak naar de stad, en deze aangebragte waren worden gedurende een enkel jaar op minstens 90 tonnen gouds berekend.

De stad *Guanavacoa* ligt in den achtergrond der golf van denzelfden naam en bevat 12,000 bewoners. Wij weten dat de rijke Havanners er stilte en verademing komen zoeken. Is het noodig te verzekeren, dat de lucht hier liefelijk en de natuur allerbekoorlijkst is?

Regla, waar eveneens vele landgoederen zijn, en waarheen sinds eenigen tijd de circus der stierengevechten is verplaatst, bevat slechts 3000 inwoners. Onder hen velen die niet in den besten reuk staan, zoo als slavenhandelaars, roovers, enz.

Een der spoorwegen van *Havanna* naar de zuidkust voert door het heerlijk bebouwde district *Guines*, welks gelijknamige hoofdstad ieder jaar in belangrijkheid toeneemt.

Hetzelfde is het geval met *Batabanó*, 7 mijlen ten zuiden van *Havanna*, op 22° 43′ 24″ noorderbreedte. Palmbosschen omringen het, en de katoenstruik en indigoplant wassen in de nabuurschap zelfs in het wilde. Maar op eenigen afstand neemt de *Sienega*, eene moerassige streek, een begin en strekt zich uit langs de kust van het westen naar het oosten 60 uren ver. Men verhaalt dat hier de zee veroveringen op het land maakt, en werkelijk heeft hier in het begin der 18de eeuw eene instorting van het land plaats gevonden, waardoor vele ontginningen verdwenen en de *Chorerra* zijn' loop veranderde. Het moerasland der *Sienega* levert een zeer treurig gezigt op. Niet een enkele boom verfraait de streek, en slechts eenige dwergachtige moeraspalmen heffen hier en daar de kruin naar boven. Daarentegen is de *Sienega* met een groot getal hagedissen bevolkt, waarvan de krokodil met hooge pooten en een' spitsen snuit uithoofde zijner bijzondere wildheid berucht is. Men ontwaart bij hem eene verregaande stoutheid. Hij verwijdert zich tot op eene mijl afstands van het moeras, en ouden die reeds vroeger menschenvleesch geproefd hebben, zijn zoo stout dat zij zelfs ruiters vervolgen. Daarentegen zegt men dat de andere, eveneens in de *Sienega* onder de krokodillen wonende soort, t. w. de kaaiman met stompen snuit, korte pooten en tragen gang in het geheel niet te vreezen is, zoodat men zich op zulke plaatsen ophouden kan waar zij zich in menigte ophouden. Het zou eene gevaarlijke proef zijn om de waarheid dezer bewering te willen onderzoeken, daar men weet dat de kaaimans elders maar al te wild en woest zijn.

De *Sienega* schijnt op *Cuba* alleen te zijn om de heerlijke landschappen, waaruit het overige des eilands bestaat, te meer te doen uitkomen. Overal prijken de bergen met het veelkleurige groen van schoone wouden, ziet men heuvelen, valleijen, lanen van palmen, citroenbosschen, weelderige bamboesstruiken, heesters en bloemen. Het kanton *San-Marco* is een schoone tuin. Zijne aaneengeschakelde velden bestaan uit een' rooden leemgrond die alles oplevert wat men wenscht. De schoonste koffijplantaadjen ziet men in dit *Eden* te midden van lagchende landouwen. In de weelderigste volheid tieren katoenstruiken, oranjeboomen met de schoonste appelen, lanen van ananasplanten met hare piramidaalvormige vruchten, bedden van de schoonste rozen en de grootste verscheidenheid van vruchtboomen, zoo als mango's, caïmites, sapotilla's, bananen, in het kort al die stammen wier kostbare fruit de tropische luchtstreken zoo bijzonder onderscheidt. Er is voor hen geen winter: in ieder jaargetijde hebben zij bladen, vruchten, bloemen.

De tweede stad der *Westelijke-Provincie* is *San-Carlos-de-Matanzas*, in wier gezigt PIET HEIN zijn' grootsten buit behaalde. Zij ligt op de noordkust, 20 uren ten oosten van *Havanna*, aan den voet

eens hoogen, als een suikerbrood gevormden bergs, aan eene schoone baai. De stad telt 25,000 bewoners, die deels in de fabrijken, deels in den koophandel een bestaan vinden. Men heeft er namelijk suikerraffinaderijen en distilleerderijen, terwijl de in- en uitvoer gemiddeld eene waarde van 18 millioen gulden 's jaars beloopen. In de nabuurschap zijn de bezienswaardige grotten van *Yumuri*, met vele versteeningen.

In het uiterste westen verdienen de steden *Bahia-Honda* en *Puerto-de-Mariel*, benevens het vlek *Filippina* opmerking.

Tot het *Wester-Departement* van *Cuba* behooren nog verscheidene eilanden van middelbare en geringe uitgestrektheid. Eenigen dekken de *Golf-van-Batabanó* naar den zuidkant, en daaronder is een hetwelk *Martinique* vier malen in oppervlakte overtreft en welks bergen met prachtige conifera's begroeid zijn. Het is het eiland *del Pinos*, door COLUMBUS *El Evangelista*, door latere scheepvaarders *Isla-de-Santa-Maria* genoemd. Het ligt op 21° noorderbreedte en 295° oosterlengte van *Ferro*. Het heeft een' grooten overvloed aan kostelijke weiden, voortreffelijke bosschen en wordt door een' zilten stroom van het zuidwesten naar het noordoosten in twee deelen afgezonderd. Ofschoon genoeg bedeeld om eene rijke kolonie uit te maken, is het toch slechts door eenige visschers bewoond, die met hunne gezinnen niet meer dan weinige honderden uitmaken. De schippers vinden er uitmuntende havens, doch slechts een enkel dorp *Reyna-Amalia*, met 350 bewoners. Men kapt er schoon mahonijhout en vindt er ruime gelegenheid tot het aanleggen van plantaadjen.

Tallooze groepen eilandjes omringen *del Pinos*. Allen zijn met heerlijke boomen bewassen. Een eeuwig groen siert den bekoorlijken watertuin, die noord- en oostwaarts van het eiland het breede *Kanaal-van-San-Christoval* bedekt. Daarom hebben de eerste ontdekkers ze met den passenden naam *Jardines* en *Jardinillos* (tuinen en perken) aangeduid. Doch dit schoon wordt niet zonder bezwaar genoten, want de vaart in dien heerlijken doolhof van land en water is niet zonder gevaar, en zelfs de ervaren zeeman zeilt langs de verschillende *cayos* (die onder de namen *Cayos-de-Flamenco*, *Christoval*, *Diego-Perez* en *Piedras* bekend zijn) niet dan met de grootste behoedzaamheid voort.

De *Nieuwe-Wereld* ontbeert het bekoorlijke dat zich aan ieder landschap legenden en volksoverleveringen hechten. Daarom mogen wij hier niet onvermeld laten, dat wij ons hier onder klassieke herinneringen bevinden, dat deze plek zich aan de geschiedenis van *Amerika* verbindt. Zelfs het tooverlicht der mythe schijnt over deze eilandgroepen en verbindt daaraan de twee grootste namen in de geschiedenis van *Amerika*, COLUMBUS en CORTEZ. Het was op de zuidkust van *Cuba*, tusschen de *Xaguabaai* en *Pinos* dat de admiraal eene soort van visioen had. Hij berigt namelijk hier dien geheimzinnigen koning gezien te hebben die slechts door teekenen met zijne onderdanen sprak, en omringd door menschen in lange, witte gewaden gekleed, even als de monniken *de la Merced*, terwijl het overige volk naakt was. Op zijne tweede reis stiet COLUMBUS in de *Jardinillos* op vaartuigen van mexicaansche Indianen, met de rijke voortbrengselen van *Yucatan* beladen, uit wier eigen mond de opregte Genuees meende te vernemen, dat zij uit een land kwamen waar mannen op paarden reden en gouden kroonen droegen. Hij waande reeds *Kathai* bereikt en bij den groot-khan aan de monden van den *Ganges* aangekomen te zijn. Het gemoed van dezen waarlijk grooten man was van nature met die weldadige opgeruimdheid bedeeld, waaraan het gelukt, om zelfs in de treurigste omstandigheden, streelende denkbeelden voor den geest te doen opkomen en de ziel voor wanhoop te bewaren. Wanneer hij derhalve te midden der tallooze gevaren die hem omringden, en in de ellende zijner uiterlijke omstandigheden, verschijnselen meende te zien, bemoedigende woorden van troost uit eene andere wereld meende te vernemen, betaamt het ons niet hem voor een' geestdrijver te verklaren, maar wel om het warme gemoed te bewonderen dat de bron des levens met zich omdroeg. Zoo moest de man geschapen zijn die met het volle bewustzijn van zijn verlangen het vierde eener eeuw een grootsch plan vasthield en verdedigde, tot hij het eindelijk ten uitvoer kon brengen. Het was ook te dezer plaatse, dat de ontdekker der *Nieuwe-Wereld* zijn lot en de ondankbaarheid der menschen in een' roerenden brief aan zijne koningin bejammerde. „Zeven jaren verwijlde ik aan uw koninklijk hof, en zeven jaren lang werd mij gezegd dat mijn voornemen eene dwaasheid was. Thans, nu ik den weg heb gebaand, verlangen zelfs snijders en schoenlappers privilegiën om nieuwe landen te ontdekken. Maar ik, vervolgd en vergeten, kon niet aan *Hispaniola* of *Paria* denken, zonder dat tranen mijne oogen vullen. Ik stond twintig jaren in Uwe dienst, Uwe Hoogheid! Mijn ligchaam is zwak, mijne haren zijn allen grijs geworden. Ook de tranen verlaten mij. Bejammer mij thans, o Hemel! zoo als ik de Aarde doorjammer. Beklaag mij, wie leefde, waarheid en regtvaardigheid eert!” Terwijl wij in den geest de *Jardinillos* doorwandelen, meenen wij in het ruischen der boomen de zuchten van den grooten ontdekker te vernemen. Maar wèl u, schoone ziel! uwe tranen vielen op een' vruchtbaren grond en waren een edel zaad. Heerlijk staat uw beeld in de

wereldgeschiedenis, en ook gij kunt met vreugde uwe schoven aanbrengen!

Nog eene andere klassieke herinnering bieden deze groepen eilanden aan. Toen FERDINAND CORTEZ zich voor de verovering van *Mexico* uitrustte, leed hij op de overvaart uit de haven van *Trinidad* naar *Kaap-San-Antonio* met de *Nave-Capitana* in de *Jardinillos* schipbreuk. Vijf dagen lang hield men hem voor verloren; maar de wakkere PEDRO DE ALVARADO zond uit de haven van *Carenas* (thans *Havanna*) drie schepen uit om hem op te zoeken. CORTEZ werd behouden om *Mexico* voor *Spanje* te winnen.

—

Het *Middel-Departement* van *Cuba* bestaat uit 6 partidos, t. w. *Puerto-Principe, Nuevitas, Trinidad, Espiritu-Santo, Villa-de-Santa-Clara* en *San-Juan-de-los-Remedios*, die aan de *Xaguabaai* beginnen en het departement tot het grootste der drie afdeelingen vormen. Buiten de vreemdelingen en militairen, had het departement bij de laatste volkstelling 114,954 blanken, 34,115 vrije kleurlingen en 46,985 slaven, te zamen 196,054 bewoners.

De hoofdstad is *Ciudad-de-Santa-Maria-de-Puerto-Principe*, bij verkorting *Puerto-Principe* geheeten. Zij is de tweede stad in grootte en heeft 40,000 tot 50,000 inwoners. Belangrijk is het verkeer met het omliggende land, waar zoowel de veeteelt als de kulturen belangrijke voordeelen afwerpen.

De tweede stad van dit middeldeel is *Trinidad*, welks bevolking tot 15,000 zielen opklimt. Onder de ingezetenen zijn eenige Franschen, voormalige planters of afstammelingen van planters op *Santo-Domingo*. De stad heeft een ruim deel in den bloei des eilands en voert reeds veel suiker en koffij uit. Zij heeft twee havens, waarvoor de natuur alles gedaan heeft, namelijk de *Bocca-de-Rio-Guaurabo* en de *Casilda*. Zij werd door VELASQUEZ in 1514 gesticht, nadat de rijke goudmijnen in het dal van den *Rio-Ariamo* ontdekt waren. De straten loopen allen steil op en neêr; aan het noordelijk uiteinde staat de kerk van *Nuestra Sennora de la Papa*, de meest bezochte bedevaartsplaats op *Cuba*. Vandaar geniet men een prachtig gezigt over den oceaan, over de beide havens, een bosch van palmboomen en alle plantaadjen en velden tot aan den ruim 2000 voeten hoogen *San-Juan*.

De omstreken van *Trinidad* worden dikwijls door stormen geteisterd, maar onderscheiden zich van den anderen kant door ongemeene vruchtbaarheid. Er tiert onder anderen de schoone palm *corypha miraguama*, met zilverkleurige bladeren, die veel tot de schoonheid van het bosschaadje bijdragen.

Villa-de-Santa-Clara is eene kleine stad, doch weinige jaren geleden werd in hare nabijheid eene zilvermijn ontdekt.

Espiritu-Santo is eene stad van 11,000 en *San-Juan-de-los-Remedios* eene van 8000 ingezetenen.

Xagua of *Jagua* ligt op de zuidwestkust des eilands, aan de grenzen van het *Wester-Departement*. Het heeft de schoonste haven des eilands. HERRERA zegt dat het de schoonste op Aarde is, en de nieuwere aardrijksbeschrijvers zullen het niet tegenspreken. Nogtans is zij het allerminst bezocht, en een kleine groep huizen met eene vesting ter verdediging is er alleen aangelegd, omdat de Engelschen in vroegere oorlogen van dit strand dikwijls gebruik maakten om hunne schepen te kalefateren.

Tusschen *Xagua* en *Trinidad* zijn al de kusten hoog en steil en van een majestueus aanzien. Zij zijn wel is waar nergens meer dan 1800 voeten boven het vlak der zee verheven, maar verbazend door hunne steile flanken, vele kloven en spleten. Zij dalen loodregt in zee neder, zoodat op vele plaatsen fregatten ze tot een' vadem afstands kunnen naderen.

Even als tot het *Wester-Departement* behoort tot deze afdeeling van *Cuba* een groot getal bekoorlijke eilanden in de *Caribische-zee* en het *Bahama-kanaal*. De *Jardines de la Reyna* strekken zich van de *Golf-van-Xagua* tot aan *Kaap-Cruz* uit. COLUMBUS zelf heeft aan deze eilanden dien naam gegeven, toen hij in Mei 1494 op zijne tweede reis 58 dagen tusschen de *Oostkaap* van *Cuba* en het eiland *del Pinos* met stormen te worstelen had. En wel verdienden deze eilanden dien schoonen naam, want zijn ook velen deels laag, naakt en zandig, de meesten toch prijken met de praal der schoonste tropische weelde. Ieder oogenblik wisselen voor den zeevaarder de gezigten af, en het groen dezer eilanden vertoont zich te aanlokkelijker naarmate het scherper afsteekt bij het witte dorre zand van andere cayos. Zelfs deze zandbanken dragen het hunne bij om den bekoorlijken lusthof dien de zee hier aanbiedt, te verfraaijen en de betoovering te verhoogen. Zij hebben een golvend aanzien, even als de waterspiegel, en van 10 uur des voormiddags tot 4 uur namiddags ontwaart men hier eene reeks van fantastische beelden, die de ontmoeting van COLUMBUS met een' zwijgenden gebieder verklaren. Het is een luchtspiegel, maar weder van een' anderen aard dan men in de vlakten van *Bengalen*, in *Afrika's* zandwoestijnen, op *Hongarijes* weiden, in de *Straat van Messina*, op de hoogvlakten van *Mexico* en op den *Bloksberg* waarneemt. Hier ziet men geene steden, zooals aan den *Theiss* en in de *Ionische zee*, geene watervlakten zooals in de *Groote-Woestijn*, maar hagen, boomen, rotsgedaanten, die de zachte betoovering der eenzaamheid voortbrengen. In deze

Tuinen der Koningin was het ook dat COLUMBUS eene vreemde soort van schildpadden zag vangen. De inboorlingen gebruikten daarbij een' kleinen visch, *rives* of visschersvisch genoemd. Deze visch heeft op den kop een langwerpig ovaal schild, met talrijke zuigroeren bezet, en komt in de kanalen der *Jardinillos* veelvuldig voor. Men maakt aan zijnen staart een koord vast en werpt hem nu als aas voor de schildpadden in het water. Door middel zijner zuigroeren klemt hij zich nu zoo hecht aan de schildpad vast, dat het ligter zou zijn hem te verscheuren, dan tegen zijn' wil van het voorwerp zijner aanraking te bevrijden.

Wanneer wij van de *Tuinen der Koningin* zuidwestwaarts stevenen, vinden wij tamelijk ver in de *Caribische-zee* het eiland *Groot-Kaaiman*, een droog, langwerpig en hoog eiland dat door 1600 menschen, nakomelingen der Stibustiers, bewoond is. Daarbij liggen *Klein-Kaaiman* en *Kaaiman-Brak*, onbewoond.

Op de noordoostkust, naar het *Bahama-kanaal* heen, liggen de zoogenaamde *Tuinen des Konings*, die zich in de rigting naar *Havanna* uitstrekken. Zij zijn even als de meeste eilanden op de zuidkust, door het koraal voortgebragt, doorgaans groen en met schoone gewassen versierd, maar eveneens onbewoond. Enkelen verleenen een toevlugtsoord aan het eene of andere visschersgezin, dat in stille afgescheidenheid hier zijne dagen doorbrengt. Daarentegen huizen er des te meer vogelen, zooals gieren, flamingo's en alle soorten die zich aan de tropische stranden ophouden. Zij bedekken in den eigenlijken zin zee en land, doch het talrijkste zijn wel de alcatra's, eene soort van pelikaan, die tusschen de takken van het geboomte nestelt. Er is geen stam van rhicophoren waarop niet een half dozijn zoodanige nesten kleeft, waarin de matrozen dikwijls eene schrikkelijke verwoesting te weeg brengen. De alcatras is BUFFONS bruine pelikaan.

—

Het *Ooster-Departement* van *Cuba* bevat het hoogste, oostelijkste en tevens zuidelijkste deel des eilands. Men vindt er de partido's *Santiago*, *Baracoa*, *Holguin*, *Jibara* of *Xibara*, *Tiguani*, *Cobre-Tigruabos*, *Manzanillo* en *Bayamo*. Bij de laatste volkstelling had het, ongerekend de soldaten, matrozen en doortrekkende reizigers, 169,082 inwoners, als: 66,704 blanken, 53,417 vrije kleurlingen en 48,961 slaven. Nergens op het eiland zijn dus de mulatten, mestiezen, quarterons en quinterons naar evenredigheid talrijker; en niet zonder grond kan men zeggen, dat zij doorgaans in ligchamelijk schoon uitmunten.

De hoofdstad *Santiago (San-Jago-de-Cuba)*, op de zuidoostkust gelegen, heeft niet veel meer dan een vijfde der bevolking van *Havanna*, namelijk 25,000 ingezetenen. In 1514 door DIEGO VELASQUEZ gesticht, was *Santiago* lang de hoofdstad des eilands, tot het dien titel en rang aan *Havanna* moest afstaan. De hoofdkerk is een der prachtigste

EENE MULATTE.

gebouwen des eilands. Op het voornaamste plein prijkt een ruitersstandbeeld van koning FERDINAND VII. Schrikkelijk heeft deze stad voor eenige maanden door eene aardbeving geleden. Het was in het midden van Augustus 1852 dat dit vreesselijk natuurverschijnsel plaats greep. De straten werden daardoor met puinhoopen bedekt. Al de huizen leden in meer of mindere mate, zoodat velen dreigden in te storten of geheel onbewoonbaar waren. De ingezetenen waren naar het binnenland gevloden of hadden eene schuilplaats op de markten en pleinen of aan boord der schepen gezocht. Dagen lang leverde de stad het treurigste schouwspel op: overal zag men ouders, broeders, echtgenooten, kinderen en vrienden die hunne geliefden zochten, overal hoorde men kermen en weeklagen. De schokken waardoor deze verwoesting werd te weeg gebragt, waren vijf in getal. De laatste had plaats den 21 Augustus, ten 5 uur in den morgen. Ten gevolge van dien laatsten schok heerschte er eene volkomene duisternis, die niet weinig bijdroeg om den algemeenen schrik en de ontsteltenis ten top te voeren. Daarna helderde de lucht een weinig op, doch het weder werd regenachtig, en het zwerk nam een somber en onheilspellend voorkomen aan. Het volk dat in de kerken was bijeengekomen om den bijstand des Hemels af te smeeken, werd door de voortdurende schokken genoodzaakt de vlugt te nemen. De toen heerschende ontsteltenis gaat alle begrip te boven. De schokken werden, hoezeer in ligtere mate, nog in den avond van den 22 Augustus gevoeld. Achter *Santiago* verheffen zich de hoogste en prachtigste bergen des eilands, en heeft men de schilderachtigste landouwen van het geheele gezegende land.

San-Salvador-de-Bayamo, in een der gezondste deelen des eilands, dagteekent reeds van den tijd van VELASQUEZ. Het heeft 12,000 inwoners.

Holguin heeft 6000 ingezetenen.

Baracao, *Assumtion*, *Limones*, *Manzanilla* en *Tarquino* zijn allen bloeijende plaatsen. *Nuevitas* is eene voortreffelijke haven.

Porto-Rico.

Het tweede kostbare overblijfsel der spaansche magt in *Amerika* is *Porto-Rico*, het kleinste en oostelijkste der vier groote *Antillen*. Het ligt oostwaarts van *Haïti* en westwaarts van de *Maagden-eilanden*, tusschen den *Atlantischen-Oceaan* en de *Caribische-Zee*. De *Mona-Passage*, naar de zijde van *Haïti* is 17½ mijl breed.

Het eiland is begrepen tusschen 310° 30′ en 312° 29′ lengte en 17° 45′ en 18° 40′ noorderbreedte. De oppervlakte beloopt 182 vierkante mijlen, wat de grootte van *Corsica* nog een weinig te boven gaat. De bevolking die in 1778 nog slechts 80,000 bedroeg, is sedert zeer toegenomen, zoodat zij in 1830 tot 328,838 was gestegen en tegenwoordig bijna 400,000 beloopt.

Porto-Rico werd door COLUMBUS in het jaar 1493 ontdekt en *San-Juan* geheeten. Maar niemand dacht er aan zich daar te vestigen, tot 1511, toen de inboorlingen van *Hispaniola* reeds vernietigd waren en het den gouddorstigen Spanjaarden aan slaven begon te ontbreken om hun verlangen naar rijkdommen te bevredigen. JUAN PONCE DE LEON, die onder OVANDO het bewind over het oosterdeel van *Hispaniola* voerde, ondernam eene expeditie naar het groote eiland *Porto-Rico* en drong tot het binnenste des lands door. De grond werd vruchtbaar bevonden, talrijke volksstammen beloofden vele slaven en het hooge gebergte goudmijnen. Men besloot om zich in dit land te vestigen. Binnen weinige jaren was de onderwerping voltooid. De inboorlingen werden evenzoo als die op *Hispaniola* behandeld, tot slaven gemaakt en door den handenarbeid en velerlei geweldenarijen zoo uitgeput, dat het allengs uitstierf. *Porto-Rico* echter bleef eene spaansche volkplanting.

Dit groote, onder eene schoone luchtstreek gelegene eiland verdient inderdaad den naam van *rijke haven*, dien het voert. Het levert al die voordeelen op, welke hooge berglanden in de keerkringlanden verschaffen. Eene hooge bergketen doorsnijdt het gansche eiland van het oosten naar het westen, deels de *Layvonito*, deels de *Laquillo* genoemd. Geen der toppen is nog gemeten; doch de omstandigheid dat deze bergen reeds ver uit zee gezien kunnen worden en hunne kruinen een groot gedeelte des jaars met sneeuw bedekt zijn, verzekert ons dat die bergen eene aanmerkelijke hoogte boven den spiegel der zee bereiken. Tusschen deze bergen en aan hunnen voet zijn schoone hooge en lage vlakten, die door zijschakels van een gescheiden, en meestal rijk beplant, de schilderachtigste landouwen vertoonen. Vooruitspringende kapen zijn *Aguado* en *San-Juan* (in het noorden), en *Roxo*, *Coamo* en *Caretas* (in het zuiden).

Wanneer hooge berglanden niet, zooals in *Afrika*, door uitgestrekte zandwoestijnen beslagen worden, dan zijn zij altoos waterrijk, hetgeen ook bij *Porto-Rico* het geval is. Maar de waterschat die hier van alle zijden van de bergen afstroomt, is inderdaad buitengewoon. Ofschoon men het eiland nog niet zoo volkomen kent, als het zijn moest, weet men toch dat omstreeks 60 grootere en kleinere rivieren van de hooge bergen nederdalen en door bekoorlijke dalen en tropische weilanden naar de

zee snellen. De baaijen van *San-Juan*, *Aguadilla*, *Arasco*, *Franzesco*, *Roxo* en *Quanica* nemen velen daarvan op. Op de noordzijde wateren de *Aguas-Prietas*, de *Juan-Martin*, de *Savanna*, de *Rio-Grande* en de *Loysa* in de zee uit. De laatste rivier is de grootste van het geheele eiland, en kleine vaartuigen en piroguen kunnen haar bevaren. Eveneens zijn *Manati* en *Areziva* bevaarbaar. De *Culebrina*, *Anasco* en *Mayaguez* voeren goudzaad mede en eindigen haren loop in het westen. De *Canna*, *Ventana*, *Ponce* en *Coamo* besproeijen de zuidkust, de *Guayanes*, *Jumacao* en *Taxardo* schoone, naar het oosten geopende dalen. Op de noordkust vindt men nog het meer *Congrexos*, waarvan de oevers met manchinelboomen prijken. Het heeft ziltig water en een' overvloed van kostelijken visch.

Bij dien ruimen waterschat en de hooge temperatuur onder deze breedte tieren boomen en planten natuurlijk om het weelderigst. Een groot deel des eilands is nog met bosch bedekt of bestaat uit savannen, waarin het gras zoo hoog opschiet, dat herders en vee zich daarin verliezen. Een west-indisch bosch in zijne natuurlijke schoonheid gaat alle voorstelling eens Europeërs te boven. Er zijn hier niet slechts de weelderigste, maar ook de schoonste en prachtigste vormen vereenigd. Het donkere groen dat onzen eiken eigen is, steekt liefelijk af bij het heldere groen der fijnbladerige mimosen in duizend schakeringen, die de slingerplanten zoo aan bladeren als stengels ten toon spreiden. De onnavolgbare verscheidenheid van gewassen betint de golvende zee van takken en kroonen, niet slechts met de meest verschillende kleuren van groen, bruin en wit, maar ook met den gloed van duizenden bloemen, waarvan men niet altoos weet tot welke plant zij behooren. In trotsche vlugt waaijen daarover heên de hooge palmen, met hunne groene praal, die zich nu eens in breede vederbossen en dan weder in verkoelende waaijerbladen kennen doet. Slechts enkele lianen wagen het zich in hunne kroonen te slingeren in den vorm van het touwwerk van een getuigd fregat. Schilderachtig steekt al die weelde af op de naakte wanden der hooge, met sneeuw bedekte bergtoppen.

De inheemsche dierenwereld is niet minder rijk en schoon. De heerlijke flamingo, met zijn gloeijend gewaad, de tallooze menigte soorten van eenden, krop- en lepelganzen, hoogpootige strandvogels en duikers doet den mensch twijfelen, of de uitspraak: „maak ze u onderdanig" ook op deze streken van toepassing is. In het groen der bosschen bouwen papegaaijen, arassen, scharen van duiven, spechten en roofvogels hunne nesten, en als de heerlijkste daaronder schittert de bevallige kolibri in zijnen keizerlijken tooi. Vergiftige slangen heeft men nog niet opgemerkt, maar alles behalve aangenaam zijn de zwarte landkrabben, schorpioenen en eikelgroote spinnen. De beten van beide laatste insekten zijn in een klimaat, waar de vochtige warmte de zweetporiën steeds openhoudt en het vel altoos geprikkeld is, zeer gevaarlijk en kunnen zelfs den dood ten gevolge hebben. Onder de menigvuldige hagedissen is vooral die soort gevreesd welke een zwart speeksel voortbrengt, waaruit giftige gezwellen kunnen ontstaan. De afzigtelijke leguaan wordt door blanken en zwarten genuttigd, maar de Europeër bedankt voor den skolopender, waarin alleen de kleurlingen smaak vinden. De helder schitterende lantaarndragers ziet men gaarne in de schoone nachten, doch men stelt alle middelen in het werk om de kakkerlakken en termieten, moskito's en zandvlooijen te ontkomen, die in ontelbare scharen en zwermen aarde en lucht verpesten, zelfs de steenen afknagen en de menschen met onverdragelijke steken kwellen. Als vergoeding daarvoor schitteren de insekten met de prachtigste kleuren en schenkeu de wilde bijen den geurigsten honig.

Viervoetige roofdieren zijn op *Cuba* niet. Alleen de wilde honden vallen nu en dan het vee aan. Zij zijn nakomelingen van dat ras dat de spaansche veroveraars op de arme inboorlingen aanhitsten. De vele ratten die grooter dan de europische zijn, zouden door de kolonisten gaarne tegen een dozijn tijgers verruild worden, want de laatsten zouden ze meester worden, maar de eersten niet. Bloedzuigende vledermuizen zijn er meer dan genoeg. Runderen, varkens, paarden, schapen en geiten zijn door de Europeërs, te gelijk met hoenders, putters, parelhoenders en andere vogelsoorten ingevoerd. De paarden van *Porto-Rico* worden hoog geschat, en de varkens uithoofde van hun malsch vleesch geroemd. De wateren rondom het eiland, zoowel als de verschillende rivieren geven velerlei visschen en tevens kreeften, oesters, zeespinnen en dergelijk gedierte.

Wordt het eiland eenmaal meer bevolkt, dan zullen de rijke goud-, zilver-, ijzer-, koper- en zwavel-aderen niet langer ongebruikt liggen. Bergzout heeft men tot nog toe niet gevonden; zeezout bereidt men zooveel men wil. Minerale en warme zwavelbaden kan men in huidziekten gebruiken, die onder menschen in heete landen, welke veel varkensvleesch eten, niet zeldzaam zijn.

Men ziet het, de natuur heeft dit eiland zoo mild bedeeld, als de bevolking slechts wenschen kan. Het is thans de vraag wat de mensch verrigt heeft, om die natuur te leiden en daarvan al die voordeelen te trekken die hij erlangen kon? *Porto-Rico* is eene der oudste koloniën van *Spanje*, hetwelk het ongeluk heeft zijn' naam door het uitroeijen der inheemsche bevolking eene smet aan-

gebragt te hebben, waarvan het zich nooit weder ontdoen kan. De talrijke bevolking die op *Porto-Rico* geslagt werd, stond wel is waar op geen' hoogen trap van beschaving, doch had nogtans reeds de eerste treden beklommen. De Spanjaarden die hunne plaats vervingen, hadden in het eerst alleen de bergen in het oog, en deden de Indianen in het hart der aarde omkomen om schatten te vinden, die reeds de oppervlakte zelve en in de ruimste mate aanbood. Immers al wat men den grond toevertrouwde, heeft deze dertig- tot honderdvoudig teruggeven. Rijst, maïs en maniok, groenten en bananen, aardappelen en meloenen, ananassen, cassaven, noordsche beziënen zuidelijke vruchten tieren hier in eene onvolprezene volkomenheid. Nergens erlangt de koffijboom die schoonheid als op *Porto-Rico*. De katoen is uitmuntend, het suikerriet sappig, de cacao niet minder voortreffelijk dan die van *Soconusco* en *Caracas*, en de indigo rijk van verwstof. De ingwer, peper en de witte kaneel zijn eveneens met weinig moeite aan te kweeken en leveren rijkelijke oogsten.

Zeker zou dit eiland veel verder in bloei gevorderd zijn, zoo *Spanje* den koophandel des eilands vroeger van de knellende banden had verlost, hetgeen niet voor 1824 geschiedde. Eerst van dien tijd dagteekent de toeneming der bevolking, dagteekent een toenemend verkeer en een belangrijk overschot in de geldmiddelen, die thans reeds 170,000 spaansche piasters 's jaars beloopen.

Het klimaat van *Porto-Rico* is zoo tamelijk hetzelfde als van het overige *West-Indie*, over het geheel gezond en voor den Europeër in zoo verre minder gevaarlijk als het hem mogelijk is, zich naar zijne aankomst in de hooggelegene streken te redden en zich allengs aan het luchtgestel te gewennen. In den regel zou het tropische klimaat voor den Europeër veel minder gevaarlijk zijn, had hij de zelfbeheersching om zich bij het gebruiken van geestrijke dranken en in hartstogtelijke opwellingen te matigen. De Porto-Ricanen zijn gezond en bereiken vergelijkerderwijze een' hoogen ouderdom. De regentijd duurt hier van Augustus tot Januarij. De hoogte der bergen geeft den dampen gelegenheid zich opeen te pakken, zoodat de regen in het natte jaargetijde in eene zoo groote hoeveelheid neêrvalt, dat de lage streken dikwijls onder water staan. De thermometer klimt omstreeks dezen tijd over dag tot 24° en 26°, ja zelfs in den middag wel tot 30°, hetgene, verbonden met de buitengewone vochtigheid der lucht, deze slap maakt en van alle rekbaarheid berooft. Daardoor wordt het dierlijke ligchaam tot ontbinding geneigd, en de vreesselijke gele koorts treft den vreemdeling des te eer, naarmate de vrees hem bevangt en hij zich van de zinnelijke vermaken niet losscheuren kan. De tetanus is hier niet zelden en valt vooral jonge kinderen aan. Andere krankheden zijn huidziekten en verkoudheden. *Porto-Rico* heeft het voordeel voor de schrikkelijke orkanen

NEGERWONINGEN.

van het tropische *Amerika* door de *Kleine-Antillen* gedekt te zijn, zoodat men hier die verderfelijke stroomen niet kent. De tropische regens zijn altoos door zware onweders vergezeld.

De bevolking is even als op *Cuba* uit blanken, vrije kleurlingen en zwarte slaven zamengesteld. Men had in 1830 162,311 Europeërs, 127,278 vrije kleurlingen en 34,240 negerslaven, zoodat hier de slavenmagt, ook naar evenredigheid, veel geringer dan op *Cuba* is.

In de steden leven de rijken zooveel mogelijk op europischen trant. De huishouding van den planter is echter allereenvoudigst. Zijn huis is alles behalve aanzienlijk en zijn ameublement gering. De slaven bewonen of het voorvertrek of afzonderlijke stulpen, die zich door netheid en noch veel minder door bevalligheid aanbevelen.

Over het geheel zijn de wegen slecht. Men reist op muilezels of paarden, voert hangmatten en levensmiddelen met zich mede, slaapt, waarheên men komt, of in de hacienda eens planters of in het bosch, in welk laatste geval uit de bladeren der heliconiën en andere reuzengewassen in weinige minuten eene waterdigte hut vervaardigd is.

Porto-Rico wordt door een' kapitein-generaal bestuurd, die door het hof van *Madrid* tot dien post wordt benoemd en ook het bewind over de *Spaanscha-Maagden-eilanden* voert. Met die eilanden is het in 2 partidos verdeeld.

San-Juan-de-Porto-Rico, de welversterkte hoofdstad, ligt op een rotseiland op de noordkust en is de residentie van den kapitein-generaal, der audiencia en van eenen roomschen bisschop. Door eene brug is de stad met het vasteland verbonden. Zij is schoon en geregeld aangelegd, heeft eene Domkerk, verscheidene parochiekerken en kapellen, 3 kloosters, een groot tuighuis (het schoonste gebouw der stad), eene veilige haven, een' uitgestrekten koophandel en 30,000 inwoners.

San-German (Herman) is na de hoofdstad de belangrijkste plaats des eilands, bevattende nagenoeg 10,000 inwoners. Het ligt op de zuidkust en is reeds in 1511 gesticht. In den schoonen omtrek ligt plantaadje naast plantaadje.

Het vlek *Aguadilla* ligt aan eene schoone haven in het noordwestelijk deel des eilands en heeft den naam van zeer gezond te zijn. De bevolking beloopt 2500 zielen.

Fayardo is een vlek op de oostkust en aan den mond van den *Fayardostroom*. De ligging is zoo pittoresk, als een landschapschilder slechts wenschen kan. Men berekent het getal inw. op 3000.

De Spaansche Maagden-Eilanden.

Tot het gouvernement van *Porto-Rico* behoort, zooals wij reeds boven zagen, een aantal kleine eilanden, die men geographisch tot de *Maagden-Eilanden* rekent. Zij zijn het *Groote-* en het *Kleine-Passage-Eiland* (tusschen *Porto-Rico* en *St. Thomas*), *Colubra* of het *Slangen-eiland*, *Biecque* of het *Krabben-eiland* en *Colubrita*. Zij zijn te zamen 6¾ □ mijl groot en bevatten 2600 bewoners. De natuurlijke gesteldheid is dezelfde als die der overige *Maagden-Eilanden*. Op het onbewoonde *Biecque* is het bij verdragen aan Denen en Britten geoorloofd om hout te kappen.

BRITSCH WEST-INDIE.

Reeds onder koningin ELISABETH poogde FRANS DRAKE voor *Brittanje* eenige *West-Indische-Eilanden* te erlangen. Maar eerst onder JACOB I werd dit plan verwezenlijkt, en in 1625 op *Barbados* eene volkplanting aangelegd. Na JACOBS dood gelukte het den hertog van CARLISLE, die *Barbados* in 1627 had gekocht, van KAREL I een patent op alle *Antillen* te bekomen, doch zijn plan werd nooit tot stand gebragt, want *Spanje*, *Frankrijk* en de *Vereenigde Nederlanden* beletten de verwezenlijking. Intusschen nam *Brittanje* het eene eiland na het andere en won eene zeer vaste stelling, toen de admiraal PENN, onder CROMWELL, in 1655 het groote eiland *Jamaica* veroverde. In de tweede helft der 18de eeuw veroverde *Brittanje* de belangrijke eilanden *Guadeloupe* en *Martinique*, benevens de stad *Havanna*, doch behield deze wingewesten slechts tot den vrede van 1763. Van de veroveringen die het sedert 1793 maakte, behield het slechts een gedeelte, doch daaronder het belangrijke *Trinidad*.

Geheel *Britsch-West-Indie* is thans 690 □ mijl groot, en bevat bijna 800,000 bewoners. Het is administratief in 4 afdeelingen gesplitst, t. w. de gouvernementen *Jamaica*, de *Windwards-Islands*, de *Leeward-Islands* en de *Bahama's* of *Lucayen*.

Jamaica.

Jamaica is onder de *Antillen* het derde in grootte, naardien het 48 uren lang, tusschen 12 en 13 uren breed is en 269 vierkante mijlen in oppervlakte heeft. Het ligt 20 mijlen ten zuiden van het oostelijke deel van *Cuba* en 20 mijlen van de uiterste zuidwestpunt van *San-Domingo*, tusschen 299° 10′ en 301° 15′ lengte en 17° 45°, 18° 30′ noorderbreedte.

Jamaica behoort tot de hooge eilanden. Het is van het westen naar het oosten door boschrijke gebergten, de *Blaauwe-Bergen*, doorsneden, die het geheele oostelijke deel aanvullen en daar tot 7000 voeten opklimmen. De bergkam is zoo scherp, dat hij op vele plaatsen slechts 6 ellen breedte heeft. De hellingen zijn woest, de flanken steil en ten deele met heerlijke bosschen bedekt. De dalen zijn naauw; niet meer dan een twintigste van de geheele uitgestrektheid is vlak land. Meer dan 40 rivieren dalen van dit gebergte af, waaronder de *Black-River* uitmunt, daar hij een eind weegs bevaarbaar is. De schilderachtigste streken leveren de kusten op, waar zich op den smallen zoom des eilands de schoonste koffij- en suikerplantaadjen uitbreiden, waar nevens in liefelijke valleijen de helderste bergbeken ruischen. Eenige zeeboezems dringen het land binnen; de *Sandibaai* ligt aan het noordwester einde; eene andere aanzienlijke golf is de *Oranjebaai*. In het geheel heeft de 150 uren lange kust 16 veilige havens en 30 bogten en reeden met een' goeden ankergrond.

De voortbrengselen zijn dezelfde als die van de overige *West-Indische-Eilanden* te zamen genomen, want de britsche ondernemingsgeest heeft niet verzuimd om alles van dit eiland te bekomen, wat daarvan te verkrijgen is. Men oogst er hoofdzakelijk suiker, koffij, cacao, indigo en katoen in, en kapt er kostbaar mahonyhout.

Het klimaat is over dag heet, des nachts vochtig en koel. De gemiddelde temperatuur des zomers bedraagt 21½° die des winters 19° REAUMUR. De vlakten zijn ongezond, maar op de bergen is de lucht aangenaam; nooit hebben de koortsen op eene hoogte van 2400 voeten en daarenboven gewoed.

Jamaica werd door COLUMBUS op zijne tweede reis in 1494 ontdekt en ontving in 1514 op koninklijk bevel den naam *Isla-de-Santiago*. Onder het spaansche bewind werden de talrijke eilanders met ongehoorde wreedheid behandeld en eindelijk uitgeroeid. Onder CROMWELLS bewind, in 1655, veroverden de Engelschen het eiland; welke verovering echter, hoe belangrijk ook, den protector niet voldeed. Hij zette namelijk den admiraal PENN en den generaal KNABLER in den Tower, omdat zij dit eiland en niet *Hispaniola* (het tegenwoordige *Haïti*) genomen hadden. Destijds had het eiland slechts 3000 bewoners, doch nu vermeerderde de bevolking snel, inzonderheid ook tengevolge daarvan, dat verscheidene ontevredene koningsgezinden en planters van *Barbados* zich derwaarts begaven. Ook verzuimden de Engelschen niet om het noodige getal slaven aan te voeren. In 1692 scheen het eiland ten ondergang gedoemd: eene vreesselijke aardbeving verwoestte *Jamaica* zoodanig dat bijna de geheele oppervlakte een ander aanzien verkreeg.

Met schrik vernamen de jamaicasche planters dat de wet die den slaven de vrijheid teruggaf, door het parlement was aangenomen, want de blanken maakten zonder de kleurlingen naauwelijks 1/25 der bevolking uit, en het eiland had op den dag der vrijlating 311,070 slaven. De bloei des eilands ontving een' geweldigen slag, waarvan het zich nog niet geheel hersteld heeft, en men vreesde voor dezelfde gruwelen waaronder de fransche volksplanting op *San-Domingo* wel eer was te gronde gegaan. Zoo ver echter kwam het niet, maar terwijl de uitvoer het jaar der emancipatie 70,000 kisten suiker (van 17 tot 18 centenaars) beliep, was zij voor het jaar 1839—1840 tot 30,000 kisten gedaald. Immers, even als in de andere engelsche volksplanting waren de slaven op *Jamaica*, na hunne bevrijding, weinig geneigd om langer op de plantaadjen te werken. Weinig noodig hebbende, hielden zij zich liever met den tuinbouw, den kleinhandel en de vischvangst bezig, en de gemeenschappelijke woningen in de plantaadjen stonden weldra verlaten. De planters deden alle pogingen om werklieden te bekomen, maar de dienstcontracten die men den Negers aanbood, mislukten bij hunnen afkeer van allen dwang. Toen overstroomde men de markt met levensmiddelen van allerlei aard om de kleine kultuur der Negers te verdrukken. Ook dit mislukte, daar de met weinig tevredene zwarten zelfs bij de laagste prijzen wisten uit te komen. Sedert wendt men pogingen aan om van de regering wettelijke bepalingen te erlangen, waarbij den Negers verboden zal worden om grondeigendom te verwerven, zich van het eene district naar het andere te begeven, enz. De regering zelve heeft op eene andere wijze gepoogd in het gebrek aan handenarbeid in de koloniën te voorzien. Van den ingeslagen' weg om europische landverhuizers naar *West-Indie* te trekken, is men gelukkigerwijze teruggekomen. De sterfte onder de overgekomene Ieren en Duitschers was zoo ontzettend, dat de regering zelve waarschuwingen aan de landverhuizers deed. Het bestuur kwam nu met de planters overeen om te trachten vrije negers te bewegen zich naar *West-*

Indie te begeven. Men zond agenten naar *Sierra-Leona* om daar Negers aan te werven, en verkreeg op deze wijze een aanmerkelijk getal werklieden. Sedert echter de engelsche zendelingen zich tegen die handelwijze verklaarden, heeft de overkomst uit *Sierra-Leona* opgehouden. *West-Indie* bekomt tegenwoordig zijne werklieden van de engelsche kruisers, die de op de slavenschepen gevondene Negers naar de eilanden brengen. Men heeft derhalve van vele zijden beweerd, dat de slavenhandel in eene andere gedaante terugkeert, en niet ten onregte, daar de Negers zich in *West-Indie* voor den tijd van niet minder dan veertien jaren verhuren moeten. Andere werklieden vond men in de koelies uit *Oost-Indie*, en zoo zijn allengs de plantaadjen uit haar verschrikkelijk verval weder omhoog gekomen. De uitvoer van koffij naar *Groot-Brittanje* beloopt tegenwoordig 6 millioen ponden, en de jaarlijksche uitvoer van suiker was reeds in 1842—1843 weder tot 50,000 kisten toegenomen. De uitvoer van rum bedraagt 1½ millioen gallons.

Jamaica heeft tegenwoordig 400,000 bewoners, namelijk 30,000 blanken, 50,000 kleurlingen en 320,000 zwarten.

Het eiland wordt bestuurd door een' gouverneur en heeft een parlement, waarvan het hoogerhuis uit 12 door den koning benoemde leden bestaat, en tot welks lagerhuis 45 vertegenwoordigers verkozen worden. De heerschende kerk is de anglikaansche onder eenen bisschop; maar ook herrnhuttersche en methodistische zendelingen hebben vele Negers bekeerd. De militaire magt bestaat uit 3000 man linietroepen en 16,000 tot 18,000 man militie.

Jamaica wordt in 3 graafschappen verdeeld, die te zamen 20 districten of kerspelen bevatten, namelijk *Middlesex* 8, *Surrey* 7 en *Cornwall* 5.

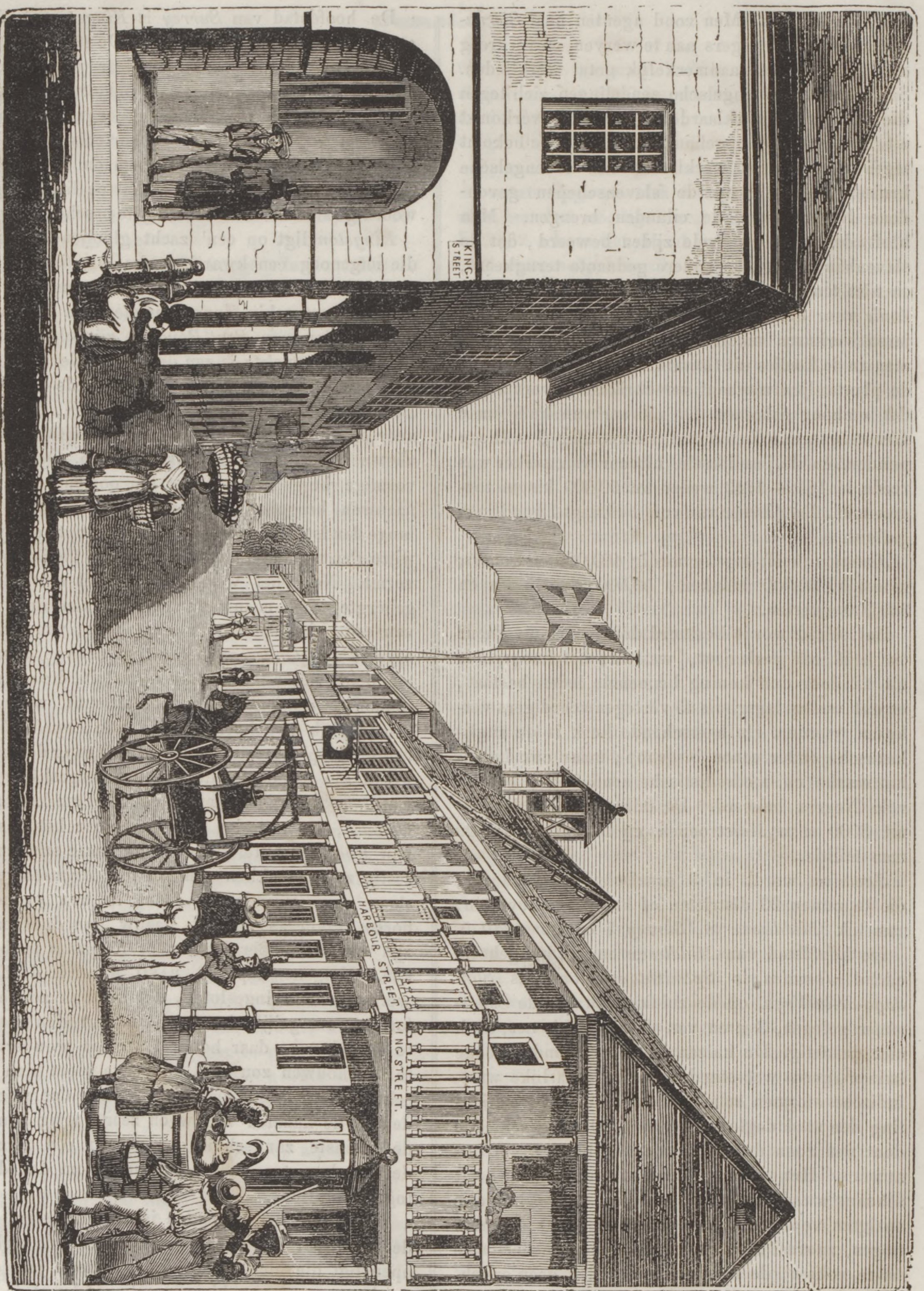
De hoofdstad van *Middlesex* en van het geheele eiland *Jamaica*, is *Spanishtown*, oudtijds *San-Jago-de-la-Vega*, op de zuidkust en aan de *Cobre-rivier* gelegen, 3 uren van de zee. Zij is net, doch niet prachtig. De huizen zijn laag, omdat hooge huizen geen weêrstand aan de gevaarlijke westindische stormen zouden kunnen bieden. De stichting der stad dagteekent van 1520 en geschiedde door den zoon des grooten ontdekkers, DIEGO COLUMBUS. Het paleis van den gouverneur heeft schoone arcaden van wit marmer, en is een in alle opzigten voortreffelijk gebouw. De 5000 inwoners pogen, zooveel zij kunnen, de londensche leefwijze na te volgen; de fashionable standen gaan er echter nog veel minder te voet dan in het groote *Babel* aan de *Theems*.

Aan den mond van den *Cobre* is *Passage-fort* gebouwd, een vlek en sterkte, met scheepvaart, winkels en 500 inwoners.

De hoofdstad van *Surrey* is *Kingston* of *Kingstown*, 3 uren van *Spanishtown*. De stad is gesticht in 1693, nadat het eiland het jaar te voren door de vermelde aardbeving zoo ontzettend geleden had en het oude *Port-Royal* genoegzaam vernield was. Na deze rampzalige gebeurtenis oordeelden de overgeblevenen het raadzaam om zich te vestigen op eene andere plaats, waartoe die der tegenwoordige stad als de voordeeligste beschouwd werd.

Kingston ligt op een' zacht glooijenden grond, die nagenoeg een kwartier uurs lang is, en wordt aan de zuidkust bepaald door een ruim waterbekken, dat geen schip binnen kan stevenen dan na aan de batterijen van *Port-Royal* te zijn blootgesteld. De hellende vlakte is aan de noordzijde ingesloten door eene hooge heuvelreeks van de *Blaauwe-Bergketen*, de zoogenaamde *Liguanen*, die ongeveer een uur achter de stad eene hoogte van 5000 voeten boven het watervlak bereiken. Deze boogvormige bergschakel loopt ten oosten uit in den naauwen bergpas van *Rock-Fort*, vanwaar eene lange landstreek naar *Port-Royal* loopt, en op die wijze den zuidelijken dam der voortreffelijke haven vormt. Naar het westen brengt het omsluitende gebergte een' naauwen doortogt aan den rand van een onbegaanbaar moeras voort, vanwaar de oever *Port-Henderson* bepaalt, en het vooruitschietende heuvelland eene haven insluit, die onder de schoonste op onzen Aardbol uitmunt, waar zeer gemakkelijk de geheele zeemagt van *Engeland* eene veilige legplaats vinden kan. De ingang der haven wordt aan het oosteinde van het aangeslibde land van *Port-Royal* beschermd door het sterke kasteel *Charles*, en aan den westkant door het geschut van *Rock-Fort*, terwijl de waterpasse schoten der zestig zware stukken van het fort *Augusta* gereed staan eene vijandelijke vloot in den grond te boren, alvorens zij het naauw kan doorgezeild zijn om de ankerplaats voor *Kingston* te bereiken. Volgens kapitein BASIL HALL is de haven werkelijk zoo ingesloten, dat het ook zonder de forten onmogelijk is om haar van den zeekant te bedwingen, daar het wel als een wonderwerk te beschouwen zou zijn, zoo eene vloot zich tusschen de menigte banken en riffen doorwerkte, dewijl de kanalen naauw en zeer bogtig zijn, en de kleinste zandschuit die men in een derzelve deed zinken, toereikend zou wezen om den doortogt te stuiten.

De ligging van *Kingston* is zeer gunstig, daar de stad door den rijzenden grond voor de zeebries open ligt die hier geregeld het geheele jaar door waait, en men van hier de schepen langs de kust hunnen koers naar de haven van *Port-Royal* kan zien volgen. Dr. MADDEN beschrijft twee gezigten op de stad, een van de zee uit, en het andere van het achterliggende gebergte, en zegt, dat deze

KINGSTON OP JAMAICA.

bezwaarlijk kunnen worden overtroffen dan door dat van *Konstantinopel* uit zee, en op *Jeruzalem* van den *Olijfberg*. Tusschen de stad en den bergmuur liggen vele schilderachtige landhuizen en verder op winstgevende suikerplantaadjen. De droogte van den grond en de hellende oppervlakte is oorzaak dat men hier in den regentijd weinig last van het water heeft; doch daardoor ontstaat

van eene andere zijde weder het ongemak dat het water steeds na geweldige regens als een bergstroom door de straten schiet, zoodat deze in dien tijd bezwaarlijk te voet of met rijtuig te begaan zijn en er eene geweldige massa slijk en zand wordt aangevoerd. Het behoeft geen betoog dat door de veelvuldige herhaling dezer tijdelijke overstroomingen de fondamenten der huizen veel te lijden hebben.

Het oorspronkelijke plan der stad, zooals het door den kolonel SILLY, een beroemd ingenieur, ontworpen was, maakte een vierkant uit van een half uur lengte en een kwartier breedte, welke ruimte door regthoekig loopende straten zou doorsneden worden, terwijl aan het bovengedeelte een ruim plein werd opengelaten. Sedert dien aanleg is de stad echter zoo uitgebreid geworden dat het plein thans nagenoeg in het midden gelegen is. De straten in het lage gedeelte van *Kingston* zijn lang en regt, en de huizen voor het grootste gedeelte van hardsteen, twee verdiepingen hoog en met onder- en bovengalerijen voorzien.

Onder de publieke gebouwen munten de Anglikaansche en de Schotsche kerken uit, en wel inzonderheid de eerste, die op eene zeer schilderachtige plaats gelegen is, van waar men een verrukkelijk gezigt op den omtrek heeft. Het gebouw zelf is in een' sierlijken stijl opgetrokken, en steekt met den spitsen toren boven geheel de stad uit. De overige openbare gestichten zijn het hofgebouw, de vrijschool, de schouwburg, de kazernen en de gevangenis.

Het uiterlijke van de stad is vreemd, maar toch niet onbevallig, hoewel in het oude gedeelte de dwarsstraten die ongeplaveid zijn, meer overeenkomst hebben met een' droogen greppel dan wel met eene goed onderhoudene straat in eene christen stad. De meeste huizen zijn voor de tweede verdieping met zoogenaamde venetiaansche blinden voorzien, die bij slecht weder gesloten worden, als wanneer men het licht door een met glas gesloten venster ontvangt. In de bovenwijk der stad staat ieder huis afzonderlijk, en is door eenen tuin met wijnstokken, vrucht- en statige palm- en kokosnoteboomen omringd, waarachter de verblijven der zwarte dienstboden, de schuren en werkplaatsen liggen, die eenen put omgeven, waarboven doorgaans een schoone tamarindeboom zijn lommer verspreidt.

De markt van *Kingston* wordt in het laagste gedeelte bij den waterkant gehouden. Hier wordt een overvloed van vleesch, gevogelte, visch, vruchten, groenten enz. te koop gebragt. Onder deze laatste grondproducten vindt men niet alleen de voortbrengselen der amerikaansche keerkringslanden, maar tevens bijna alle europische tuingewassen, als erwten, boonen, kool, salade, komkommers, voortreffelijke artisjokken, wortelen, rapen, radijs, ajuin, look of prei en veldsalade. De meesten dezer keukengroenten worden van het *Lianen-Gebergte* aangevoerd, en alles is even voortreffelijk. De aardbeziën zijn hier even zoo goed als op vele plaatsen van ons werelddeel, en de appelen zouden insgelijks op die onderscheiding aanspraak kunnen maken, indien men hun den tijd gunde om tot rijpheid te komen.

Eene goede statistiek van *Kingston* ontbreekt. De bevolking werd reeds voor eenige jaren op 35,000 zielen geschat, namelijk 10,000 blanken, 8000 lieden van de kleur en 17,000 Negers. Onder de blanken zijn vele Joden die hier 2 synagogen hebben.

In 1803 werd *Kingston* tot eene city verklaard. Sinds is het bestuurd door eenen lord-mayor, 12 aldermen en 12 raadsheeren.

De stad *Port-Royal* ligt (zooals wij reeds opmerkten) eveneens aan de *Baai-van-Kingston.* Voorheen was zij bloeijend en rijk, maar stormen, aardbevingen en branden bragten haar op den rand des ondergangs. Tegenwoordig is de bevolking weder tot 15,000 zielen aangegroeid. Men vindt er eene, door een sterk fort beschermde haven, een marine-hospitaal, koninklijke scheepstimmerwerven en groote kazernen.

De hoofdplaats van het graafschap *Cornwall* is *Montego*, aan de *Montego-baai* en den voet eener bergketen gebouwd. Zij heeft 4000 inwoners en bestaat van koophandel en zeevaart.

Het steedje *Port-Antonio*, aan het noordelijk uiteinde des eilands, ligt in eene kloof en rijst amphitheatersgewijze naar de digt begroeide bergen op.

De Bahama-Eilanden.

Deze uitgestrekte groep eilanden, ook de *Lucayen* geheeten, reikt van 21° tot 27° 30′ noorderbreedte of van de oostkust van *Cuba* tot voorbij de kust van *Florida.* Minder belangrijk voor den handel dan de eigenlijke *Antillen*, zijn zij toch beroemd uithoofde hunner schoonheid en hun historisch belang. Zij bestaan uit 20 grootere en 600—700 kleinere eilanden of klippen, die zamen 257 vierkante mijlen groot zijn. Het zijn meerendeels lage eilanden, en geen daaronder verheft zich tot eene aanmerkelijke hoogte. Het zijn blijkbaar koraaleilanden en zij gelijken dan ook in hun gansche zamenstel op de koraaleilanden der *Zuidzee.* Zij maken een vervolg uit der oostelijke kalksteen-

bergketen op de *Antillen*, en men kan ze — beschouwt men de gezamenlijke *Antillen* als een' bloemruiker — met eene prachtige hiacinth vergelijken.

Deze eilanden hadden het lot het eerst van allen door de Spanjaarden ontdekt te worden. Het was den 12 October 1492, toen COLUMBUS, bij het aanbreken van den dageraad, de *Nieuwe-Wereld* aanschouwde. Een schoon, vlak, vele mijlen ver zich uitstrekkend en met weelderig groen bedekt eiland vertoonde zich voor zijne blikken. De inboorlingen stroomden uit de bosschen bijeen om het wonder te aanschouwen dat gedurende den nacht uit de zee opgerezen was. Met de koninklijke vaan in de hand en prachtig in het scharlaken gekleed, nam de zegevierende COLUMBUS plaats in de scheepsboot en landde op het eiland *Guanahani*, dat hij *San-Salvador* noemde. Met vreugdetranen en dankbaar aan de leidende hand der Voorzienigheid, wierp hij zich op den grond neder, die zijn genie als het ware geschapen had, en kuste de nieuwe aarde. Een triomfkreet rees uit het midden zijner manschappen op. Welk eene verandering had met hem plaats gehad! Hij die kort te voren nog door zijne manschap als een avonturier en geestdrijver beschouwd werd, stond thans geëerd en als een hooger wezen beschouwd, als de ontdekker eener nieuwe wereld, in het bewustzijn dat hij een grootsch bestaan volbragt had, in het midden der zijnen en omringd door de kinderen eener onbekende hemisfeer die hem als een goddelijk persoon beschouwden. Geen ontdekker heeft meer aanspraak op bewondering dan COLUMBUS, want het is iets geheel anders, door stormen voortgeslingerd, vreemde kusten te vinden, dan met het stellige bewustzijn van hetgene men wil, een nooit betreden' weg in te slaan en het nooit verwachte voor eene verbaasde wereld te onthullen.

Den bewoners der *Lucayen* was de ontdekking echter eene vreesselijke gebeurtenis. Deze goedaardige, zachte menschen die eeuwen lang in deze op zee verstrooide tuinen gelukkig geleefd hadden, werden door de Spanjaarden geroofd, in slavernij weggesleept, en zoo hunne woonplaats ontvolkt en verwoest.

Deze eilanden bleven nu tot het jaar 1629 geheel onbewoond. In dit jaar echter stichtten de Engelschen er eene volksplanting die evenwel in 1641 door de Spanjaarden weder verwoest werd. Ook eene nieuwe kolonie, in 1690 aangevangen, verwoestten de Spanjaarden in 1703. Eenige jaren achtereen waren de *Lucayen* nu eene woonstede der onder den naam van boekaniers bekende zeeroovers. Maar naauw was GEORGE I, keurvorst van *Hannover*, koning van *Groot-Brittanje* geworden, of hij besloot de *Lucayen* op nieuw te koloniseren (1718). Hij zond er eene sterke magt onder den kapitein WOODS ROGERS derwaarts, die de Boekaniers dwong om zich over te geven, en eene nieuwe nederzetting stichtte die sedert tot eene bloeijende volkplanting toegenomen is. Niet krachtig door de kroon ondersteund, werden zij in 1781 door de Spanjaarden heroverd, doch bij den vrede van *Versailles* in 1783 aan *Engeland* teruggegeven. Eenigen tijd te voren, in den strijd der Noord-Amerikanen tegen het moederland, hadden zich hier vele loyalisten of aanhangers der kroon uit de noord-amerikaansche koloniën nedergezet.

De vlakke grond dezer eilanden is vruchtbaar. Zelfs de naauwelijks boven het vlak verrijzende *cayos* en zandbanken zijn met struiken en planten bedekt. Breede heuvelriffen omgeven deze eilanden die zich naar hunne wonderbare natuur loodregt uit de zee opheffen. Zij hebben gebrek aan drinkbaar water. Men kan echter in de rots bronnen graven, waaruit dan een helder water opborrelt. Velen hebben zilte lagunen langs de kust.

Het klimaat is bij uitnemendheid gezond, daar de eilanden voor het meerendeel in de gematigde luchtstreek zijn gelegen. Men kent er slechts twee jaargetijden, het drooge en het natte. Van Augustus tot December woeden dikwijls stormen, van hevige onweders vergezeld. De boomen verliezen hun groen twee malen 's jaars. Met geringe uitzondering waaijen het gansche jaar door passaat. winden uit het oosten. Slechts wanneer de zon in de zuider hemisfeer vertoeft, maken zij voor afwisselende winden plaats.

Behalve eene menigte vogelen van allerlei soort, grootte en kleur, tallooze insekten en de amphibiën die op de *Antillen* te huis behooren, bezitten de kolonisten de europische huisdieren, zoo vier- als tweevoetige. Het plantenrijk vertoont hier dezelfde soorten en vormen als in het geheele overige *West-Indie*. Maar de katoen die op de plantaadjen der *Antillen* slechts eene ondergeschikte plaats bekleedt, verheft zich hier tot het hoofdproduct, terwijl er naar evenredigheid slechts weinig suiker en koffij- aangekweekt wordt. Voortreffelijk tieren de vruchten van alle hemelstreken, van den ananas tot de kers. Vele geneeskrachtige kruiden zijn in die menigte, dat zij artikelen van uitvoer zijn, even als de kostelijke houtsoorten, waarvoor de schrijnwerkers groote sommen besteden. In eenige groeven wint men eenen weeken tufsteen, die aan de lucht blootgesteld zijnde, zoo hard als marmer wordt.

De uitvoer (katoen, koffij, verf- en magonihout, vruchten en zout) beloopt minder dan de invoer, weshalve ook de uitgaven der regering niet door de inkomsten gedekt worden. *Brittanje* hecht echte groote waarde aan de *Bahama's*, daar zij de invaart der *Mexicaansche-Golf* beheerschen.

De eilanden maken het britsche gouvernement

der *Bahama-Eilanden* uit en worden op gelijke wijze als de overige britsche eilanden geregeerd. De wetgevende magt berust namelijk bij een lagerhuis van 26 en een hoogerhuis van 12 leden. Bij de verkiezing brengt ieder blank inwoner die 21 jaren oud is, zijne stem uit.

De zeevaarders deelen deze eilanden in 3 groepen: de *Luaysche-eilanden* of de middengroep, de eigenlijke *Bahama-Eilanden* of de noordelijke, en de *Passage-Eilanden* of de zuidelijke groep. Sommigen meenen dat de *Bahama's* eens te zamen een groot eiland uitgemaakt hebben, waarvan de uitgestrektheid nog aangewezen wordt door de riffen of uiteinden der dusgenoemde *Bahama-bank*. Daarop staat 15 tot 20 voeten water.

De bevolking der *Bahama-Eilanden* is sedert de laatste eeuw belangrijk toegenomen. In 1773 telde men er 2052 blanken en 2241 zwarte slaven. In 1803 beliep dit getal reeds 14,318 (waaronder 11,305 zwarten en kleurlingen). Tegenwoordig wordt het op meer dan 26,000 geschat.

Onder de verschillende eilanden is *New-Providence* het merkwaardigste, ofschoon het voor vele anderen in grootte moet onderdoen, daar het slechts 8 vierkante mijlen beslaat. Het heeft echter de grootste bevolking, namelijk 8000 zielen. Aan de noordkust ligt de hoofdstad *Nassau*, de residentie des gouverneurs en der regerings-collegiën. De straten zijn allen uit de rots gehouwen en derhalve voortreffelijk geplaveid. Nette gebouwen bepalen de straten, en de levendige koophandel die er gedreven wordt, maakt haar vrolijk en welvarend. Men berekent het aantal ingezetenen op 6000. Er loopen jaarlijks 1000—1500 schepen binnen. Voor het gouvernementhuis staat eene steenen kolossale beeldzuil van COLUMBUS.

Andros verrijst ten westen van *New-Providence* en is veel grooter, doch slechts gering bevolkt. Het strekt zich van het noorden naar het zuiden wel 20 uren uit, doch heeft met de daarnevens liggende eilanden *Espiritu-Santo* slechts weinige honderd bewoners. Aan de kusten wint men zwammen en in het binnenland mahony- en andere kostbare houtsoorten.

Groot-Bahama, het grootste van al deze eilanden (16½ □ mijl oppervlakte) en *Groot-Abaco* (14½ □ mijl) zijn beiden onbewoond geweest, sedert de oorspronkelijke bewoners uitgeroeid en de boekaniers verdelgd zijn. Maar op *Groot-Abaco* of *Lucayo* hebben zich voor vele jaren eenige Anglo-Amerikanen nedergezet en er een dorp *Carleton* gesticht. Het levert hout op voor scheepsmasten en maïs. Ook vindt men er eene merkwaardige rots, het *Gat in den Muur* genoemd.

Het eiland *Eleuthera* ligt ten oosten van *New-Providence*, aan den oostelijksten uithoek van de *Bahama-bank*. Het is nagenoeg 28 uren lang, doch op de meeste plaatsen nog geene geographische mijl breed. De bevolking bestaat uit 2000 blanken en zwarten. Het brengt kostbare ananassen en andere vruchten voort. Het eiland heeft zijn' naam verkregen naar de eleuthera- of crotonplant, waaruit eene geneeskrachtige olie gewonnen wordt.

Zuidwaarts voortgaande, komt men op *Guanahani* of *San-Salvador*, het eerst ontdekte eiland van *Amerika*. Het is 16 uren lang, doch zeer smal. Sedert de uitroeijing der oude bewoners lag het verlaten, tot 1793, toen er zich vele Amerikanen vestigden. Het heeft nu 3000 bewoners, die voor $^5/_6$ uit zwarten en kleurlingen bestaan. Aan de landingplaats (thans *Port-Howe* genoemd) staat een landhuis, hetwelk ter eere van COLUMBUS den naam *Columbia* voert.

Groot-Exuma en *Long-Island* liggen onder den keerkring. Beiden munten boven de anderen in vruchtbaarheid uit en tellen naar evenredigheid eene aanzienlijke bevolking, daar op het eerstgenoemde 3000, op het laatste 4000 menschen leven. De katoenstruik en koolpalm tieren er inzonderheid welig. Aan de kusten wint men zout.

Rum-Key en *Wallings*, ten noordoosten van *Long-Island*, munten eveneens door vruchtbaarheid uit.

Het *Crooked-Island (Kromme-Eiland)* heeft 1100 bewoners en de hoofdplaats *Pittstown*, in welks haven de van *Jamaica* naar *Europa* terugkeerende engelsche paketbooten gewoonlijk aanleggen. Er wonen hier naar evenredigheid vele blanken, omdat in 1776 en volgende jaren vele royalisten uit *Virginie* en andere noord-amerikaansche staten zich herwaarts begaven. Een nabijgelegen eiland heet *Acklin*. Verder naar het oosten verrijst *Mayaguana*.

De *Inagua's* zijn de beide zuidwestelijke eilanden der geheele groep. *Groot-Inagua* nadert *Cuba* tot op een' afstand van 11 mijlen. Door vele klippen omringd, is het een schrik der zeevaarders. Naarmate zijner grootte is het eiland slechts zwak bevolkt.

De *Caico's* of *Caucus-Eilanden* zijn de voornaamste onder de *Passage-Eilanden*. Zij zijn niet alleen vruchtbaar, maar ook goed bebouwd. De bevolking maakt een getal van ruim 1000 uit.

De *Turks-Eilanden*, in het uiterste zuidoosten, hebben eene slechts geringe oppervlakte, doch zijn merkwaardig om de aanzienlijke zeezout-bereiding, zoodat er jaren geweest zijn dat de uitvoerregten op het hier gewonnen zout 30,000 tot 40,000 gulden beloopen hebben. Het zout gaat veel naar de *Vereenigde Staten*.

De Leeward-Islands.

De britsche *Leeward-Islands (Eilanden onder den Wind)* bestaan uit *Antigoa*, *Montserrat*, *Barbuda*, *St. Christoph*, *Nevis*, *Anguilla*, de *Britsche Maagden-Eilanden* en *Dominica*, die te zamen 32 □ mijlen oppervlakte en 100,000 bewoners hebben. Zij zijn op verschillende tijden door *Engeland* bezet of verworven en staan te zamen onder een' gouverneur, die te *St. John* op *Antigoa* resideert.

—

Antigoa, het voornaamste eiland van het gouvernement, ligt tusschen 17° en 18° noorderbreedte en op 316° oosterlengte. *Barbuda* ligt ten noorden daarvan, *St. Christoph* en *Nevis* ten westen, *Montserrat* ten zuidwesten en *Guadeloupe* ten zuiden. Men berekent de grootte op 5 vierkante mijl, terwijl de bevolking omstreeks 45,000 zielen beloopt. De gedaante is eivormig. Het zuiden is door de schoone, tot aan de kruinen begroeide *Snakerley-bergen* bedekt, waarvan de hoogste top de *Monkshill* is. Het luchtsgestel is heet, maar wordt door de ooste- of passaatwinden getemperd. Rivieren zijn er niet, maar er valt een zware dauw en veel regen. *Antigoa* is voortreffelijk bebouwd, brengt veel suiker, katoen, tabak, ingwer, zuidvruchten, ananassen, maïs en bananen voort en begunstigt het aanfokken van europische huisdieren. De zee levert rijkelijk visch en schildpadden op. De aanzienlijke en winstgevende koophandel wordt bevorderd door eenige goede havens, doch die niet zonder bezwaar te naderen zijn, daar vele riffen het eiland omgorden. De waarde van den uitvoer gaat die van den invoer aanzienlijk te boven, weshalve op het eiland groote welvaart heerscht. Vier vijfden der bevolking zijn van het Negerras of kleurlingen.

Antigoa werd in 1493 door COLUMBUS ontdekt, maar wegens het gemis van stroomend water voor onbewoonbaar gehouden. In 1632 bezetten het eenige Engelschen die er tabaksplantaadjen aanleiden. Vier-en-dertig jaren later (1666) verkreeg lord WILLOUGHBY verlof om er eene duurzame volksplanting aan te leggen, die, niettegenstaande herhaalde plunderijen der Franschen, spoedig tot bloei geraakte.

De hoofdstad *St. John* of *Johnstown*, op de westkust, is voortreffelijk gelegen en heeft eene haven die door 3 forten beschermd wordt. De bevolking beloopt ruim 20,000 zielen. *Falmouth* is eene stad op de zuidkust, en *Englisch-Harbour* eene der beste havens van *West-Indië*.

—

Montserrat ligt op 16° 42′ noorderbreedte en 315° 36′ oosterlengte. Het is 2⅕ □ geographische of 47 □ engelsche mijlen groot en telt ruim 7000 bewoners. Het heeft dezelfde grondsgesteldheid en voortbrengselen als *Antigoa*, waarvan het 5 mijlen verwijderd ligt. De voornaamste uitvoer bestaat in suiker, rum en katoen. De hoofdplaats is *Plymouth*.

Ten noorden van dit eiland ligt een kleiner, *Redondo* geheeten.

—

Nevis of *Newis* ligt op gelijke breedte met *Antigoa*, weinige mijlen ten zuiden van *St. Christoph*. Het is slechts 94 vierkante mijlen groot, door 8000 zielen bewoond, die even als op meest alle omringende eilanden voor het grootste deel zwarten zijn. De vruchtbare grond leverde in 1812 62,000 centenaars suiker, 193,000 gallons rum, 13,000 ponden koffij en 11000 ponden katoen op. Na de vrijverklaring der Negers verminderden de opbrengsten belangrijk en kon de suiker-productie nauwelijks nog 50,000 centenaars halen.

De hoofdstad *Charlestown* ligt op de westkust.

—

St. Christoph of *St. Kitts* ligt in de rigting van *Nevis* naar het nederlandsche eiland *St. Eustatius*, op 17° 21′ noorderbreedte. Het is 3¼ □ mijlen groot en langwerpig van gedaante. Het noorden is bergachtig, het zuiden laag. De *Mount-Misery (Ellendeberg)* klimt tot 3700 voeten op, de *Brimstone-Hill* of *Zwavelberg* is door een fort gekroond. Suiker, koffij en katoen zijn ook hier de hoofdproducten. De bevolking beloopt 18,000 zwarte kleurlingen en 4000 blanken.

De hoofdstad *Basseterre*, aan den zuidkant des eilands, is de zetel eens vice-gouverneurs, die onder den gouverneur van *Antigoa* staat. De schepen zijn verpligt op eene opene reede te ankeren. Met het kerspel heeft de stad 7000 bewoners.

De overige plaatsen des eilands zijn in 8 kerspelen vereenigd.

In 1625 namen fransche en engelsche vrijbuiters dit eiland in bezit en huisden er vijf jaren lang, waarnaar zij zich naar *San-Domingo* begaven. Zij geraakten toen ten toppunt hunner magt. Oorspronkelijk sluikhandelaars, dreven zij voornamelijk koophandel met de inboorlingen der spaansche volkplantingen en waren derhalve voortdurend in oorlog met de Spanjaarden, hielden zich bezig met de jagt op de wilde runderen die hun het boucanvleesch — van daar de naam boekaniërs — opleverden, en met het hakken van verfhout in de *Baai-van Campeche*. Zoolang *Frankrijk* en *Engeland* zich met *Spanje* in oorlog bevonden, gebeurde het niet zelden, dat de boekaniërs door deze beide mogendheden als hulptroepen ingeroepen werden, waardoor hun bestaan in zekeren zin gewettigd werd.

De boekaniers — ook Flibustiers genoemd — maakten eene soort van republiek uit. Bij de bepalingen die hen aan elkander verbonden, werd het verboden om eenige sluiting met sloten, grendels of op eenige andere wijze te gebruiken, daar dit onbestaanbaar was met de onderlinge goede verstandhouding. Vleesch en andere benoodigdheden waren gemeenschappelijke goederen, en werden niet als bijzonder eigendom beschouwd, omdat men dit almede onbestaanbaar achtte met de goede verstandhouding. Ook met eenige andere voorwerpen was dit het geval. Ieder Boekanier had een' deelgenoot of maat, met wien hij alles deelde, wat als afzonderlijk eigendom beschouwd mogt worden, en die ook erfgenaam was van zijne nalatenschap. In dienst gehoorzaamden zij hun opperhoofd op het stiptst, daar buiten leefden zij in de grootste ongebondenheid.

Het eerste opperhoofd hetwelk al de Boekaniers tot een geheel vereenigde, was de Engelschman MANSFIELD, die omstreeks het midden der 17de eeuw eene kleine vloot van 15 zeilen, met omstreeks 600 zeelieden aanvoerde, waarmede hij onder anderen het spaansche eiland *Santa-Catarina* veroverde.

Onder hem diende als vice-admiraal de beroemdste aller Boekaniers, HENRY MORGAN, een geboren Waleser, die in 1668 tot opperbevelhebber benoemd, de magt der Boekaniers ten toppunt voerde. *San-Domingo*, *Tortuga* en *Jamaica* waren toen de hoofdzetels hunner magt. MORGAN bepaalde zich niet slechts tot het zeeschuimen, maar ondernam zelfs togten tegen groote steden, die hij vreesselijk brandschatte, plunderde en verwoestte.

In October 1670 ging hij met 2200 man op eene vloot van 37 vaartuigen onder zeil, landde bij *Chagres* en trok nu met zijn leger onder tallooze bezwaren over de *Landengte van Darie* naar *Panama*, waar hij het spaansche garnizoen verdelgde, de stad onder de ontzettendste, tegen de inwoners uitgeoefende gruwelen plunderde en der vlammen prijs gaf. Na den afloop van dezen rooftogt, ten gevolge waarvan hij met zijne onderhebbenden ongenoegen kreeg, keerde hij naar *Jamaica* terug, zeide het zeerooversleven vaarwel, trad in het huwelijk en stierf op dit eiland in hoogen ouderdom.

Onder de verschillende opperhoofden die nevens MORGAN het bevel voerden, is vooral te onderscheiden de Franschman FRANÇOIS NAU, meer onder den naam van L'OLONNAIS bekend. Berucht geworden door wreedheden, werd hij in 1667 door de Indianen op de *Baru-Eilanden* gevangen en opgegeten.

In 1683 veroverden 1200 Boekaniers onder de Hollanders LAURENS DE GRAAF en VAN DER HOORN en den Franschman GRANDMONT de vesting *Vera-Cruz*, die zij uitplunderden en brandschatten, waarna zij met den buit naar *Jamaica* terugkeerden.

Sedert 1697 verloren de Boekaniers de eene schuilplaats na de andere. Vijanden geworden van alle handeldrijvende volkeren, werden zij door alle zeemogendheden vervolgd, tot zij in 1718 en 1719 de *Bahama's* verloren, waar zij het langst onaangetast gebleven waren.

—

Anguilla en *Barbuda* zijn te zamen 6¼ mijl groot en vereenigen 3000 bewoners. Zij zijn 16 mijlen van elkander, en o. a. door *St. Martin* en *Barthelemy* van elkander gescheiden.

Anguilla, 2 □ mijlen groot, ligt 25 mijlen ten oosten van *Sint-Thomas* en ontleent zijn' naam van zijne gekromde, slangvormige gedaante, weshalve het door de Engelschen ook het *Snake-Island* of *Slangen-Eiland* geheeten wordt. Het is in 1650 het eerst bebouwd en heeft geene stad, terwijl de huizen en plantaadjen verspreid liggen.

Sombreta en *Anguilila* zijn twee kleine daartoe behoorende eilanden.

Barbuda is het eerste eiland waar de *Kleine-Antillen*, die op *Porto-Rico* volgen, eene strekking naar het zuiden nemen. Het is ruim 4 □ mijlen groot, met schilderachtige streken rijk bedeeld, en met een zoo schoon klimaat dat men er de zieken van andere eilanden overbrengt. Het eiland is het eigendom van het geslacht CODRINGTON.

—

De *Maagden-Eilanden* worden meerendeels door de Britten bezeten. Zij zijn *Tortola*, *Virgin-Gorda*, *Anegada* en vele kleineren. Zij liggen onder 18° 30′ noorderbreedte en zijn door COLUMBUS ontdekt geworden. Zij hebben te zamen nagenoeg 5 □ mijlen oppervlakte en 9000 inwoners.

Tortola, met 6000 bewoners, werd in den zomer dezes jaars (1853) door een' opstand der zwarten bedreigd, maar ontving van de naburige deensche eilanden hulp, waardoor de blanken het gevaar voor dit maal ontkwamen. De hoofdplaats die insgelijks *Tortola* heet, heeft eene schoone haven.

Virgin-Gorda of *Spanish-Town-Island*, met 2500 bewoners, heeft 2 havenplaatsen, waarvan de voornaamste *Spanish-Town* is.

Anegada, klein en vlak, rijst ten noorden van *Virgin-Gorda* uit de zee op. Het heeft runderen, geiten, schapen en 200 inwoners.

—

Het eiland *Dominica*, het grootste der tot de *British-Leewards-Islands* behoorende eilanden, ligt halverwege tusschen de fransche eilanden *Martinique* en *Guadaloupe*. Het is naauwelijks 13 □ mijlen groot, doch met verscheidene vulkanische bergen bedekt, waarop eenige rivieren ontspringen, en heeft voortreffelijke havens. Men vindt er bergen die rook van zich geven, anderen waaruit zwavel voortkomt, en nog anderen met heete bronnen en

aardolie-vijvers in eenige kuilen. In de vruchtbare dalen tieren alle soorten van tropische gewassen; voornamelijk worden er indigo, katoen, bananen, bataten, groenten, ooft en kostbare houtsoorten gewonnen. De bewoners wier getal ter naauwernood 23,000 beloopt, bestaan voor het grootste gedeelte uit vrijgewordene slaven, doch die de engelsche taal en eenigermate ook de engelsche zeden aangenomen hebben. Onder de weinige blanken bevinden zich nakomelingen der voormalige spaansche bevolking, waartegen de andere bewoners, de Cariben, geheel verdwenen zijn.

Sedert de ontdekking des eilands door CHRISTOPHORUS COLUMBUS, den 3 November 1493, (op eenen zondag, aan welke omstandigheid de naam is ontleend), betwistten *Engeland* en *Frankrijk* elkander het bezit, tot bij den vrede van *Fontainebleau* in 1762 *Brittanje* zich dit regt verzekerde. In den noord-amerikaanschen vrijheids-oorlog veroverden de Franschen onder BOUILLÉ het den 7 September 1778, maar moesten het in 1783 teruggeven. Nogmaals veroverden het de Franschen in 1802, maar in 1814 erlangde *Engeland* het terug.

Het eiland wordt in 10 kerspelen verdeeld en bevat een' eigenen *council* van 10 en eene *assembly* van 19 leden.

De belangrijkste plaats des eilands is de hoofdstad *Roseau*, met eene versterkte haven, aanzienlijken koophandel en 5000 inwoners. De gouverneurszetel is het daarboven liggende *Charlottatown*.

Portsmouth is eene stad en haven aan de ruime *Rupertsbaai*.

De Windwards-Islands.

De britsche *Windsward-Islands (Eilanden boven den wind)* zijn niet zoo verstrooid als de *Leewards-Islands*, daar de gansche schakel door geene eilanden wordt afgebroken die aan vreemden toebehooren. Zij reiken van 10° tot 14° 20′ noorderbreedte en bestaan uit *Barbados*, *St. Lucia*, *St. Vincent*, de *Granadillen*, *Granada*, *Tabago* en *Trinidad*. Men berekent hunne grootte op 146 □ mijlen. Zij hebben 290,000 bewoners.

—

Barbados, het oostelijkste eiland der groep die den naam van *Caribische-Eilanden* draagt, heeft zijn' naam bekomen van eene soort van vijgenboom, die, met vele slingerplanten behangen, groote overeenkomst heeft met de lange baarden der oude portugesche zeevaarders, *Barbados* geheeten. Het gewone verhaal dat *Barbados* den Europeërs niet vroeger dan in het jaar 1600 bekend werd, is door sir ROBERT SCHOMBURGK in zijne *History of Barbados* [1]) overtuigend wederlegd, daar men het eiland reeds op de door MICHAEL TRAMEZINI in 1554 uitgegevene kaart ontwaart. Waarschijnlijk is het reeds omstreeks 1518 aan de Portugezen bekend geworden.

Barbados vormt een' onregelmatigen driehoek van 6¼ uur lengte en 5 uren breedte en heeft in gedaante en grootte veel overeenkomst met het eiland *Wight*. De oppervlakte berekent men op 10 □ mijlen.

Koraalriffen, doorgaans van 30 tot 40 voeten hoogte, omringen het eiland, waarvan het hoogste punt, de *Mount-Hillaby*, 1140 voeten boven den spiegel der zee verheven is. De grond verrijst van den westkant amphitheatersgewijze naar het midden, met dien verstande nogtans dat hij door verscheidene kloven gegroefd is. De oostzijde is van eene geheel andere vorming; het is het *Schotsche-Hoogland* in het klein, want eene keten van kegelvormige bergen loopt van dit middelpunt, en in het bijzonder van den *Hillaby*, tot aan het strand. In een geologisch opzigt verdient *Barbados* opmerking, daar het een koraaleiland is, waarop de tot eene kalkachtige massa vereenigde koralen door aarden zeebevingen zich trapswijze tot eene hoogte van 1200 voeten verheven hebben.

Het eiland bevat weinige stroomende wateren, slechts een paar beken die men rivieren noemt. Putten, zelfs zoo zij aan het strand zijn gegraven, geven goed drinkwater. Intusschen bedienen de inwoners zich weinig daarvan; zij drinken doorgaans regenwater, dat zij aan den voet der rotsen inzamelen. Men vindt er mineraalwater en de zoogenaamde *Kokende Bron*, eene der grootste natuurmerkwaardigheden van *Barbados*. Uit een rotshol, van omtrent 2 voet in middellijn, stroomt een brandbaar gaz, dat als men er vuur bijbrengt, eene witte vlam geeft. Vult men de holte met water, dan bruist dit door het instroomende gaz op, alsof het kookte, zonder nogtans van temperatuur te veranderen. *Barbados* heeft ook bronnen van bergolie *(petroleum)*, hetwelk als teer en ook als geneesmiddel veel gebruikt wordt.

Barbados is als een der vruchtbaarste eilanden van *West-Indie* bekend, ofschoon zijn klimaat buitengewoon afwisselend is: dit klimaat maakt het eiland tot een der ongezondste oorden op Aarde. De maand Januarij is daar eene der schoonste van het geheele jaar, gewoonlijk droog, met eene donkerblaauwe atmosfeer en een' zachten verkoelenden wind, die zich vroeg in den morgen verheft en den thermometer zelden hooger dan 81° FAHRENHEIT klimmen doet. Februarij is minder schoon.

[1]) Uitgegeven te *Londen* in 1848.

Er vallen reeds enkele regenbuijen, en de thermometer staat van 71° tot 82°. Maart is droog, bij 72° tot 83°, maar in de laatste dagen beginnen koortsen zich te vertoonen. April heeft hetzelfde weder als Februarij. Mei is in den beginne droog, maar tegen het laatst nemen zware regenvlagen meer en meer toe. In Junij is de lucht met digte wolken bedekt. Hevige onweders, door zware regenvlagen vergezeld, beginnen; en de bevolking wordt door gal- en rotkoortsen overvallen. In Julij pakken zich digte wolken opeen die de hevigste onweders met onophoudelijke regenvlagen voortbrengen. De stilte en zwoelheid der lucht bij 76° tot 86° FAHRENHEIT werkt drukkend op de menschen, en de ziektegevallen nemen toe. Augustus is niet zoo nat als Julij, en soms waaijen zuidewinden, maar September is weder zeer regenachtig, en zoowel de dyssenteriën als sluipkoortsen duren voort bij een' thermometerstand tusschen 77° en 85° FAHRENHEIT. October begint nat en zwoel, maar wordt tegen het midden drooger, en met het ophouden der onweders, heerschen koele winden, die aan den regentijd een einde maken. In November is de lucht koeler; maar zware regens vallen hier en daar neder, terwijl catarrhale koortsen en dyssenteriën vele bewoners aan het ziekbed kluisteren. December komt met de eerste maand des jaars overeen; koele winden verbeteren den staat der gezondheid, en bereiden het gemoed voor op den heerlijken Januarij. Intusschen regent het ook in deze maand ieder' dag in meer of minder mate. *Barbados* is behalve door zijn ongezond klimaat inzonderheid bekend wegens veelvuldige en verwoestende natuurverschijnselen. „Onweders zijn op geen west-indisch-eiland zoo veelvuldig en vreesselijk als op *Barbados*," zegt SCHOMBURGK in zijne belangrijke en voortreffelijke beschrijving. De massa van electriciteit die zich bij de onweders op *Barbados* ontwikkelt, kan men afnemen uit het geval, dat den 11 Julij 1819 één bliksemstraal 19 personen doodde en 82 verwondde.

Waterhoozen vertoonen zich in de heete maanden dikwijls op de breedte van *Barbados*. Zij raken zelden het eiland, maar zoo het geschiedt, ontwortelen zij boomen, rukken de daken van de huizen en zuigen al het water uit de beken en vijvers op, waarover zij heengaan. Geweldige wervelwinden zijn nog veel menigvuldiger dan waterhoozen, inzonderheid in Augustus en September, wanneer de zwoele atmosfeer tot hun ontstaan schijnt bij te dragen. De verwoestende kracht der waterhoozen en wervelwinden vereenigt zich echter soms tot orkanen, de schrikkelijkste aller natuurgebeurtenissen. SCHOMBURGK telt in zijne geschiedenis van *Barbados* 127 orkanen op, die van 1494 tot 1846, en alzoo in 352 jaren, in *West-Indie* gewoed hebben. De meesten hadden plaats in de maanden Augustus, September en October. Hoezeer het ontstaan der orkanen nog steeds een raadsel is, hebben toch vele naauwkeurige waarnemingen bereids het bewijs opgeleverd dat de orkaan zich, even als de wervelwind, om een middelpunt draait. Evenzoo zeker is het bij de orkanen op *Barbados* gebleken, dat zij eene groote massa electriciteit ontwikkelen en dikwijls van aardbevingen vergezeld gaan, die intusschen wegens haar vreesselijk gedruisch en in de algemeene verwarring niet altoos opgemerkt worden. Onder de vele orkanen die op *Barbados* gewoed hebben, was de schrikkelijkste die in den nacht van 10 Augustus 1831, welke in een berigt van den toenmaligen gouverneur sir JAMES LYON aan het britsche ministerie uitvoerig en hartroerend geschetst is.

Terwijl *Barbados* in oude tijden slechts zelden onder aardbevingen te lijden had, en men in de 17de en 18de eeuwen alleen ligte schuddingen bespeurde, wordt het sedert de laatste jaren, even als geheel *West-Indie*, meer en sterker daardoor getroffen. In de jaren 1839 tot 1843 is *West-Indie* door de drie vernielendste aardbevingen bezocht die de geschiedenis kent, te weten in 1839 *Martinique* en *St. Lucie*, in 1842 *St. Domingo* en in 1843 *Guadeloupe*, waar in een oogenblik 5000 menschen daardoor vernietigd werden. Eene zoodanige gebeurtenis heeft *Barbados* nooit beleefd. Merkwaardig is het dat de door hevige aardbevingen vergezelde uitbarsting des vulkaans *Mount-Souffriere* op *St. Vincent* in het jaar 1812 een' digten aschregen naar *Barbados* dreef, hetwelk 5000 engelsche mijlen daarvan verwijderd ligt.

Doch *Barbados* heeft niet alleen te lijden van schadelijke uitwerkselen van verwoestende onweders en orkanen, maar even als alle west-indische-eilanden, ook van vernielende zwermen insekten. Daaronder zijn in de eerste plaats de zoogenaamde suikermieren *(formica omnivora)* te noemen, zoowel uithoofde van haar groot aantal als hare vraatzucht. Dit insekt werd het eerst in 1518 bekend, toen het op *St. Domingo* zoodanige verwoestingen aanrigtte, dat dit eiland genoegzaam door al de bewoners verlaten werd. *Barbados*, *Granada* en *Martinique* hebben altoos het meest van deze mieren geleden, en het eerste in het jaar 1760 zoo zeer, dat men er ernstig beraadslaagde, of men het vroeger zoo bloeijende eiland niet geheel verlaten zoude; want destijds verschenen de mieren in zoo ontzettende scharen dat zij de wegen mijlen ver bedekten, en wel zoo hoog, dat de indrukselen der paardenhoeven in de insektenhoopen naauwelijks een oogenblik bemerkbaar en het gat dadelijk door nieuwe zwermen weder gevuld was. Kalveren, kleine varkens en vaarsen werden door de mieren overvallen en zonder tijdige hulp ge-

dood. Slechts met de grootste zorgvuldigheid kon men zieken en hulpelooze kinderen voor het schrikkelijkste lijden behoeden. In oude tijden hield men gebeden en processiën om deze landplaag af te wenden; in nieuwe vuren en vergift, maar met niet veel beter gevolg. De tallooze menigten insekten verstikten de vuren, en slechts door het aanwenden van kwikzilver wist men te bewerken, dat zij elkander als razend aanvielen en doodden. Een radicaal middel tot verdelging der mieren is tot hiertoe niet ontdekt, ofschoon o. a. *Granada* eene premie van 20,000 £ st. daarop gezet had. Op *Barbados* bewerkte eindelijk (1768) een orkaan, wat menschelijke krachten niet vermogt hadden, want de suikermier is sedert aldaar verdwenen.

Barbados heeft echter nog vele booze insekten, zoo als schorpioenen, duizendpooten, wespen, enz.; ook eene groote, gebaarde spin, die met de tarantula vermaagschapt en wier beet even zoo smartelijk als die van den schorpioen is. De *chigo*, die veel op eene kleine vloo gelijkt, dringt zich in de menschelijke huid, inzonderheid tusschen de nagels en de teenen van den voet, om daar zijne jongen uit te broeijen. Andere insekten dringen zich door middel hunner kleine, maar pijnigende scharen zoo diep in het vleesch, dat men ze zonder het vel te kwetsen daar niet uit halen kan. Eene soort van *oestrus* legt hare eijeren onder de huid van slapenden, en men merkt dit het eerst door smartelijke ontstekingen, wanneer het gebroed rijp is. Zandvlooijen veroorzaken schrikkelijk veel kwelling, en inzonderheid hebben de bewoners van *Barbados* veel te lijden van de moskitos, „deze grootste aller menschelijke plagen in de tropische landen," zoo als HUMBOLDT ze noemt.

Toen in 1625 de Engelschen op *Barbados* ten eersten male landden, hielden zij het eiland voor het treurigste, wildste, ellendigste, dat zij ooit gezien hadden, want zij vonden er, behalve in eene kleine portugesche kolonie, geene viervoetige dieren, geen ooft, geene kruiden, geene tot menschelijk voedsel dienende wortelen. Nogtans bewezen talrijke scherven van aarden vaten van ruwen arbeid, dat er vroeger menschen woonden. De boomen waren zoo dik en hadden zoo hard hout, dat men in den beginne slechts met moeite zoo veel land als tot onderhoud der eerste kolonisten noodig was, ontginnen kon. Maar spoedig ontdekte men, dat de grond voor de katoen-, tabak- en indigoteelt zeer uitmuntend was, en nu werd meer en meer bosch geveld en *Barbados* een der voordeeligste van al de koloniën die de Engelschen in de 17de eeuw in *West-Indie* bezaten. De eerste volksplanting bestond uit 24 personen, onder COURTEEN. Vervolgens kwam het bezit des eilands aan twee voorname geslachten, MARLBOROUGH en CARLISLE. De regering dezer adellijke heeren duurde voort tot het jaar 1663, waarin de kroon met de erfgenamen en schuldeischers der vroegere bezitters eene overeenkomst trof, en het eiland geheel onder hare bescherming nam. Daarentegen werd op alle voortbrengselen eene belasting van 4½ percent gelegd, een maatregel die de kolonie schrikkelijk drukte en waarvan de gevolgen lang zigtbaar waren. Onder het adellijke bestuur was COURTEENS kolonie tot grooten bloei gekomen. Eene tweede, onder WOOLVERSTOONE, in 1692 gegrondvest, onwikkelde zich niet minder gelukkig, en in minder dan veertig jaren klom de bevolking tot 100,000 zielen, en bezigde de koophandel eene vloot van 150,000 tonnen. Nooit zag men eene zoo groote menigte planters op eene zoo kleine ruimte bijeen of zoovele in zoo korten tijd verkregen producten.

Ten tijde der britsche revolutie werd *Barbados* de schuilplaats der vlugtelingen die de koninklijke zaak aankleefden. Zelfs moesten in het moederland schepen uitgerust en troepen aangeworven worden, om die eilanden welke de nieuwe regering niet erkennen wilden, tot onderwerping te dwingen. In 1751 weêrstond *Barbados* moedig eene expeditie die CROMWELL, onder sir GEORGE ASCUE, tegen haar had uitgezonden, en de onderwerping des eilands gelukte slechts door aanzienlijke versterkingen uit de noord-amerikaansche koloniën.

In weerwil van dien strijd nam de welvaart des eilands gedurig toe, en zij bereikte den grootsten trap, toen KAREL II den troon besteeg. Maar in 1685 werden de belastingen die op het eiland werden geheven, aanmerkelijk verhoogd, en wel nadat het kort te voren door hevige orkanen geteisterd was: nimmer kreeg het nu den ouden bloei weder. In 1670 had het eiland 150,000 bewoners geteld, in 1724 waren er nog slechts 78,000.

In de eerste tijden der kolonie had *Barbados* geene slaven, en reeds waren de welvaart en bloei des eilands verzekerd, toen de eersten slaven ingevoerd werden. Toen die onteerende handel algemeen werd, werd *Barbados* eene hoofdstapelplaats der ongelukkigen, en langer dan eene eeuw was *Barbados* het grootste depôt voor den westerschen slavenhandel. Ieder schip dat van *Guinea* kwam, bragt zijne lading naar dit eiland. De kolonisten voorzagen zich dan zelven van het noodige der *waar* en verzonden wat overbleef naar de overige eilanden.

De afschaffing van den slavenhandel maakte aan die bron van welvaart een einde, en de vrijverklaring der Negers verminderde den rijkdom der eilanders. De Neger die weinig noodig heeft, wil niet op de plantaadjen werken dan tegen een hoog loon, dat de planter niet betalen kan, zonder zich te gronde te rigten, en de zwarte arbeidt zelden lang achtereen, want het loon van

éénen dag (1 schilling of 60 cents) is genoegzaam om hem eene geheele week het noodige te verschaffen. Geen wonder dat de tegenwoordige opbrengst van suiker, koffij, indigo en katoen veel minder is dan vroeger.

De bevolking van *Barbados* beloopt 150,000 zielen, van welke de zwarten vier vijfden uitmaken. De blanke eilanders bestaan meerendeels uit Ieren en Schotten van lage afkomst. De planters, uit aanzienlijke engelsche geslachten gesproten, die weleer de aristocratie des eilands uitmaakten, zijn allen verdwenen. Zij hebben hunne plantaadjen voor spotprijzen aan de voormalige opzieners verkocht. „De goede, oude west-indische planter uit vroegere tijden bestaat niet meer, zegt DAY. De nieuwe is gewoonlijk een advokaat of rentmeester die zijnen heer bedrogen heeft en zijne schoenen heeft aangetrokken, of een winkelier die over kontant geld te beschikken, en daarvoor hypotheek op plantaadjen genomen had. Daar deze schulden, bij het verminderen der waarde van de gronden, niet afgelost konden worden, kwamen de plantaadjen allengs in het bezit van vreemden die verre bij de oorspronkelijke eigenaars achterstaan." De maatschappij is reeds eene andere geworden en streeft nog altoos voort op dien weg. De oude planters, door de banden des bloeds naauw met *Engeland* verbonden, en daarom aan het moederland gehecht, sterven voor en na uit of vertrekken van het eiland, en een nieuw geslacht treedt op, dat zoo het voordeel geeft, zich zonder bezwaar met de *Vereenigde-Staten* zal vereenigen, zoo het den tijd daartoe heeft. Immers deze blanken worden op den voet gevolgd door lieden der kleur, en vele profeteren daarom dat de nieuwe grondbezitters het welhaast te warm in *West-Indie* zullen vinden. Dat dit eens zijn zal, heeft veel waarschijnlijks, daar vele Negers, of zooals zij zich zelven liever noemen laten, lieden van de kleur, tot landbezit komen. „De Neger — zegt DAY — verstaat de kunst om geld te besparen, en gaarne steekt hij het in land, waardoor hij een kleine grondeigenaar wordt. Daar deze grond hem behoort, bebouwt hij dien zorgvuldig, leeft van minder dan het halve bedrag en kan het overige gemakkelijk verkoopen. Daar hij geen krediet geeft, heeft hij geene kwade schuldenaars en is zijn geld veilig. Hij heeft geene koffij en thee noodig, kent eene menigte uitgaven der blanken niet en leeft bijna uitsluitend van de opbrengsten zijner velden. Zoo doet hij allengs de groote plantaadjen inkrimpen en wordt zelf een groot landheer. Dit is niet alleen op ééne plaats, maar op het geheele eiland het geval. De Neger haat den blanke en ziet met verlangen het tijdstip te gemoet, waarin de geheele kolonie aan de lieden van de kleur zal toebehooren. Een zwarte treedt niet dan uit nood in dienst bij eenen blanke. Voor den laatste werkt hij alleen voor grof geld, en zoo blijven vele akkers der blanke planters braak liggen. Dit weten de zwarten zeer goed, en zij wachten den tijd af, waarin zij voor hun kontant geld zooveel aan zich brengen, als zij kunnen, en de plantaadjen moeten te gronde gaan." De emancipatie heeft eene menigte Negers in dagdieven en landloopers herschapen die men op *Barbados* veelbeteekenend *outlaws* noemt, maar de europische beschaving en de geregelde gang der engelsche heerschappij verzekeren hun welke werkelijk ijverig zijn, een vooruitkomen. Het valt intusschen in het oog dat bij dezen staat van zaken de oude maatschappelijke toestand onhoudbaar geworden is, en dat, als het zoo blijft voortgaan, de koophandel van *Engeland* met *West-Indie* aanhoudend afnemen moet, daar die menschen welke engelsche waren gebruiken, in getal en vermogen meer en meer afnemen.

Onder de blanken bestonden vóór de emancipatie verscheidene partijen, zooals bij eene zoo zonderling gemengde bevolking niet anders te verwachten was. De planters maakten eene eigene en magtige, ja de magtigste partij uit. De andere klassen van kooplieden, advokaten enz. hadden andere oogmerken. Sedert de emancipatie heeft dit natuurlijk opgehouden, en de algemeene vrees voor de lieden van de kleur heeft hen eeniger gemaakt. De hevigste strijd bestond tusschen de planters en de wesleyaansche of baptiptische zendelingen, die altoos als de voorspraak der Negers optraden en daarom, zooals ligt te begrijpen is, bij de planters — die dikwijls „over hun aanhitsen" klaagden — weinig gezien waren. Zelfs nog na de emancipatie bleven de zendelingen de belangen der Negers voorstaan, inzonderheid met betrekking tot het „squatten[1])," hetwelk de planters door nuttige middelen, doch te vergeefs poogden te verbinden. Zij verzetten zich tegen de overkomst van andere werklieden en verdedigden de hooge dagloonen als billijk, tot de zaak zoo ver kwam, dat de planters meerendeels niet betalen konden, en de Negers, die van lieverlede inzagen dat de planters niets meer tegen hen doen konden, nu ook hunne voormalige voorsprekers in den steek lieten. Daardoor zijn scholen en predikatiën veel minder bezocht dan vroeger.

Uit een en ander blijkt, dat de emancipatie, wat den Neger betreft, gunstig afgeloopen is, en zoo de engelsche heerschappij blijft voortduren, zoodat de zwarten zelven elkander niet bij de haren krijgen, er niet aan te twijfelen valt, dat zij in onafhankelijkheid en welvaart op hunne wijze vorderin-

[1]) D. i. het nederzetten op onbeheerde gronden, of volgens europische begrippen op domeingoederen. Zij verwierven hier gemakkelijk het noodige en behoefden niet voor de planters te werken.

gen maken. Day woonde een bal van kleurlingen bij, waarop het, ten minste voor het uiterlijke, regt fatsoenlijk toeging. Ook toonden de zwarte en gele dames geen' kwaden smaak, naardien zij hier niet de haar altoos zoo belagchelijk staande parijsche moden droegen, maar op de spaansche wijze of wel met tulbanden gedekt, gekleed gingen, en in het reinste wit, wat haar zeer fraai staat.

De zoogenaamde Barbiediërs vormen eene middenklasse tusschen de groote planters en de kleurlingen. Het zijn meerendeels afstammelingen der eerste portugeesche kolonisten. De Portugezen ontdekten toch dit eiland op een' hunner eerste togten naar *Brazilie* en hielden het een' geruimen tijd bezet.

Barbados heeft een' zelfden regeringsvorm als de andere west-indische eilanden. De gouverneur heeft eenen raad *(council)* van 12 leden. Het lagerhuis (de *assembly)* bestaat uit 22 leden. De gouverneur en de council vormen het hooggeregthof *(court of chancery)*.

Het eiland wordt in 5 districten of 11 kerspelen afgedeeld. Deze kerspelen zijn *St. Miguel, Christchurch*, *St. Philip*, *St. Johns* , *St. Joseph*, *St Andrews*, *S. Lucy*, *St. Peter*, *St. James*, *St. Thomas* en *St. George*.

De hoofdstad *Bridgetown* ligt op de zuidwestkust in het kerspel *St. Miguel*, aan de *Carlislebaai*. De huizen reiken tot aan eene haven die 500 schepen bevatten kan, doch de stad is zoo zeer in het geboomte verscholen, dat de aankomende schepelingen alleen de gevels der hoogste huizen kunnen ontwaren. Hoezeer de naauwe straten krom zijn, maakt toch de stad eene goede vertooning, zoowel uithoofde van hare ligging tegen hoogten, als den schoonen bouwtrant der huizen. De bevolking beloopt meer dan 20,000 zielen. De stad en hare haven worden, behalve door eenige batterijen, door de forten *St. James*, *Charles* en *Willoughby* beschut.

Speightstown (met 6000 inw.) ligt in het kerspel *St. Peter*, *Jamestown* (4000 inw.) in *St. James*, *Philipstown* in *St. Philip* en *Johnstown* in *St. Johns*.

—

St. Lucia ligt 16 duitsche mijlen ten noordwesten van *Barbados*, zuidwaarts van *Martinique* en noordwaarts van *St. Vincent*. Het is 10 vierkante mijlen groot en heeft 18,000 bewoners. Van vulkanischen oorsprong zijnde, is het bergachtig; men vindt er de beide *Pitons*, twee merkwaardige, naast elkander staande kegelbergen, waarvan de hoogste nagenoeg 2000 voeten bereikt. De voortbrengselen zijn dezelfde als op *Barbados* en op andere west-indische-eilanden.

Lucia is langen tijd door *Engeland* en *Frankrijk* gemeenschappelijk bezeten. In 1762 hield dit op; sinds welken tijd de Franschen het alleen bezaten, maar in 1814 stonden zij het aan de Engelschen af.

De hoofdplaats is *Carenage* of *Port-Castries*, op de noordwestkust. Het bevat het fort *Morne-Fortune*, eene groote en veilige haven en 5000 ingezetenen.

—

St. Vincent ligt 5 mijlen ten zuidzuidwesten van *St. Lucia*, op 13° 17' noorderbreedte. Het is omstreeks 8 vierkante mijlen groot en uit een natuurkundig oogpunt merkwaardig, omdat het een' nog brandenden vulkaan bezit (*de Souffrière*), die op de voortbrengselen een' niet geringen invloed schijnt uit te oefenen. Deze vuurberg is 2100 voeten hoog en had o. a. den 30 April 1812 eene zoo hevige uitbarsting, dat de asch tot over *Dominica* en *Barbados* werd geworpen. *St. Vincent* munt door vruchtbaarheid uit en brengt eene groote hoeveelheid suiker, koffij, katoen en cacao voort.

De bevolking (28,000 zielen) is zeer gemengd. Onder de inwoners zijn nog geringe overblijfselen der Zwarte Cariben (afstammelingen van eigenlijke Cariben en Negers, welke laatsten aan een hier gestrand schip ontvlugt waren [1]). De echte of roode Cariben, aan welke, volgens een bepaald verdrag in 1660, *St. Vincent*, *Dominica* en een gedeelte van *St. Lucia* (te zamen vervolgens de *Neutrale-Eilanden* geheeten) waren overgelaten, leefden lang met de Zwarte Cariben in strijd. Engelschen en Franschen mengden zich in deze twisten, en met bewilliging der Roode Cariben zetten zij zich in 1720 op *St. Vincent* neder. Daardoor werd de haat tusschen de beide stammen nog vermeerderd en de Roode Cariben deels verjaagd, deels uitgeroeid. *Engeland* verzekerde zich het bezit van dit eiland bij den parijschen vrede van 1763. Vier vijfden der bevolking zijn Zwarten. De Neger vindt zoowel als de Caribe het noodige gemakkelijk. Zijn stuk land levert al wat voor een' Neger noodzakelijk is, en zoo hij slechts 6 pences in de week wint om zoutevisch te koopen (wat een artikel van weelde voor hem is), heeft hij al wat hij noodig heeft. Deze wint hij met een' enkelen dag te werken. Op dit eiland, waar slechts het zevende deel van den grond bebouwd is, gaat de Neger „squatten," of hoogstens een acre lands voor een dubloen (40 gulden) jaarlijks huren. De omtrek van den gepachten grond is slechts nominaal en beteekent zooveel als hij en zijn gezin bebouwen kunnen, ten minste zoolang hij niet op de akkers zijner buren te land komt. Zijne voortbrengselen kan hij ligt verkoopen. Een groot voordeel verschaft hem de even aangename als gezonde broodvrucht, die hem in het bosch tegen den honger volkomen beschut. In het kort, zoolang de Neger de kracht

1) De overigen werden in 1796 naar de engelsche kolonie aan de *Hondurasbaai* verplaatst.

heeft om de hand naar den mond te brengen, sterft hij niet van honger, en zoo hem eens eene zijner gewone levensbehoeften ontbreekt, heeft hij keuze tusschen twintig anderen. Visschen vindt hij in iedere beek, wild behoeft hij slechts te schieten of in den strik te vangen, varkens en gevogelte worden zonder kosten aangefokt, daar zij overal voedsel vinden. Jams, bananen, pisangs en mango's groeijen, wanneer men ze frisch plant, in ongelooflijk korten tijd. De europische planter moet het onder deze omstandigheden den Neger als eene welwillendheid aanrekenen, wanneer deze op zijne plantaadje wil komen werken, en dat dus het werk niet gaan kan zoo als hij het wenscht, is ligt te begrijpen. In de laatste jaren zijn ongeveer 800 Portugezen van *Madera* naar *St. Vincent* gekomen, benevens eenige honderden koelies uit *Indie.* De planters zijn met het werk van beiden wel te vreden, maar zij zijn in te gering getal om in de ontbrekende krachten te voorzien: ook zijn zij tegen ingespannen' arbeid niet zoo bestand als de Negers.

De regeringsvorm is dezelfde als op *Barbados.* Voor de administratie is het eiland in vier kersspels verdeeld, t. w. *St. David, St. Patrick, St. Andreas* en *St. George.*

De hoofdstad *Kingston*, in het zuidwester deel des eilands, ligt bekoorlijk aan eene baai en den voet van hooge, rotsige bergen. De stad heeft eene veilige reede, het fort *Charlotte* en 8000 inw.

Richmond ligt aan eene diepe baai op de westkust, aan de rivier *Chateaubelair.*

Calliagua of *Calliacua*, op de zuidwestkust, heeft de beste haven voor den uitvoer des eilands, een fort en 1500 inwoners.

De *Mariaqua-vallei* is een allerbekoorlijkst dal. De weg daardoor is digt met huizen bezet die allen tuinen hebben, en meest aan Negers toebehooren. Het zwarte gezin vindt op zijn klein eigendom al wat het noodig heeft, en meer wenscht het niet.

Het eiland *Granada*, vroeger *Kamahoque*, wordt door velen voor de schoonste *Antille* gehouden. Het werd door COLUMBUS op zijne derde reis ontdekt en was toen door de schoone Cariben bewoond, die omstreeks 1650 door de fransche volkplanters van *Martinique* uitgeroeid werden. Het bleef nu in het bezit der Franschen tot 1762, toen de Engelschen het veroverden, die het wel is waar later weder aan de Franschen verloren, doch in 1783 terugbekwamen.

Granada ligt op 12° 20′ noorderbreedte, 30 mijlen ten zuidwesten van *Barbados.* Zijne grootte is 6 □ mijl, en ofschoon zeer bergachtig, is de grond nogtans uitstekend vruchtbaar. Alles verraadt de nabijheid van *Zuid-Amerika*: de menigte nieuwe soorten van palmen en cacteën en de dikte en hoogte der boomstammen in het woud. Een der bergen draagt den naam van *Parnassus*, en het dal dat daar een begin neemt, dien van *Tempe.* De streek is de beroemde namen, welke men haar gegeven heeft, wel waard. Het is een prachtig landschap: steile bergen en bebouwde dalen, en alles met een rijkelijk groen overtogen. *Granada* voerde vroeger jaarlijks 200,000 centenaars suiker, meer dan 500,000 gallons rum, 2000 centenaars koffij en 100,000 centenaars katoen uit, en zoo het thans minder oplevert, is dit alleen het gevolg van de verwikkelingen welke de emancipatie der Negers voortgebragt heeft. Even als de overige *West-Indische-Eilanden* is *Granada* berucht wegens de vele lastige insekten, doch men heeft er geene giftige slangen, zoo als op *Martinique.*

Granada heeft nagenoeg 28,000 inwoners, doch onder hen naauwelijks 1000 blanken. Al de overigen zijn zwarten, mestiezen en mulatten. De blanken zijn deels van fransche, deels van engelsche afkomst.

De wetgevende magt berust bij het *council* dat 18, en bij de *assembly* die 26 leden telt. Zij vormen eene soort van hooger- en lagerhuis. De uitvoerende magt berust bij den vice-gouverneur, die aan den gouvernenr op *Barbados* verantwoording doet.

Granada is in 6 kerspelen, die *St. George*, *David*, *St. Andreas*, *St. Patrick*, *St. Marcus* en *St. John* geheeten, ingedeeld.

De hoofdstad *Georgetown* droeg vroeger den naam van *Fort-Royal.* Zij heeft 10,000 inwoners en slingert zich om een' steilen heuvel heên, die twee baaijen beheerscht. Het fort *St. George* staat op den top. De stad is bevallig en welgebouwd: van alle punten geniet men een schoon uitzigt. De haven is voortreffelijk.

Grenville is eene kleine stad op de oostzijde des eilands. Zij heeft wel is waar eenige schoone gebouwen, maar is uiterst ongezond en aan al de woede der orkanen blootgesteld. En wat kan verschrikkelijker zijn? Er bleef bij menigen orkaan geen enkel huis onbeschadigd. Die in den nacht van 11 op 12 Augustus 1783, duurde wel is waar slechts 2 uren, maar veranderde de geheele natuur. Zware, donkere wolken hadden zich boven het eiland opeen gepakt, en slechts bij oogenblikken verlichtte een bliksemstraal de akelige verwoesting. De huizen werden tot op hunne grondslagen omver gesmeten, de grootste boomen ontworteld of als een zwak riet omgebogen, zieke vrouwen en kinderen met hare bedden voortgeslingerd, en door den alle oogenblikken omloopenden wind een ronddraaijende luchtstroom voortgebragt, die den chaos van rondvliegende huizen,

menschen, boomen en rotsbrokken voltooide. Toen de morgen schemerde was alles stil, doch de ellende onbeschrijfelijk. Eene menigte menschen kwam om het leven, en de schoonste en rijkste plantaadjen waren zoo verwoest, dat zij vele jaren noodig hadden om zich te herstellen.

Tot *Granada* behoort eene reeks van kleine eilanden, de *Granadillen* of *Granadinen*, die zich noordwaarts naar *St. Vincent* uitstrekken en omstreeks 30 in getal zijn. Zij hebben echter allen te zamen niet meer dan 2½ □ mijl oppervlakte en 2500 bewoners. De vier voornaamste zijn *Carriacua*, *Union*, *Cannacuan* en *Bequia* of *Becuya*. Op het eerste ligt de hoofdstad *Hilliborough*. *Bequia* had vóór de emancipatie der Negers 11 suikerplantaadjen. DAY zag er in het begin van 1847 nog slechts 4; al de anderen waren er reeds in het bezit der Negers overgegaan, en het was vooruit te zien dat de anderen volgen zouden.

—

Tabago ligt 17 mijlen ten zuidwesten van *Granada*, in de rigting van *Barbados* op *Trinidad*, doch veel digter bij het laatste dan bij het eerstgenoemde eiland. Het is 8⁴/₅ □ mijl groot en bevat 14,500 inwoners.

Geen west-indisch-eiland is zoo dikwijls vermeesterd als *Tabago*. Door COLUMBUS op zijne derde reis (in 1498) ontdekt, werd het door den grooten ontdekker naar de pijp genoemd, welke de inboorlingen bezigden om het kruid *kohiba* (den tabak) te rooken. De Spanjaarden bekommerden zich sedert weinig om dit eiland, weshalve de Engelschen het in het begin der 17de eeuw in bezit namen en als hun eigendom beschouwden. In 1632 kregen hier echter de Zeeuwen en Hollanders vasten voet en noemden het *Nieuw-Walcheren*. Zij werden wel door de Spanjaarden verdreven, maar stichtten hier op nieuw in 1654 eene kolonie, en sedert 1664 zetteden er zich zelfs Koerlanders neder, die echter geen' staatkundigen invloed op het eiland uitoefenden. Engelschen en Franschen veroverden het nu beurtelings, en de laatsten voerden in 1677 zelfs al de inwoners weg, zoodat het eiland geheel eene woestenij werd. Het bleef nu in fransche magt, maar was van weinig waarde, daar men het verzuimde om het behoorlijk te bebouwen. Onder de Engelschen die het bij den vrede van 1763 verwierven, ging het meer vooruit, doch de britsche heerschappij duurde ook nu slechts kort, namelijk tot 1783. Sedert was het weder in fransche magt tot 1803, toen de Britten het hernamen, aan wie het ook bij den vrede van 1814 verzekerd werd.

Het eiland heeft een schoon aanzien en bestaat uit vette weiden en savannen met zacht glooijende heuvelen, die lagchende dalen vormen. De grond is vruchtbaar en bestaat doorgaans uit eene breede laag zwarte tuinaarde. Zonder groote rivieren te bezitten, is *Tabago* toch door talrijke beken doorkronkeld en rijk besproeid. De aanhoudende passaatwinden verkoelen de lucht, die veel gezonder is dan die op *Trinidad*, met welk groot eiland *Tabago* anders veel overeenkomst heeft. De toestand der blanken is sedert de emancipatie moeijelijk genoeg, daar zij naauwelijks een twintigste der bevolking uitmaken.

Het eiland is in 7 districten verdeeld.

Scarborough, met 600 huizen en 2500 inwoners, is de hoofdstad des eilands en ligt op de zuidoostkust, in den achtergrond eener baai. Het fort *King-George* dat de haven dekt, staat op den 422 voeten hoogen *George-Hill*.

Courtland ligt aan de tegenovergestelde zijde, aan eene goede haven, in het schoonste deel des eilands.

Tot *Tabago* behoort *Klein-Tabago*. Het ligt op de noordwestkust, door een smal kanaal daarvan gescheiden en is naauwelijks ½ □ mijl groot. De bewoners zijn meest veehoeders.

—

Het eiland *Trinidad* of *la Trinité* is het zuidelijkste en grootste van al de *Kleine-Antillen* en ligt zoo digt op de kust van *Zuid-Amerika (Venezuela)* dat het alleen door de smalle *Bocca-de-Serpente* en de *Bocca-de-Dragos* daarvan gescheiden is.

Men berekent de oppervlakte op 113 vierkante mijlen.

Daar *Trinidad* buiten het gebied der verwoestende west-indische orkanen ligt, levert het eene veilige ligplaats voor de schepen op. Het klimaat is het gewone west-indische, en hoezeer minder gunstig dan dat van *Tabago*, gezonder dan dat der noordelijke *Antillen*.

Het eiland heeft vele bergen en heuvelen, inzonderheid in het noordelijke deel, waar de *Tamana* in hoogte uitblinkt. Over het geheel nogtans is *Trinidad* meer vlak dan bergachtig, en schoone savannen veroorloven eene rijke veeteelt. De vruchtbare aarde ligt in eene breede laag over den lageren rotsgrond, en zijn de dalen juist niet schilderachtig, men mag ze te regt lagchend en bekoorlijk noemen.

Er is waarschijnlijk geen eiland op onze planeet dat naar evenredigheid zijner grootte een zoo groot getal bevaarbare rivieren, bronnen en beken heeft, die het in alle rigtingen besproeijen. Zoo eindigen in de *Golf-van-Paria* de *Laroni*, de *Chaguanas*, de *Barrantones*, de *Couva*, de *Guaracara* en de *Siparia*, allen voor groote schepen en soms zelfs wel diep landwaarts in bevaarbaar. Daartusschen is nog een dozijn dat door de eilanders met booten en piroguen bevaren wordt.

De *Oropuche*, *Nariva* en *Guataro* vloeijen naar het oosten. De *Oropuche* kon gemakkelijk door een kanaal met den grooten *Laroni* verbonden worden en zou het eiland alsdan in twee tamelijk gelijke helften deelen.

Merkwaardig is een groot aardpekmeer, dat 50 voeten boven de zee ligt, eene vierkante mijl oppervlakte beslaat en met asphalt gevuld is. In het midden van dit meer *(la Brea* of *laBraye*) zijn zelfs drijvende eilandvormige massa's van aardpek. Daarop groeijen kostelijke ananassen in het wild. De menigte aardpek is onuitputtelijk; en men vindt het van de vloeibaarheid der steenolie tot aan de vastheid van het mineraalpek, waarvan banken tot aan zee voortloopen. Zij bestaan uit eenen poreusen zandsteen, die sterk met pek bezwangerd is. Eenige mijlen van *Kaap-Brea* borrelt het op als of het kookt, en iedere opwelling werpt eene aanzienlijke menigte dier naphta op de oppervlakte van het meer en verbreidt verre in het rond een' sterken reuk. In het oostelijke deel des eilands, in de *Baai-van-Mayaro*, is eene dergelijke kloof, waar in de maanden Maart en Junij ontploffingen als van het knallen eens kanons plaats vinden. Men ziet ook wel rook en vlammen opstijgen, en eenige minuten na den knal ziet men stukken zwart aardpek op het strand geworpen worden. In het bosch van *Icago* is eene soort van slijkvulkaan, waaromheen eene menigte kleine kegels oprijst, die een zwavelachtig waterstofgaz uitdampen. Op den top des heuvels is een kegel van 5 voeten hoogte, die voortdurend eene witte vloeistof welke naar aluin smaakt, uitwerpt. Niet ver daarvan is een krater die met hetzelfde vocht is gevuld. De ontrouwe grond beeft onder de voeten, en een onderaardsch gedruisch doet den waarnemer huiveren.

Trinidad kenmerkt zich verder door zijne prachtige wouden die behalve ontelbare andere houtsoorten, roode cederen en voortreffelijk scheepstimmerhout opleveren. Aan suiker, koffij, cacao, indigo, katoen, tabak en velerlei edele vruchten is *Trinidad* rijk, en zelfs de herwaarts verplante indische specerijen willen er naar eisch tieren.

Alle europische huisdieren zijn op *Trinidad* inheemsch geworden, en een deel der ossen, zwijnen en paarden is zelfs verwilderd. Ander wild heeft men in de armadillen of schildvarkens, buideldieren, mierenleeuwen, luiaards, muskusratten, schildpadden, kaaimans, kapen en velerlei gevogelte, van den koning der gieren tot den kleinen kolibri.

Trinidad heeft 60,000 bewoners, van welke 4000 — 5000 uit Engelschen, Schotten, Ieren, Spanjaarden, Franschen, Duitschers, Hollanders, Corsen en Amerikanen bestaan, terwijl al de overigen kleurlingen of zwarten zijn. De oorspronkelijke bewoners, de Indianen, leven in 8 dorpen bijeen. De engelsche taal wordt het meest gesproken; maar ook het spaansch is veel in gebruik, en bij de Indianen hoort men alleen guaraniesch.

Trinidad is door COLUMBUS op zijne derde reis, in 1498, ontdekt. Doch hoezeer reeds de Genuees de belangrijkheid des eilands inzag, hechtten de Spanjaarden er weinig gewigt aan, en de weinigen die er zich nederzetten, verlieten het in vervolg van tijd weder. In de 17[de] eeuw vestigden zich boekaniers op het eiland en nevens hen eenige Spanjaarden die zich met de Indianen vermaagschapten. Zoo kwam het dat op het einde der vorige eenw nog slechts enkele plekken ontgonnen waren. Maar sedert in 1783 de spaansche regering veroorloofde, dat alle vreemdelingen die de roomsche godsdienst beleden, zich op *Trinidad* mogten nederzetten, werd het eiland voor handel en scheepvaart belangrijk. Reeds in 1789 telde het 2200 blanken (meerendeels Franschen), 4400 mestiezen, 10,000 Negers en 2000 Indianen, te zamen nagenoeg 20,000 bewoners; 150 suikerplantaadjen, 130 koffij- en 60 suikertuinen. De Britten zijn nogtans te loos, dan dat zij zich een voordeel zouden laten ontgaan, als het in hunne magt is dit te erlangen. Zij zonden derhalve in 1797 een smaldeel naar *Trinidad* at dat uit 4 schepen te zamengesteld, 4000 man aan boord had. De admiraal HARVEY had het bevel over deze magt. De spaansche schout bij nacht APODACA, die met 3 schepen van den eersten rang en een schoon fregat voor *Trinidad* ten anker lag, in plaats van zich te verzetten tegen de landing der engelsche troepen, zooals hij dit had behooren te doen, stak den brand in zijne schepen, opdat zij niet in de magt der Engelschen zouden vallen, die nu bijna zonder slag of stoot de hoofdstad veroverden. Bij den vrede van 1802 droeg *Engeland* zorg dat zijn regt op *Trinidad* door *Spanje* erkend werd.

De emancipatie der slaven heeft ook de planters op dit eiland in een' moeijelijken toestand gebragt en list tegen list te hulp doen roepen. Immers daar de overgekomene koelies uit *Hindostan* niet talrijk genoeg zijn om het werk op de plantaadjen te verrigten, zijn de planters genoodzaakt om tegen een loon van 1 sh. 8 pence daags, benevens vrije woning, Negers in dienst te nemen, een loon dat veel te hoog is dan dat de planter er mede zou kunnen uitkomen. Men heeft alle pogingen gedaan om dit dagloon te matigen, maar de Negers verzetten zich er bepaald tegen. Daarom is het noodzakelijk geworden om in lange termijnen te betalen en zich schadeloos te stellen door winkels op de plantaadjen te houden, waar al wat de Neger noodig heeft, ten duurste berekend wordt. Ten slotte echter is het eene nieuwe reden voor de Negers om te weigeren op de plan-

taadjen te werken. Immers deze soort van bedrog haten de Negers nog meer dan de slagen die men hun vroeger toediende. „Ik maak er volstrekt geene zwarigheid van — zeide eens een planter tegen DAY — om mijne Negers te tuchtigen, wanneer zij het verdienen; en nogtans wordt mijn werk beter gedaan dan ergens in den omtrek geschiedt; want daar ik ze niet bedrieg, zoo als andere landheeren doen, zijn zij allen met mij tevreden." Dit was dan ook zoo, want de Negers grijnsden hem allen vriendelijk aan, toen zij hem weder zagen. Van eene andere plantaadje getuigt DAY daarentegen, dat de Negers daar zoo onbeschaamd en ongehoorzaam waren, als hij het nog nooit gezien had, en hunne meesters behandelden als lieden wien zij een gunst bewezen."

Trinidad heeft niet, zoo als de andere engelsche bezittingen in *West-Indie*, eene wetgevende kamer. De gouverneur is er bijna onbeperkt gebieder, ofschoon hij in zijne functiën door een' uitvoerenden raad, die uit 3 leden bestaat, geholpen wordt, benevens door eene wetgevende commissie van 12 leden, voor de eene helft gekozen uit de achtbaarste bewoners des eilands en voor de andere helft uit de hooge ambtenaren. De leden van den raad hebben slechts eene beraadslagende stem. De wetgevende kommissie beslist, maar de gouverneur is daarbij voorzitter. Zijne stem geeft den uitslag bij staking, en hij kan weigeren eene goedgekeurde wet te doen uitvoeren. Daarbij kunnen de leden van den raad en die van het wetgevend ligchaam door de kroon naar verkiezing teruggeroepen worden.

De militaire magt op *Trinidad* bestaat uit een europisch regiment van linie, een gedeelte van een regiment van linie, bestaande uit mannen die aan de kolonie behooren, en omstreeks 4,500 man koloniale militie, die als infanterie, kavallerie en artillerie georganiseerd is. De gouverneur heeft het bevel over deze geheele krijgsmagt.

Trinidad heeft 4 steden en is in 40 kerspelen verdeeld. De hoofdstad *Port-of-Spain* of *Spanishtown* (eigenlijk *Puerto-de-Espana*) ligt op de westkust des eilands niet ver van den mond der *Caroni's*. Zij heeft eene goede haven en wordt verdedigd door de versterkingen, die men op de hoogten welke haar bestrijken, gebouwd heeft, en door eene batterij, geplaatst op het einde van een lang steenen hoofd, dat eenige honderden ellen in zee vooruitsteekt. De straten zijn lijnregt, en vele huizen prachtig; maar er zijn ook vele ellendige hutten. De openbare gebouwen hebben een schoon uiterlijke, want de meesten zijn sinds den grooten brand van 1809 nieuw opgehaald, waartoe het parlement de aanzienlijke som van 50,000 £ st. bewilligde. Onder de openbare gebouwen munt de r. k. Domkerk uit. Ook de Anglikaansche kerk is een schoon gebouw. Van 1830 tot 1834 beliep het gemiddelde bedrag der uitvoeren uit deze en andere havens van *Trinidad* te zamen 240,000 à 250,000 £ st. 's jaars; sedert echter is het met de helft verminderd. *Puerto-de-Espana* heeft 10,000 ingezetenen.

San-Jose-de-Orunna is tegenwoordig de tweede stad op *Trinidad*, maar had vroeger den rang van hoofdstad. Zij ligt in het binnenland en bevat 2000 bewoners.

San-Fernando of *Chagaramus* ligt westwaarts van *Puerto-de-Espana*, aan eene voortreffelijke haven, die de grootste oorlogschepen bevatten kan, en wier scheepstimmerwerven bloeijen, daar in de nabijheid het beste scheepstimmerhout groeit. *San-Fernando* is voor weinige jaren tot eene vrijhaven verklaard.

Naparima is eene nieuwe stad, met 2000 inwoners, op de westkust.

Magueripe, met eene sterkte, en *las Cuevas* zijn de beide voornaamste havens die men op de noordkust vindt.

Montserrat is merkwaardig om eene steenkolenmijn, in de nabuurschap, die rijke opbrengsten levert.

FRANSCH-WEST-INDIE.

De *Fransch-West-Indische-Eilanden* (59 □ mijlen en 260,000 inwoners) vormen twee gouvernementen, namelijk die van *Martinique* en *Guadeloupe*. Beiden zijn te zamen begrepen tusschen 15° 30 en 18° 10′ noorderbreedte, bestaande het eerste uit het eiland *Martinique* en onderhoorigheden, het laatste uit *Guadeloupe (Grande-Terre* en *Basse-Terre)*, *Desirade*, *Marie-Galante*, *les Saintes* en de helft van *St. Martin*.

Frankrijk bezit deze eilanden sedert het tweede vierde der 17de eeuw. Zij zijn het overblijfsel van een veel uitgestrekter gebied, want voor eene eeuw bezat deze mogendheid ook *Dominica*, *St. Vincent*, *Granada*, de *Granadillen*, *Tabago*, *St. Lucie*, *St. Barthelemy* en de helft van het uitgestrekte *San-Domingo*, al welke bezittingen zij òf bij den parijschen vrede van 1763, òf door het verdrag van 1784, òf door eenen Neger-opstand op *Haïti* in 1794, en eindelijk door de oorlogen onder NAPOLEON I verloor. Nog vroeger had *Frankrijk* ook *St. Croix* en een deel van het eiland *St. Christoffel* bezeten.

Het Gouvernement Martinique.

Het gouvernement *Martinique* bevat de zuidelijkste groep der aan *Frankrijk* behoorende eilanden, t. w. *Martinique* en de *Isles-de-Salines*, die te zamen 18 □ mijlen groot zijn en 125,000 bewoners bevatten.

—

Martinique, het hoofdeiland — de anderen komen naauwelijks in aanmerking — ligt in de rij der *Antillen*, tusschen *Dominica* en *St. Lucia*, 5 mijlen ten zuiden van het eerste en 4 mijlen ten noorden van het laatste.

Dit eiland is van eene onregelmatige gedaante. Het heeft zijne groote afmeting van het zuidoosten naar het noordwesten, zoodat het in deze rigting ruim 13 uren meet. De breedte is veel minder en wisselt af van 2 tot 7 uren. In zijne geheele lengte wordt *Martinique* door eene reeks vulkanische bergen doorsneden, waaronder de *Pitou-de-Vauclain*, *Cambet*, de *Grand-Morne*, de *Mont-Vert*, de *Pelée* en de *Carbet* tot de hoogste bergen der *Kleine-Antillen* behooren. De laatste, 4158 voeten hoog, heeft een' vreesselijken krater. Het eiland heeft talrijke voorgebergten, die veilige havens en baaijen vormen, eene talrijke menigte stroomen en bergbeken en bij zijne vulkanische gesteldheid, vele heete bronnen.

Het klimaat is voor Europeërs hoogst ongezond, vooral op de westkust, waar de hitte grooter en de uitdamping der rivieren en wateren het grootst is. Het klimaat is nog verderfelijker door den ongelijken duur van den tropischen regen. Wel is waar bestaat het natte jaargetijde alleen uit de drie maanden Augustus, September en October; maar ook gedurende de drie volgende maanden valt veel regen. Het regenachtig weder is van eene geheel andere gesteldheid dan bij ons. De hemel is helder. Plotseling vertoonen zich kleine wolken aan den gezigteinder. De wind drijft ze met groote snelheid over den hemel heên, zonder dat een droppel regen valt. Maar eensklaps verdeelen zich de wolken, lossen zich op en storten neder met het geweldigste gedruisch, waarbij zij alles onder water zetten. Deze regens duren kort, maar de watermassa's zijn buitengemeen groot, en daarom stijgen bij de zwoele lucht steeds zware dampen uit de aarde op. Gewoonlijk staat REAUMURS thermometer op 24°. Op de oostkust wordt deze hitte door de aanhoudende zeewinden gematigd; maar op de westzijde klimt de temperatuur soms tot 40°.

Bij zulk eene warmte en de vruchtbaarheid van den grond is het niet te verwonderen dat *Martinique* een' schat van tropische gewassen voortbrengt, maar de grootte van dien schat wekt niettemin verbazing. In het jaar 1718 werden uit den botanischen tuin te *Parijs* twee jonge koffijboompjes naar *Martinique* gezonden, die zich zoo buitengemeen vermeerderden, dat men er in 1778 reeds meer dan 8 millioenen koffijboomen telde. Thans heeft het eiland 34,530 bunders *(hectares)* bebouwde gronden, namelijk 20,232 met suikerriet, 1856 met koffij, 592 met cacao, 159 met katoen, en 19 met tabak, terwijl 11,672 bunders dusgenaamde kostgronden zijn. Overigens bevat het eiland 24,008 bunders savannen en 69,215 bunders bosschen, 26,477 bunders woesten grond. De uitvoer bedroeg sedert 1831 dooreengenomen jaarlijks 6 millioen guldens.

De bevolking van *Martinique* bestaat uit blanken, kleurlingen en zwarten. De laatsten zijn thans vrij, en hoezeer zij de meerderheid uitmaken, hier de blanken zoo gevaarlijk niet, als op de britsche west-indische eilanden, daar de verhouding hier veel gunstiger is dan daar: men vond er bij de laatste telling die de emancipatie voorafging, 47,350 blanken en vrije kleurlingen en 75,340 zwarte slaven.

Martinique werd in 1493 door de Spanjaarden ontdekt, doch niet in bezit genomen, en bleef derhalve het eigendom der Cariben, tot in 1635 ongeveer 150 fransche kolonisten van het eiland *St. Christoffel* overkwamen, zich hier nederzetten, de inboorlingen overwonnen en noodzaakten om naar *Dominica* en *St. Vincent* te verhuizen. COLBERT kocht het den kolonisten in 1664 voor *f* 55,000 af. Door de Engelschen werd het in 1761, 1794 en 1809 veroverd, doch bij den vrede iedere maal aan *Frankrijk* teruggeven.

Vele rampen heeft het eiland ondergaan door geweldige natuurverschijnselen, zooals de orkaan van 1813, de aardbeving van 1839, en de verwoestende storm van 1845.

Martinique wordt doorgaans in twee hoofddeelen: *Basse-Terre* en *Cabes-Terre*, onderscheiden, die te zamen 28 gemeenten uitmaken.

De hoofdstad is *Fort-Royal*, de zetel des gouverneurs en der hooge regerings-collegiën. Zij ligt op de westkust, in het midden des eilands, aan eene groote en schoone baai, *de Cul-de-Sac-Royal* geheeten. Hare bevolking schat men op 12,000 zielen, die voor een goed deel uit ambtenaren bestaan. In 1839 is deze stad, die in 1672 is gesticht, vreeselijk door de aardbeving geteisterd.

St. Pierre, noordwaarts van *Fort-Royal*, overtreft deze stad in grootte en rijkdom, daar zij de voornaamste haven des eilands is en de aanzienlijkste huizen van koophandel bevat. De stad die reeds van 1635 dagteekent, bevat 3000 inwoners en ligt aan eene schoone reede en den voet van overhangende rotsen. De hoogste deelen zijn het minste fraai, wijl hier alleen zwarten wonen. Langs de haven daarentegen zijn schoone straten, en zoo

de huizen niet zoo laag, de wegen niet zoo vol stof, de lucht niet zoo heet was, zou men zich verbeelden in eene straat van *Parijs* te zijn. Het fort *St. Pierre* beheerscht en beschermt de stad, die behalve eenige batterijen geene verdere vestingwerken bezit en open ligt. De winkels zijn wel voorzien, de koffijhuizen welbezocht en de schouwburg een der beste die men op de *Kleine-Antillen* vindt. Aan natuurminnaars is een bezoek van den kolonialen tuin aan te raden.

EENE STRAAT TE ST. PIERRE.

La Trinité, de derde stad des eilands, ligt op de noordoostkust. Zij heeft 5000 inwoners en eene goede, versterkte haven.

Le Lamentin heeft warme bronnen en eene weekmarkt die des zondags-namiddags wordt gehouden.

Macouba is wegens zijne snuif, *Ances-de-Arlet* wegens zijne koffij beroemd.

—

De kleine eilanden die tot *Martinique* behooren, liggen allen digt op de kust, en zijn te zamen niet meer dan ½ □ mijl groot. Velen zijn slechts klippen.

De *Saline-Eilanden* of *Islets-de-Salines*, op de zuidkust, zijn merkwaardig uithoofde er veel zeezout bereid wordt. Niet ver vandaar rijzen *Porte-au-Diable* en *Cabrit* uit de golven op. Op de noordwestkust vond men de *Isles-du-Seron* en op de noordoostkust *Caravelle* en *Loup-Garon*.

Het Gouvernement Guadeloupe.

Dit gouvernement, 35 vierkante mijlen groot, bevat eene groep eilanden, die uit *Guadeloupe*, *Marie-Galante*, *Desirade*, en *les Saintes* bestaat, *Antigoa* ten noorden en *Dominica* ten zuiden van zich heeft en te zamen 37 □ mijlen land bevat. Daarbij komt nog de noordooster helft van *St. Martin*, welk eiland veel verder naar het noorden ligt, en waarmede het gouvernenent eene oppervlakte heeft 39½ □ mijlen en 130,000 inwoners. De eilanden leveren even als *Martinique*, hoofdzakelijk koffij, suiker, cacao en katoen op, wordende het handelsverkeer op 50 millioen franken berekend.

—

Guadeloupe is het grootste eiland tusschen *Porto-Rico* en *Trinidad*, naardien het eene uitgestrektheid van 31 □ mijlen heeft. Het ligt tusschen 25° 40′ en 16° 28′ noorderbreedte, en is omgeven door *les Saintes*, *Marie-Galante*, *Desirade*, *Montserrat*, en *Antigoa*. Het bestaat eigenlijk uit twee, door een' smallen zeearm (*la Rivière Salée)* gescheiden eilanden, waarvan het oostelijke *Grande-Terre* en het westelijke het eigenlijke *Guadeloupe* uitmaakt. De grondgesteldheid van beide deelen is zeer verscheiden. Door het midden van *Guadeloupe* strekt zich van het noorden naar het zuiden eene boschrijke bergketen uit, op wier kam zich de *Souf-*

frière verheft, een vulkaan van 4800 voeten hoogte, met eene dubbele kruin en eenen krater die bestendig rook en soms ook vlammen uitbraakt. Al het land ten westen van dit gebergte draagt den naam van *Basse-Terre*, terwijl dat ten oosten, tot aan de *Rivière-Salée*, *Cabes-Terre* heet. *Grande-Terre* is daarentegen geheel vlak of slechts door onbeduidende heuvelen doorsneden; het heeft ook geene uitgestrekte bosschen en wordt derhalve ook minder door regen gedrenkt dan het eigenlijke *Guadeloupe*. Van de geheele oppervlakte zijn omstreeks 8¹/₆ vierkante mijl bebouwd en wel met suikerriet (het hoofdvoortbrengsel), met koffij, katoen, manioc en andere eetbare gewassen. Ook worden er tabak, orlean of racou en specerijen aangekweekt. De savannen maken 24,008, de bosschen 69,215 de onbebouwbare landen 26,477 bunders uit.

Guadeloupe werd in 1493 door COLUMBUS ontdekt en in 1635 door fransche flibustiers in bezit genomen. De aanvallen der Engelschen op het eiland in de jaren 1691 en 1705 mislukten. In 1795 werd het wel is waar door hen, na een' dapperen tegenstand ondervonden te hebben, veroverd, maar bij den vrede van 1763 verpligtten zij zich om het terug te geven. Gedurende de fransche revolutie, in 1793, namen de Engelschen andermaal *Guadeloupe* in bezit, doch zij moesten het eiland het volgende jaar weder ontruimen. Sedert handhaafden er zich de Franschen, tot in het laatst van Januarij 1810 een aanzienlijk britsch landingsleger onder de generalen BECKWITH en HARCOURT voor het eiland verscheen, hetwelk, door den admiraal COCHRANE met zijn smaldeel ondersteund, na het gevecht van 3 Februarij den franschen generaal ERNOUF noodzaakte om zich met de gansche bezetting krijgevangen te geven. Bij het op den 3 Maart tusschen *Engeland* en *Zweden* te *Stockholm* gesloten verdrag werd *Guadeloupe* aan *Zweden* afgestaan, doch bij den vrede van *Parijs* werd het aan *Frankrijk* teruggegeven.

In de laatste jaren heeft *Guadeloupe*, trots het over het geheel in bloei is toegenomen, menige ramp te verduren gehad. Wij willen ze hier in het kort vermelden.

De aardbeving van 8 Februarij 1843 rigtte onberekenbare schade aan, waarbij *la-Pointe-à-Pitre*, de schoonste stad der *Antillen*, bijna geheel verwoest werd. De aardbeving had plaats des voormiddags ten 10 ure en duurde omstreeds 10 sekonden. Deze waren toereikend om al de gebouwen der genoemde stad te doen instorten, waarna onmiddellijk op verschillende plaatsen brand ontstond, die spoedig door den bijkomenden stormwind zoo hevig toenam en zoodanig woedde, dat al wat nog door de aardbeving gespaard was gebleven, door de vlammen werd vernield. Omstreeks 6000 menschen kwamen bij die gelegenheid om het leven. Het verlies aan goederen werd op 30, der dat verbrande eigendommen op 40 millioen franken berekend. Verscheidene bergen scheurden van een, en de bedding van de *Rivière-Rouge* werd op sommige plaatsen verlegd. Eene omstandigheid die opmerking verdient, is dat terwijl het vlakke *Grande-Terre* de grootste schade ondervond, het bergachtige en vulkanische *Basse-* en *Cabes-Terre* weinig of geene ramp te betreuren had.

In Mei 1850 werd een deel van *Point-à-Pitre* door eenen brand in de asch gelegd, die waarschijnlijk door oproerige Negers was aangelegd. De gouverneur FIERON verklaarde de stad in staat van beleg en verzocht versterking van *Martinique*, waardoor de opstand onderdrukt werd.

Den 16 Mei 1851 vond eene nieuwe aardbeving plaats, wel niet zoo verschrikkelijk als die welke acht jaren te voren had plaats gehad, doch zij rigtte niettemin groote verwoesting aan.

Guadeloupe heeft thans 110,000—120,000 inwoners, voor twee deelen zwarten en de rest blanken, kreolen en mestiezen. De schoonheid der vrouwen van gemengd bloed maakt haar tot verleidelijke wezens, vooral voor Europeërs die pas uit het moederland zijn overgekomen en door het klimaat aan het ziekbed zijn gekluisterd; want hoe levendig, hoe ijdel, hoe coquet, zijn de kreoolsche vrouwen en meisjes van *Guadeloupe* trouwe ziekenverpleegsters. Even als in de andere fransche koloniën zijn ook hier de Negers sedert 1848 in het bezit hunner vrijheid hersteld.

Guadeloupe is in 22 districten verdeeld, waarvan 14 tot het eigenlijke *Guadeloupe* en 8 tot *Grande-Terre* behooren.

Basse-Terre, de hoofdstad en de zetel des gouverneurs, ligt op de zuidwestkust van het eigenlijke *Guadeloupe*. Zij is in de lengte gebouwd, en door de rivier de *Herbes* in twee deelen gescheiden. Er zijn 6000 inwoners, schoone huizen, goed drinkwater, welingerigte herbergen, bevallige wandelingen, doch geene havens. De schepen moeten op eene opene reede het anker uitwerpen. Naar de landzijde liggen bekoorlijke landhuizen, waarlangs de weg naar de *Souffrière* loopt. Het sterke fort dat de stad beheerscht, heet *St. Charles*.

Pointe-à-Pitre is de voornaamste stad van *Grande-Terre* en de eerste koopstad van *Guadeloupe*. Zij ligt aan het zuideinde der *Rivière-Salée* en bevatte voor de aardbeving van 1843 18,000 inwoners. Tegenwoordig schat men de bevolking niet hooger dan 9000 zielen.

Le Moule, *St Anne*, *Anse-à-Bertrand* en *Port-Louis* behooren tot de belangrijkste plaatsen op *Grande-Terre*. Bij de laatstgenoemde stad wordt veel zeezout bereid. Op *Cabes-Terre* ligt *Goyave*.

In de *Petit-Cul-de-Sac*, eene golf zuidwaarts van

Pointe-à-Pitrie, liggen vele kleine eilanden. Hetzelfde is het geval in de *Grand-Cul-de-Sac*, die, noordwaarts van de *Rivière-Salée*, de beide hoofdbestanddeelen van *Guadeloupe* van elkander scheidt. Zij maken te zamen een paar dozijn uit, doch zelfs het grootste *(Fajou)* heeft niet meer dan 200 of 300 bunders oppervlakte.

—

Les Saintes of de *Heiligen-Eilanden* liggen zuidwaarts van *Guadeloupe*, in de rigting naar *Dominica*. Zij bestaan uit 6 kleine eilanden *(Terre-d'-en-Bas, Terre-d'-en-Haut, à-Cabrit, le Grand, la Cloche* en *le Petit)* die te zamen eene vierkante mijl groot zijn en eene bevolking van 50 blanken en 1100 zwarten hebben. De koffij die hier groeit, is voortreffelijk en ging gedurende de heerschappij van BONAPARTE geregeld naar *Parijs* ten gebruike van het hof. Er zijn eenige versterkte punten, daar zij in tijd van oorlog een' belangrijken post uitmaken.

—

Marie-Galante ligt ten oosten van *les Isles-Saintes* en ten zuiden van *Grande-Terre-de-Guadeloupe*, op 16° noorderbreedte. Het is 4 vierkante mijlen groot en bevat eene bevolking van 12,000 bewoners, voor meer dan viervijfden zwarten. Men roemt *Marie-Galante* als een prachtig perk. De bergen vertoonen schoone vormen en zijn met digt bosch bekleed. De vlakten prijken met weelderig suikerriet en de dalen met bekoorlijke koffijplantaadjen. Lanen van hoog geboomte, door de natuur zelve geplant, kronkelen zich langs hoogten en dalen. De oostzijde, die het minst boschrijk is, bevat eene grot, zoo ruim, dat zij eenige duizend menschen bevatten kan. De bergen zijn lager dan op *Dominica* en komen in geene aanmerking bij die van *Guadeloupe*. Een der schoonste landschappen is de boschrijke heuvelstreek rondom een helder meer.

Het eiland is in 1648 door de Franschen in bezit genomen,

Marygot of *le Grand Bourg*, de hoofdstad, ligt op de zuidkust, en heeft eene haven, een fort en 1500 inwoners.

—

Desirade, slechts 2 mijlen van de oostpunt van *Guadeloupe* gelegen, op 16° 20′ noorderbreedte, is niet meer dan eene vierkante mijl groot. In 1493 door COLUMBUS op zijne tweede vaart ontdekt, bleef het lang voor de Europeanen zonder waarde, omdat men de moeite schuwde de dorre kalkrots waaruit het bestaat, tot kultuur te brengen. Niet voor 1728 zetten er zich volkplanters (Franschen) neder, en door hunnen ijver en het zweet hunner slaven is het gelukt van den woesten grond verscheidene dier producten te verwerven welke *West-Indie* in het algemeen voor den wereldhandel oplevert. Het meest kweekt men den katoenstruik aan. De bevolking beloopt 1500 zielen

In de rigting van *Desirade* naar *Marie-Galante* rijzen de kleine *Isles-de-la-Petite-Terre* uit het vlak der zee op. Men zal ze niet te gering schatten, zoo men de grootte op slechts ¼ □ mijl stelt.

—

Het eiland *St. Martin*, of *St. Maarten*, waarvan *Frankrijk* de helft bezit, ligt op 18° 4′ noorderbreedte, ten zuiden en niet ver van *Anguilla*, en ten noorden maar op verderen afstand van *Saba* en *St. Barthelemy*. Het is 4 vierkante mijlen groot en heeft 9000 bewoners. In 1627 kwamen eenige engelsche en fransche vrijbuiters zich er nederzetten, die in 1638 door Nederlanders van *St. Eustatius* gevolgd werden. Doch in 1640 maakten de Spanjaarden zich van het eiland meester, dat nu ten gronde gerigt werd. Door de Castilianen weder verlaten, kwamen 5 Hollanders, 4 Franschen en 1 Mulat, die zich in de bosschen verscholen hadden, weder te voorschijn en namen bezit van het eiland, waarna zij hiervan berigt aan de Nederlanders op *St. Eustatius* gaven. Nu werd het eiland onder *Frankrijk* en *Nederland* verdeeld, de grenslijn vastgesteld en de betrekkingen tusschen beide deelen geregeld. Vijandelijkheden tusschen de Nederlanders en Franschen hebben hier nooit plaats gehad: zelfs wanneer de beide mogendheden in oorlog waren, leefden de verschillende planters op *St. Martin* steeds in goede verstandhouding, vrede en vriendschap en verbonden zich door huwelijken steeds nader elkander. In 1781 en 1801 is *St. Martin* door de Engelschen bemagtigd, doch bij den vrede telkens teruggegeven.

Het fransche gedeelte van *St. Martin* bestaat uit de noordelijke helft, heeft 2½ mijl oppervlakte en 6000 bewoners. De grenslijn loopt over den berg *Belasse* en is als zoodanig reeds in 1640 vastgesteld.

De hoofdplaats is *Marygot*.

NEDERLANDSCH-WEST-INDIE.

De *Nederlandsche-West-Indische-Eilanden* bestaan uit 2 groepen, waarvan de eerste de *Curaçaosche-Eilanden* en de tweede *St. Eustatius* en *Saba* benevens de helft van *St. Martin* bevat. De eerste ligt in het zuidelijk deel der *Caribische-Zee*, en de laatste in het noorderdeel, zoodat de afstand tusschen beide groepen 140 zeemijlen beloopt.

De eilanden zijn te zamen 25 □ mijlen groot

en hadden 1 Januarij 1851 28,497 bewoners. In de vorige eeuw telden zij te zamen 70,000 zielen.

Reeds op het einde der 16de eeuw stevenden nederlandsche schippers naar *West-Indie*, en dreven er koophandel, doch eerst tijdens het stadhouderschap van FREDERIK HENDRIK verkregen zij er vasten voet en bezetten *Tabago*, *St. Eustatius*, *Curaçao*, *St. Martin*, *Tortola* en *Saba*, hetzij door die eilanden op de Spanjaarden te veroveren, hetzij die, daar zij verlaten waren, te bezetten. Zij hebben die eilanden tot heden behouden, met uitzondering echter van enkele oorlogsjaren, waarin de Britten ze bemagtigd hadden. Alleen is *Tortola* hun in 1660 door engelsche flibustiers en *Tabago* hun in 1677 door de Franschen ontweldigd.

In gevolge het besluit van koning WILLEM II, van 9 April 1845, vormen de *Nederlandsche-West-Indische-Eilanden* een afzonderlijk gouvernement, waarvan de gouverneur, die te *Willemstad*, op *Curaçao*, resideert, in regtstreeksche betrekking tot het departement van koloniën te '*s Gravenhage* staat.

In onze eeuw zijn deze eilanden meer een bezwarende dan een voordeelige post voor het moederland, daar zij sedert dien tijd ettelijke millioenen guldens gekost hebben en nog bij voortduring met elk jaar eene som van meer dan 2 tonnen gouds vereischen, die uit de geldmiddelen der *Oost-Indische-koloniën* verstrekt moeten worden.

De *Nederlandsche-West-Indische-Eilanden* verdeelt men naar hunne natuurlijke ligging in 2 afdeelingen: de *Curaçaosche-Eilanden* en de *Bovenwindsche-Eilanden*, waarvan de eersten zoowel de grootste, als meest bevolkte en belangrijkste uitmaken.

De Curacaosche Eilanden.

De *Curaçaosche-Eilanden* liggen in het zuidelijk deel der *Caribische-Zee*, 14 à 15 uren van den vasten wal van *Zuid-Amerika*, tegenover de kust van *Venezuela*, en tusschen 307° 20′ en 310° 20′ lengte en 11° 30′ en 12° 40′ noorderbreedte. Zij bestaan uit de eilanden *Curaçao*, *Aruba*, *Bonaire*, *Klein-Curaçao*, *Klein-Bonaire*, de *Aves-Eilanden*, *Roca* en *Orchilla*. De grootte zal 22½ □ mijl beloopen, terwijl de bevolking uit ruim 22,000 zielen bestaat.

Deze eilanden zijn hoog en rotsachtig en minder vruchtbaar dan de eigenlijke *Antillen*. Slechts 4 daarvan zijn bewoond, namelijk *Curaçao*, *Bonaire*, *Aruba* en *Klein-Curaçao* (het laatste eerst sinds korten tijd).

—

Curaçao, het voornaamste eiland der groep, ligt in het midden tusschen *Aruba* en *Bonaire*, tegenover de provincie *Coro* in *Venezuela*. Het is 12 uren lang, 2 tot 3 uren breed en beslaat eene oppervlakte van 10 vierkante mijlen.

De grond van dit eiland is van nature eene onvruchtbare rots, die steil uit de onpeilbare zee oprijst. De noord- en noordwestkusten die geheel ongenaakbaar zijn, hebben een bar en woest aanzien, doch de zuidkust heeft vele baaijen, waaronder de beroemde *Annabaai*, de *St. Michielsbaai*, de *Bullenbaai*, *Porto-Mariabaai* en de *St. Kruisbaai* voortreffelijke havens voor de schepen opleveren. Het grondgebergte is groensteen. De kalksteen, die later ontstaan is, loopt in het midden des eilands dwars daardoor heên en verbindt door eene smalle strook lands van 1½ uur breedte twee deelen van *Curaçao*, die blijkbaar niet altoos aan elkander verbonden geweest zijn. Onder de bergtoppen onderscheidt men den *St. Antonie*, den *Groeneberg*, den *Grooteberg*, den *Kabritenberg*, den *Kleineberg*, den *Midden-Seinpost*, den *Noordkantberg*, den *Oost-Seinpost*, den *Priesterberg*, de *Ronde-Klip*, den *Tafelberg*, den *St. Hieronimo*, den *Veerisberg* en den *Zwarteberg*, doch de hoogste van allen is de *St. Christoffel*, die 1150 voeten boven het vlak der zee is verheven. Hij verrijst aan de *Noordwestpunt* en heeft twee spitse kruinen, waarvan de zuidelijkste de hoogste is. In dezelfde streek is de beroemde grot *Hato*. Dezen doolhof van onderaardsche duistere gangen en spelonken, waarin men zich slechts met een' kundigen gids wagen kan en waar de thermometer altoos denzelfden graad aanwijst, hebben de vroegere spaansche kolonisten den nog gebruikelijken naam gegeven, die in hunne moedertaal eene verzamelplaats van herders beteekent. Op vele plaatsen der onderaardsche holen is het regenwater van boven doorgezijpeld en vormde er, terwijl het een deel des koolzuren kalks oplostte, staletiten van eene wonderbare gedaante, die naarmate het schijnsel der fakkels daarop valt, allerlei gestalten schijnen aan te nemen. Deze kalksteengrot ligt aan de kust, waar zij echter 300 voeten boven is verheven. Men neemt van daar een merkwaardig zinsbedrog waar, het vlak der zee schijnt namelijk niet effen, als een spiegel, maar aan den gezigteinder verheven, als de randen van een tafelbord. Grotten zijn ook aan de *Savonetbaai*, die de branding voortdurend òf geheel met water vult, òf wel geheel weder ontledigt.

Curaçao heeft geene rivieren en is, daar er slechts weinig regen valt, niet geschikt om groote plantaadjen te erlangen. De indigo-, katoen- en cacaoteelt beteekenen weinig of niets, en het suikerriet, dat men op den westkant aankweekt, deugt

tot niets dan tot melassen en een' vrij slechten rum. Men heeft er akkers waar het indiaansch koren gezaaid wordt, doch zoo geen voldoende regen valt — wat niet zeldzaam is — wordt de hoop op eenen gunstigen oogst verijdeld. Daarentegen groeijen boomen, struiken en heesters, die weinig besproeijing noodig hebben, weelderig in het wild, b. v. kokosboomen, die soms tot 80 voeten opschieten, oranje-, tamarinde en limoenboomen, zeeporselein, verschillende komkommersoorten, piment, geneeskrachtige kruiden, watermeloenen en pompoenen, boonen, pinda's en andere aardvruchten. Tot heiningen, waarmede de landerijen van elkander worden gescheiden, bezigt men, behalve klipsteenen, eene der menigvuldige cactussoorten, namelijk de cardouche.

Behalve eenige wilde konijnen en enkele wildgeworden honden en katten vindt men op *Curaçao* geen viervoetig wild. De paarden van barbarijsch of spaansch ras zijn klein van gestalte, doch vlug en onvermoeid: zij zijn meest bruin van kleur. De ezels van de vaste kust herwaarts gebragt, evenaren de paarden bijna in snelheid. De runderen zijn evenmin als de paarden groot van stuk; de ossen bezigt men tot spandieren, en soms ook de koeijen. De schapen zijn talrijk, maar nog talrijker de geiten, hier cabrieten genoemd. De curaçaosche varkens zijn van een geheel eigenaardig soort, klein en zwart of grijs gespikkeld. Het aanfokken van vee is eene der voornaamste bronnen van bestaan op *Curaçao*, eveneens de voor eenige jaren ingevoerde cochenilleteelt, die van jaar tot jaar belangrijker wordt. Het tam en wild gevogelte nestelt in de rotsen en op de velden, en vermenigvuldigt zich tot duizenden. De zee levert visch en schildpadden van voortreffelijke hoedanigheid; maar daar er geene binnenwateren zijn, ontbeert *Curaçao* — wat niet weinig dank vereischt — de zoo lastige muskieten. Daarentegen heeft men er de groote oleanderrups, die tot 6 duimen groot wordt en 66 geledingen heeft, welke beurtelings oranjewit en korenblaauw zijn. De lastigste kruipende dieren zijn de spinnen, waaronder de oranjespin giftig is.

De bergen bevatten koper, maar het voornaamste product des eilands is zeezout, waarvan groote hoeveelheden uitgevoerd worden.

Curaçao is waarschijnlijk nog in de 15de eeuw aan de Spanjaarden bekend geworden. In 1527 hechtte keizer KAREL V het met *Bonaire* en *Aruba* aan de spaansche landvoogdij van *Coro*, en het bleef in 1529 aan *Spanje*, toen dit *Venezuela* aan den augsburgschen koopman WELZER verpandde. In 1634 maakten zich de Hollanders onder JAN VAN WALBECK van *Curaçao* meester, daartoe door den zeevaarder JANS JANSZ. OTTEN overgehaald. De Nederlanders vonden er niet meer dan 20 indiaansche huisgezinnen, bezittends 750 paarden, 2000 stuks runderen, 9000 stuks schapen en 1000 bokken en geiten (cabrieten).

LODEWIJK XIV zond twee smaldeelen tegen *Curaçao* uit, om het voor *Frankrijk* te veroveren, doch de landingstroepen die in 1673 voet aan wal gezet hadden, werden door den gouverneur JAN DONKER met zijne 80 manschappen en de burgerij afgeslagen, en de onderneming van 1678 mislukte evenens, omdat 18 van de 20 schepen op de *Avisriffen* strandden. Een latere aanval der Franschen, in 1712, had schromelijker gevolgen voor de onzen, want schoon de vijand het eiland niet veroverde, moest het zich eene aanmerkelijke schatting laten welgevallen.

Curaçao bereikte zijn' hoogsten top van welvaart gedurende den amerikaanschen oorlog van 1776 tot 1783, toen het een toevlugtsoord was van alle vaartuigen die een' voordeeligen sluikhandel op de kusten dreven, en de ruime en veilige havens steeds vol schepen lagen. Daarenboven zetten zich hier vele kooplieden neder, en de handel was hier zoo uitgebreid, dat de pakhuizen de goederen niet bergen konden, en de vaartuigen die uit het moederland aankwamen, zelden de hoeveelheid verlangde waren konden uitvoeren. De slavenopstand op *St. Domingo*, de onlusten in *Amerika* en het ontstaan der gemeenebesten aldaar hebben dien handel van *Curaçao* den doodsteek gegeven.

In 1800 zag de gouverneur LAUFFER zich gedwongen de hulp der Engelschen in te roepen tegen eenige Franschen en mulatten van *Guadeloupe* die eene omwenteling op *Curaçao* wilden bewerkstelligen. Daardoor kwam het eiland onder britsch gezag, dat wel is waar tot den vrede van *Amiens* duurde, maar in 1804 keerden de Britten terug, en na eene blokkade van twee jaren maakten zij er zich op den oudejaarsavond van 1806 weder meester van. Sedert bleef *Curacao* aan de Engelschen tot na de groote omwenteling van 1813: den 4 Maart 1816 werd het eiland plegtig overgegeven aan de nederlandsche troepen en ambtenaren, die aldaar den 27 Januarij van dat jaar met twee oorlogsbodems waren aangekomen.

De bevolking, in de vorige eeuw 30,000 en 1833 15,000 zielen, was den 1 Januarij 1851 tot 16,798 vermeerderd en bestond op dat tijdstip uit 11,225 vrijen en 5,573 slaven. De blanke bevolking is uit allerlei natiën zamengesteld: zij behooren meest allen tot de Protestantsche, en kleurlingen en zwarten daarentegen meest tot de R. K. kerk. Het getal Joden beloopt 700–800.

De hoofdplaats *Willemstad* ligt ter wederzijde der schoone *St. Annabaai*, eene der veiligste havens van *West-Indie*. De Hervormden en Lutherschen die hier sedert 1825 slechts ééne gemeente uitmaken, hebben er eene nette, sierlijke kerk met een orgel en een uurwerk. De roomsche

kerk staat in de wijk *Otrabande*, aan de andere zijde der haven. De joodsche synagoge is, zoo als uit een opschrift blijkt, in 1730 gebouwd. In een klein gebouw op de binnenplaats dezer synagoge berust eene kostbare verzameling van spaansche, arabische en hebreeuwsche handschriften, die waarschijnlijk uit *Spanje* medegenomen werden. Daaronder is het bevelschrift van FERDINAND en ISABELLA, waarbij den Joden gelast wordt *Spanje* te verlaten. Het is gedagteekend van *Granada*, den 30 Maart 1498, op een lang stuk pergament geschreven en nog tamelijk leesbaar. De gouverneur woont op het landhuis *Belle-Alliance*, aan het einde van *Pietermaai*, of op het fort *Amsterdam*, waar ook de protestantsche kerk is.

Belle-Alliance is ruim, maar niet met smaak gebouwd; het gouvernements-gebouw op *Amsterdam* is een gebouw van twee verdiepingen, met blaauw bepleisterde muren en een balkon op vier kolommen. De huizen in de *Willemstad* zijn in hollandschen smaak gebouwd, met schuinsche daken en gevels van klinkers of van klipsteen. Voor en veelal ook op de zijden der huizen vindt men opene galerijen om de doorstraling van licht en wind te bevorderen. De vensters zijn van jaloesiën en chassinetten, doch slechts zelden van glasruiten voorzien. In de voorsteden zijn meest geringe huizen of hutten. Stad en voorsteden te zamen tellen 7000 bewoners. Behalve het fort *Amsterdam*, heeft men hier nog het *Waterfort*, *Nassau* en het *Riffort*, welk laatste boven op eene klip, aan den ingang der haven gebouwd is. De haven der *Willemstad* is in 1840 door 621 en in 1850 door 605 vaartuigen bezocht. Zij belooft eens eene der bezochtste op Aarde te worden, zoo het kanaal door *Midden-Amerika*, tusschen de *Atlantische-* en *Zuid-zeeën* tot stand mogt komen. In 1850 is door den handel te dier plaatse eene vennootschap opgerigt onder den naam van Curaçaosche Pakketvaart-maatschappij en in April in werking getreden. Zij bepaalt zich tot de vaart tusschen *Curaçao* en *St. Thomas* en dient ook voor de correspondentie met *St. Eustatius* en *St. Martin*. Het gouvernement heeft met die maatschappij eene overeenkomst gesloten.

In de *Oost-Devisie*, nabij de *Caraccasbaai*, vindt men het fort *Beekenburg*, bekend door eenen vergeefschen aanval der Engelschen in Julij 1805.

—

Klein-Curaçao, op eene kleine mijl afstands van de zuidoostpunt van *Curaçao*, verheft zich slechts even uit zee. Door de bijdragen en de medewerking der ingezetenen van *Curaçao* is hier in 1850 een vuurtoren gebouwd, sedert welken tijd zich ook een gezin op het eiland vestigde. Vroeger diende een kleine toren van koraalsteen tot verkenningsteeken.

—

Aruba of *Oruba* ligt 14 mijlen ten westen van *Curaçao*, 4⅕ mijl ten noorden van *Kaap-Roman* in *Venezuela*. Het is 6 uren lang en 2 breed en heeft eene oppervlakte van 10 □ mijl.

Ofschoon aan de westzijde laag en vlak, is het eiland daar uithoofde der klippen ongenaakbaar. Evenmin gaat het aan de steile noordkust die zich 40 tot 50 voeten boven de oppervlakte van het water verheft, en waar men eene menigte holen vindt, waarin het water met groot gedruisch in- en uitstroomt. Aan de oostkust is het landen wel mogelijk, maar het best geschiedt dit in het zuiden, in de *Paardenbaai*, den voornaamsten zeeboezem des eilands. Het binnenste des eilands is bergachtig, zijnde de beide hoogste toppen de *Jamarotu* en de *Arie-Kok*, die eene hoogte van nagenoeg 500 voeten bereiken. Deze bergen bestaan uit koraalsteen, uit dioriet, graniet, syeniet, terpentijnsteen en kwartz. De lage westkust bestaat uit zandgrond en is bij droogte zoo dor, dat men er gras noch heesters, maar slechts eenige verstrooide cactusplanten ontwaart, terwijl de witte kalkgrond die er als eene versteende spons uitziet, uithoofde der scherpe punten welke daarboven uitsteken, niet dan met veel moeite begaan kan worden. De vruchtbaarste streken van *Aruba* zijn de dalen tusschen het gebergte, doch ook hier doet het gemis aan regen menigen oogst mislukken. In den regentijd is zelfs de lage zandgrond op de kust met een welig grastapijt bedekt.

Aruba bevat voortreffelijk ijzererts. Men vindt er ook goud, doch niet in groote hoeveelheid, hoezeer de twaalfjarige RASMIJN in 1825, terwijl hij het vee hoedde, in de geul *de Fluit* een stuk goud vond van de grootte van eene edammer kaas en ruim 12 nederlandsche ponden zwaar. In 1827 ontving het ministerie van koloniën te *'s Gravenhage* van *Aruba* 71 ponden goud, van meer dan 21⅕ karaat, ter waarde van *f* 103,000. In 1848 werden op *Aruba* nog 187 permitten ter goudgraving afgegeven, zijnde bewijzen van bevoegdheid om eenige ellen gronds te doorzoeken, tegen den gestelden taks van *f* 1 per permit, maar in 1850 beliep dit getal niet meer dan 5, daar deze tak van nijverheid weinig voordeel meer schijnt te leveren. Daarentegen heeft men van de cochenilleteelt gunstige verwachting. In 1850 gaven de gouvernementscultures reeds 3166 pond cochenille.

De veestapel is aanzienlijk. Men telt er namelijk 70 paarden, bijna 700 ezels, 8 muilezels, ruim 400 runderen, 5600 schapen, 9700 geiten en 150 varkens. De zee is vischrijk en levert ook vele schildpadden op. Vroeger vond men er een' overvloed van fijne oesters, die zich aan de in het water neêrbuigende takken der mangroveboomen vasthechtten, doch sedert men ten dienste der vestingwerken van *Curaçao* vele dier boomen geveld

heeft, zijn deze oesters aanmerkelijk in hoeveelheid verminderd.

In 1833 bestond de bevolking uit 554 blanken, 2139 kleurlingen en 262 zwarten, in 1850 uit 2443 vrijen en 602 slaven. De blanken waren, met uitzondering van 100 Roomsch-Katholijken en 1 Israeliet, Protestanten. Onder de kleurlingen zijn daarentegen weinige Protestanten en in het geheel geene Israelieten.

De Arubanen zijn eenvoudig, gedienstig en eerlijk. De overeenkomsten die zij in den handel en het burgerlijk leven aangaan, worden trouw vervuld, ofschoon zij mondeling gesloten worden. Daar de kring der blanken beperkt is, is de levenswijze eentoonig, waartoe de eenzelvigheid der luchtstreek, alleen door de regens afgewisseld, veel bijdraagt. Daar zij onder elkander trouwen, bestaan bijna al de blanken uit zwagers en neven.

Aruba was onbezet gebleven tot in het begin der vorige eeuw, toen de Nederlanders van *Curaçao* er hunne vlag plantten, met het oogmerk om er geen onwelkomen nabuur te krijgen. Het eiland deelde min of meer in de lotgevallen van *Curaçao*. In 1805 werd het een' tijd lang door zuid-amerikaansche vrijscharen, onder den generaal MIRANDA, bezet, die zich de cabrieten welke het gouvernement op het eiland hield, goed lieten smaken.

De hoofdplaats *Oranjestad*, aan de *Paardenbaai*, bestaat uit 200 huizen en hutten, met eene bevolking van 1100 zielen. Het witte kommandantshuis is het fraaiste gebouw. Ook ligt aan het strand de kleine sterkte *Zoutman*, aan de oostzijde van de *Paardenbaai*.

In de buurt, *het Ponton*, is eene protestantsche en eene roomsche kerk, terwijl een weinig verder nog eene tweede roomsche kerk staat. Men kan hier de bergen op de kust van *Coro* duidelijk onderkennen.

—

Bonaire of *Buen-Ayre* is in grootte het tweede, in bevolking het derde der *Curaçaosche Eilanden*, naardien het op 6 □ mijl (1 Jan. 1850) 2220 bewoners telt. Het eiland ligt 9 mijlen ten oosten van *Curaçao* en bestaat uit een' hoogen, dorren kalkgrond. De zuidkust die heuvelachtig is en waar veel kreupelhout groeit, biedt der scheepvaart geene moeijelijkheden aan, maar de noordkust is woest, naakt en steil. Het bebouwde gedeelte bestaat hoofdzakelijk uit de vallei *de Rinçon*, die door aanmerkelijke heuvelen wordt omgeven, waar de gouvernementsslaven, ten getale van nagenoeg 600, hun verblijf houden en gebruikt worden tot het branden van kalk, het vellen van houtgewas en het inzamelen van zout, hetwelk het voornaamste voortbrengsel van *Bonaire* uitmaakt en van eene uitmuntende hoedanigheid is. De oogst van zout was in 1850 68,449 vaten, à 90 cents per vat. Eenige Bonarianen bestaan van de veeteelt, beloopende de veestapel nagenoeg 100 paarden, 170 ezels, 80 runderen, 1700 schapen, 80 varkens 7400 bokken en geiten. De cochenilleteelt neemt van jaar tot jaar in uitbreiding toe: in 1846 werden op de gouvernements-gronden op *Bonaire* 1279 en in 1850 4614 ponden cochenille gewonnen. Men rekent hier 65,000 cochenille-insekten op een nederlandsch pond en 6250 nopalplaten op een' bunder. Het voordeel hetwelk het gouvernement van deze teelt trok, beliep in laatstgenoemd jaar 4082 gulden, zijnde de uitgaven *f* 7090 en de ontvangsten *f* 11,172. De scheepvaart van *Bonaire* is tamelijk levendig; men heeft er in 1850 295 vaartuigen, met 8,639 tonnen ingeklaard.

De bevolking van *Bonaire* bestaat voor twee derden uit vrijen en voor een derde uit slaven. De eersten, ofschoon niet rijk, zijn vriendschappelijk, gul en gastvrij. Hunne huizen zijn eenvoudig en hunne meubelen evenzeer. Rondom de woningen zijn kleine tuinen, tot aankweeking van groenten, en op kleinen afstand ligt eene afgeperkte plaats, waar de schapen en ander vee des nachts verblijven.

De hoofdplaats mede *Bonaire* geheeten, ligt op den zuidwesthoek des eilands, aan eene opene baai, en bestaat nit een eenvoudig dorpje, een klein fort en eene protestantsche kerk, die den 9 Maart 1847 is ingewijd.

In de vallei *de Rinçon* vindt men verstrooide woningen en het etablissement der regering. Daarin staat ook de roomsche kerk.

Op de lage zuidwestkust verrijst een steenen vuurtoren die 68 voeten hoog en op last van den gouverneur, baron VAN RADERS, gesticht is.

—

Klein-Bonaire ligt op eene engelsche mijl afstands ten westen der ankerplaats aan de zuidwestzijde van *Bonaire*. Het heeft eene geringe oppervlakte en is onbewoond. Eigenlijk is het niet meer dan eene vlakke, met kreupelhout begroeide klip, waarop vele bokken en geiten weiden.

—

De *Aves* of *Vogel-eilanden* (door de Engelschen *Bird-Islands* genoemd) rijzen 8 mijlen ten zuidoosten van *Bonaire* uit het zeevlak op. Het zijn niet meer dan beperkte, onvruchtbare rotsen, die zich in twee groepen onderscheiden, van welke de eene twee, de andere drie eilanden bevatten die voorts door klippen en zandbanken omgord zijn. De oostelijke groep heeft een rif, dat zich 4, de westelijke een dat zich 6 mijlen noordwaarts uitstrekt, waarop in Mei 1678 de fransche vloot onder den graaf D'ESTRÉES zoo geweldig stiet, dat van de 20 schepen slechts 2 behouden werden. Die schipbreuk was in Gods hand het behoud van *Curaçao* waartegen die scheepsmagt uitgeloopen was.

De *Aves* zijn onbewoond, doch een groot getal zeevogelen houdt er verblijf.

Men kapt er hout en brandt er kalk, zoowel voor het gouvernement van *Curaçao* als voor het gemeenebest van *Venezuela*.

—

De eilanden *Rocca* en *Orchilla* zijn van dezelfde gesteldheid als de *Aves*, ten oosten waarvan zij zich uitstrekken, en eveneens onbewoond. Zij zijn van te weinig waarde om zich daarover met de republiek *Venezuela*, die zich eveneens het regt van eigendom toekent, in onmin te geraken. Intusschen zijn de Nederlanders bijna de eenigen die deze eilanden bezoeken, om daarvan droog gras, hout en in het voorjaar vele duizenden smakelijke meeuweneijeren te halen.

De Bovenwindsche-Eilanden.

De *Nederlandsche-Bovenwindsche-Eilanden* of *Nederlandsche-Antillen* bestaan uit *St. Eustatius*, met *Saba* en de zuiderhelft van *St. Martin* of *St. Maarten*, die te zamen 2½ □ mijl groot en door nagenoeg 6500 zielen bevolkt zijn.

Deze eilanden liggen als een klaverblad tusschen 17° en 18° noorderbreedte en tusschen 63° en 54° westerlengte van *Greenwich*. Van het eene eiland kan men de overigen zien, en het nederlandsche aandeel van *St. Martin* is juist die helft welke naar *St. Eustatius* en *Saba* is gekeerd.

Het bestuur berust bij twee gezaghebbers, die van *St. Eustatius* en *Saba*, en die van *St. Martin*.

De eilanden geven meer na- dan voordeel aan het moederland, hebbende de ontvangsten in 1850 bedragen 41,564 en de uitgaven 68,441 guldens, welke nadeelige balans zich jaarlijks vernieuwt. Daarbij gaan de producten dezer eilanden nimmer naar eenige nederlandsche bezitting, maar integendeel steeds naar naburige vreemde koloniën of worden aan de Noord-Amerikanen verkocht. Ook voorzien alleen de Amerikanen, Engelschen, Franschen, Denen en Zweden de eilanders van al wat tot hun levensonderhoud noodig is. Zoo is het echter niet altoos geweest, en *St. Eustatius* vooral heeft in de vorige eeuw groote voordeelen afgeworpen. Het is echter te betwijfelen dat die tijd ooit terugkeeren zal.

—

St. Eustatius ligt 8 mijlen zuidwaarts van *St. Martin*, en 5 ten noordwesten van *St. Christoffel*, halverwege dit engelsche eiland en *Saba*. Het is langwerpig rond van gedaante, van het oosten naar het westen 450 en van het zuiden naar het noorden 180 tot 280 ellen lang en beslaat eene oppervlakte van 2866 bunders of ongeveer ½ □ mijl. Steil uit zee verrijzende, bestaat het uit twee hooge bergen die door eene vallei verbonden zijn. De eerste dier bergen, de *Kwill*, welke ruim 2200 voeten hoogte heeft, is een uitgebrande vulkaan, waarvan de krater de *Punchkom* wordt geheeten. De andere berg vertoont verscheidene kale, naakte toppen, waarvan een die ruim 1150 voeten hoog is, de *Signaal-Heuvel* heet. Daarin is eene grot, *de Koelzak* geheeten, waarin het zuiverste water opwelt. Wanneer deze bron niet gevuld is en de regenbakken ledig zijn, is men genoodzaakt drinkwater van *St. Christoffel* te halen.

De vallei in het midden des eilands heeft ter plaatse waar de stad ligt, een' hoogen, steilen oever, doch loopt in het noordoosten zacht glooijende naar de zee af, zoodat men daar op sommige plaatsen met booten landen kan. Door eenige uitspringende hoeken des eilands zijn eenige baaijen gevormd, waaronder de *Jenken-baai*, de *Cochons-baai*, de *Venusbaai* en de *Concordiabaai* de beste en ruimste zijn. De bergen des eilands zijn weinig of niet begroeid, doch de vallei heeft vruchtbare velden, waar behalve maïs, zoete aardappelen en groenten, hoofdzakelijk suikerriet aangekweekt wordt. De veestapel is gering en strekt alleen voor plaatselijk gebruik.

De bevolking des eilands neemt voortdurend af: zij bedroeg in 1818 2668, in 1828 2273 en den 1 Januarij 1851 nog slechts 1932 zielen. Zij bestond op laatstgenoemd tijdstip uit 782 vrijen en 1150 slaven.

Men weet niet juist den tijd te bepalen, wanneer de Nederlanders hier het eerst aangekomen zijn. Zeker is het dat de Zeeuwen het in 1639 reeds bezaten, en zij het bij hunne komst onbewoond gevonden hebben. In 1665 was het door de Engelschen bemagtigd, daarop door de Franschen bezet en 9 Augustus 1673 door CORNELIS EVERTSEN voor *Nederland* terugverworven. De Franschen bemagtigden het in 1689 andermaal op eene verraderlijke wijze, maar de onzen, met de Engelschen vereenigd, ontweldigden het hun in 1690 weder. Sedert steeg de bloei des eilands ten hoogsten top. De handel koos het tot eene zijner stapelplaatsen uit, en *St. Eustatius* werd de hoofdmarkt van geheel *West-Indie*. Op de reede lagen dikwijls 200 schepen bijeen, en in 1780 was de nijvere en rijke bevolking tot 25,000 zielen gestegen. Een enkele dag vernietigde dien voorspoed. Den 3 Febr. 1781 kwam de engelsche admiraal GEORGE BRIDGES RODNEY voor het eiland, veroverde het bij verrassing, deed het uitplunderen en verwoesten en zond nu den buit, dien hij den ongelukkigen bewoners ontroofd had, (50.000,000 guldens!) naar *Engeland*.

Velen dergenen die alles, have en goed, verloren hadden, werden tegen wil en dank naar het naburige *St. Christoffel* overgevoerd, eerst de Joden en vervolgens ook de Amerikanen en Franschen, en eindelijk de Nederlanders. Nog in hetzelfde jaar werd *St. Eustatius* door de Franschen aan de Engelschen ontscheurd, waarbij de admiraal DE BOUILLÉ zich op de edelaardigste wijze gedroeg. Hij gaf al wat van den roof der Engelschen nog op het eiland voorhanden was aan de eigenaars terug, herstelde de nederlandsche regering en deed de nederlandsche vlag op de vestingwerken hijschen. Van 1802—1814 was het eiland andermaal in engelsche magt.

Taal, zeden en gebruiken zijn de engelsche. De meeste inwoners zijn Methodisten, wordende de godsdienstoefeningen door een' methodistisch zendeling bestuurd, die eene toelage uit 's lands fondsen bekomt. In 1848 heeft de kleine r. k. gemeente weder een' pastoor gekregen, den heer J. F. KISTEMAKER. Gedurende 1850 kwamen hier 326 vaartuigen aan met 5831 tonnen. De invoer beliep p. m. *f* 60,000, de uitvoer *f* 8801.

De hoofdplaats *Oranje* wordt in de boven- en benedenstad verdeeld, waarvan het laatste gedeelte het schoonste, luchtigste en grootste is. De meeste huizen hebben kleine tuinen, en eenige tamarindeboomen voor de deur geplant, geven koelte en schaduw. Er zijn kerken voor de Methodisten, Hervormden en Roomschen. Voorts heeft men er het fort *Hollandia* en een kerkhof, waarop onder anderen de schout-bij-nacht WILLEM CRULL begraven ligt.

—

Saba, dat met *St. Eustatius* onder denzelfden kommandeur staat, is nog kleiner dan dit eiland, waarvan het ruim 5 mijlen west ten noorden ligt. Het is eigenlijk alleen een hooge, steil uit zee oprijzende, thans werkelooze vulkaan, die reeds op 20 uren afstands in zee zigtbaar is. Eenige lage visschershutten liggen hier en daar aan den voet der hoogte verspreid, van waar men langs een' trap, die 1700 voeten hoog steil in de rots is uitgehouwen, den rand des voormaligen kraters en het vlak bereikt, waar de 1600—1700 bewoners — er waren den 1 Januarij 1851 1014 vrijen en 649 slaven — in het vlek *de Bodem*, van het overige menschdom uitgesloten, in kinderlijke eenvoudigheid bijeenwonen, de wereld vergetende en van de wereld vergeten. Komen er vreemdelingen, dan worden deze gul en gastvrij ontvangen, en de bewoner van *Saba* kan zijne rots niet verlaten om zich elders neder te zetten, zij het zelfs op *St. Eustatius*, of hij sterft van heimwee. De vice-kommandeur en anglikaansche leeraar zijn gewoonlijk de eenige vreemdelingen; de laatste wordt door de bijdragen van eenige ingezetenen onderhouden. De zeden zijn onbedorven: ofschoon de slavinnen en slaven als huisgenooten minzaam behandeld worden, vindt men er slechts 20 kleurlingen, door blanke vaders bij Negerinnen verwekt. De voortbrengselen bepalen zich meest tot die welke de eigene behoefte vereischen. Men vindt er slechts ééne suikerplantaadje, waarop de werkzaamheden door 50 slaven verrigt worden. Het meeste verkeer wordt met *St. Thomas* gedreven.

Saba is door COLUMBUS in 1492 ontdekt. Het was destijds onbewoond, en het bleef dit tot 1665, toen nederlandsche kolonisten van *St. Eustatius* zich er nederzetten.

—

De zuidhelft van *St. Martin* is 1⅘ □ mijl groot. Deze streek is het vruchtbaarste gedeelte onzer west-indische bezittingen; men heeft er 20 suikerplantaadjen, die vroeger dooreengenomen 30,000 nederlandsche ponden suiker opleverden. Sedert 1848 verkeeren die plantaadjen echter in een' diep vervallen staat, daar de slaven onverzettelijk den veldarbeid weigeren. Aan de *Grootbaai* ligt een uitgestrekte zoutpan, die rijke oogsten geeft, waaraan de Hollanders de bewoners van het fransche aandeel broederlijk deel laten nemen. De dammen die dien zoutpan beperken, leden geweldig bij den orkaan van 11 en 12 Julij 1850, waarbij tevens 100,000 vaten zout wegstroomden of door den regen smolten. Eene aanzienlijke geldelijke ondersteuning werd uit het moederland verstrekt om dat onheil te lenigen.

De bevolking van het nederlandsche aandeel beliep den 1 Januarij 1851 2839 zielen, waaronder bij het gouvernement 1612 als slaven bekend stonden, doch die daadwerkelijk vrij zijn. De uitvoer bestaat in suiker, melassie, rum en zout, waarvan de hoeveelheid van 34½ ned. kop gewoonlijk met *f* 3,20 – *f* 3,30 betaald wordt. Dit zout wordt meest naar *New-York* verscheept. In 1850 werden tot den in- en uitvoer gebezigd 334 vaartuigen van 23,950 ton.

De hoofdplaats *Philipsburg* is een vlek van 180 huizen op eene zandbank tusschen de *Grootbaai* en de *Zoutpan*. De veilige reede in de *Grootbaai* wordt beschermd door het 750 voeten boven de zee gelegen fort *Willem*. Het raadhuis, de waag, de hervormde kerk en de kapel der Weslayaansche Methodisten maken de hoofdgebouwen van het vlek uit, waarvan de stichting in 1735 begon, toen de hollandsche bevelhebber JOHN PHILIPS het eerste huis aan de *Grootbaai* bouwde.

De vroegere hoofdplaats aan de *Kleinbaai* is door den orkaan van 1819 en het dorp *Simsonsbaai* door dien van 11 en 12 Julij 1850 geheel vernield.

DEENSCH-WEST-INDIE.

De *Deensch-West-Indische-Eilanden* zijn wel is waar niet groot van omtrek, maar digt bewoond, daar zij op 8½ □ mijl 46,000 bewoners hebben. Zij liggen digt bijeen en behooren tot de groep der *Maagden-Eilanden* — die ten oosten van *Porto-Rico* beginnen en zich tot aan *Anguilla* uitstrekken — en tusschen *Denemarken*, *Engeland* en *Spanje* verdeeld zijn.

St. Thomas werd reeds ten tijde van FREDERIK III of omstreeks het midden der 17de eeuw door een' deenschen schipper bevaren en kreeg in 1716 een' deenschen gouverneur. Het naburige *St. Jean* werd in 1717 gekoloniseerd. *St. Croix* werd zestien jaren later door eene deensch-west-indische compagnie van het fransche gouvernement voor 750,000 livres gekocht en is door deze in 1754 tegen eene schadeloosstelling aan de deensche regering overgelaten.

Denemarken, dat het eerst den slavenhandel verbood, had reeds vele jaren te voren weldadige wetten op de behandeling der slaven uitgevaardigd. De zwarten mogten niet mishandeld worden, en nog veel minder bezat de eigenaar het regt over leven en dood. De eenmaal vrijgelaten Neger kon nooit weder slaaf worden. De onvrije kon zich loskoopen, en opdat hij dit zou kunnen doen, behoefde hij slechts 5½ dag voor zijnen meester te werken en iederen dag niet langer dan 8 uren. Thans zijn zij allen vrij, en goede scholen zorgen voor de opvoeding der kinderen.

Het bestuur is aan een' gouverneur opgedragen die te *St. Thomas* resideert. Landbouw, nijverheid en koophandel zijn allen in een' bloeijenden staat, zoodat deze drie kleine eilanden jaarlijks 450,000 centenaars suiker uitvoeren en het moederland groot voordeel opleveren.

—

St. Thomas, 9 mijlen ten oosten van *Porto-Rico's* oostpunt gelegen, is slechts 2 mijlen groot, doch heeft 8000 inwoners, namelijk 3000 blanken en kleurlingen en 5000 zwarten. Het is sedert de ramp die *St. Eustatius* in 1781 trof, eene stapelplaats voor al de omliggende eilanden, en zijne hoofdstad eene der voornaamste handelssteden van *West-Indie*.

Deze hoofdstad, mede *St. Thomas* geheeten, ligt in den achtergrond eener diepe baai, die eene veilige haven vormt, is regelmatig en bevallig gebouwd en heeft eene sterkte, 4000 inwoners en kerkgebouwen voor Herrnhutters, Hervormden en andere belijders der christelijke godsdienst. Voor de joodsche bevolking is eene synagoge gesticht.

—

St. Croix, 8 mijlen ten zuiden van *St. Thomas*, was in 1650 door de Franschen in bezit genomen, doch toen de Denen het in 1733 van hen kochten, sedert 1696 door hen verlaten.

Het eiland is 5 □ mijlen groot en heeft 4000 blanke en 28,000 zwarte bewoners, die veel suikerriet aankweeken en een' aanzienlijken koophandel met suiker, rum, melassie en andere producten drijven. Het aantal plantaadjen beloopt nagenoeg 350.

De hoofdstad *Christiansted* ligt op de noordoostkust, aan het einde eener baai en den voet eens bergs. Zij is geregeld gebouwd, heeft eene veilige haven, waarvan de invaart door een fort verdedigd wordt, 4 kerken, 700 huizen en 5000 inwoners.

Het steedje *Frederiksted* is eveneens geregeld gebouwd, doch bevat niet meer dan 1200 ingezetenen. Het ligt op de westkust.

Vredesdal en *Vredesberg* zijn posten der herrnhutter zendelingen.

—

St. Jean ligt noordwaarts van *St. Croix* en bevat op 2 vierkante mijlen 6000 inwoners. Het is vol bergen, doch tamelijk vruchtbaar en bevat het steedje *St. Jean* (door de Engelschen *St. John* geheeten), met eene veilige reede, en de herrnhutter-koloniën *Bethanie* en *Emaus*.

ZWEEDSCH-WEST-INDIE.

De Zweden hebben eerst op het laatst der 18de eeuw vasten voet in *West-Indie* gekregen. Gedurende een persoonlijk bezoek van koning GUSTAAF III in 1784 te *Parijs*, verwierven zij van de Franschen het eiland *St. Barthelemy* en bij het verdrag dat zij den 3 Maart 1813 met de Engelschen te *Stockholm* sloten, ook het veel belangrijker *Guadeloupe*. Dan bij den vrede van *Parijs* keerde dit laatste eiland onder *Frankrijks* gezag terug, en werd *Zwedens* koloniaal bezit andermaal tot *St. Barthelemy* beperkt.

Deze eenige zweedsche kolonie ligt van 17° 49′ tot 17° 55′ noorderbreedte en van 314° 38′ 38″ tot 314° 47′ 31″ lengte, in de nabuurschap van *St. Martin*, *Saba*, *St. Eustatius*, *St. Christoffel* en *Barbuda*.

Het eiland is 2¾ □ mijl groot, bergachtig van

vulkanischen oorsprong, zoo als eenige lavavelden bewijzen, en heeft op de noordkust vele ondiepten en klippen. Bronnen en beken zijn er niet, men moet zich met het water uit regenbakken behelpen. De voortbrengselen bestaan hoofdzakelijk uit katoen (400 balen), suiker, tabak, koffij, ook een weinig indigo en cacao. De koophandel is aanzienlijk, wordende de haven jaarlijks door ongeveer 1300 schepen bezocht.

De bevolking bestaat uit ruim 3500 blanken en 16,500 zwarten en kleurlingen. De blanken zijn meerendeels van fransche en iersche afkomst. De Zweden beperken zich bijna uitsluitend tot de ambtenaren, wier hoofd den titel van landshöfding voert.

De hoofdstad, *Gustavia*, ligt op de westkust. Zij heeft eene vrijhaven en 10,000 ingezetenen.

Barthélemy is te gelijkertijd met de andere naburige eilanden ontdekt en ontleent zijnen naam waarschijnlijk van BARTOLOMEO COLOMBO, den broeder van *Amerika's* ontdekker. Nadat POINCY, de gouverneur der fransche koloniën, in den koopbrief van het eiland *St. Christoffel* ook *St. Barthélemy* begrepen had, kwamen sedert het midden der 17de eeuw kolonisten van eerstgenoemd eiland naar het laatste, en in 1656 had dit reeds eene talrijke bevolking, toen het door de Cariben overvallen, uitgeplunderd en uitgemoord werd. Men bevolkte later het eiland op nieuw; maar het mislukken van gekoesterde verwachtingen, deed die volkplanters naar *St. Christoffel* terugkeeren. Thans volgde eene kolonisatie door roomsche Ieren. De Engelschen veroverden het eiland na een' dapperen tegenstand in 1689: de inwoners werden verdreven en verkregen eerst na de verovering van *St. Christoffel* de vrijheid om terug te keeren. In 1698 werd *Barthélemy* ten gevolge van den rijswijkschen vrede aan de Franschen teruggegeven, doch het eiland bevond zich in een' zoo treurigen staat, dat de fransche regering er zich weinig of niet om bekreunde. In Februarij 1781 werd het door de Engelschen bemagtigd, die het echter in November weder ontruimden, wanneer de fransche vlag op nieuw geheschen werd.

Omstreeks dezen tijd had *Zweden* eenige geldelijke vorderingen aan *Frankrijk*. Om deze te vereffenen was koning GUSTAAF III in 1783 naar *Parijs* op reis gegaan. Hij bragt een verdrag tot stand, waarbij *Zweden* van die vorderingen afstond en den franschen koophandel bijzondere gunsten te *Gothenburg* toestond, waartegen *Frankrijk* aan eerstgenoemde mogendheid het vrije en souvereine bezit van *St. Barthélemy* overdroeg.

De in 1785 derwaarts gezonden gouverneur RAYALIN verklaarde terstond *Gustavia* tot eene vrijhaven en verhief de stad tot het middelpunt van een levendig handelsverkeer. Inzonderheid maakte de onzijdigheid van *Zweden* in de oorlogen van 1792 tot 1802 het eiland rijk. Twee aanvallen der Franschen in 1800 en 1807 ontmoedigden slechts voor korten tijd: het eiland werd ruimschoots schadeloos gesteld door zijne naauwe verbindtenis met de *Vereenigde Staten van Noord-Amerika* en door het openen van eenen aanzienlijken handel met de in opstand geraakte zuid-amerikaansche provinciën.

Een opstand der zwarten in 1822 werd spoedig onderdrukt.

HAITI OF SAN-DOMINGO.

Dit eiland is wat zijne grootte betreft het tweede, wat zijn' natuurlijken rijkdom en vruchtbaarheid aangaat, het eerste der *Antillen*, en het eenige wat eene staatkundige onafhankelijkheid geniet. Gelegen tusschen 17° 45′ en 20° noorderbreedte en tusschen 50° 45′ en 56° 55′ westerlengte, is het door de *Mona-Passage* van *Porto-Rico* en door de *Windward-Passage* van *Cuba* gescheiden en heeft met de kleinere daartoe behoorende eilanden eene oppervlakte van 1370 vierkante mijlen en voor zich zelf alleen den omtrek van 235 (of de krommingen en bogten der kust medegerekend, van 480) uren.

Haïti is een bergachtig eiland. Eene bergketen, het *Cibao-gebergte*, doorsnijdt het van het oosten naar het westen, verheft zich in het midden tot eene hoogte van 8,400 voeten, zendt van daar verschillende schakels uit, die tot aan de zee voortloopen en vele kapen, landengten en bogten vormen; voorts helt het in het noorden steil, maar in het zuiden meer glooijend af en naar de *Caribische-zee* loopt het zelfs in savannen uit. Het gebergte dat door zijne woeste vormen zijnen vulkanischen oorsprong kennen doet, is genoegzaam tot aan de kam voor bebouwing geschikt, wordt door ongerepte tropische wouden bedekt en doet verscheidene rivieren (de *Neiba*, de *Yuna*, den *Yaqui*, de *Artibonite* en anderen ontstaan, die het land rijkelijk besproeijen. Vijf mijlen van de zuidkust vindt men het vijf mijlen lange en 1½ uur breede meer *Henriguillo*, dat zonderlinge wijze ebbe en vloed en merkwaardige zwellingen heeft. De dalen zijn meest uitstekend vruchtbaar, en de uitgestrekte vlakten wel niet met eene breede laag klei of tuinaarde maar toch met zeer goede gronden bedekt. Over het geheel ziet men in ieder deel van *Haïti*

zijn' bijnaam: *de Tuin van het Westen* bevestigd.

Het klimaat is gansch tropisch, koeler in de hooge streken dan in de kustlanden en vlakten, maar ook daar meer gematigder en gezonder dan langs de stranden en op de lage velden van *Cuba* en *Jamaica*. De hoeveelheid van den nedervallenden regen beloopt jaarlijks 140 rijnlandsche duimen, natuurlijker wijze met eenige wijziging, naarmate der plaatselijke gesteldheid. Immers is het natte jaargetijde niet voor alle deelen des eilands hetzelfde. Terwijl tegen het einde van November het noordooster deel door regenbuijen verkwikt en verkoeld wordt, heeft het zuiden en ten deele ook het westen voortdurend droogte: immers brengen in het westen en zuiden, en in het binnenland de maanden Mei tot October het natte, stormachtige jaargetijde mede, terwijl dit in het noorden juist met October begint en tot Mei voortduurt. Even als de overige *Antillen*, wordt *Haïti* dikwijls met aardbevingen en orkanen bezocht, wier uitwerkselen niet minder verschrikkelijk zijn dan wij reeds in *West-Indië* elders vernomen hebben.

De plantengroei des eilands is de weelderigste der keerkringsgewesten, en ten gevolge daarvan bezit *Haïti* de onberekenbaarste schatten uit de rijken der natuur. Inzonderheid is het gezegend met tropische koloniale waren, edele houtsoorten, visch, runderen en paarden. De bergen zijn rijk aan edele steensoorten, zout en edele metalen van alle soort.

De bevolking beloopt 680,000 zielen, die de roomsche godsdienst belijden en zich in zwarten en mulatten deelen, daar het getal blanken tegenwoordig zoo gering is, dat het bij eene splitsing in geene aanmerking komen kan.

Het was den 5 December 1492 dat COLUMBUS de oostelijkste punt van *Cuba* naderde. Plotseling ontwaarde hij in het zuidoosten een land, dat zich, terwijl hij het verkende, al verder en verder uitstrekte. De hooge bergen teekenden zich tegen de heldere lucht af, en alles spreidde zoo schoone vormen ten toon, dat het op COLUMBUS en zijne togtgenooten den diepsten indruk voortbragt. De bergen schenen hun hooger en trotscher dan op al de vroegere ontdekte eilanden, de bosschen hun een' welkomstgroet toe te wuiven, en toen de nacht aanbrak, verlichtten talrijke vuren het groote, sterkbevolkte land en verbreidden daarover onder den helderen hemel magische schaduwen. Zóó vertoonde zich aan de ontdekkers in de volste pracht der tropische plantenweelde een der schoonste eilanden op Aarde, hetwelk het lot beidde om drie eeuwen lang met menschenbloed gemest en het schouwtooneel der ontzettendste wandaden te worden.

In den avond van den 6 December wierp COLUMBUS in de haven *St. Nicolaas* het anker uit, zeilde den volgenden dag langs de kust voort, bezocht het land op verscheidene punten, overtuigde zich van de kostbaarheid der gedane ontdekking en plantte den 12 December in de haven *Concepcion* het eerste kruis, ten teeken dat hij van *Hispaniola* bezit nam. De inboorlingen ontvingen de vreemdelingen met godsdienstigen eerbied. Zij gaven hun goud en levensmiddelen, en COLUMBUS was een te edeldenkend mensch om deze vriendelijke ontvangst anders dan door wederkeerige vriendschapsbetooningen te beantwoorden.

Het eiland was destijds welbevolkt. Overal waar COLUMBUS landde, vond hij volkrijke vlekken en het eiland zelf in heerschappijen afgedeeld, die door eigene kaziken bestuurd werden. Maar in het binnenland, in het gebergte, zouden caribische opperhoofden heerschen, aan welke de kustbewoners niet dan met schrik konden denken. Krijgshaftig en sterk vielen zij op hen aan en bragten hen onder het juk. Zij sleepten hen vaak als slaven met zich voort of sloegen als heerschers hunne woonstede onder hen op. Zulk een caribisch opperhoofd, CAURABO genaamd, heerschte destijds in de binnenlanden van *Hispaniola*, door welken naam COLUMBUS dien van *Haïti* verving. Hij was het die na het vertrek der ontdekkers de sterkte *Nadividad* vernielde, de Spanjaarden versloeg, de met hen bevriende inboorlingen verdreef, en tijdens de tweede expeditie door list gevangen, zijn leven op het admiraalschip eindigde.

De eerste kolonie werd in 1493 door COLUMBUS zelven gesticht en eenigen tijd door dezen grooten man geregeerd. Hier ondervond hij den schrikkelijken ondank en de onwaardige behandeling van het spaansche hof, waaraan hij eene halve wereld geschonken had. Hier was het, waar hij in ketenen geklonken en als gevangene naar *Spanje* ingescheept werd. Ook was het hier, waar de groote wereld-ontdekker, nadat hij den 20 Mei 1506 in *Spanje* overleden was, in eene kapel der Domkerk van *San-Domingo* werd ter aarde besteld.

Hispaniola, van zijnen hooghartigen beschermer beroofd, werd welhaast door spaansche avonturiers overstroomd. In korten tijd werd de ongelukkige bevolking vernietigd, die minstens een millioen zielen bedroeg. Alleen de schoone meisjes en vrouwen vonden genade. Zij werden gespaard, en door haar is er nog caribisch en indiaansch bloed in de bewoners van het tegenwoordige *Haïti*.

De goudproductie des eilands beantwoordde aan de verwachtingen der Spanjaarden niet. Daarom deelde deze heerlijke bezitting in het lot der overige *West-Indische-Eilanden*. Het werd miskend en verwaarloosd, en wel tot een' zoodanigen graad, dat de onder den naam van flibustiërs en boekaniers bekende zeeroovers zich ongestoord op *San-Domingo* konden nederzetten en er den buit in

veiligheid bragten dien zij zich door hunne rooverijen verworven hadden.

Evenmin viel het *Spanje* in om zich te weer te stellen, toen zich in 1630 fransche planters aldaar vestigden en er den koffijboom uit de broeikassen van *Parijs* en het suikerriet der *Canariën* verplantten. Ja, in 1693 stond *Spanje* bepaaldelijk de geheele westelijke helft aan *Frankrijk* af, waarop de naam *San-Domingo* dien van *Hispaniola* verdroeg.

Het fransche deel des eilands was welhaast met plantaadjen bedekt, die op het einde der 18de eeuw 11,500 in getal waren en jaarlijks voor 500 millioen franken aan suiker, koffij, indigo en tabak, aan katoen, cacao en rum opleverden, waardoor zij 470 schepen bezigheid verschaften. Het was de schoonste volkplanting die het moederland op den ganschen aardbol bezat.

De kostbare oogsten werden binnengehaald door bijna 500,000 slaven, die voor en na op het eiland aangebragt en verkocht waren. Daarentegen waren hunne meesters, de blanken, slechts 31,000 in getal.

Deze verhouding tusschen de beide rassen, tusschen de heerschers en de verdrukten, bragt eerlang eene ontzettende omwenteling voort. Nadat de zwijmelgeest in *Frankrijk* was losgebroken, die de grondstellingen van vrijheid, gelijkheid en broederschap predikte, kwam ook welhaast de tijding daarvan met de driekleurige vlag op *San-Domingo*, en zonderling genoeg, wilden de blanke beheerschers, die alles voor vrijheid en gelijkheid op het spel zetten, de regten van den mensch op geen' natuurgenoot van eene andere huidkleur doen overdragen, ook als hij niet behoorde tot de kaste der slaven. Er waren destijds 24,000 vrije kleurlingen in de volksplanting. Een decreet der conventie te *Parijs* in 1790 had hun het regt toegestaan om deel aan de koloniale vergaderingen te nemen en burgerlijke regten uit te oefenen, doch bij een nieuw besluit, van den 21 September van dit zelfde jaar, werden hun die voorregten weder ontnomen. Thans was het met vrede en rust op het eiland gedaan. De gewapende mulatten, ondervindende dat hunne krachten ontoereikend waren om hunne eischen door te zetten, ruiden de slaven tegen hunne meesters op en wisten die in hun belang over te halen. Mulatten en Negers verbonden zich, vaardigden eene proclamatie uit die de „regten van den mensch" tot allen uitstrekten, maakten zich den 13 Junij 1793 van de hoofdstad *Cap-Français* meester, staken de plantaadjen in brand, moordden, plunderden, schonden de blanke vrouwen en bragten de Europeërs zoo in het naauw, dat deze de hulp der Engelschen inriepen en zich tot engelsche onderdanen verklaarden.

Aan de vereenigde krachten der Engelschen en planters gelukte het om eenige sterke plaatsen terug te winnen; doch het convent te *Parijs*, van de verwarringen kennis bekomen hebbende, sloeg tot een ander uiterste over en verklaarde den 4 Februarij 1794 alle Negers vrij. Deze vereenigden zich nu tot een sterk leger, verjoegen de Engelschen, verdreven de Franschen en vielen de Spanjaarden aan, die zich ter bescherming van hunne kolonie met de Britten vereenigd hadden. Intusschen hoopten de volksleiders te *Parijs* nog altoos het eiland voor *Frankrijk* te behouden, en bij den vrede van *Bazel* in 1795 noopten zij zelfs de Spanjaarden om hun ook het oostelijk deel des eilands af te staan.

Het hoofd der zwarten was een man die in de geschiedenis als een der voortreffelijkste Negers te boek staat: TOUSSAINT L'OUVERTURE. Hij was in 1743 of 1745 op de plantaadje *Breda* geboren en een slaaf van den graaf NOË. Van gunstigen aanleg, werd hij door den directeur der plantaadje bemind, en leerde hij als knaap lezen, schrijven en een weinig rekenen; doch of hij deze kundigheden te danken had aan een' vriend, den negerslaaf BATIST, of wel aan zijne eigene opmerkzaamheid is niet juist bekend. Toen de directeur zijne vorderingen gewaar werd, maakte hij hem tot zijnen koetsier, en in deze betrekking gaf TOUSSAINT de schoonste blijken van kalmte en geduld die door niets te verstoren waren. Ver van wreed tegen kinderen en dieren te zijn, zoo als veeltijds het geval met onderdrukten of slaven is, was hij altoos hulpvaardig en vriendelijk. De christelijke les: „bemin anderen als u zelven," was diep in zijne ziel geprent. Op vijf-en-twintigjarigen leeftijd werd hij aan eene slavin verbonden, bij welke hij twee kinderen verwekte, die hij met liefde en zorg opvoedde. Met de luidruchtige vermaken zijner lotgenooten had hij weinig op; hij gaf altijd de voorkeur aan die uitspanningen, waarbij de geest werkzaam is.

Toen de opstand uitbrak, was TOUISSANT getrouw aan zijne pligten, en zoodra de plantaadje zijns meesters door de opstandelingen bedreigd werd, droeg hij de grootste zorg voor de veiligheid van zijnen heer en bragt hem met eene aanzienlijke hoeveelheid suiker op een amerikaansch schip, waarna hij zich bij den toen bevelvoerenden generaal der zwarten JEAN FRANÇOIS aanmeldde en in het leger werd opgenomen, waar hij door zijne kennis van de geneeskunst tot arts bevorderd werd, en spoedig van adjudant tot den rang van overste en divisie-generaal opklom. Zijne dapperheid kende geene grenzen, en uithoofde van het veroveren veler posten in de spaansche kolonie, ontving hij den naam van L'OUVERTURE, omdat hij zich en den zijnen altoos den weg tot de overwinning wist te banen.

In 1797, toen het hem gelukt was om de Engelschen van het eiland te verdrijven, werd hij door het *directoire* tot opper-generaal van alle troepen op *San-Domingo* benoemd. Doch TOUISSAINT begreep thans dat de zoogenaamde bescherming van het moederland niet meer noodig was, en koesterde nu het plan om zich van het fransche bewind onafhankelijk te maken. Toen derhalve de divisie-generaal HEDOUVILLE aan generaal RIGAUT beval om TOUSSAINTS orders niet op te volgen, berstte in 1799 tusschen TOUSSAINT en RIGAUT, den veldheer der Mulatten, in de zuidelijke departementen, de burgeroorlog uit, ten gevolge waarvan TOUSSAINT eerlang meester der gansche kolonie werd. Hij herstelde de orde in het noorden weder en zond de fransche afgevaardigden naar *Europa* terug.

Het gebruik hetwelk TOUSSAINT van zijn gezag maakte, was om de tucht onder zijne zwarte, bruine en gele krijgers te herstellen, en werkelijk vaardigde hij de loffelijkste wetten uit. Door eene door hem aangestelde kommissie werd eene wet opgesteld om de onderscheidene bewoners des eilands onder onpartijdige wetsbepalingen te vereenigen. Bij deze wet werd hij onder den titel van president, welke waardigheid hij levenslang zou blijven behouden, met het hoogste gezag bekleed, terwijl hem tevens het regt werd toegekend om zijnen opvolger te benoemen en al de ambten te begeven.

Doch thans had ook TOUSSAINT het toppunt van zijn geluk bereikt. Zoodra NAPOLEON de handen ruim had, zond hij eene aanzienlijke expeditie naar *San Domingo* af, die in Januarij 1802 de *Baai van Samana* binnenliep. Spoedig behaalden nu de fransche troepen die door de teruggeblevene en teruggekeerde blanken ondersteund werden, aanmerkelijke voordeelen, zoodat de neger-generaal CRISTOPHE geen ander middel zag om zich te redden, dan *Cap-Français* in brand te steken, waardoor het hem gelukte in goede orde af te trekken en 2000 blanken als gijzelaars mede te nemen. Dan, hoe schitterend de aanbiedingen van den franschen generaal en chef LE CLERC, BUONAPARTES zwager, ook waren, wederstond toch TOUSSAINT alle bedreigingen en verzoekingen, daar hij ten duidelijkste inzag dat het alleen te doen was om zijne zwarte medebroederen wederom aan het vroegere slavenjuk te ketenen en de opbrengsten van hunnen arbeid ten voordeele van *Frankrijk* te doen strekken. Bij deze onderhandelingen stelde LE CLERC het vaderlijke gevoel van TOUISSAINT op de schandelijkste wijze op de proef, door zich van de beide zonen te bedienen om den vader tot zijn verlangen over te halen. TOUSSAINT had zich echter voorgenomen om in geenen deele aan zijne eischen toe te geven. Zijne eerste gedachte vestigde zich op de gewetensvrijheid zijner zonen, die hij de eigene keus tusschen hem en *Frankrijk* (waar hij ze had doen opvoeden) overliet. „Mijne kinderen! zeide hij, kiest zelven tusschen uwe pligten. Welke keuze gij ook doet, steeds zal ik u zegenen en beminnen." PLACIDUS, de oudste, verklaarde van *Frankrijk* af te zien en streed naderhand voor de vrijheid van zijn land aan de zijde van zijnen grooten vader. Maar IZAÄK, de tweede, keerde naar de vloot terug.

TOUSSAINT en CHRISTOPHE werden door de fransche gezaghebbers buiten de wet gesteld, terwijl LE CLERC alles beproefde om de negertroepen tot het verlaten van de zaak hunner gebieders en van hun land over te halen. Na eenige met wederkeerig geluk geleverde gevechten zag TOUSSAINT die door een groot gedeelte zijns volks verlaten was, zich genoodzaakt om, ten einde het onnut bloedvergieten te doen ophouden, zich over te geven, waarna hij den eed van onderwerping afleide en verlof kreeg om op zijne bezittingen te blijven wonen. Daar echter de invloed van dezen buitengewonen man aan de fransche heerschappij geweldig in den weg stond, nam men, om hem naar *Frankrijk* te voeren, de toevlugt tot eene schandelijke list, die, helaas! volkomen gelukte. Aan boord van het schip waarmede TOUSSAINT naar *Frankrijk* vervoerd werd, werd hij op het strengste bewaakt en geheel buiten gemeenschap met zijne betrekkingen gehouden. Te *Brest* aangekomen, werd hem bevolen om voor altoos van zijne familie afscheid te nemen, waarna hij onder geleide van een detachement dragonders naar *Parijs* werd gebragt, waar men hem in den *Temple* opsloot. Hier deed NAPOLEON hem onophoudelijk ondervragen naar de schatten die hij, zoo men meende, ergens op het eiland begraven moest hebben. Het eenige antwoord van TOUSSAINT was: „Ik heb iets verloren, hetwelk van oneindig grootere waarde dan die schatten is." Toen men gewaar werd dat alles vruchteloos was, bragt men hem op het kasteel *Joux* bij *Bensançon*, waar men zijn' eenigen bediende, MARS PLAISIR, van hem verwijderde en den ongelukkige opsloot in een' kerker die voortdurend onder water stond. Zeer natuurlijk moest deze gevangenis hem den dood veroorzaken, en dit was ook hoogstwaarschijnlijk het doel van het fransche bewind. Na verloop van tien maanden stierf hij aan eene beroerte — volgens het gevoelen van anderen, aan vergif — op den 27 April 1803.

De gevangenneming van TOUSSAINT was hoofdzakelijk door het verraad van DESSALINES bewerkt. Deze DESSALINES was eveneens een Neger, maar die, geheel verschillend van den edelen slaaf der plantaadje *Breda*, zich als een wellustige woestaard gekenmerkt heeft. Zijn eenige doel met zijn verraad was geweest om TOUSSAINT uit den weg te ruimen, en naauw was deze dus van het eiland verwijderd,

of hij keerde zich tegen het fransche bewind, dat hij een' tijd lang in schijn gehuldigd had. De fransche veldheeren konden tegen dien keer van zaken weinig doen: duizenden soldaten werden door de gele koorts aangetast en de overigen waren ontmoedigd. LE CLERC stierf van verdriet over de verongelukte onderneming, en zijn opvolger ROCHAMBEAU moest het ten laatste, na vele vruchteloos gepleegde wreedheden, nog als een voordeel beschouwen dat hij zich den 30 November 1803 te *Cap-Français* met het overschot des franschen legers aan de Engelschen als krijgsgevangene kon overgeven.

De Britten toonden weinig lust om zich te belasten met *San-Domingo*, dat moeijelijk te verdedigen viel en in den tegenwoordigen staat van zaken weinig voordeel beloofde. De Negers hadden derhalve gewonnen spel, en naauw had BONAPARTE zich in het jaar 1804 tot keizer NAPOLEON I verheven, of DESSALINES volgde dit voorbeeld en gaf zich den naam en titel van JACOB I, keizer van *Haïti*, den ouden naam des eilands herstellende.

De nieuwe regeringsvorm maakte *Haïti* niet gelukkig. IJdel en verkwistend, omringde JACOB I zich met eene pracht die den bloei des lands verhinderde. Terwijl zijn leger genoegzaam alle kleeding ontbeerde, was hij zelf met den kostbaarsten en belagchelijksten opschik beladen. Een dansmeester moest hem gedurig vergezellen om hem in zijne ledige uren onderrigt te geven. Behalve zijne tweede vrouw, eene schoone en verstandige Negerin, omringde hij zich door twintig verklaarde bijwijven, van welke iedere jaarlijks 20,000 piasters uit de staatskas ontving. Nog onverdragelijker was zijne wreedheid, en terwijl hij vroeger de blanken naar hartelust vervolgd had, woedde hij nu tegen zijne eigene stamgenooten. Niemand was meer voor zijn wantrouwen veilig, die altoos doodelijk trof, en zelfs de hooge beambten en officieren liet hij, zonder vorm van proces, om het leven brengen. Er ontstonden oproeren. De veldheeren zijns legers spanden tegen hem te zamen, en hij werd den 17 October 1806 door eene sabelhouw vermoord.

De generaal CHRISTOPHE, de voormalige strijdmakker van TOUSSAINT L'OUVERTURE, kwam thans aan het hoofd van zaken. Hij was insgelijks een Neger, maar van meer beschaving dan JACOB. Nogtans behield hij niet het geheele rijk. Twisten die tusschen de mulatten en zwarten ontstonden, gaven aanleiding dat de eersten, onder aanvoering van den generaal ALEXANDER PÉTION, in December 1806 zich van de laatsten afzonderden en in het zuiden eene eigene republiek, *Haïti*, vormden, waarvan PÉTION de eerste president was.

De negerstaat in het noorden, die tot 1808 den oorlog tegen den mulattenstaat voortzette, herstelde insgelijks de republikeinsche vormen, maar behield die slechts tot 1811, toen CHRISTOPHE het gemeenebest in eene erfelijke monarchij herstelde en zich als koning HENDRIK I den 2 Junij liet zalven en kroonen. Alles werd nu aan het zwarte hof op den napoleontischen leest geschoeid; doch de titels der prinsen, hertogen en graven die de monarch tot die waardigheden verkoos, werden niet van landen en steden, maar van eet- en drinkwaren ontleend, en men had dus hertogen en graven van chocolade, marmelade, limonade enz. Ook andere bepalingen waren potsierlijk genoeg, ofschoon de regering van HENDRIK I verre boven die van JACOB I was te prijzen.

Na den val van NAPOLEON, zijn voorbeeld, werd koning HENDRIK wantrouwender en strenger. Hij vreesde dat hem eene gelijke lotswisseling boven het hoofd hing, maar bespoedigde juist door de maatregelen waardoor hij haar poogde te verwijderen, hetgeen over hem beschoren was. Om geene slagtoffers der luimen van den tiran te worden, vereenigden zich onderscheidenen zijner hertogen, markiezen en graven tot zijnen val. Generaal RICHARD, hertog van MARMELADE, was het hoofd der zamenzwering. Den 1 October barstte zij te *St. Marc* uit, en werd den 6 te *Cap-Henri* (het voormalige *Cap-Français*) door het vreugdegejuich des volks begroet. CHRISTOPHE die op zijn paleis *Sans-Souci* ziek lag, zond den generaal NOËL met de zwarte lijfwacht tegen de muiters. Doch die garde vereenigde zich met hen, en NOËL keerde alleen met de verschrikkelijke boodschap terug. Nu greep koning HENDRIK naar eene pistool en joeg zich eenen kogel door het hoofd.

Dit geschiedde den 8 October 1820. Tien dagen daarna gaf het fort *Henri* zich over, waar de kroonprins zich met een aantal generaals en ministers geborgen had. Hun was het leven gewaarborgd, doch tegen het gegeven woord werden de gevangenen om het leven gebragt.

Het plunderen en bloedvergieten duurde voort, totdat de mulat BOYER, die sedert 1818, toen PÉTION overleden was, president van den republikeinschen staat *Haïti* geweest was, met troepen aankwam en de rust herstelde. Het grootste deel van HENDRIKS leger onderwierp zich aan zijn gezag, waarop hij (26 November 1820) de vereeniging der beide staten proclameerde en de door CHRISTOPHE geschapen titels introk. De meesten echter van hen die de zamenzwering tegen den zwarten koning gesmeed hadden, waren met dezen afloop der zaak slecht tevreden; zij hadden wel hun opperhoofd willen doen vallen, maar niet de militaire heerschappij, waarvan zij hoopten zelven voordeel te trekken. Het gevolg dezer ontevredenheid was eene zamenzwering tegen BOYER, doch deze kwam haar op het spoor, liet den 25 Februarij 1821 de schuldigen gevangen nemen en vier hunner, onder

welke de hertog van MARMELADE was, te *Port-au-Prince* openlijk te regt stellen.

Op het spaansche gedeelte des eilands hadden deze bewegingen geenen invloed gehad. Toen echter de bewoners dezer kolonie in het jaar 1821 maatregelen namen om zich bij de republiek *Columbia* aan te sluiten, verklaarde BOYER dat hij dit niet dulden zou, en deed zijn leger oprukken om aan die verklaring nadruk te geven. Den 2 Februarij 1822 hield hij te *San-Domingo*, de hoofdstad van het spaansche gedeelte, zijnen intogt, en kort daarop werd hij als president van het gansche eiland erkend.

Eene met *Frankrijk* aangeknoopte onderhandeling leidde in 1825 tot eene overeenkomst, en den 17 April van dat jaar verklaarde koning KAREL X door eene verordening, dat hij tegen eene som van 150 millioenen franken, tot schadeloosstelling der voormalige fransche planters, en tegen vermindering der haïtische regten op de helft, ten behoeve der fransche vlag, de volle onafhankelijkheid van *Haïti* erkend had.

Sedert 1822 regeerde nu BOYER als levenslang president, volgens de staatsregeling van 2 Junij 1816, en deed al het mogelijke om den jeugdigen staat in bloei te doen toenemen en inzonderheid den landbouw te verheffen. Zoo deze in weerwil daarvan niet gelukkig was, dan lag dit aan den aard der bevolking en de voortdurende partijschappen, die eensdeels door de verschillen tusschen de Negers en mulatten en anderdeels door de zware verpligtingen welke de staat jegens *Frankrijk* te vervullen had, gevoed werden. Deze verpligtingen gingen de krachten des lands te boven en voerden tot drukkende lasten en deze weder tot opstanden. Wel werd in 1838 door een verdrag met *Frankrijk* de som der schadeloosstelling tot 60 millioen franken verminderd; maar niettemin barstten in de maand Mei van het genoemde jaar nieuwe onlusten uit, die gedurige geschillen tusschen BOYER en de kamer der representanten na zich sleepten en eindelijk in 1843 eene geweldige revolutie voortbragten. In Februarij van dit jaar verzamelde zich snel een leger van insurgenten, van 12,000—15,000 man, en ontstond er een volslagene burgeroorlog die onder bloedige tooneelen met de vlugt van BOYER naar *Jamaica* (18 Maart) en zijne afzetting eindigde. Eene kommissie van welzijn en eene voorloopige regering, met den generaal HERARD RIVIÈRE aan het hoofd, werden benoemd om een' nieuwen staat van zaken te vestigen. Doch naauwelijks waren deze in het leven getreden, of er brak (Augustus 1843) eene tegen-omwenteling uit, die eene volslagene anarchie ten gevolge had en tot het einde des jaars voortduurde. Eindelijk echter werd den 30 December HERARD RIVIÈRE door de volksvergadering tot president gekozen en eene nieuwe staatsregeling aangenomen, welke naar het voorbeeld van die der *Vereenigde-Staten* ontworpen was. Eene der hoofdbepalingen luidde, dat slechts Afrikanen, Indianen en de nakomelingen van deze burgers konden zijn en grondeigendom bezitten.

Deze en dergelijke besluiten verbitterden de mulatten, die zich hierop vereenigden en tegen de Negers de wapenen aangordden. Het oude *Hispaniola* raakte daardoor weder in twee staten verdeeld, waarvan de westelijke zich eerlang weder in een keizerrijk herschiep, doch de oostelijke de republiekeinsche vormen tot heden getrouw is gebleven.

Het keizerrijk Haïti.

De westelijke helft, *Haïti*, bragt een aanzienlijk leger op de been, dat onder HERARD-RIVIÈRE tegen de mulatten van *Dominica* uittoog, doch door vele desertiën verzwakt, den 9 April 1844 te *Santiago* verslagen werd. Deze ramp strekte ten sein aan eene nieuwe anarchie. Een der zwarte generaals, PIERROT, een bloedverwant van koning CHRISTOPHE, verklaarde te *Cap-Haïtien* het noorden, een andere zwarte, J. JACQUES ACAAU, te *Cayes*, het zuiden onafhankelijk, en te *Port-au-Prince* verhieven de verschillende partijen op nieuw het hoofd. Tegelijkertijd vielen des presidents eigene aanhangers van hem af en kozen in Mei eenen Neger, den zwakken en aan de dronkenschap overgegeven generaal GUERRIER, tot opperhoofd. Daarmede was de heerschappij der zwarten beslist, en RIVIÈRE verwijderde zich naar *Jamaica*.

Onder GUERRIER bleef de anarchie voortduren. Gelukkig duurde zijn bewind niet lang; hij stierf in het begin van 1845, maar zijn opvolger, PIERROT, was geen beter president. Heerschzuchtig en wreed, maakte hij zich aan verschillende geweldenarijen schuldig. Maar ook PIERROT bekleedde slechts kort den voorzittersstoel. Toen hij den aan *Frankrijk* verschuldigden termijn der afkoopsgelden weigerde te betalen, zoo lang niet *Dominica* met *Haïti* hereenigd was, verliet de fransche consul LEVASSEUR de hoofdstad, hetgeen den val van PIERROT in het begin van 1846 na zich sleepte.

De opvolger van PIERROT in het bewind was de generaal RICHÉ, een zeventigjarig grijsaard, die echter door zijne vastberadenheid en de achting die hij genoot, de binnenlandsche rust herstelde en zelfs den ouden haat tegen de blanken zoo zeer te breidelen wist, dat het dezen weder geoorloofd werd zich in *Haïti* neder te zetten. Eene algemeene

vergiffenis werd voor staatkundige misdrijven afgekondigd, en zelfs de wanhopige staat der geldmiddelen begon zich te verbeteren, het corps officieren werd van indringers gezuiverd, de soldijen werden beperkt, de regten op de patenten verhoogd, de strafwetten tegen den sluikhandel verzwaard en groote houtvelligen ten voordeele der schatkist voorbereid. Doch juist deze laatste maatregel had, daar de mahonibosschen aan fransche schuldeischers waren verpand, nieuwe verwikkelingen met *Frankrijk* ten gevolge, en een fransch smaldeel vertoonde zich op de kusten. Tot ongeluk voor *Haïti* stierf RICHÉ kort daarop, den 27 Februarij 1847.

Zijn opvolger FAUSTIN SOULOUQUE is een Neger van lage afkomst. In 1804 was hij bediende van den generaal LAMARRE en werd later zijn adjudant. Toen die krijgsman in 1810 in een gevecht om het leven kwam, benoemde de president PÉTION hem tot luitenant zijner garde te paard en vermaakte hem later aan den president BOYER, als een tot het paleis behoorend meubel. BOYER schonk FAUSTIN den rang van kapitein en stelde hem aan bij den hofstaat van mademoiselle JOUTE, eene donkerbruine ligtekooi, die na elkander de minnares van twee haïtische presidenten was. In dezen kring bewoog zich FAUSTIN tot 1843, doch van toen af was iedere revolutie op *Haïti* hem behulpzaam om eene sport hooger te klimmen. Onder HERARD was hij ridmeester, onder GUERRIER overste, onder RICHÉ generaal en kommandant der paleiswacht.

Toen SOULOUQUE den 1 Maart 1847 door den senaat tot president der republiek benoemd was, had hij zijn zestigste jaar bereikt. Hij kon lezen noch schrijven en wist weinig of niets van administratie en bestuur. Even als allen die door eene blinde fortuin begunstigd worden, was hij in hoogen graad wantrouwend, meende altoos door vijanden bedreigd te zijn, en verdacht inzonderheid de mulatten van zamenzweringen. FAUSTIN omringde zich door eene groote lijfwacht van zwarte stamgenooten en vuurde den haat aan van het zwarte gepeupel tegen de gele burgerij. Onder het voorwendsel dat de mulatten de republiek wilden ten onderste boven keeren, matigde hij zich eene dictatoriale magt aan, die welhaast in een moord- en schrikbewind ontaardde. Den 16 April 1848 brak te *Port-au-Prince* eene haïtische vesper uit. Het vermoorden der mulatten nam in het paleis van FAUSTIN een begin en verbreidde zich van daar over de gansche stad. De generaals SOUFFRANT, BELLEGARDE en SEMILILIEN waren de beulen aan wie de voltrekking opgedragen werd en die het moordbevel zoo stipt volbragten, dat alleen die kleurlingen ontkwamen welke in de huizen der europische consuls waren gevlugt. Nadat de mulatten-zamenzwering, zoo het heette, in bloed gedempt was, duurde het schrikbewind der zwarten ongehinderd voort en dreigde niet slechts de mulatten-bevolking maar ook al de zwarten te vernietigen die rijk en vermogend waren. Alles beefde voor den dictator, wien echter de kamer der vertegenwoordigers den 3 December 1848 plegtig bedankte, dat hij het vaderland en de staatsregeling gered had.

In Maart 1849 ondernam SOULOUQUE een' veldtogt tegen de Dominicanen, die hij mulatsche rebellen noemde, waarna hij zich als overwinnaar tot keizer van *Haïti* wilde doen uitroepen. De smadelijke terugtogt waarmede deze veldtogt eindigde, scheen dit voornemen te zullen verijdelen, doch de schitterende overwinning die hij over de zoogenaamde binnenlandsche vijanden, de mulatten van *Port-au-Prince*, had behaald, versterkte den dictator in het geloof aan zijne grootsche roeping. In Augustus 1849 kwam men te *Port-au-Prince* met eene petitie voor den dag, waardoor het volk „uit dankbaarheid voor de weldaden waarmede de president SOULOUQUE het land gelukkig maakte," hem onbepaald en onbeperkt de waardigheid en titel van Keizer van *Haïti* opdroeg. Niemand ging natuurlijk in de geringschatting van zijn leven zoo ver, dat hij zijne onderteekening weigerde. Den 25 Augustus werd de petitie aan de kamer der vertegenwoordigers aangeboden, die zich bereidwillig met de wenschen des volks vereenigden, en daags daarna bevestigde de senaat het besluit van de kamer der representanten. Denzelfden dag begaven de senatoren zich gezamenlijk naar het paleis, en de president van den senaat zette SOULOUQUE eene in der haast vervaardigde kroon van verguld bordpapier op het hoofd. De plegtige krooning had daarop met kersmis van 1850 plaats. De nieuwe monarch nam toen den naam van FAUSTIN I aan.

FAUSTIN heeft zich omringd door eene lijfwacht en een' hofstoet, waaraan een europisch hof niets behoeft toe te geven. Hij benoemde 6 vorsten en 60 hertogen, verscheidene markiezen en barons en decoreerde dezen sans-culotten-adel met den nieuwen Faustinus-orde. Zijn doodelijke haat tegen de blanken verleidde hem tot gevaarlijke commerciële maatregelen, naardien hij koffij en alle tot den uitvoer bestemde waren tot een keizerlijk monopolie verklaarde, den producenten prijzen stelde die met een verbod gelijk kwamen, de meeste havens sloot, allen vreemden kooplieden en koopmansbedienden een hoog patent voorschreef, enz. Eerst den 1 Julij 1850 werd op de nadrukkelijke voorstellen der vreemde consuls het monopoliestelsel opgeheven, maar in de plaats daarvan kwam een zeer hoog tarief van uitgaande regten.

In September van 1850 hernieuwde FAUSTIN de vijandelijkheden tegen de republiek *Dominica*, doch

DE KEIZERIN HAÏTI (ECHTGENOOTE VAN FAUSTIN I).

den 9 October ontving zijn leger in de bergen eene geweldige nederlaag, en ter zee verloor hij een' brik. Desniettemin wilde hij de vijandelijkheden voortzetten, doch steeds tot zijne schade, en hoezeer hij de Dominicanen sedert nog altoos bedreigt, draalt hij met den aanval, en te meer, nadat *Engeland*, *Frankrijk* en de *Vereenigde Staten* van hem in eene collective nota de erkenning der republiek of ten minste eenen wapenstilstand voor den tijd van tien jaren verlangd hebben.

In den voorzomer van 1853 ontving FAUSTIN in den aartsbisschop SPACCAPIETRA een apostolisch legaat van het hof te *Rome*. In een plegtig gehoor te *Port-au-Prince* begroette de prelaat den vorst als „de KONSTANTIJN zijns volks en de NAPOLEON der *Antillen*." Door dit gezantschap werden voorstellen gedaan tot regeling der kerkelijke aangelegenheden.

Het keizerrijk *Haïti* maakt, wat de grootte betreft, nog geene ²/₅ des eilands uit, beslaande het eene oppervlakte van 250 □ mijlen. Het is nogtans veel meer bevolkt dan de *Dominicaansche-Republiek*, naardien het 450,000 inwoners telt, hetgeen 865 zielen per □ mijl is, terwijl het gemeenebest er op eene gelijke uitgestrektheid slechts 270 heeft.

De regeringsvorm is werkelijk despotiek, ofschoon keizer FAUSTIN eene soort van staatsregeling verleend heeft. Daarin is o. a. bepaald, dat geen blanke in *Haïti* het burgerregt kan verwerven, maar daarentegen alle Afrikanen en Indianen daartoe geregtigd zijn. Burgerlijke en godsdienstige vrijheid zijn gewaarborgd, doch de Katholijke kerk wordt in de eerste plaats beschermd, en zij alleen bekomt geldelijke bijdragen van den staat. Pers en onderwijs zijn vrij. In crimineele zaken beslist eene jury. De vertegenwoordiging bestaat uit eenen senaat die permanent is en door kiezers gekozen wordt, alsmede uit eene vergadering van volksvertegenwoordigers, voor den tijd van vijf jaren gekozen en alle jaren gedurende vier maanden bijeenkomende

De keizerlijke waardigheid is erfelijk in de mannelijke lijn. De keizer geniet, behalve de inkomsten van eenige domeinen, 150,000 gourdons, de keizerin 50,000 gourdons (375,000 en 125,000 guldens).

Men begroot de jaarlijksche uitgaven op ruim 10 millioen guldens, terwijl men voor de staatsschuld 17 à 18 millioen aanneemt. Het in omloop zijnde papier wordt op nagenoeg 12 millioen guldens begroot.

Het leger, dat tijdens den oorlog van 1849 op 20,000 man was gebragt, is sedert door de keizerlijke garde met 3 regimenten infanterie en eenige escadrons ruiterij versterkt. De troepen zijn zonder krijgstucht en erbarmelijk gekleed. De generale staf is zeer talrijk, maar bitter onwetend. De oorlogsvloot bestaat uit 8 vaartuigen, met 16 stukken geschut.

Het wapen des rijks is een palm met den hoed der vrijheid daarboven en eene trofee, waarbij de spreuk is gevoegd: „in eenheid is sterkte."

De vlag bestaat uit twee horizontale banen, de bovenste blaauw, de onderste rood.

De hoofdstad *Guarico* of *Haïti* ligt op de noordkust, op 305° 21′ oosterlengte en 19° 46′ 30″ noorderbreedte, aan den voet van den hoogen *Morne*. Gedurende de fransche heerschappij heette zij *Cap-Français* of kort af *le Cap*. Onder het bewind der zwarte presidenten en vorsten is de naam herhaalde malen veranderd, en beurtelings in *Cap-Haïtien*, *Cap-Henri*, *Haïti* en *Guarico* overgegaan. Vóór de aardbeving van 1842, waardoor de stad bijna geheel vernield werd, had zij vele schoone openbare en bijzondere gebouwen en 15,000 inwoners. De haven is voortreffelijk.

Merkwaardige herinneringen verbinden zich aan deze stad. Hier woedde de schrikkelijke revolutie tegen de blanken het hevigst. De stad was magtig, rijk, weelderig; de bevolking verwijfd, verdarteld, door slavenhanden bediend, aan weelde en wellust overgegeven. Plotseling vallen de zwarten die des avonds te voren nog in de ootmoedigste houding het stof der voeten van hunne gebieders lekten, op deze aan, moorden, pijnigen, schenden, branden, woeden met den dierlijken lust van eenen slaaf, die zijne ketenen verbroken heeft. In korten tijd was de weelderige stad in een' schrikkelijken moordkuil veranderd. Het strekt der menschelijke natuur tot eer, dat hare betere opwellingen ook in dit uur der ontzetting zich niet verloochenden, en bij de diepte waartoe de ijsselijkste wraak duizenden verlagen, des te schitterender de deugden van enkelen uitblonken. Zoo hebben vele slaven die door hunne meesters met zachtheid waren behandeld, de redding der ongelukkigen met gevaar van hun eigen leven bewerkstelligd. Eene jonge Negerin sprong midden in de vlammen om hare zieke gebiedster, die haar met menschelijkheid behandeld had, te redden. Een Neger uit *Congo* had de familie zijns meesters buiten de stad gelokt. Op zijn afgelegene plantaadje ziet deze hoe de stad in vlammen verkeert. Hij snelt angstig heen om de zijnen te beschermen, maar op dit oogenblik grijpt hem een Neger, zet hem de knie op de borst en wil hem den dolk in het hart stooten. De getrouwe slaaf was reeds toegesneld om alle onheil af te weren. Hij ving den stoot met zijnen naakten arm op, ontwapende den woestaard en redde ook zijnen meester. Eene menigte zoodanige trekken openbaarde zich midden onder de gruwelen der waanzinnige wilden. Zij mogen niet vergeten worden, het allerminste daar, waar huiveringwekkende herinneringen den mensch voor zijn eigen beeld doen terugdeinzen. Bijzondere vermelding verdienen vele zwarte minnen, die de kinderen hunner meesters redden en de weezen met eene soort van eerbiedige zorgvuldigheid opvoedden. Waarlijk, in de borst van den mensch voeren zonderlinge gevoelens met elkander strijd!

De omstreken van *Guarico* zijn schoon, en de vergezigten die zich op hooge punten aanbieden, allerverrukkelijkst. Wie daar rondwandelt, kan zich een begrip maken welke gevoelens vader ADAM doortintelden, toen de Heer hem het *Paradijs* binnenleide, inzonderheid wanneer in zijn hart nog een overblijfsel der onschuld van het *Paradijs* is. Twee mijlen van de stad ligt een derde-halfduizend voeten hooge berg, waarop de sterke vesting *Henri* of *Ferrier* ligt, die alleen langs een' rotstrap te genaken en met 365 stukken geschut gewapend is. Een half uur van daar ligt het lustpaleis *Sans-Souci*, de voormalige residentie van koning CHRISTOPHE of HENDRIK.

Port-de-Paix is eene kleine stad aan de noordkust, tegenover het eiland *Tortuga*. Zij ligt tusschen palmen verscholen en heeft 2500 inwoners. Er is eene zwavelbron.

Mole-St. Nicolas, eene stad van 4000 inwoners, is op de uiterste noordwestpunt des eilands gesticht. Aan de voortreffelijke haven ontwaart men *Cuba*, waarvan men hier slechts 12 mijlen verwijderd is.

Aan het einde der diepe *Leoganebaai*, op de westkust, ligt *Gonaive*, met eene goede haven en 3000 inwoners. Het omliggende land is zandig en heet, maar gezond, brengt veel katoen voort en heeft in de nabuurschap voortreffelijke mineraalbronnen.

St. Marc ligt aan eene baai die door *Kaap St. Marc* in het noorden en den *Morne-au-Diable* in het zuiden gevormd wordt. Het uiterlijke is schoon, en de omtrek bekoorlijk. Voor is de zee, op den achtergrond een amphitheater van liefelijke heuvelen, waarvan twee heldere beken nederdalen die de stad van drinkwater voorzien. De huizen

zijn van hechten zandsteen. Het aantal inwoners beloopt 3000.

Port-au-Prince is in grootte en bevolking de eerste stad des keizerrijks. Zij ligt aan het uiterste zuidoosteinde der *Leoganebaai* of *Golf des Gonaives* en vertoont zich prachtig voor het oog van den naderenden schepeling, daar hij zich amphitheatersgewijze verheft en uit welgebouwde huizen, afgewisseld door tuinen schijnt te bestaan. Doch deze pracht verdwijnt met den eersten stap dien men aan den wal doet. Men komt in straten met houten gebouwen, waarvan het plaveisel gebroken en de goten verstopt zijn, terwijl het vuil en mest den voorbijganger bij iedere schrede verhinderen voort te gaan. De kaai is ruim, doch het water ondiep, en allerlei onreinheid doet de zintuigen gevoelig aan. Daarvan is eene onzuivere uitdamping het gevolg, die op sommige tijden des jaars het benedendeel der stad zeer ongezond maakt en vooral voor de zeelieden uit vreemde gewesten verderfelijk is. *Port-au-Prince* is misschien, in weerwil zijner voordeelige ligging, de smerigste hoofdstad der geheele wereld. De huizen zijn doorgaans van twee verdiepingen en los in elkander gebouwd, om minder door de aardbevingen te lijden te hebben. Slechts weinige huizen die van steen zijn gebouwd, kunnen fraai genoemd worden. Het raadhuis is eenvoudig, en het paleis des keizers, het grootste hôtel der stad, door de Engelschen gebouwd tot een hoofdkwartier van den generaal, toen zij het zuidelijk deel des eilands in bezit hadden; het gelijkt daarom zoo weinig op een paleis als de driftigste volbloed-republikein dit verlangen kan. De roode en blaauwe vlag van *Haïti* wappert van zijne torens, en het heeft op de voorzijde een ruim plein, waar de verblijven zijn voor de militairen die er zich op wacht bevinden. Dit zijn de eenige openbare gebouwen die opmerking verdienen. De hoofdkerk is een ruim, maar tevens eenvoudig gebouw. Het *lyceé national*, de eenige inrigting van hooger onderwijs, wordt weinig en door zwarten bijna in het geheel niet bezocht. *Port-au-Prince*, in 1745 gesticht en tijdens het gemeenebest *Port-Republicain* geheeten, is dikwijls geheel verwoest, o. a. in 1770 en 1842 door aardbevingen. Voor eenige maanden werd hier een standbeeld van TOUSSAINT L'OUVERTURE opgerigt. De bevolking bestaat uit 30,000 zielen.

Langs een' weg naar het binnenland, bereikt men de plaats waar de haïtische regering voor eenige jaren eene tweede hoofdstad wilde aanleggen, *Pétionville.* Zij had daartoe landerijen gekocht en deed daarop de openbare gebouwen stichten; doch overigens heeft de stad weinige vorderingen gemaakt.

Het gebergte in deze streek biedt de schoonste gezigtspunten aan. De zendeling CAUDLER die hier in 1840 toefde, beschrijft een' uitstap daarin met de volgende regelen: „*Port-au-Prince* met zijne levendige haven, lag aan onze voeten, aan onze regterhand eene groene bergketen, aan onze linker de ruime vlakte *Cul-de-Sac*, bedekt met suikerplantaadjen en woningen. In het verschiet schitterden twee groote meren, begrensd door eene bergketen die zoo ver het oog reikte naar het oosten voortliep. Buitengewoon hooge en schoone palmen versierden de hellingen, en dikwijls stonden wij eene poos stil om het verrukkelijke tooneel te beschouwen. Toen wij den top van den *Mont-Noire* bereikt hadden, — waar wij op een landgoed uitgenoodigd waren — bevonden wij ons op eene hoogte van 6000 voeten, juist waar tusschen de keerkringen de dennen- en pijnboomen beginnen; wij hadden een bosch van deze boomen voor ons, waardoor wij vele mijlen ver reden. De wind bewoog de takken der 80—100 voeten hooge boomen en veroorzaakte een geruisch, hetwelk zoo sterk naar het murmelen eener beek over een steenachtig bed geleek, dat wij naar alle kanten omzagen om water te zoeken. Op sommige plekken deden zich nieuwe wonderen voor ons op. Van een hoog punt zagen wij het hooge gebergte *la Salle*, dat zich steil nog 1200 tot 1500 voeten boven onze hoofden verhief; van een ander het eiland *Gonave* door de zee ingesloten; van een derde de vlakte *Jacmel*, van nog een ander de streken van *St. Marc* en *Gonaive*, die meer dan twee dagreizen van ons verwijderd lagen. Vlugge musschen liepen tegen de hooge dennen op om naar insekten te zoeken, en een vogel, dien men hier den muzijkant noemt doch zelden te zien krijgt, liet uit het bosch zijne toonen opstijgen die door eene zachte fluit schenen voortgebragt te worden. Zoo reden wij langzaam, de verrassende schoonheid der rijke natuur bewonderende, voort, tot wij *Fourey*, de gastvrije woning des senators ARDOUÏN, bereikten. Het landhuis der plantaadje staat op eene vlakte, 5400 voeten boven de zee, op eene der schoonste plekken die men zich kan voorstellen. *Fourey* is eene koffijplantaadje, die volgens het hier veel heerschende aandeelstelsel wordt bebouwd, en wij zagen met genoegen hoe hartelijk de werklieden den eigenaar ontvingen, die hen slechts zelden bezoekt, daar zijne bezigheden hem in de stad houden. Eenigen schoten toe om onze paarden te bezorgen en ons te bedienen. Tegen den middag gebruikten wij een tweede ontbijt, en daarop stegen wij langs smalle, beschaduwde paden den berg af naar de dalen en kloven om ons in de wonderen der schepping te verlustigen. Het gebergte *la Selle*, hetwelk zich boven *Jacmel* en het meer verheft, lag 6 uren van ons af en was door diepe kloven, *les Grande-Fonds*, van ons gescheiden, waarvan sommigen woest en rotsachtig, anderen met dennenbosschen begroeid waren. Tusschen de heuvel-

STANDBEELD VAN TOUSSAINT L'OUVERTURE TE PORT-AU-PRINCE.

rijen lagen dalen met kleine plantaadjen, waarop de eigenaars wonen. Plantanen, bananen en maïs zijn de hoofdvoortbrengselen van dit district. De sierlijke fuchsia, die in *Europa* de broeikassen moeijelijk ontbeert, is hier eene slingerplant, die zich aan de stammen vasthecht en hare purpere bloemen in rijpen overvloed laat afhangen. Anderen onzer zeldzaamste tuinbloemen groeijen hier in het wild. Het klimop slingert zich om de tropische boomen. De perzik- en appelboom kruisen hunne takken. Zwarte beziën van ongewone grootte groeijen in overvloed. Overal ziet men gewassen der *Oude-* en *Nieuwe-Wereld* even welig tieren en eene plantenweelde van onbeschrijfelijke schoonheid vormen. Over dag stond de thermometer op 60° tot 64° FAHRENHEIT, en zoowel des avonds als des morgens was het koel genoeg om eenen mantel noodig te maken. De tafel was overvloedig voorzien van visch, gevogelte en gebraad, uitmuntende groenten en melkspijzen. Onze vriendelijke gastheer bewees ons de grootste oplettendheid en onderhield ons met belangrijke gesprekken. Hij had veel gereisd en ook het fransche hof en *Engeland* bezocht.

„Den volgenden morgen trokken wij gedeeltelijk te voet, gedeeltelijk te paard, eenen steilen berg af, om het goed van eenen kleinen grondbezitter in den omtrek te zien. Het was voor negen jaren gekocht en bestond uit 22 acres goed land, waarvan een gedeelte met wel gesnoeide koffijboomen was bezet, die door den eigenaar, met hulp van zijne vrouw, zijne dochter en zijnen schoonzoon werden verzorgd. De woningen der beide gezinnen waren zindelijk, gemakkelijk en goed gemeubeld. De koffijboomen waren in goeden toestand, de tuinen welig, de heggen wel onderhouden; uit alles bleek orde en tevredenheid. De familie had geene opvoeding en was vol bijgeloof; anders zou haar toestand benijdenswaardig geweest zijn. Vele oude plantaadjen in het gebergte gaan echter te gronde, gedeeltelijk omdat de koffijboomen hebben uitgedragen, gedeeltelijk door het vertrek der arbeiders. Op de plantaadjen *Fourey* waren voor niet langen tijd 32 werklieden

geweest, maar 20 hadden haar verlaten en zich elders kleine eigendommen gekocht. Onder TOUSSAINT mogt men niet minder dan 150 acres land koopen, doch tegenwoordig kan men zelfs 15 acres van den staat bekomen, en dat voor zulk een' matigen prijs dat elk gezond en vlijtig man het zoo ver kan brengen. Dit is de oorzaak dat het getal arbeiders, hetwelk door den burgeroorlog zeer verminderd was, nog steeds afneemt; en een eigenaar, welke diegenen wenscht te behouden die reeds lang volgens het aandeel-stelsel gewerkt hebben, genoodzaakt is om hun nog grootere voordeelen toe te staan dan de wet hun reeds geeft. De weinige overgeblevene werklieden op *Fourey* nemen niet slechts de helft der koffij die de plantaadje opbrengt, maar eigenen zich ook al de daarop groeijende levensmiddelen toe, en leveren slechts eenige fijne groenten voor de tafel huns meesters. Deze weet dit zeer wel, doch kan er niets tegen doen, zonder zich bloot te stellen om door zijne werklieden verlaten te worden.

„Den tweeden dag na het middagmaal nam ons klein gezelschap den terugtogt aan door de vlakte van *Port-au-Prince* en bereikte die stad juist toen de zon in al hare pracht achter het gebergte nederzonk. Wie de schoonste streek van *Haïti* zien wil, moet dit gebergte bezoeken."

Bij *Port-au-Prince* begint het lange, smalle schiereiland, dat zich van daar westwaarts langs de zuidkust der *Baai-des-Gonaives* uitstrekt en in *Kaap-Tiburon* eindigt. Het is 40 uren lang, bergachtig en vol schilderachtige landstreken.

Wij vinden er in het oord, waar bij de ontdekking het koningrijk *Xaragua* lag, *Leogane*, aan de gelijknamige baai, met koophandel, eene goede haven en 3000 inwoners. — Iets verder liggen *Jéremie*, ongeveer van dezelfde grootte.

De voornaamste plaats op de zuidkust des schiereilands is *Cayes* of *aux Cayes*, de zetel van een geregtshof, en door koffij- en suikerplantaadjen ingesloten. *Cayes* is veel verminderd bij vroeger, toen men er 15,000 inwoners telde, terwijl men er tegenwoordig slechts niet meer dan 3000 heeft.

St. Louis, nu vervallen, was vroeger eene der voornaamste ligplaatsen van de west-indische marine.

Jacmel of *Jacqmel*, eveneens op de zuidkust van het zuid-westelijke schiereiland, ligt op 8 uren afstands van *Port-au-Prince*, ten zuidwesten van daar. Men vindt er eene haven, een' levendigen koophandel en 3000 inwoners.

In het binnenland des keizerrijks is *Dondon* de voornaamste stad.

Onder de eilanden tot *Haïti* behoorende, zijn de merkwaardigste *Tortuga*, *Gonave* en *la Vache*. Het eerstgenoemde, dat op de noordkust is gelegen, is naar de menigte schildpadden genoemd, die er hare eijeren leggen. Men vertaalt daarom dien naam in *Tortue* en *Schildpaddeneiland.* Het is 4½ vierkante mijl groot, vruchtbaar en goed bebouwd en was vroeger de hoofdzetel der flibustiers. De hoofdplaats is *Cayona.* — *Gonave* is grooter dan *Tortuga*, daar de oppervlakte op 12 □ mijlen berekend wordt. Het ligt op de westkust, en heeft tot nog toe geene blijvende bewoners. — *La Vache*, tegenover de haven *aux Cayes*, is van geringe oppervlakte, doch tevens van buitengewone vruchtbaarheid.

San Domingo of de Dominicaansche-Republiek.

Naauw was, zoo als wij boven zagen, onder het presidentschap van HERARD-RIVIÈRE de wet doorgedreven, dat in de toenmalige republiek *Haïti* alleen zwarten en Indianen staatsburgers konden worden en grondeigendom bezitten, of het oosten des eilands scheurde zich van het westen los. Aan het hoofd der beweging stelde zich PEDRO SANTANA, een der rijkste veehouders des eilands. Hij plantte de vaan des opstands en stichtte eene republiek, die welhaast meer dan drie vijfden des eilands omvatte. Te vergeefs poogden de Negers van *Haïti* de mulatten tot onderwerping te dwingen: alle pogingen daartoe waren vruchteloos. PEDRO SANTANA, tot het presidentschap en vervolgens tot het bevelhebberschap geroepen, handhaafde de onafhankelijkheid van het nieuwe gemeenebest, hetwelk den naam van *San-Domingo* of *Dominica* aannam, ongekrenkt. Inzonderheid bragt hij FAUSTIN den 22 April 1849 eene geweldige nederlaag te *Savanna-Numero* toe. SANTANA zou welligt de Haïtanen geheel ten onder gebragt hebben, zoo JIMENES, zijn opvolger in het presidentschap, niet eene revolutie ten gunste van SOULOUQUE verwekt had, waardoor de overwinnaar der zwarten genoodzaakt werd om terug te keeren en de stad *San-Domingo* te belegeren. Eerst den 24 Mei gaf deze stad zich over, en na de vlugt van JIMENES werd, daar de *liberator* SANTANA, „de leeuw van *Leybo*" die waardigheid afsloeg, BONAVENTURA BAËZ tot president gekozen.

De vijandelijkheden tusschen *Haïti* en *Dominica* rustten inmiddels. Het laatste werd in Mei 1850 door *Engeland* als een zelfstandige staat erkend, en deze gebeurtenis vierde het gemeenebest door een plegtig feest. Ook de *Vereenigde-Staten* en *Frankrijk* knoopten openlijke betrekkingen met *Dominica* aan. Dit alles moest voor FAUSTIN eene reden te meer zijn om de republiek niet te bemoei-

jelijken; doch naauw had hij in *Haïti* door kerkers en schavotten een schrikbewind gevestigd, daar alles voor sidderde, of hij waagde op nieuw eenen inval op het *Dominicaansch-Gebied.* Slechts acht dagen stond hij echter in het veld, of de wakkere Dominicanen sloegen hem weder in het gebergte van *Banica* en deden hem eenen brik verliezen. FAUSTIN hield zich thans alsof hij met de Dominicanos in onderhandeling wilde treden, en vaardigde den 14 Mei in dien zin eene proclamatie uit; doch nog altoos zette hij de vijandelijkheden voort, meestal echter ten nadeele zijner troepen, tot zijne verliezen en de bedreigingen der kabinetten van *Washington*, *Londen* en *Parijs* hem noopten het veld te ruimen.

In den zomer dezes jaars (1853) ontstonden oneenigheden tusschen den aartsbisschop van *San-Domingo* en het hoofd der republiek SANTANA, over het afleggen van den eed op de constitutie. Het stond een oogenblik geschapen, alsof de prelaat zich in ballingschap zou inschepen. Doch hij voorkwam de breuk door inschikkelijkheid en bezwoer de grondwet van den staat.

De republiek is in eenen bloeijenden staat, vooral bij het naburige keizerrijk vergeleken. Zij neemt in bevolking en welvaart toe, en vreest den aanval niet waarmede FAUSTIN SOULOUQUE haar op nieuw bedreigt.

De grootte van het gemeenebest beloopt 850 vierkante mijlen, de bevolking ongeveer 250,000 zielen.

De hoofdstad *San-Domingo*, weleer de hoofdstad van het geheele eiland, verheft zich met zijne vestingwerken schilderachtig op eene hoogte der op het heerlijkst door de natuur getooide zuidkust, aan den mond der bevaarbare *Ozoma*, die eene haven met eene smalle invaart vormt. De stad is eene belangrijke stapelplaats, de zetel der regering, van den president en den katholijken aartsbisschop, heeft lijnregte straten, verscheidene publieke pleinen, ettelijke kloosters, eene metropolitaankerk, een collegie (vroeger door de Jezuïten bestuurd), een welingerigt hospitaal, eene universiteit, een groot arsenaal, hetwelk tevens tot kazerne dient en 5000 man bevatten kan, en 15,000 inwoners. *San-Domingo* is de oudste door de Europeërs gestichte stad in de *Nieuwe-Wereld.* De adelantado BARTHOLOMEO, de broeder des admiraals en ontdekkers COLUMBUS, stichtte haar in 1494 en gaf haar den naam *San-Domingo,* die later op het geheele eiland toegepast werd. De grootste bloei der stad had plaats in het midden der 16de eeuw. In 1586 werd zij door de Engelschen ingenomen en voor het grootste deel vernield. Bij de inneming door de Franschen in 1793 was zij nog in goeden staat en telde nog 20,000 inwoners. Zij kwijnde den ganschen tijd van hare vereeniging met de republiek *Haïti.* In de in gothischen stijl gebouwde Hoofdkerk, de eerste der *Nieuwe-Wereld,* werd volgens COLUMBUS uitersten wil zijn lijk bijgezet, nadat het uit *Spanje* was herwaarts gevoerd. Toen echter het spaansche deel des eilands in 1796 aan de Franschen kwam, lieten zijne nakomelingen de gebeenten naar *Havanna* brengen. In het arsenaal is nog een anker achtergebleven van het vaartuig des ontdekkers.

Azua, in 1504 door VELASQUEZ gebouwd, ligt in een vruchtbaar oord, aan eene goede haven.

Vandaar komt men in rijke dalen, aan een schilderachtig meer, in welks nabuurschap de stad *Neiba* ligt.

Wanneer men nu over den hoogsten kam van het gebergte gaat en daarbij eene noordoostelijke rigting inslaat, komt men te *Concepcion-de-la-Vega*, eene aanzienlijke stad, met lijnregte straten, steenen huizen en 4000 inwoners, in eene bekoorlijke, rijke en welbebouwde vlakte gelegen. Eenige bouwvallen in de nabuurschap wijzen de plaats aan van de door COLUMBUS gestichte stad, die in 1564 door eene aardbeving verwoest werd.

Zes uren ten noordwesten van hier vinden wij *Santiago* of *San-Jago* (eertijds met den bijnaam van *de los Caballeros*). De stad dagteekent van 1504 en heeft tegenwoordig 12,000 inwoners. Twaalf uren verder noordwestwaarts, op de noordkust, leide COLUMBUS in 1494 de eerste stad der kolonie *Isabella* aan.

Savanna-de-la-Mar is eene kleine stad aan de *Samanagolf* op de noordoostkust. De noordzijde der baai wordt gevormd door een schiereiland van 8 mijlen lengte, dat in *Kaap-Samana* eindigt.

Cotuyo, *Banica* en *Seyba* zijn steden in het gebergte. De eerste ligt nabij den *Youna*, in de nabijheid van ertsrijke bergen die thans op nieuw bewerkt worden. Een dier bergen, de *Magneetberg,* bezit merkwaardige eigenschappen. Hij verheft zich tot 60 voeten boven eene savanna en is op zijnen top met eenen majestueuzen koningspalm versierd. De heuvel strekt zich van het noorden naar het zuiden omtrent 600 voeten ver uit en wordt aan zijn' westelijken voet door de rivier de *Youna* bespoeld. Het noordelijke deel is bedekt met ruwe zwarte rotsen van allerlei grootte, van een duivenei tot aan de massa van eene ton in het gewigt. Allen zijn, hetzij groot of klein, meer of minder magnetisch. Eenigen zien er zeer zwart uit en hebben een' metaalglans, anderen zijn door oxydatie meer of minder rood. Een vergrootglas toont dat de kristallen den vorm van octaederen hebben; anderen zijn rhomboïden. De invloed dien dit gesteente op de magneetnaald uitoefent, is ter naauwernood geloofelijk. De naald van een kompas wordt, wanneer men ze bij den grond brengt, in snelle bewegingen *(gyrations)* gebragt;

in andere gevallen draait zij snel in het rond, alvorens zij tot rust komt en met de noordpunt naar het zuiden wijst. Op sommige blokken zijn de bewegingen minder, maar de polen zijn altoos verkeerd. Houdt men het kompas boven het gesteente, dan neemt de magnetische invloed af, en 3—4 voeten boven den steen is de invloed verbroken. Het ijzererts in de omliggende streek wordt door NETTO met het beste ijzererts van *Danemora* in *Zweden* en *Arendahl* in *Noorwegen* gelijk gesteld.

Een toonbeeld van de tropische plantenweelde bragt hier den consul SCHOMBURGH in verbazing. Het waren vier bamboesstruiken, die digt bijeen stonden en zoo schoon en reusachtig als hij nooit gezien had. De hoofdtakken die welligt 180 tot 200 voeten hoogte hadden, bogen zich aan hunne kruinen in sierlijke gewelven, overschaduwden den weg en wiegden zich, in weerwil elk togtje als ingesluimerd was, zachtkens op en neêr.

Tot de republiek *Dominica* behooren eenige eilanden op de kust. Het voornaamste *Saona*, op den zuidoostkant, is 4 vierkante mijlen groot. Hoezeer niet onvruchtbaar, heeft het nogtans geene blijvende bewoners. Alleen wordt het om zijne schildpadden soms door visschers bezocht.

Mona ligt midden in het kanaal dat *San-Domingo* en *Porto-Rico* scheidt. *Zachco* nadert dat spaansche eiland nog meer. *S. Catalina*, *Beata* en *Alta-Vela* verrijzen langs de dominicaansche zuidkust.

GUIANA.

Onder den naam *Guiana* ¹) verstond men weleer het gansche deel van *Zuid-Amerika*, hetwelk door de *Atlantische-Zee* in het oosten, door den *Orenoco* in het noorden en westen, door den *Rio-Negro* in het zuidwesten en door de *Amazonen rivier* in het zuiden bepaald werd, en dat — de *Orenoco* door den *Cassiquiare* met den *Rio-Negro* verbonden zijnde — een door zee en stroomen omringd eiland van 60,000 vierkante mijlen oppervlakte vormt. Tegenwoordig beperkt men den naam *Guyana* doorgaans alleen tot de landen tusschen den mond van den *Orenoco* en den *Oyapoc*, of wel tot het gebied dat langs den oceaan tusschen de republiek *Venezuela* en het keizerrijk *Brazilië* is begrepen.

Sinds de ontdekking van *Guiana* door COLUMBUS in 1498, OJEDA en DE LA COZA in 1499, VASCO NUNEZ in 1504 en DIEGO DE ORDAS in 1531, zijn de binnenlanden van *Guiana* eeuwen lang het land van geographische mythen en droomen geweest. Men plaatste hier het fabelachtige meer *Parima* en het wonderland *Eldorado*, waarvan de opsporing tot zoo vele avontuurlijke en stoute nasporingen als die van NICOLAAS PEDERMANN en PHILIP VON HUTTEN (in 1541 en 1545) en sir WALTER RALEIGH (in 1595) aanleiding gaf.

De eerste volkplanting in *Guiana* werd door Nederlanders in 1580 aan den *Boumeroen* gesticht. Anderen volgden. In 1607 bouwde JOOST TEN HOOGE eene sterkte aan den *Essequebo*, in 1626 zetten Zeeuwen zich aan de *Berbice* neder, vanwaar zij het land tot aan de *Corantijn* onderzochten, en in 1634 vestigden zich ook Nederlanders op het eiland *Mecoria* tusschen de *Cayenne* en *Wya*. Intusschen hadden zich op het eiland *Cayenne* in 1626 ook Franschen nedergezet, en kort daarna vestigden zich ook Engelschen aan de *Coma* (later de *Suriname* genoemd.)

Gedurende het derde vierde der 17de eeuw gin-

¹) Men schrijft ook *Guyana*; in het spaansch is het *Guayana*, in het portugeesch *Guianna*.

LANDSCHAP IN HET NOORDEN VAN GUIANA.

gen de koloniën herhaalde malen uit de eene hand in de andere, totdat de meesten bij den vrede van *Nijmegen* in 1678 aan *Nederland* verbleven en alleen *Cayenne* aan *Frankrijk* gewaarborgd werd. De Zeeuwen en Hollanders deelden hunne volksplantingen toen in *Suriname*, *Berbice*, *Demerary* en *Essequebo* af.

De gebeurtenissen die op de omwenteling van 1795 volgden, bragten in *Guiana* op nieuw herhaalde veranderingen voort, het nederlandsche aandeel in de magt van *Engeland*, en het fransche in die van *Portugal*. De vrede van *Parijs* in 1815 herstelde wel eenigermate de oude betrekkingen, want *Cayenne* keerde aan *Frankrijk* en *Suriname* aan *Nederland* terug, doch *Berbice*, *Demerary* en *Essequebo* bleven wat zij sedert 1804 geweest waren, engelsche wingewesten.

Guiana splitst zich derhalve thans in drie deelen: *Britsch-*, *Nederlandsch-* en *Fransch-Guiana*, waarvan het eerste in grootte nagenoeg met de beide anderen overeenkomt. Te zamen hebben zij 9245 □ mijlen oppervlakte. De bezittingen der drie mogendheden zijn door rivieren van elkander gescheiden: de *Corantijn* vloeit tusschen *Engelsch-* en *Nederlandsch-*, de *Marowyne* tusschen *Nederlandsch-* en *Fransch-Guiana*.

Het noordelijke deel des lands is vlak en niet of weinig boven de oppervlakte der zee verheven. Hier is de grond uitstekend vruchtbaar en bestaat uit breede lagen van ongemeen vette kleigronden, waarin men enkele zand- en schelpbanken — door de bewoners van *Suriname* ritsen genaamd — aantreft. Een deel dier gronden is thans bedekt met plantaadjen, waar suiker, koffij, katoen enz. gekweekt worden. Het overige bestaat uit savannen of grazige weiden en uit heerlijke bosschen, slechts hier en daar door minder vruchtbare gronden afgewisseld.

DE ROCANABERGEN IN GUIANA.

De zuiderrand van deze vlakke kuststreek is eene heuvelreeks van 50 tot 200 voeten hoogte. Daarop volgt eene rij hooger liggende *plateaux*, en eindelijk verheffen zich zeven bergketenen na elkander, die steeds hooger klimmende, eindelijk eene hoogte van 6500 voeten bereiken.

Het klimaat van *Guiana* heeft twee drooge en twee regenachtige saisoenen. De eerste regentijd, de langste van beiden, begint in het midden van April. In het begin van dit tijdperk vallen de stortregens slechts in buijen. Van lieverde volgen zij elkander sneller op, tot in Junij de regen in stroomen nederplast. Tegen het midden van Augustus valt er geen water meer. Dan begint de lange droogte, die het overige van Augustus, September, October en November aanhoudt. De-

cember en Januarij vormen den korten regentijd, Februarij en Maart de korte droogte. De hitte is niet zoo groot als men uit de ligging, zoo nabij de evenachtslijn (tusschen 2 en 8° zuiderbreedte) zou besluiten. Zij wordt gematigd door de passaaten de afwisseling van land- en zeewinden. Des morgens tusschen 3 en 5 uur kan het te *Cayenne*, *Paramaribo* en *Georgetown* (de drie hoofdsteden des lands) zeer koud zijn. Nogtans staat de thermometer nooit onder 66° FAHRENHEIT. De gewone warmte is tusschen 73 en 84 graden, maar zij klimt ook wel tot 90. Hevige donderbuijen hebben in den regentijd plaats; maar de schrikkelijke orkanen van *West-Indie* kent men hier niet.

Guiana is geenszins beroemd om eene gezonde lucht. Zelfs de oorspronkelijke bewoners kunnen soms het klimaat niet wederstaan. Nog minder kunnen het de Negers, en het allerminst de Europeërs, bijzonder de matrozen die door eene ongeregelde levenswijze dit nog verergeren. Evenwel is *Guiana* in de laatste zestig jaren veel in gezondheid en geschiktheid om te bewonen, ook door de Europeanen, toegenomen, blijkbaar in de mindere sterfgevallen. De oorzaken van dezen meer gunstigen staat moeten grootendeels gezocht worden in de meerdere opruiming van bosschen aan den zeekant en daardoor meer vrije doorstrooming van lucht en wind. Voor het overige heeft het land steeds een bekoorlijk aanzien: de boomen zijn altijd met bloesems of vruchten beladen, en alles vertoont eene heerlijke lente. Van vorst, sneeuw en hagel heeft men hier nimmer eenig bewijs gevonden, zoodat de inboorlingen zich moeijelijk kunen voorstellen, hoe het water tot ijs stolt en menschen dragen kan.

Weinige landen der Aarde kunnen met *Guiana* in kracht en weelderigheid van den plantengroei worden vergeleken. Men vindt het bewijs daarvoor in de groote menigte inheemsche planten en de groote reusachtige boomen die niet minder dan de helft der oppervlakte bedekken. Vele boomen leveren voortreffelijk timmerhout, anderen zijn uitstekend geschikt om tot meubelmakershout gebruikt te worden of hebben als ooftboomen groote waarde. De oost-indische gewassen die hier zijn overgeplant, tieren heerlijk, vooral koffij en suiker. Maïs en rijst worden op onafzienbare velden aangekweekt, en op de meeste gronden levert de laatste twee, de eerste zelfs drie oogsten in het jaar op. Tarwe en andere europische korensoorten tieren in *Guiana* niet, omdat de hitte daarvoor te groot is.

De grootste diersoorten zijn, behalve de ingevoerde europische paarden, runderen, schapen, geiten, varkens enz., twee soorten van tijgers, gevlekte en roode, tijgerkatten, wilde varkens van verschillende soorten, tapirs, hazen, herten, reeën, apen, meerkatten, armadillen, schildpadden, waterhazen, watervarkens, stekelvarkens en konijnen. Onder de apen, waarvan het getal soorten zeer groot is, verdienen de moengie-moengies opmerking, daar het de aardigste sims zijn die men vinden kan. Men ziet ze dartelen in de boomen, doch zoodra zij iemand ontwaren, verwijderen zij zich onder duizend fratsen. Hunne grootte gaat die van een eekhoorntje weinig te boven. Zij zijn groenachtig graauw van kleur, met een' witten buik en oranjegele handen. Hun rond kopje heeft een blank gezigt, zwarten bek en groote, donkerbruine, vriendelijke oogen. De staart is langer dan het lijf, kortharig en aan het einde zwart. Zit het diertje, dan houdt het den staart over den rug geslagen. Deze apensoort leeft van vruchten en insekten, is teeder en moeijelijk naar *Europa* te brengen. De kesie-kesies zijn van de grootte eener kat.

Ontelbaar is de menigte van vogels. O. a. zijn er verschillende soorten van papegaaijen, vijf-en-twintig pipra's (kleine, doch schoone vogels), trompetvogels, zonreigers, onderscheidene soorten van hoenders, parakieten, kolibri's, pelikanen, flamingo's, arenden enz. De meeste vogels heeft men in het binnenland. Een onder-officier die geruimen tijd op de posten aldaar doorbragt, verhaalt: „Naauwelijks schemerde de morgen, of in het naburige woud hieven de wakago's *(ortalida parragua)* — eene bruinachtige hoendersoort met langen staart — haar gillend gekraai aan, en raven en papegaaijen die in de kruinen nestelden, schreeuwden ons den ganschen dag in het oor. In eene citroenhaag hingen eenige dozijnen 3 voet lange, zakvormige nesten van banaanvogelen, die in het geheel niet wild zijn en gaarne in de nabijheid van menschen wonen. Deze vogels, ware apen onder de luchtbewoners, baauwen alle mogelijke stemmen na. Nu eens kakelen zij als hoenders, dan schreeuwen zij als apen, verdraaijen daarbij de oogen en rigten duizenderlei potsen aan. Zij zijn steeds in vlugten bij elkander en bouwen hunne nesten altoos aan het einde van meest doornachtige takken, waarbij zij aan die de voorkeur geven waar groote wespen zich genesteld hebben. Er heerscht tusschen deze beide zoo ongelijke dieren de beste verstandhouding, want ik heb dikwijls opgemerkt dat zoo de banaanvogelen bij het voorbijvliegen een wespennest aanraakten, die insekten zich daarover niet bekommerden, terwijl zoo een mensch het had gedaan, zij hem dit zwaar zouden hebben doen boeten. Deze vogel is zwart van lijf, doch schouders, staart en rug zijn goudgeel. Hij heeft een' witten snavel en helderblaauwe oogen. Eene andere soort heeft in plaats van het goudgeel brandend rood. De nesten zijn merkwaardig en vormen eenen zak van 2 – 3 voeten lengte, met eene opening die als een bakkersoven gewelfd is. Zij zijn netvormig,

van eene soort van gras gevlochten en elastiek. Peperdieven vindt men onder de surinaamsche vogels in groote menigte. Zij zitten tegen den avond in de hoogste boomen, waar zij, terwijl zij zich nu eens naar deze, dan naar gene zijde keeren, hunne gillende stem laten hooren."

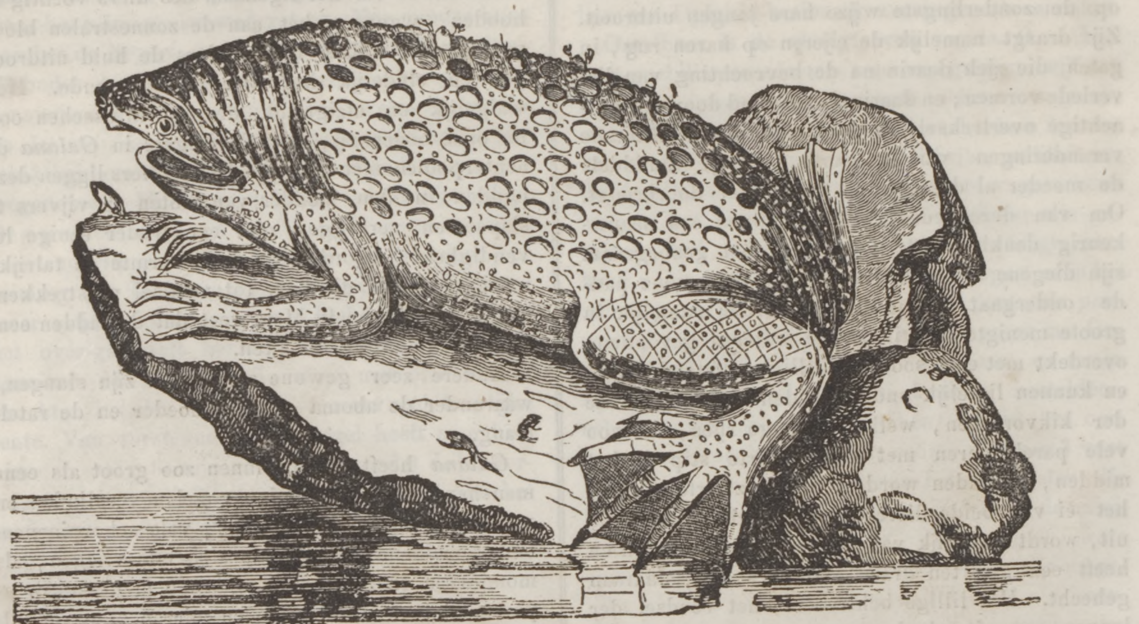
De vledermuizen zijn eene plaag voor *Guiana*. Op vele plantaadjen worden het rundvee en de paarden zoo door de vledermuizen gebeten, dat zij vermageren en sterven. Door de kleinste openingen dringen zij de huizen binnen, en waar de ruimte het haar niet veroorlooft te vliegen, daar klauteren zij.

Merkwaardig is eene soort van pad, de pipa, die behalve in *Guiana* ook in *Braziliё* en andere warme landen van *Amerika* gevonden wordt en op de zonderlingste wijze hare jongen uitbroeit. Zij draagt namelijk de eijeren op haren rug, in gaten die zich daarin na de bevruchting van lieverlede vormen; en daarin, beschermd door vleeschachtige overtreksels, ondergaan de eijeren al hunne veranderingen van gedaante, terwijl inmiddels de moeder al dien tijd in het water doorbrengt. Om van deze gedaanteveranderingen een naauwkeurig denkbeeld te geven, zal het genoegzaam zijn diegene te beschrijven welke de gewone padde ondergaat. Die eijeren worden namelijk in groote menigte in stilstaande wateren gevonden, overdekt met eene soort van lillige zelfstandigheid, en kunnen ligtelijk onderscheiden worden van die der kikvorschen, welke in lange rijen, als zoo vele parelsnoeren met eene zwarte stip in het midden, gevonden worden. Deze zwarte stip op het ei van beide dieren spreidt zich allengskens uit, wordt eindelijk van de grootte eener esch en heeft een' zwarten draad als een staart, daaraan gehecht. Het lillige bekleedsel, het voedsel der jongen, wordt al dunner en dunner en berst eindelijk uit, en dan begint het jong te leven in het water, in de gedaante van eenen jongen kikvorsch. Wanneer het dier het ei verlaat, heeft dat gedeelte hetwelk den kop vormt, aan weêrskanten kleine zwarte franjes, en daardoor vooronderstelt men dat het adem haalt. Deze franjes verdwijnen spoedig, en dan ademt het door middel van kieuwen, even als de visschen. In deze gedaante blijft het verscheidene weken en leeft, als de meeste visschen, van alle dierlijke zelfstandigheid die in zijn bereik valt. Spoedig is het echter bestemd om eene andere en buitengewone verandering van gedaante te ondergaan. Aan het achterste gedeelte der zwarte massa die als de kop uitziet, komen twee pooten te voorschijn, en wanneer men zorgvuldig waarneemt, kunnen er van voren nog twee gezien worden, maar onder de huid. Ook de staart wordt korter en verdwijnt eindelijk geheel en al. De voorpooten kunnen nu vrijelijk bewogen worden. Een hoornachtige snavel, die tot nu toe de punt van den neus bedekt had, valt af. De opening der kieuwen sluit zich, en het volwassen dier treedt te voorschijn. Het kan onder water niet langer adem halen; het is thans afkeerig van het aas van doode dieren en maakt op het land jagt op insekten. — De padde is van den kikvorsch onderscheiden door een lomper voorkomen en trage kruipende bewegingen. Haar ligchaam is bedekt met kleine puisten, waaruit een kwalijkriekend vocht voortvloeit, hetwelk bij de pipa op de huid, waarop men het laat vloeijen, blaren veroorzaakt, doch dat men ten onregte voor vergiftig heeft gehouden. Het vermoedelijk nut van dit vocht is om het ligchaam des diers vochtig te houden, wanneer het aan de zonnestralen bloot gesteld is, welker hitte anders de huid uitdroogen en eindelijk het dier dooden zoude. Hoe walgelijk en afzigtelijk de pipa intusschen ook in onze oogen zij, eten de Negers in *Guiana* de achterpooten met graagte. Des winters liggen deze padden in den modder van sloten en vijvers te slapen en verkrijgen niet eer weder eenige levendigheid, voordat de lentewarmte de talrijke insektensoorten die haar tot voedsel verstrekken, weder bezield heeft. Men weet dat de padden een' hoogen ouderdom bereiken.

Andere zeer gewone amphibiën zijn slangen, waaronder de aboma of watermoeder en de ratelslang.

Guiana heeft boschspinnen zoo groot als eene manshand, die zelfs kleine vogelen verslinden en wier beet zeer gevaarlijk is; vele schorpioenen, onderscheidene soorten van stekende vliegen, als mompieren en muskieten, gewone muggen, wespen en bijen. De rupsen en mieren zijn zoo talrijk dat zij soms geheele plantsoenen en ook gebouwen verwoesten. Uit eene rups komen vlinders zoo groot als een middelmatige vogel, die met het verblindendste azuur schitteren. De cabbies, eene soort van wormen, zijn een' vinger lang en een' duim dik. Zij hebben een' bruinen, glanzigen harden kop, zijn nankingkleurig en vettig, wanneer men ze aanraakt. Zij worden in boter gebakken en met peper bestrooid en behooren zoo toebereid tot de grootste versnaperingen van *Guiana*. In de savannen aanschouwt men niet zonder verbazing de vele termieten-nesten, die als kleine spitse kegels uit de aarde oprijzen, en tot 4 voeten daarboven klimmen. Men noemt in *Suriname* de termieten houtluizen. Zij gelijken veel op mieren. Het achterste gedeelte is wit en zacht, maar de kop is met scherpe scharen gewapend. Zij leven even als de mieren gezellig bijeen, en in zoo groot getal, dat zij deze nog schijnen te overtreffen. In de bosschen vindt men hunne nesten bijna aan

iederen boom, en soms is hun getal zoo groot, dat oude boomen onder dien last bezwijken. In oude huizen zijn zij eene groote plaag: zij hechten er hunne nesten aan de gebindten, die bij 2 tot 3 voet middellijn, meer dan een' centenaar zwaar zijn. Zij bestaan uit afgeknaagd hout of aarde, bouwstoffen die soms ver worden gehaald. Niets is voor de termieten veilig, en men heeft voorbeelden dat kleedingstoffen die in eenen koffer waren gesloten, in éénen nacht geheel opgevreten werden. Men krijgt ze echter niet in het gezigt, daar zij bij hunne rooftogten van stuk geknaagd hout of aarde eenen gang vormen die naar de bestemde plaats voert. Ook worden boomen, balken en dergelijken door hen derwijze opgevreten dat men dit van buiten niet bemerkt, ofschoon zij tot op de dikte van een kaartenblad uitgehold zijn. Zij zijn altoos bedrijvig, en dag en nacht werken zij aan hunne nesten. Hoenders worden vet van hen, en in de verlaten nesten leggen de leguaans hunne eijeren. De inlandsche bijen dragen den naam van wasjie-wasje. Zij komen in gedaante met europische bijen overeen, maar zijn slechts half zoo groot, zwart en steken niet. Zij leven in holle boomen of in verlatene nesten van termieten, en dikwijls in zoo groote menigte, dat één nest meer bewoners dan twee europische bijenkorven telt. Haar honig, die helder, zuivelachtig en van voortreffelijken smaak is, vindt men niet in de gewone cellen, maar in ronde, van zwart was vervaar-

DE PIPA (SURINAAMSCHE PADDE).

digde blaasjes die klompsgewijze aan elkander hangen, terwijl de cellen die tot verblijf der jongen dienen, van eene gele, kleverachtige zelfstandigheid zijn, die onsmeltbaar, niet de minste overeenkomst met was heeft. Op de savannen, waar vele kleine bloemen groeijen, vindt men velen dier bijen. Ook houden zij zich in bosch op, waar zij inzonderheid de bloesems der palmen beminnen. Het zwarte was wordt door de Indianen tot bepekken en kaarslicht gebruikt. De meeste honig is in de nesten, wanneer het volle maan is. Men vindt nog twee andere soorten van bijen van gelijke grootte, waarvan een zwart en een geelachtig is. Zij verdedigen allen dapper hare woningen, zetten zich in het haar en de kleederen vast en bijten dapper toe.

Om de verschillende soorten van mieren in *Guiana* te leeren kennen, moet men haar jaren lang bestuderen, daar hun getal, zoowel in verscheidenheid als menigte, onbeschrijfelijk groot is. De merkwaardigsten zijn zonder twijfel de wandelende mieren. „Zij waren — schrijft een europisch onderofficier — in eene ontzettende menigte in de kazerne, en er in alle gaten en reten verspreid. Geen duizendpoot, kakkerlak of schorpioen, hoe flink ook, ontkwam dezen moorddadigen insekten. Wat zij eenmaal pakten, hielden zij zoo vast, dat zij zich liever den kop lieten afrukken, dan los te laten. Bij twintig en dertig hingen zij aan eenen duizendpoot en beten hem de pooten af. Onder het dak hielden zij hun hoofdkwartier, waarheên zij langs de zijplanken van den trap marcheerden en zich in eenen hoek aan een' balk als een bijenzwerm vasthechtten. Het was een

klomp van wel 2 voeten lang en 4 voeten breed. De altoos op- en neêrmarcherende mieren sleepten overigens niets naar hun nest, maar vraten waarschijnlijk alles terstond op. Zij schenen verscheidene aanvoerders te hebben, die zich door geweldig groote koppen en scharen onderscheidden. De gansche troep bleef twee dagen, en verdween plotseling weder even snel als hij gekomen was." — Eene andere soort van dezelfde grootte, doch bruinrood, noemt men cassava-mieren; en zoo nuttig de vorigen zijn, daar zij de huizen van ongedierte zuiveren, zoo schadelijk zijn deze, daar zij vaak in eenen enkelen dag eenen geheelen akker kaal vreten. Zij leven in gaten, ettelijke voeten diep in den grond, waarheen regelmatige, half voet breede paden voeren, die menigmaal een half uur ver naar boomen of akkers zijn gebaand, waar zij hunne verwoestingen in het werk willen stellen. Hunne vlijt en orde zijn bewonderenswaardig. De boom wordt slechts van ééne zijde beklommen, waarop zij de bladeren verdeelen, en elke mier met hare scharen zoo groote stukken afsnijdt, als hare krachten toelaten om te dragen. Is het blaadje afgezaagd, dan wordt het met de schaar vastgehouden en met de voorpooten zoo voortgeschoven dat het regt op te staan komt. Hierop nemen de diertjes, waggelend onder den last, den terugweg aan. Het kost hun veel moeite om den boom af te klauteren, doch zij laten desniettemin hun blaadje niet vallen en nemen onverdroten den meer dan een half uur verren terugweg aan. Menigmaal, wanneer de weg over het water steekt, klauteren zij de boomen op, om langs de takken op de boomen te komen die op de andere zijde staan, en zoo hunnen weg voort te zetten. In het binnenste des lands houden zij zich in groote menigte op. Zij hebben geen bepaald voeder, maar dragen maïs, cassaven, oranjes, mango's en verschillende bladeren van wilde boomen weg. In December vliegen de wijfjes in grooten getale in het rond. Zij zijn veel grooter dan de mannetjes en hebben een dik lijf. Maar de vleugels zijn haar meer tot last dan tot nut, daar zij ligt afvallen, en het dan geheel hulpeloos insekt door allerlei vogels opgevreten wordt. De boschnegers vangen ze in menigte en eten het dikke lijf gebakken of geroos-

INDIANEN VAN GUIANA.

terd. Zij smaken, zegt men, lekker, en zijn bijzonder voedzaam. — Andere mieren verwekken door haren beet een hevig branden van het vel en zijn meest zoo klein, dat men ze eerst dan bemerkt als men ze voelt. Deze zijn de lastigste in de huizen, daar zij aan alle eetwaren, hetzij zoet of gezouten, komen, weshalve men zich voor deze dieren niet in veiligheid stellen kan.

Guiana heeft vele lichtgevende insekten, die het geslacht der fulgora's uitmaken. Het kenmerkend teeken is de buitengewone lengte van den kop, die doorgaans bij iedere soort verschillend is. Sommigen vertoonen onder het vliegen de pracht hunner kleuren, maar de merkwaardigste is als het ware zeer zedig gekleed. Een weinig groen, eenig lichtrood op een' graauwen grond, twee groote vlekken van bleekgeel, ziedaar al hetgeen hunne uitgebreide vleugelen bij dag toonen kunnen; maar des nachts bezit dit insekt eene eigenschap waardoor het zich boven allen verheft. Het heeft namelijk eene lichtbron, waaruit het meer licht naar buiten verspreidt dan eenig ligchaam van dezelfde grootte. Hoe zwak is het licht van onzen glimworm bij dat van den lantaarndrager van *Guiana* vergeleken. Een enkel insekt geeft zooveel licht, dat men daarbij een boek lezen kan.

De vele rivieren van *Guiana* hebben voortreffelijken visch. De haimoera's, die 10 en meer ponden zwaar worden, brengen in de hoofdsteden van *Guiana* veel geld op; de buffel is om zijne eigenschappen merkwaardig.

Het delfstoffenrijk levert eenig ijzer op, conchyliën, zwavel, aluin, salpeter, vitriool enz. Men meent dat de bergen van het binnenland goud bevatten.

Guiana wordt sedert het gekoloniseerd is meest door blanken, uit *Europa* afkomstig, en Negers uit *Afrika* bewoond. Nagenoeg een derde der bevolking bestaat uit oorspronkelijke bewoners, die men onder den algemeenen naam van Indianen zamenvat. Deze Indianen zijn van verschillende stammen en leven nog allen in ruwheid en onafhankelijkheid. Deels echter hebben zij eene zekere mate van beschaving zich eigen gemaakt en bouwen maïs, koffij en eenige wortelen. Maar ook zij koesteren nog altoos groote genegenheid voor het zwervende leven en keeren niet zelden daartoe terug. Enkelen staan bij de europische kolonisten in dienst.

Het gezamenlijke getal bewoners van *Guiana* berekent men op ongeveer 250,000.

BRITSCH-GUIANA.

Omstreeks 1580 zetten eenige Nederlanders zich op de kust van het noordwestelijk *Guiana* neder. De eerste volksplanting werd aan den mond des *Pomeroens* aangelegd en *Nieuw-Zeeland* geheeten.

De Spanjaarden, die aan den *Orinoco* bezittingen hadden, zagen deze vestiging van Nederlanders met leede oogen, en zich met de inboorlingen vereenigd hebbende, verdreven zij de wakkere volksplanters. Doch de aanvoerder der kolonisten, JOOST TER HOOGE of VAN DEN HOOG, een ondernemend man, bezette een eiland aan de vereeniging der *Mazaroeni* en *Cuyuni* en wist er zich te handhaven. De sterkte die hij er stichtte, bleef voor *Nederland* tot op den geheelen afstand der kolonie behouden. Dit was het begin der kolonie *Essequebo*.

Weinige jaren later, t. w. in 1626, deed de Zeeuw JAN VAN DE PERRE eene andere, eveneens gelukkige poging om eene volksplanting aan te leggen, en vestigde zich daartoe tusschen de *Berbice* en de *Corantijn*. Deze kolonie was dus in den beginne het eigendom van eene bijzondere familie en kreeg derhalve ook niet spoedig groote uitbreiding. Zelfs 40 jaren later vond men er nog slechts 6 plantaadjen.

Intusschen had de nederlandsch west-indische Maatschappij aanspraak gemaakt op deze bezitting, die zoo zij beweerde, in haar octrooi begrepen was, doch de van DE PERRES deden hun regt gelden. Dit veroorzaakte eenen langdurigen twist, totdat beide partijen in het jaar 1678 eene overeenkomst sloten, waarbij bepaald werd dat de familie VAN DE PERRE deze kolonie als een erfleen van de Maatschappij zoude behouden, terwijl de Maatschappij het regt zou bezitten om haar alleen en bij uitsluiting van slaven te voorzien.

In 1665 hadden de Engelschen *Essequebo* aangevallen, doch ABRAHAM KRIJNSSEN, in 1667 *Suriname* veroverd hebbende, verjoeg hen ook van *Essequebo*.

Berbice genoot rust tot 1689, toen de Franschen haar brandschatten. In December 1712 zond DE CASSARD er een smaldeel heen, en toen de Nederlanders weigerden zich over te geven, werd het fort *Nassau* vier dagen lang zoodanig gebombardeerd, dat de bezetting genoodzaakt was om in onderhandeling te treden. De Franschen vorderden 3 tonnen gouds, eene som die voor deze volksplanting buitensporig hoog was, zoodat zelfs slaven, de voorhandene suiker en velerlei goederen op afkorting gegeven moesten worden. Voor het te kort gaf men wissels op de heeren VAN DE PERRE, en tot zekerheid dat deze wissels betaald

zonden worden, moesten de raden DE VEERMAN en VAN DOORN zich getroosten als gijzelaars mede te gaan. Zij hadden weinig geluk, want de wissels werden niet voldaan. Daardoor bleef *Berbice* in de magt van de reeders der vloot van CASSARD. Deze verkochten in 1714 de volksplanting voor *f* 100,000 aan drie kooplieden te *Amsterdam*, terwijl een lid der familie VAN DE PERRE voor een vierde gedeelte aandeel in deze nieuwe compagnieschap nam. *Essequebo* in het jaar 1669 aan de zeeuwsche kamer der west-indische Maatschappij gekomen, bleef gedurende dien oorlog ongemoeid.

Toen de actiën, op de „mijnen" aan den *Mississippi* uitgegeven, in 1720 zoo gereede koopers vonden en duizenden het uitzigt op ongehoorde winsten voor oogen spiegelden, besloot de Maatschappij van *Berbice* om ook van hare bezitting zoo rijke vruchten te plukken. Eerlang hoorde men ook van *Berbice* als van een rijk goud- en zilverland spreken, en eindelijk verscheen een plan van de heeren VAN HOORN en SCHUURMAN om een kapitaal van 3 millioenen bijeen te brengen, met het doel om daarmede de aankweeking van suiker en cacao uit te breiden, de indigo-, katoen- en koffijteelt aan te vangen, en de vermoedelijke goudmijnen op te sporen. In de algemeene opgewondenheid was het plan naauwelijks bekend, of het vond algemeene deelneming. De Maatschappij besloot 10 nieuwe plantaadjen, ieder van 100 slaven op te rigten, en acht daarvan kwamen terstond in werking. Doch zij gaven het gehoopte voordeel niet, en ook met de koffijteelt ging het geenszins naar wensch, want in het jaar 1726 kon men niet meer dan 200 amsterdamsche ponden koffijboonen tot eene proeve leveren. Goud- en zilvermijnen zocht men te vergeefs.

De besteede kosten waren echter niet geheel verloren. *Berbice* en *Essequebo* werden meer en meer ontgonnen, en in de eerstgenoemde volksplanting bouwde men in 1735 eene kerk en stelde er eenen vasten predikant aan. Eindelijk werd de landstreek *Demerary*, die tot dien tijd met het meer westelijk gelegen *Essequebo* vereenigd was, daarvan in 1764 gescheiden, en het was vooral zekere ANDRIES PIETERSE die er de cultures aanmerkelijk uitbreidde. *Demerary* nam zoo spoedig in bloei toe, dat men er in 1769 reeds 130 koffijplantaadjen telde. Dat daardoor de vaart op het moederland eene buitengemeene levendigheid verwierf, behoeft geen betoog.

Terwijl *Demerary* dus vooruitkwam, had *Berbice* twee geweldige schokken doorgestaan. De eerste was eene besmettelijke ziekte, die in 1756 en 1757 eene zoo ontzettende vernieling onder de blanken te weeg bragt, dat sommige plantaadjen zonder opzigters of bestuurders waren, en de bezetting tot op 20 man smolt.

Nog nadeeliger was de slaven-opstand, die in Februarij 1763 losberstte. Het oproer begon op eenige nabijgelegene plantaadjen en sloeg binnen weinige dagen tot de geheele kolonie over. Zelfs die Negers welke getrouw aan hunne meesters wilden blijven, werden gedrongen met de muiters gemeene zaak te maken. De plantaadjen werden deerlijk verwoest, en alle gebouwen vernield en in brand gestoken. Alle blanken, mannen, vrouwen en kinderen, die levend den woestaards in handen vielen, werden op het jammerlijkst verminkt en dan vermoord. Een geneesheer werd levend van lid tot lid de huid afgestroopt, en eerst na zulk een ontzettend lijden, sloeg men hem dood. Alleen de predikant ROMRING, die mede in hunne handen viel, had een beter lot. „Hij was een man, zeiden zij, die met God sprak en voor hen bad!" Hij ontving andere kleederen en werd in vrijheid gesteld, met de woorden: „Ga en zeg aan den gouverneur, dat de wreede handelingen van eenige planters ons tot dit uiterste gebragt heeft."

De sterkte *Nassau*, waar elk die haar had kunnen bereiken, zich geborgen had, bevond zich in den ellendigsten staat: de middelen ter verdediging waren onbruikbaar, zoodat men zich bij den eersten aanval zou moeten overgeven. De gouverneur VAN HOGENHEIM, dezen reddeloozen toestand overwegende, knoopte, om tijd te winnen, onderhandelingen met de muiters aan, die het fort opeischten, en maakte van dien tijd gebruik om zoo veel mogelijk van de voorhandene krijgs- en mondbehoeften op de voor anker liggende schepen te bergen, waarna hij het overige vernielde. Vervolgens ging men scheep, stak het fort in brand en zakte de rivier af naar de sterkte *St. Andries*, aan den zeekant.

De moedeloosheid was nu ten hoogsten top gestegen, en men maakte reeds toebereidselen om de kolonie te verlaten, toen nog tijdig eene versterking van 100 man uit *Suriname* aankwam. VAN HOGENHEIM deed nu den voorslag om post te vatten op de plantaadje *de Dageraad*, waar de Negers getrouw gebleven waren, en die door moerassen ingesloten, gemakkelijk te verdedigen was. Nog altoos echter moest men verdedigenderwijze blijven handelen, maar toen ook eene versterking van 150 man van *St. Eustatius* gekomen was, en de gouverneur van *Essequebo* de Indianen had overgehaald om de Negers van achteren aan te vallen, besloot men op de zwarten los te trekken, versterkt door een aantal Engelschen, die reeds verscheidene plantaadjen in de kolonie bezittende, voor hunne eigene veiligheid beducht geworden waren. Eene ziekte die vele manschappen in het graf sleepte, hield de planters echter van den aanval af. *Berbice* ging

evenwel niet verloren: het gelukte den wakkeren HARINGMAN, die met 3 fregatten uit het vaderland ter hulp der kolonisten gezonden was en in December aldaar aankwam, den opstand geheel te te dempen. De hoofden van den opstand werden gevat en vijf-en-dertig van hen met den dood gestraft. De bloei der volksplanting was door dien opstand echter geweldig geknakt, zoodat de waarde der plantaadjen tot eene nooit gekende laagte daalde.

In 1781 kwam de engelsche admiraal RODNEY, na *St. Eustatius* geplunderd te hebben, op de koloniën *Essequebo* en *Demerary* af. De gouverneur dezer koloniën VAN SCHUYLENBURG besloot niets ter verdediging te doen, maar de gunstigste voorwaarden te bedingen. Hij verkreeg vrijheid van personen en eigendommen, benevens behoud van eigene regering en wetten. *Berbice* volgde het voorbeeld van *Essequebo* en *Demerary* en werd daarom ook in hetzelfde verdrag opgenomen. Doch ook deze tweede britsche overheersching duurde kort, korter nog dan in 1665; want in 1782 maakten de Franschen zich, ten behoeve hunner nederlandsche bondgenooten, zonder slag of stoot van de kolonie meester, waar nu de oude regering de britsche weder verving.

Naauw was het octrooi der west-indisch-Maatschappij in 1791 ten einde geloopen, of het bleek dat men, door den handel aan banden te leggen, geenszins het welzijn der volksplantingen bevorderd had. Vooral bleek dit ten opzigte van *Demerary*, want in de tien eerste maanden van 1794 bragt deze kolonie alleen tweemaal zoo veel op als in het voorspoedigste jaar dat zij in het bezit der Maatschappij was geweest. Hoe jammer dus dat wij eene zoo winstgevende kolonie reeds zoo spoedig moesten verliezen!

Voorzien van eenen brief van prins WILLEM V, die de bewindhebbers der koloniën uitnoodigde om zich onder de bescherming van *Engeland* te stellen, verschenen de engelsche admiraal CALDWELL en de generaal VAUGHAN in 1795 met een fregat en 600 man troepen voor *Essequebo* en *Demerary*; en inderdaad de gouverneur GROVESTINS ging dadelijk tot hen over. Maar de volksplanters zelven verzetten zich tegen zulk een bestaan. Eenige vrijwillig gewapende burgers herstelden de geschokte rust, en benoemden eenige personen die om de acht dagen in het hoofdbestuur afwisselden, t. w. één in *Essequebo* en één in *Demerary*. In Mei 1795 ondernamen de Engelschen eene tweede poging, doch nu niet meer in naam van den prins, maar op hun eigen gezag. Zij slaagden echter ook ditmaal niet beter, en eerst het volgende jaar

DE BERG ATARAIPOE IN BRITSCH-GUIANA.

(1796) mogt het hun gelukken meester te worden van *Essequebo*, *Demerary* en *Berbice*.

Ten gevolge van den vrede van *Amiens*, in 1802, keerden deze drie gewesten nog eenmaal onder het nederlandsche opperbestuur terug, doch slechts voor korten tijd, want in 1804 gingen zij voor altoos aan *Brittanje* verloren. Wel werd bij den vrede van *Parijs* in 1814 bepaald, dat *Nederland* al zijne vorige koloniën kon terugbekomen, doch *Engeland* bood aan om de halve russische schuld die *Nederland* te betalen had, of *ƒ* 36.000,000, te voldoen, zoo het daarvoor *Demerary*, *Essequebo* en *Berbice* kon behouden. Deze voorslag werd aangenomen. Alleen behielden de Nederlanders die in deze afgestane volksplantingen eigendommen bezaten, het regt om de voortbrengselen van hunne plantaadjen vrij naar het Vaderland te mogen voeren.

Engelsch-Guiana heeft eene oppervlakte van 4710 vierkante mijlen en is in het noorden door de *Atlantische-Zee*, in het oosten door *Nederlandsch-Guiana (Suriname)*, in het zuiden en zuidwesten door *Brazilië* en in het westen door het gemeenebest *Venezuela* bepaald, reikende het in het westen tot de *Punta-Barima* aan den mond van den *Orinoco*.

De hoofdrivieren van *Britsch-Guiana* zijn de *Essequebo*, de *Demerara*, de *Berbice* en de *Corantijne*.

De rivier de *Essequebo*, de aanzienlijkste van allen, stort zich in de zee door vier verschillende monden, welke door drie vlakke eilanden gevormd worden, waarvan een alleen 1¼ mijl breed is, zoodat de uitwatering van den stroom eene lengte van 4 uren heeft. Al de eilanden, zoowel als vele anderen hooger op in den stroom, zijn met suikerplantaadjen bedekt. Meer dan 8 uren stroomopwaarts is de vloed omstreeks 2 mijlen breed en gelijkt naar een meer dat met talrijke boschachtige eilanden bedekt en op beide zijden door ondoordringbare bosschen bepaald is. Vergezellen wij den beroemden duitschen reiziger SCHOMBURG op eene reis naar het binnenland, dan vinden wij, wanneer wij de uitwatering van den *Massaroeni* voorbij zijn, nog slechts weinige sporen van menschelijken arbeid meer, maar des te meer gelegenheid om Gods grootheid in de natuur te bewonderen. Vooral noopt ons de weelde van den plantengroei tot bewondering. Onder de tallooze boomen en heestergewassen merken wij den prachtigen moraboom op, met zijne donkere bladeren, zoo uitnemend tot hout voor den scheepsbouw geschikt; den statigen soearie, die eene voedzame noot draagt; den siravaballie, welks hout nimmer

INDIAANSCHE HUTTEN EN BOOTEN AAN DEN ESSEQUEBO.

wormstekig wordt, en vele andere even merkwaardige als schoone soorten. Ontelbare keeren zien wij bladerrijke klimopgewassen om groote stammen gewonden. De wilde wijnrank vindt men, aan eene schroef gelijk, zich om de hoogste boomen slingeren, nu eens zich onder loof verbergende, dan weder tot de aarde afdalende en daarop nieuw wortel schietende, als had eene bij den schijn aangenomen om den boom tegen het woeden der hevigste stormwinden te beschermen. Somwijlen ziet men ook den wilden vijgeboom, eene minder algemeene klimopplant, rondom de takken van den moraboom gekronkeld, en deze op zijne beurt weder als in een gegroeid met het loof van den wijnrank. — Het benedenste deel van den *Massaroeni* is door eene menigte eilanden in 10 tot 12 armen verdeeld, die allen verschillende, veelal breede, doch niet zeer hooge watervallen vormen. De vloed stuwt in zijne bedding tegen rotsachtige klippen, die uit zware granietblokken bestaande, het water in breedere en smallere stroomen doorlaten. Aan den voet dezer klippen zijn meer of minder gevaarlijke draaikolken, waarin de Indianen die zich stroomopwaarts begeven, hunne kano's stuwen. De manschap springt daarbij op de rotsen en waadt van daar verder voort, zoo ver er grond te vinden is. Hierop trekken zij de boot, met behulp van een lang, sterk touw en de inspanning van alle krachten, omhoog, springen, boven gekomen, op een gegeven teeken allen te gelijk in de schuit, en verwijderen zich met eenige krachtige roeislagen zoo spoedig mogelijk van de gevaarlijke plek.

De Indianen welke langs den *Essequebo* en *Massaroeni* wonen, hebben eene zonderlinge manier van visschen, daar zij de rivierbewoners noodzaken naar de oppervlakte te komen om de uitwerkselen van eene in het water geworpene plant te ontgaan. Deze plant heeft eenen ongeveer 2 duimen dikken wortel, waarin een verdoovend melksap verborgen is. De Indianen slaan deze plant murw en steken haar dan in eene kom met water, hetwelk door dit sap in een oogenblik eene witte kleur erlangt. Dit nat wordt in den vloed gegoten, en omstreeks twintig minuten later komen alle op deze plaats zich bevindende visschen naar boven, waar zij met de hand of met de netten gevangen of met pijlen, messen en bijlen gedood worden, eene bezigheid die zoowel de mannen als de vrouwen en kinderen verrigten. Een kubiekvoet van den gezegden wortel brengt deze uitwerking op eene watervlakte van een morgen groot voort, en men merkt niet dat de hoeveelheid visch door deze wijze van handelen afneemt. Een Engelschman ving door dit middel, met de hulp van eenen inboorling, in korten tijd 154 visschen, waarvan de een door den ander 4½ pond woog. Ten einde den visch het ontkomen onmogelijk te maken, wordt een gedeelte van den stroom ook wel met steenen en gevlochten rijswerk afgeperkt.

De in dit deel van *Guiana* wonende Indianen zijn over het algemeen goedaardig van inborst, doch staan op eenen lagen trap van beschaving. Hunne woningen zijn eenvoudige hutten, die veel op schuren gelijken, naar alle zijden open en bedekt zijn met palmbladen, waarvan enkelen wel 24 voeten lengte hebben. Aan de bamboesbalken der huizen hangen hangmatten, uit riet gevlochten, waarin men zich, vooral des daags, gaarne heên en weder wiegt. De mannen en kinderen gaan geheel naakt, met uitzondering van een schortje om de lendenen. De vrouwen dragen rokken en het haar gevlochten. Een reiziger die een indiaansch dorp bezocht, vond de vrouwen bezig om den wortel van eenen cassaveboom in eenen trog van berkenschors te snijden en dan verder te bereiden. De oude vrouwen weefden schorten en vervaardigden velerlei sieraden Anderen maakten aarden vaten, en allen waren ijverig aan den arbeid, terwijl de mannen zich aan de ledigheid overgaven. Zij boden den gasten eenen rooden drank uit den zoeten aardappel getrokken, aan, en ook den drank piwarry, die door gesting uit den gekaauwden cassavewortel verkregen wordt. Zich een' roes te drinken en belagchelijke gebaren te maken om daardoor den omstanders stof tot lagchen te geven, zijn bij de Indianen de meest geliefkoosde uitspanningen.

De rivier de *Demerara*, tusschen den *Essequebo* en de *Berbice*, is eene streek van 20 geographische mijlen ver voor beladene schepen bevaarbaar. Tot ongeveer zes mijlen van den mond bestaat het land langs den stroom uit vlakke weiden. Dan volgen talrijke zandheuvelen, en ten laatste bereikt men eene heuvelachtige streek, waarin dwarsstroomen en watervallen zijn. Hoe verder stroomopwaarts men vaart, des te zeldzamer worden de blanke bewoners. Onder de inboorlingen heerschen vele eigenaardige gebruiken, zoo als b. v. de vogelvangst met het blaasriet. Om zoodanig werktuig te vervaardigen dient eene soort van riet, dat tot eene hoogte van 12 tot 14 voeten opschiet, eene gelijkmatige breedte heeft en zoowel van binnen als buiten glad is. Daarnevens behoort nog eene andere soort van riet, met bruine kleur, met knobbels voorzien en dat ligt een fijn politoer aanneemt. Beide soorten te zamen vormen het blaasriet des Indiaans, door middel van hetwelk hij korte pijlen afschiet, die omstreeks 10 duimen lang zijn en gemaakt worden uit de bladeren van een' palmboom. Zij eindigen even puntig als eene naald. Het midden van den pijl wordt omwikkeld, opdat het naauwkeurig in het riet zou passen. Het eene einde wordt door bran-

den gehard, het andere vergiftigd. Met een' op den rug hangenden koker, die 500 of 600 dusdanige vergiftigde pijlen bevat, en het blaasriet in de hand, gaat de vogelvanger langzaam en voorzigtig het bosch in en mist zijn doel, zelfs wanneer hij op den vlugsten vogel aanlegt, zelden. Het getroffen dier valt bijna oogenblikkelijk dood neder. Zelfs op groote vogelen en kleine viervoetige dieren maakt de Indiaan op deze wijze jagt.

De rivier de *Berbice*, oostelijk van de *Demerara*, was voor het grootste deel nog genoegzaam onbekend, toen haar loop in 1836 en 1837 door VON SCHOMBURG werd nagespoord. Toen dit deel der kolonie nog in handen der Nederlandsch-West-Indische Compagnie was, vond men er plantaadjen tot 12 mijlen van de zee. Tegenwoordig vindt men beneden de stad *Nieuw-Amsterdam* nog slechts enkele verspreid wonende blanken. De inboorlingen bedienen zich op de ondiepe plaatsen der rivier van eene bijzondere soort van platte, ligte booten die uit een enkel stuk van de dikke schors des moerinarabooms gemaakt worden. Zoodanige boot, die een volwassen man gemakkelijk op de schouders draagt, kan veelal drie personen bevatten. Het bovenpand van den vloed bevat vele kaaimans, en langs de oevers nestelen slangen, waaronder van verbazende grootte. SCHOMBURG zag eene die 24 voeten lang was, 28 duimen in middellijn had. Zij werd door zijne geleiders door een gelukkig schot gedood.

De *Corantijn*, die eenen zeer kronkelenden loop heeft, maakt de grenslijn uit naar de zijde van *Nederlandsch-Guiana*.

De drie volksplantingen die *Engeland* zich in 1815 verzekerd heeft, zijn tot 1831 twee verschillende koloniën met eigene besturen gebleven; doch den 21 Julij van het genoemde jaar zijn zij onder den naam van *Britsch-Guiana* tot een enkel gouvernement vereenigd.

Bij de volkstelling van 1851 telde men, behalve 7000 rondzwervende Indianen, 127,965 inwoners in de kolonie, waarvan 50,259 op *Demerary*, 24,925 op *Essequebo* en 22,370 op *Berbice* kwamen. Naar hunne afkomst bestonden zij uit 11,558 Europeërs, 14,754 kleurlingen, 91,170 Negers, 7670 Hindo's en Chinezen, en 2003 Indianen. De zwarten maken alzoo bijna drie vierden der bevolking uit. Hun getal bedroeg in 1838, toen zij vrij verklaard werden, 82,800. Sedert zijn tot 1850 39,000 vrije werklieden uit *Sierra-Leona* en *Oost-Indie* aangevoerd.

De buitenlandsche koophandel van *Guiana* levert inzonderheid suiker, rum, koffij en katoen tot den uitvoer op. In 1836 rekende men het gansche export op 1 millioen centenaars suiker, 3 millioen gallons rum, 4 millioen gallons melassen, 6 millioen ponden koffij en 500,000 ponden katoen, alles ter waarde van 2 millioen pond sterling of 240 tonnen gouds. De emancipatie der Negers werd door den achteruitgang in de kultuur des lands gevolgd; doch allengs begint die wonde te heelen, en op nieuw neemt *Britsch-Guiana* in bloei en welvaart toe.

De hoofdstad der gansche kolonie is *Georgetown*, het voormalige *Stabroek*, op den ooster oever der *Demerara*, te midden van een digt bosch en omstreeks een half uur van eene kleine sterkte, die den trotschen naam van *Fort William Frederick* voert. De stad die eerst in 1774 door de Nederlanders gesticht werd, telde in 1851 25,508 inwoners. Zij heeft geheel het aanzien eener hollandsche stad. Uitgezonderd in eene enkele wijk, staan de huizen op palen om ze tegen de vochtigheid van den grond te beschutten. Zij zijn in hollandschen stijl van hout gebouwd en met verschillende kleuren aangestreken; zelden zijn zij meer dan twee verdiepingen hoog, maar meest met veranda's versierd die door een overhangend dak en eene rij palmboomen overschaduwd worden. Schier bij ieder huis behoort een tuin, maar die meerendeels geheel aan de zorgen der natuur worden overgelaten. Er zijn echter ook tuinen die met veel smaak zijn aangelegd en zorgvuldig worden onderhouden. De natuurminnaar vindt er veel te bewonderen. Wegens gebrek aan drinkbaar water is elk huis met een' grooten regenbak en daarin uitloopende goten voorzien.

De straten zijn meest breed en hebben grachten in het midden. Het oudste deel der stad, dat nog *Stabroek* heet, loopt van de rivier naar het bosch, bestaat uit twee rijen huizen en is eene engelsche mijl lang. Achter deze rij huizen loopt een kanaal voort, hetwelk met den stroom gemeenschap heeft. De overige stadswijken zijn *Kingston*, *Cumingsburgh*, *Vlissingen* en *Charlestown*. Over het geheel heeft *Georgetown* een net aanzien: ook zijn de meeste huizen nieuw, want in 1829 legde een geweldige brand bijna de geheele stad in de asch.

Onder de openbare gebouwen onderscheiden zich vooral eenige kerken, en daaronder munt weder de nieuwe hoofdkerk uit, die meer dan £ 15,000 st. heeft gekost. Ook het stadhuis is schoon, even als het markthuis en de stadswacht. Een schouwburg werd in 1828 door verscheidene rijke Nederlanders als een liefhebberij-tooneel bij inteekening gebouwd. Deze liefhebberij ging echter na weinige jaren over, en het gebouw dient thans meest voor concerten en danspartijen. Bij het fort *Frederick William* liggen het militaire hospitaal en de kazernen. Een echt meesterstuk is de vuurbaak die even als het fort bij den mond van de *Demerara* staat, en naar welker galerij men met 140 trappen opklimt. Verrassend schoon is het panorama dat men van deze galerij ontwaart.

De woelige zee, door ontelbare kano's en kustvaartuigen verlevendigd, de haven met haar mastbosch en wapperende vlaggen, de stad met hare bevallige huizen en duizenden palmboomen daartusschen verstrooid, de rivier welker water naar den onverzadelijken oceaan stroomt, de menigte van grachten die zich als aderen door de stad verspreiden, op den achtergrond een aantal welige plantaadjen, en ver in het westen de mond van den *Essequebo* — dat alles verwezenlijkt een tafereel zoo als slechts tropische landen leveren kunnen.

Dat het in zulk eene stad niet aan winkels en magazijnen ontbreekt, die alles aanbieden wat de luim van den keurigsten elegant verlangen kan, behoeft ter naauwernood gezegd — kortom *Georgetown* is eene stad van weelde en verkwisting, een *Londen* in het klein en in eene warme luchtstreek. De weelde der rijke inwoners vertoont zich hier in eenen wezenlijk overdreven' trap, en is, gelukkig voor den vreemdeling, met de voorkomendste gastvrijheid gepaard. Deze schijnt een bijzondere karaktertrek der West-Indiërs te zijn, daar men deze eigenschap ook bij die familiën vindt welke eener meer eenvoudige levenswijze zijn trouw gebleven.

„Of het een gevolg dezer buitensporige weelde is — zegt de reiziger SCHOMBURG — durf ik niet beslissen, maar bijna alle kringen der hier woonachtige Engelschen zijn stijf, en nadat het bekoorlijke der nieuwheid voorbij was, begon ik mij te vervelen. Ik gaf liever gehoor aan de uitnoodigingen van hollandsche familiën: onder haar waande ik mij telkens weder in het beminde vaderland verplaatst. Bijna overal heerscht daar dezelfde gulle hartelijkheid en vertrouwelijkheid als in onze duitsche huisselijke kringen. De Duitscher voelt zich bij hen te huis. De koele scheidslinie welke de etiquette in de engelsche familiën tusschen de beide seksen heeft getrokken, heeft in het hollandsche karakter geen' ingang kunnen vinden. Is de vreemdeling bij de familie ingeleid, dan is hij ook als het ware een lid van het gezin. Een ongedwongen verkeer heerscht tusschen hem en allen die tot dien kleinen kring behooren."

Nieuw-Amsterdam, de hoofdstad van *Berbice*, is de tweede stad der kolonie. Zij had in 1851 4633 inwoners. Eerst in 1796 begonnen, verving zij de plaats, die thans *Oud-Amsterdam* heet en wier ligging hooger op aan de rivier ongeschikt bleek te zijn. De stad ligt op den oostelijken stroomoever, een weinig boven de uitwatering van den *Cauji*, strekt zich een half uur langs de rivier uit, en geniet alle voordeelen van ebbe en vloed.

In *Essequebo* ligt geene stad. Men heeft er alleen het kolonistendorp *Williamstown*. Het in 1669 door de Nederlandsche West-Indische Compagnie gestichte fort *Nassau* is thans weinig meer dan een bouwval. In 1769 werd daarin eene luthersche kerk gebouwd. Andere kerken bestonden destijds in deze kolonie niet.

NEDERLANDSCH GUIANA OF SURINAME.

Suriname is naar alle waarschijnlijkheid door don ALONZO DE OJEDA den reis- en togtgenoot van AMERICUS VESPUCIUS, ontdekt. De enge kust die geene schatten edel metaal beloofde, had nogtans voor de Spanjaarden niets uitlokkends om er zich neder te zetten, en honderd-en-dertig jaren na de ontdekking vond men in dit gedeelte in *Amerika* nog geene Europeërs. Evenwel kwamen sommige ondernemende schippers hier ruilhandel drijven. Zoo zeilden in 1580 eenige Zeeuwen de *Coma (de Suriname)* op, om er handel met de inboorlingen te drijven, en zij werden er in 1595 en 1604 door Engelschen gevolgd.

De eerste volksplanter die zich in deze streken nederzette, was de engelsche kapitein MARECHAL, die zich omstreeks 1630 aan de *Coma*, en wel omstreeks den mond der *Para*, nederzette, en van wien waarschijnlijk de *Marechal-kreek* haren naam ontleent. Zijne onderneming slaagde voordeelig. Eenige landgenooten voegden zich bij hem, en in 1634 kwam ook een Nederlander zich in dit oord vestigen, t. w. DAVID PIETERSZ. DE VRIES. In 1640 vestigden zich ook eenige Franschen in deze kolonie met der woon, en vier jaren later eenige gevlugte Joden.

Nadat deze ondernemende mannen óf gestorven óf wel naar elders vertrokken waren, zette aldaar in 1650 lord FRANCIS WILLOUGHBY PARHAM voet aan wal. Deze edelman werd door de inboorlingen wél ontvangen en stichtte met hunne toestemming eene volksplanting, die spoedig in bloei toenam en waar reeds in 1652 de grondslagen eener stad *(Paramaribo)* gelegd werden. Men verbouwde er vooral tabak en suikerriet. In 1662 verhief koning KAREL de kolonie tot een leen van *Engeland*, met magtiging aan sir FRANCIS om al die wetten uit te vaardigen en beschikkingen te nemen, welke de eigenaar en zijne regtverkrijgenden noodig mogten achten. Bij deze gelegenheid werd de kolonie, ter eere van den earl VAN SURREY, *Surreyham* genaamd.

De ontgonnen streken bepaalden zich toenmaals

nog tot de boorden der *Suriname* en van eenige daarin uitstroomende beken. Onder anderen was aan de *Marowijne* en de *Commewijne* nog alles wildernis. Daarom zetten zich in 1664 eenige uit *Cayenne* verdrevene Nederlanders aan de *Boven-Commewijne* neder. De Engelschen zagen daarin eene schennis van hunne regten en poogden de Nederlanders te verdrijven.

In hetzelfde jaar kwamen ook vele uit *Brazilie* gevlugte Israelieten, meest portugesche joden, naar *Surreyham*, waar zij op eene zandige savanna, op den regteroever der *Suriname*, huizen en eene synagoge voor zich bouwden.

In het begin van 1667 telde de kolonie reeds 4000 bewoners, en men vond er nagenoeg 50 suikerplantaadjen, toen de Nederlander ABRAHAM KRIJNSSEN in Februarij van dat jaar de rivier de *Suriname* opzeilde, met weinig moeite het britsche kasteel veroverde en de Engelschen noodzaakte hem hunne wapens uit te leveren. Maar naauw had de wakkere KRIJNSSEN MAURITS DE RAMA tot gouverneur aangesteld en den steven naar *Essequebo* en de *Antillen* gerigt, om ook daar veroveringen te maken, naauw was de verovering op *Jamaica* bekend, of de engelsche gouverneur zond eene vloot van 7 oorlogsschepen met 1200 man landingstroepen, onder JOHN HERMANS, naar *Guiana*, die niet alleen *Suriname* heroverde, maar ook de Nederlanders gevangen nam en naar *Barbados* opbragt.

Ondanks die herovering was echter het engelsche gezag van korten duur, want daar inmiddels de vrede te *Breda* gesloten was, eischten de aldaar gemaakte bepalingen dat *Suriname* aan de Nederlanders terug moest keeren: immers was aangenomen, dat iedere partij zou bezitten wat zij den 20 Mei van dat jaar bezette. *Suriname* moest dus aan *Nederland* teruggegeven worden, en dit griefde lord PARHARN, destijds gouverneur van *Barbados*, geweldig, waarom hij besloot den Nederlanders zooveel nadeel toe te brengen, als hij slechts kon. Hij noodzaakte dus de engelsche bevolking met al hare bezittingen naar de eilanden *Antigoa* en *Montserrat* te vertrekken, zoodat de Nederlanders niets dan den naakten grond en dus eene ongezonde wildernis zouden erlangen. Zijn plan gelukte. Het land werd grootendeels ontvolkt en de achtergeblevene Nederlanders door de opgehitste Indianen herhaaldelijk aangevallen.

Onze voorvaderen verloren echter den moed niet. Zij verdubbelden hunne zorgen, ontvingen nieuwe volksplanters minzaam en poogden den vervallen staat zooveel zij konden op te beuren. Voorgangers in dit goede werk waren de gouverneurs PHILIPPUS JULIUS LICHTRENBERG (van 1668—1678), JOHAN HEINSIUS (tot 1680) en LAURENS VERBOOM tot 1684. Niet allen echter hadden geluk daarbij, want VERBOOM werd door oproerige soldaten zoodanig mishandeld, dat hij aan de wonden stierf.

Tijdens het bewind van dezen VERBOOM in 1682, werd de kolonie door de west-indische-Maatschappij van de staten van *Zeeland* voor *f* 260,000 guldens gekocht. Doch daar men, om voordeel van deze kolonie te trekken, zich in den beginne groote opofferingen moest getroosten, viel dit der Maatschappij te zwaar, waarom zij aan *Amsterdam* een derde en aan CORNELIS AERSSEN, heer van *Sommelsdijk*, een ander derde overdeed. De Maatschappij, de IJstad en de rijke Zeeuw rigtten nu eene societeit van *Suriname* op, waarvan het bestuur der kolonie zou uitgaan, doch onder de opperheerschappij van den staat. CORNELIS AERSSEN werd tot landvoogd benoemd, zonder genot van jaarwedde, doch met de bepaling dat die post bij voorkeur op zijne erfgenamen zou overgaan. AERSSEN vertrok met 300 man krijgsvolk naar *Suriname*, landde er in het begin des jaars 1684 en maakte terstond eenige verordeningen die algemeen genoegen gaven, met oogmerk om de kolonie uit het diepe verval waarin zij door sluikhandel, vreemde gelukzoekers en oproerige soldaten gestort was, op te beuren.

AERSEN was een voortreffelijk landvoogd. Hij herstelde de regtspleging, versterkte de landingsplaats, dreef de onrustige Indianen achteruit, dwong de Marrons of weggeloopene Negers tot den vrede, verbood den volksplanters het mishandelen der slaven, deed de moerassen uitdroogen en in vruchtbaar land herscheppen en vermeerderde de productie der plantaadjen door het aanplanten van de cacao. Zijne verdiensten werden smadelijk beloond. Elf krijgslieden smeedden eene zamenzwering en doodden hem den 18 Julij 1688, terwijl hij de Paradeplaats te *Paramaribo* overging.

Volgens de gemaakte bepalingen werd nu het bestuur der kolonie den heere DE CHATILLON, den zone van AERSSEN, aangeboden, doch deze wees die eer van de hand. Hij vond echter gelegenheid om te toonen, dat het geene kleinmoedigheid was geweest die hem zoo deed handelen. Tien maanden namelijk na AERSSENS dood (1 Mei 1689) verscheen de fransche admiraal DU CASSE met 9 oorlogschepen en ettelijke andere vaartuigen voor de *Suriname*, met oogmerk om deze bezitting den Nederlanders te ontweldigen. Alles werd door hem beproefd om de trouw van DE CHATILLON te doen wankelen, en hem over te halen om in de dienst des konings van *Frankrijk* over te gaan. Dan DE CHATILLON verwierp met verachting deze aanbiedingen. Hij stelde zich te weer en verdedigde zich met 250 soldaten en 230 burgers, die hij onder zijn bevel vereenigd had, zoo heldhaftig, dat de Franschen zich gedwongen zagen om met groot verlies terug te deinzen en hun voor-

nemen op te geven. Zij hadden 200 schoten op het kasteel gedaan en 137 bommen daarin geworpen. De dappere CHATILLON zelf werd zwaar gewond door het springen van een stuk geschut, dat hij met behulp van een' kamerdienaar geladen had.

JAN VAN SCHERPENHUYZEN, die AERSSEN als gouverneur opgevolgd was, bleef aan het bewind tot 1696. Toen volgden hem M^r. PAULUS VAN DER VEEN die tot 1706, WILLEM DE GOYER die van 1706—1707, en M^r. JAN DE GOYER die van 1707 tot 1716 aan het hoofd der regering stond.

Van 1689 tot 1712 had *Suriname* vrede genoten en aanmerkelijke schreden in voorspoed en ontwikkeling gedaan. Er waren kanalen gegraven en daaraan nieuwe plantaadjen aangelegd en de hoofdstad *Paramaribo* allengs vergroot en verfraaid. Het getal suikerplantaadjen was nu reeds tot meer dan 200 geklommen, en er waren daaronder waarvan de waarde op 30,000 gulden werd geschat.

Frankrijk door de spaansche successievraag met den *Nederlandschen-Staat* in oorlog geraakt, vestigde het oog op het bloeijende *Nederlandsche-Guiana* en zond eene vloot derwaarts die den 2 Junij 1712 de *Suriname* binnenliep, terwijl men op geen' vijandelijken aanval bedacht was. De moed en tegenwoordigheid van geest van den korporaal HENDRIK VAN EYK kwam nu zeer te stade, daar hij in het hagchelijke uur eenige burgers vergaderde, en terwijl nog allen in verwarring dooreen liepen, de eerste maatregelen van tegenweer ten uitvoer bragt. „Order of geen order! riep hij uit, die mij lief heeft volge mij!" En zijne pogingen werden zoowel bekroond, dat de Franschen terugdeinsden en na nog eenige schermutselingen naar het volle sop terugkeerden.

De gouverneur en de gezaghebbers besloten nu, door het gebeurde geleerd, om de middelen van verdediging te vermeerderen. Ongelukkig was men nog niet verre gevorderd, toen de fransche vloot reeds den 10 October terugkeerde, en wel door verscheidene vaartuigen versterkt. Men telde 8 vijandelijke linieschepen, 7 barken en 30 barkassen, bemand met 3000 koppen. De bevelhebber DE CASSARD eischte eene brandschatting, met bedreiging, dat hij zich anders binnen drie dagen van de geheele kolonie meester zou maken. Geenszins was de regering zoo min als de gewapende burgerij gezind om aan dezen eisch te voldoen, maar allen namen het kloekmoedig besluit om zich tot het uiterste te verdedigen. De vrouwen en kinderen, onder de hoede der slaven stellende, zond men hen naar de bosschen, en ofschoon men niet verhinderen kon, dat de Franschen eenige plantaadjen plunderden en de stad bombardeerden, belette men hun toch *Zeelandia* te nemen en vasten voet te erlangen. Tien dagen lang hielden de Nederlanders het tegen den overmagtigen vijand uit, doch toen zagen zij zich gedrongen een verdrag aan te gaan, waarbij bepaald werd dat de Franschen 622,800 gulden ontvangen zouden. Zoodra deze som zoo in klinkende munt als in suiker en andere goederen geleverd was, stak DE CASSARD weder in zee, wel voldaan over den rijken buit.

De Nederlanders hadden door het gebeurde eene gevoelige neep bekomen. Zij zaten echter niet stil en poogden door ijver het onheil te vergoeden dat de vijand hun toegebragt had. Nadat reeds vroeger proeven met katoen- en indigo-teelt gedaan waren, begon men in 1720 den koffijboom te planten en wel met het beste gevolg.

Intusschen was na den dood van Mr. JAN DE GOYER het gouverneurschap bekleed geworden eerst door JOHAN MAHONY (1716—1717) en vervolgens door JAN COUTIER die in 1721 overleed. De volgende gouverneurs waren HENDRIK TEMMINCK (tot 1728), Mr. KAREL EMELIUS DE CHEUSSES (tot 1734), JACOB ALEXANDER HENDRIK DE CHEUSSES (tot 1735), JAN RAY (tot 1737), GERARD VAN DEN SCHEPPER (tot 1741), Mr. JOHAN JACOB MAURITIUS (tot 1751), Baron VON SPÖRCKE (tot 1752), PIETER ALBERT VAN DER MEER (tot 1756), WIGBOLD CROMMELIN (tot 1769), JAN NEPVEU (tot 1779).

Gedurende het bestuur van den laatstgenoemde had *Suriname* eenen oorlog te voeren in het binnenland, waarvan de gevolgen vreesselijk waren en die het bestaan der kolonie op het spel gezet had. Men moest zich namelijk toen verdedigen tegen de vrije Afrikanen die uit de bosschen stroopten. Het ontstaan dezer Marrons — zoo als men hen noemt — dagteekent van *Surinames* vroegste tijden, toen vele Negers weggeloopen waren en in de wouden eene wijkplaats gevonden hadden, waar zij een wild en roofzuchtig leven leidden. Zoowel door den inval van CASSARD, die veel verwarring op de plantaadjen aanrigtte, als door de onmenschelijke behandeling waaraan eenige volksplanters zich schuldig maakten, was dit aantal wegloopers veel vermeerderd en had het tot eene magt doen aangroeijen, welke de kolonie aan de grootste gevaren blootstelde. Na lang en vruchteloos met hen geworsteld te hebben, had de raadsheer CREUTZ in 1749 met eenigen een' vrede getroffen, die in 1761 en 1762 door overeenkomsten ook met de anderen gevolgd werden. Sinds dien tijd tot 1770 had men tamelijk rust van hen gehad, doch omtrent den laatstvermelden tijd barstten er nieuwe vijandelijkheden uit. De Boschnegers drongen in het oostelijk gedeelte der kolonie en rigtten daar zoo groote verwoestingen aan, dat niet alleen de planters gedrongen werden naar *Paramaribo* te wijken, maar men de hulp van het moederland noodig had om de zaken te herstellen. Uit de *Vereenigde-Nederlanden* kwam eene aanzienlijke krijgs-

magt in 1772 over, onder den kolonel FOURGEAUD Deze oorlog duurde met groote verbittering tot 1777, toen het eindelijk gelukte om de Marrons zoodanig in het naauw te brengen, dat zij zich tot een' duurzamen vrede genegen toonden, die, ofschoon er van tijd tot tijd verschillen met hen hebben plaats gehad, sedert dan ook eigenlijk niet meer gestoord is.

Omstreeks dien tijd werd ook de vrije vaart op de kolonie geoorloofd, en in 1791 de West-Indische-Maatschappij ontbonden zijnde, het bestuur in het moederland opgedragen aan eenen raad van koloniën. Gedurende dit tijdvak waren als gouverneurs aangesteld: BERNARD TEXIER (1779 tot 1782), en Mr. JAN GERHARD WICHERS (1785—1790).

In Augustus 1799, tijdens het bestuur van den gouverneur JURIAAN FRANÇOIS FREDERICI, werd de kolonie door de Engelschen veroverd en in bezit genomen. De kommandant SEYMOUR gedroeg zich echter daarbij met wijze gematigdheid, daar hij het bewind aan eenen raad van Nederlanders opdroeg. Ook wapperden de engelsche kleuren niet lang van de forten en kasteelen, want bij den vrede van *Amiens* in 1802 werd *Suriname* weder aan *de Nederlanden* afgestaan, en den 23 November van dit jaar door den commissaris BLOIS VAN TRESLONG van den engelschen admiraal CAMPBELL overgenomen. De heer P. BERVANGER werd als bataafsch gouverneur den 12 December 1803 geïnstalleerd.

Hadden de Engelschen zich kort in het bezit van *Suriname* verheugd, de Nederlanders hadden weinig gelegenheid om zich over de terugverkrijging te verblijden, want de oorlog op nieuw uitgebarsten zijnde, werd de kolonie reeds weder den 28 April 1804 door de Engelschen bemagtigd die CHARLES GREEN tot gouverneur aanstelden. De Britten bleven in het bezit tot na het herstel van den algemeenen vrede, als waarbij bepaald was dat de Nederlanders hunne buitenlandsche bezittingen terug zouden erlangen. Inmiddels was GREEN in 1805 door W. C. HUGHES, deze in 1808 door JOHN WARDLAU, deze in 1809 door CHARLES BENTINCK, en deze eindelijk in 1811 door PINSON BONHAM vervangen.

De overname der kolonie van de Engelschen geschiedde den 27 Februarij 1816, en sedert hebben haar geene staatkundige oorlogsrampen of opstanden der Negers getroffen. Nogtans vorderde zij voortdurend van het moederland geldelijke ondersteuning, die gemiddeld 150,000 guldens jaars beloopt. Voor den nederlandschen handel en de scheepvaart is *Suriname* nogtans van veel gewigt, en welligt slaagt eenmaal de sedert eenige jaren voorgenomen en reeds beproefde kolonisatie door Europeers, waaruit nieuwe voordeelen ontspruiten moeten.

De nederlandsche gouverneurs gedurende het tijdperk in 1816 tot heden, waren: WILLEM BENJAMIN VAN PANHUYS (Februarij tot Julij 1816) CORNELIS REINHARDT VAILLANT (van 1816—1822), ABRAHAM DE VEER (1822—1828); PAULUS ROELOF CANZ'LAAR (van 1828—1831); Mr. EVERT LUDOLPH baron van

EENE PLANTAADJE IN SURINAME.

HEECKEREN (1832—1838), JULIUS CONSTANTIJN RIJK (1839—1842), B. J. ELIAS (1842—1845) en R. F. VAN RADERS (1845—1851). De tegenwoordige gouverneur is jonkheer I. G. C. S. SCHMIDT AUF ALTENSTADT.

De kolonie *Suriname* ligt tusschen 36° 9′ en 40° westerlengte en 4° 50′ en 5° 50′ noorderbreedte; zij strekt zich uit langs den *Atlantischen-Oceaan*, van de *Corantijne*, die haar van *Berbice* scheidt, in het westen, tot aan de *Marowijne* of *Maronie*, op de grenzen van *Cayenne* in het oosten, terwijl zij zich ten zuiden verliest in de ontoegangbare bosschen, wildernissen en moerassen, naar de zijde van *Brazilië*.

De lengte der kolonie beloopt 55—57 uren. De oppervlakte wordt berekend op 2812 □ mijlen.

Met regt kan *Suriname* een schoone tuin genoemd worden, die door de vlijt der Nederlanders op de zee en de wildernissen veroverd en door vele kreken en rivieren doorsneden is. Het benedengedeelte is een geheel vlak, effen en lang land, deels nog beneden den dagelijkschen vloed gelegen. Het meer zuidelijk gedeelte rijst allengs omhoog en bestaat uit vroeger drooggeloopene gronden. Ver in het zuiden, in de wildernis, zijn hooge bergen. Met uitzondering van enkele kleine plekken, is het land prachtig begroeid, hetzij het ontgonnen is tot winstgevende plantaadjen, hetzij het zich voor het oog als eene heerlijke wildernis vertoont.

De vruchtbaarheid des lands wordt door geen ander gewest overtroffen. Aan de zeekust vindt men breede lagen van vette kleigronden, waarin men enkele zand- en schelpbanken — hier ritsen geheeten — aantreft. De kust is bezet met banken van modder en geel welzand, dat op eenige plaatsen aan-, op anderen weder afspoelt.

De mensch die geene gekunstelde behoeften heeft, kan hier met weinig leven. Er zijn hier boomen die eten en drinken, schaduw en kleeding te gelijk geven. Wanneer men een of twee uren vischt en twee bos bananen koopt — die hier 8 cents het bos kosten — heeft men genoeg om er eene gansche week van te leven. Geene koude wintervlaag dringt de hut binnen. Eene papaymat is genoeg voor een volkomen bed, en de ligtste kleeding is de doelmatigste.

De lucht van *Suriname* is warm en uithoofde van de zware regens ook vochtig. De gemiddelde hitte is 90½°, naar de schaal van FAHRENHEIT, zijnde 95° de hoogste, en 86° de laagste van de waarnemingen op het heetst van den dag. In de boschrijke streken is het des nachts dikwijls zeer koel. Men kent er twee regentijden: de eerste duurt gewoonlijk van November tot Januarij; de tweede van het laatst van Maart tot Julij.

Het bebouwde en bewoonde gedeelte der volksplanting bepaalt zich bijna uitsluitend tot de oevers van de beneden-deelen der rivieren *Suriname*, *Commewijne*, *Cottica*, *Saramacca* en *Nickene*, met de talrijke daarin uitvloeijende beken. Aan de oevers der grensrivieren en der *Coppename* zijn nog duizenden bunders, rijk aan edelaardig timmerhout, onontgonnen en bijna onbewoond. De planting der *Nickerie-districten* dagteekent eerst van den jare 1814.

De *Corantijn*, de westelijke grensrivier, komt uit de zuidelijke wildernissen en heeft een' zeer kronkelenden loop, zoodat zij verscheidene grootere en kleinere schiereilanden vormt. Over het geheel echter heeft de rivier, even als schier alle surinaamsche rivieren, eene hoofdstrekking van het zuiden naar het noorden. Omstreeks haren mond neemt zij de *Nickerie* op, die met de *Wayombo* verbonden, haar gemeenschap met de *Coppename* geeft.

De *Nickerie* komt voort uit de hooge landen en bosschen in het zuiden der kolonie, en heeft eene noordwestelijke hoofdstrekking. Vele bogten en kronkelingen vormende, neemt zij in haren loop op den regteroever de *Aroawa-kreek* en meer benedenwaarts, op den linkeroever, de *Maratakka-kreek* op. Zij is tot aan de plaats, waar de *Aroawa-kreek* daarin uitloopt, voor zeeschepen bevaarbaar, en deze kreek zelve, die met de *Wayombokreek* verbonden is, draagt groote booten. Langs de *Nickerie* wonen de Warauws-Indianen.

De *Coppename* of *Copenama* ontspringt in het gebergte van het land der Guaca ayas, loopt evenwijdig met de *Corantijne*, de *Suriname* en de *Marowijne* (de drie hoofdstroomen des lands) van het zuiden naar het noorden en bereikt na eenen loop van 45 mijlen, bij den mond der *Saramacca*, den Oceaan. De rivier is met rotsen en banken opgevuld en dus niet zonder gevaar te bevaren, ofschoon zij binnen de monding vrij diep en zuiver is, waardoor dan ook schepen van 180 en 200 last deze rivier kunnen opzeilen. De *Coppename* is eene breede, statige rivier, welker oevers stil en eenzaam met hooge bosschen en ondoordringbaar edelsoortig hout bezet is, dat tegenwoordig meer dan vroeger wordt gekapt, deels voor werkhout in *Europa*, deels voor 's rijks marine in *West-Indie*, daar het bijzonder voor stoombooten geschikt is; wijl het niet krom trekt of krimpt. Behalve de meergenoemde *Wayomba*, neemt de stroom ook de vischrijke *Cossowinekreek* op. Aan den oever der *Coppename* is nog slechts weinig land ontgonnen. Een half uur boven den mond van de *Cossowine*, aan het einde der *Kalebasjeskreek*, ligt het etablissement der melaatschen, *Batavia*. Hooger op vindt men op zandrotsen, hier en daar, kampen van vreedzame indiaaansche stammen, die van de jagt en visscherij leven, terwijl de vrou-

wen eenige vruchten, vooral de cassave, aankweeken.

De *Cossowine* of *Coesewijne* is nagenoeg even lang als de *Coppename*, waarin zij uitloopt. Gelijk wij reeds opmerkten, is zij wegens haren vischrijkdom bekend. Bij een dorp der vrije Negers staat aan haren oever eene pinaloots, om den opengesneden visch te „barbacotten" (rooken), ten einde dien voor bederf te bewaren en gerookt zijnde, naar *Paramaribo* te zenden.

De *Saramacca* heeft mede eene hoofdstrekking van het zuiden naar het noorden, doch meer en grootere kronkelingen en bogten dan de *Coppename* en *Coesewijne*. Zij neemt op haren uitgestrekten loop vele kreken op. Bovenwaarts heeft zij van 4 tot 10 el water, en kan derhalve, om de ondiepten, niet dan met kleine vaartuigen bevaren worden. Zij onderscheidt zich door haren snellen loop en is tot aan de *Wanica* voor zeeschepen bevaarbaar. Langs de *Saramacca* en de kreken *Wanica* en *Tawajari* liggen vele koffij- en suikerplantaadjen en houtgronden, en aan het bovenpand der rivier wonen te midden der bosschen de vrije Becoe- en Moesinga-Negers.

De *Suriname*, oudtijds de *Coma*, ontspringt naar alle waarschijnlijkheid op het hooge gebergte, schoon men hare bronnen nog niet gevonden heeft. Zij heeft eene breede bedding en vloeit zonder vele kronkelingen uit het zuiden naar de zee. In het bovengedeelte ontvangt de stroom op den linkeroever: de *Marchalkskreek* en op den regteroever de *Pauluskreek* en de *Sara*. Wat lager neemt zij de aanzienlijke *Para* op en aan haren mond de vereenigde *Commewijne* en *Cottica*. Voor de scheepvaarders is de invaart der rivier moeijelijk te onderscheiden, en men zou haar — hoewel zij ¾ mijl breed is — gemakkelijk kunnen voorbijzeilen, zoo men niet voorzigtig te werk ging. Aan den oostkant ligt de batterij en seinpost *Braamspunt*. Is men deze gepasseerd, dan komt men, bij het opvaren der rivier, na een half uur langs de bosschen gezeild te hebben, aan eene groote suikerplantaadje, de *Resolutie* genaamd, die voor eene der grootste en fraaiste der kolonie gehouden wordt en op den oostoever gelegen is. Vervolgens bereikt men de redoute *Leyden*, ten noorden van de *Commewijne* gelegen. Aan de zuidzijde heeft men hier het fort *Amsterdam* en daartegenover de redoute *Purmerende*. Van daar tot aan *Paramaribo*, de hoofdstad der kolonie, zijn ter wederzijde der rivier bij afwisseling plantaadjen, die zeer aangename gezigten opleveren. Nog tot de *Joden-Savanne* is de rivier voor de grootste koopvaardijschepen bevaarbaar. Eerst daar vindt men het water zoet, en 5 mijlen hooger op, aan den *Blaauwen-Berg*, wordt de afkomende stroom zoo sterk, dat men er moeijelijk tegen op kan komen. Hierbij gevoegd het gevaarlijke der vaart, door de menigvuldige kolken die zich daarin opdoen, is dit de oorzaak, dat er tot nog toe geene ondernemers geweest zijn om haren oorsprong op te sporen.

De *Commewijne*, die in de *Suriname* uitloopt, gaat de hoofdrivier zelfs in breedte te boven. Zij ontstaat onder den naam van *Boven-Commewijne* in de hooge, heuvelachtige landen in het zuidoostelijk gedeelte der kolonie en vereenigt zich na eenen noordwestelijken en later westelijken loop van meer dan 20 uren met de *Cottica*. De oevers zijn met de schoonste plantaadjen bezoomd, inzonderheid langs de *Beneden-Commewijne* of het punt van de vereeniging met de *Cottica* tot aan die met de *Suriname*. De rivier neemt op haren eerst zeer kronkelenden loop de volgende kreken op: aan de regterzijde de *Tempatikreek*, de *Peninicakreek* en de *Craskreek;* aan de linkerzijde de *Mapanakreek*, de *Casiwinicakreek* en de *Commetewanekreek*. De *Beneden-Commewijne* ontvangt op den noorderoever de *Mattapicakreek* en op den zuideroever de *Orlanakreek*. Aan haren mond is zij ¼ uur breed, en verder opwaarts 3 of 4 vademen diep. De geheele *Beneden-Commewijne* en zelfs een gedeelte der *Boven-Commewijne* is voor zeeschepen bevaarbaar.

De *Cottica* ontspringt in eene boschrijke streek van het oosten der kolonie, onder den naam van *Kleine-Cottica*. Na hare vereeniging met de *Coermotibokreek*, krijgt zij den naam van *Boven-Cottica* en behoudt dien tot aan de *Motkreek*, waarna men haar als *Beneden-Cottica* onderscheidt. Zij wordt behalve door de genoemde zijrivieren door de *Cassipoerekreek*, de *Barbecoebakreek*, *Koopmanskreek*, de *Vredenburgerkreek*, de *Pericakreek*, de *Graskreek* en de *Parimaricakreek* versterkt en werpt zich bij het fort *Sommelsdijk* in de *Commewijne*. De oevers van deze rivier behooren tot de best bevolkte en ontgonnen van geheel *Suriname*.

De *Marowijne* of *Maronie* is de uiterste stroom van *Nederlandsch-Guiana* in het oosten, daar zij de grenslijn naar de zijde van *Cayenne* vormt. Zij neemt haren oorsprong in het *Marowijnemeer* en doorloopt eene streek van meer dan 120 mijlen, alvorens zich in den oceaan te storten. Haar mond ligt op 5° 52′ noorderbreedte en heeft veel overeenkomst met dien der *Suriname*. De zandbanken en rotsen in den stroom maken de vaart zeer gevaarlijk. Tusschen deze banken en rotsen loopen kanalen die bij laag getij slechts 3 vademen breed zijn, doch meer bovenwaarts krijgt men eene diepte van 4, 5 en 6 vademen. In den stroom liggen ook verscheidene kleine eilanden en ook eenige watervallen. De eerste waterval van de zee af — men zegt hier veelal den eersten trap — ligt 15 mijlen van den mond. Zij kan tot aan dit punt

stroomopwaarts bevaarbaar worden. Doch hooger vindt men de rivier meest ondiep en vol klippen, waarover het water met geweld heenbruist. In den regentijd zwelt zij aanmerkelijk op en overstroomt dan een groot deel van het lage land, zoodat de oevers veelal zeer moerassig zijn. Aan haren mond is de *Marowijne* omtrent een uur wijd en gedekt door een' militairen post, *Prins Willem Frederik* genaamd. Twintig uren verder ligt op den nederlandschen oever de post *Armina*, terwijl in het land tusschen die beide kleine vestingen eenige kampen of buurtschappen van Indianen op zandritsen gevonden worden. Boven den post *Armina* wonen Marrons of Boschnegers.

EENE BOOT OP DE SURINAME.

Langs de verschillende rivieren en eenige daarin uitloopende kanalen worden alle producten en benoodigdheden voor de plantaadjen en het binnenland aangevoerd, daar de communicatiewegen te lande zich tot eenige landgoederen bepalen. De wegen in *Opper-Nickerie*, het *Cordon*, de *Pararacweg* aan de *Para*, het *Pad van Wanica*, de weg van *Kwatte* en eenige anderen zijn uitzonderingen. Eenige wegen die vroeger bestonden, worden niet meer onderhouden en hebben daardoor geene doorloopende gemeenschap meer, vooreerst door de natuurlijke bosschen, ten tweede door den vervallen staat en de opgeslagene kappewieries, en eindelijk door de rivieren en kreken, die men over moet en waarover geene bruggen liggen noch veerponten gehouden worden. In den jongsten tijd zijn van gouvernementswege bepalingen gemaakt die veel tot de verbeteringen der wegen kunnen bijdragen, b. v. de bepalingen en nadere voorschriften van 1 Julij en 9 December 1850 op het onderhoud van wegen en bruggen in *Opper-Nickerie* en de divisiën van *Suriname*.

De algemeen werkende vervoermiddelen bestaan uit 2 gouvernementschooners tot het overbrengen van postpaketten naar *Demerary* en het vervoeren van militairen en levensmiddelen naar de posten *Coronie* en *Nickerie*. Verder wordt de gemeenschap onderhouden door kleine kustvaartuigen en tent- of corjaalvaartuigen voor de gemeenschap tusschen *Paramaribo* en de plantaadjen.

De bebouwde gronden in *Suriname* bestonden den 1 Januarij 1851 uit 273 plantaadjen, te zamen met 366,458 acres (146,200 bunders) lands, waarvan echter slechts 50,000 acres in kultuur. Deze plantaadjen waren onderscheiden in:

Suikerplantaadjen	92
Koffijplantaadjen	76
Koffij-, katoen- en cacaoplantaadjen	8
Cacaoplantaadjen	4
Katoenplantaadjen	31
Houtgronden	20
Rijstvelden	1
Kostgronden	41
	273

Met zekeren trots mogen wij Nederlanders van die plantaadjen spreken. Immers, wanneer men den toestand van *Suriname* voor twee-honderdvijftig jaren in zijne verbeelding terugroept, toen

zich daar voor het eerst Europeërs begonnen te vestigen, en daarmede den tegenwoordigen toestand vergelijkt, is het onderscheid verbazend groot. Digte, schier ondoordringbare bosschen, waarin de natuur, onder den invloed van de loodregt neêrschietende zonnestralen, al haregroeikracht ten toon spreidde, bedekten het binnenland. Enkele indiaansche volksstammen, hier gewoonlijk Cariben geheeten, zwierven daarin rond. Zij leidden een zeer armoedig leven en vonden hun levensonderhoud in boomvruchten, enkele voedende gewassen en de jagt op het gevogelte, de kruipende en viervoetige dieren, waarvan het in deze wouden wemelt. Met de voorregten der beschaving geheel onbekend, vernielden zij elkander in onophoudelijke gevechten, waarin zij van met plantensap vergiftigde pijlen gebruik maakten. Digter naar de zeekust was het land niet veel meer dan een groot moeras. De vette grond, gedeeltelijk een aanspoelsel der zee zelve, spreidde ook daar weligen plantenrijkdom ten toon, maar de scheppende hand van nijvere menschen ontbrak, en slechts zeldzaam vertoonden zich enkele Indianen op de oevers der rivieren of aan de zeekust om zich daar, terwijl zij hunne hangmat boven den dikwijls overstroomden grond tusschen het geboomte ophingen, met de vischvangst bezig te houden. En thans is het juist dat moerassige kustland, waar langs de rivieren en kreken de weelderige plantaadjen worden gevonden, daar het lichtgroene suikerriet, de koffijboom, de katoenplant en andere winstgevende gewassen worden aangekweekt. Aan de schoonste rivier der volksplanting verheft zich eene aanzienlijke stad, *Paramaribo*, waar weelde en europische beschaving heerschen. De geheele kolonie, ofschoon in den laatsten tijd door verschillende oorzaken eenigzins in bloei afgenomen, is nog eene parel aan de kroon van *Nederland*. Jaarlijks zeilen 60—80 schepen, met de voortbrengselen daarvan bevracht, onze havens binnen, en alleen in 1852 ontving men in het moederland van daar eene waarde van 4.872,358 guldens aan koopmanschappen, terwijl er de uitvoer naar *Suriname* eene waarde van 1.467,113 guldens beliep.

De gunstige verandering van de natuurlijke gesteldheid van *Suriname* is geheel aan de nijverheid en ondernemingszucht onzer voorvaderen te danken, die in 1667 het toen nog weinig door Europeërs bevolkte land aan de Engelschen ontrukten en alle hinderpalen die de moerassige gesteldheid van den grond, de heete en daardoor ongezonde luchtstreek of de toen nog woeste bewoners hun in den weg leiden, kloekmoedig overwonnen. Het is waar dat zij den handenarbeid aldaar niet zelven verrigtten, doch daartoe negerslaven gebruikten, die nog hier de eenige eigenlijke landbouwers en werklieden zijn, daar geen Europeaan onder deze heete luchtstreek, in het kustland ten minste, tot groote inspanning in staat is. Maar in het naburige *Cayenne*, waar de Franschen zich sedert een even lang tijdperk gevestigd hebben, grond en luchtgestel nagenoeg dezelfde zijn als in *Suriname*, en het mede aan de hulp

EEN SURINAAMSCHE PLANTER, ZICH MET ZIJN GEZIN TER KERK BEGEVENDE.

van Negers niet ontbreekt, is verre, zeer verre achter de nederlandsche volksplanters gebleven. Die kolonie is steeds berucht geweest wegens hare ongezondheid. Hare voortbrengselen zijn in vergelijk met die van *Suriname* van weinig beteekenis; en herhaalde malen tot eene verbanningsplaats bestemd, is die straf door de meesten voor erger dan de dood gehouden. De beroemde Franschman RAYNAL, die in de vorige eeuw zijn voortreffelijk werk over de amerikaansche koloniën schreef, verweet in scherpe bewoordingen zijnen landgenooten in *Guiana*, dat zij het voorbeeld der Hollanders niet volgden. „Die nijvere republikeinen — zeide hij — hebben in *Suriname*, even als in hun vaderland, den oceaan overwonnen."

Een ander fransch reiziger die voor korte jaren *Suriname* bezocht, hangt van den eersten indruk die het gezigt dier landstreek op hem maakte, het volgende tafereel op. „Wij waren nog verscheidene mijlen van de kust verwijderd, toen *Suriname* reeds als eene lagchende schilderij zich aan ons oog vertoonde. Wie nooit weken achtereen niets dan lucht en water heeft gezien, kan het zich niet voorstellen, welk een genot het oplevert, weder op een zorgvuldig bebouwd land te staren, en vooral op een land als dit, waar de natuur al haren rijkdom ten toon spreidt, lente, zomer en herfst te gelijk hunne schatten vertoonen, en dezelfde boom pas ontlokene bloemen en rijpe vruchten draagt. Bij het binnenloopen der rivier de *Suriname*, hetgeen in den vroegen morgen plaats had, woei ons eene koele, liefelijke lucht, met de geuren van oranjebloesems en vele andere bloemen bezwangerd te gemoet. De kolonie *Suriname* levert zelfs voor hen die *Holland* gezien hebben, een buitengewoon en eenig schouwspel op. Eene uitgestrekte, geheel effene vlakte, overal met eene lichtgroene tint bedekt, eindigt aan de eene zijde tegen den donkeren achtergrond van bijna ondoordringbare bosschen, en wordt van voren door de blaauwachtige golven der zee bespoeld. Die op de zee en de wildernissen veroverde tuin is in een groot getal door dijken ingeslotene en door bevaarbare kanalen of kreken van elkander afgescheidene vierkanten verdeeld; die vierkanten zijn de verschillende plantaadjen. Ieder gelijkt naar een klein dorp, rondom hetwelk men de zorgvuldigst bebouwde akkers en te gelijk plekjes vindt, waar het struik- en boomgewas nog in zijne oorspronkelijke weligheid en woestheid opschiet."

De bevolking der kolonie bestond op den 1 Januarij 1851 uit 52,080 zielen, ongerekend eenige honderd rondzwervende Indianen en de Boschnegers, te zamen op 9500 hoofden geschat.

De bewoners zijn deels blanken, deels kleurlingen, deels zwarten en Indianen.

De blanken zijn van alle europische natiën en verschillende godsdienstige gezindheden zamengesteld; de meerderheid is nogtans van nederlandsch bloed en protestantsch. Blanke kinderen die in de kolonie geboren worden, heeten *kreolen*. Israëlieten waren er vroeger meer dan thans, nu zij een getal van 1350 uitmaken.

Daar de meeste eigenaars der plantaadjen in *Europa* wonen, is het bestuur dezer goederen opgedragen aan administrateurs, die doorgaans hun verblijf te *Paramaribo* houden en het regtstreeksche beheer der onder hunne administratiën behoorende plantaadjen aan directeurs overlaten, die met één of meer leerlingen, blank-officieren geheeten, op de plantaadjen wonen.

De hooge ambtenaren, de rijke kooplieden, de leeraren der protestantsche godsdienst en eenige administrateurs zijn met europische of kreoolsche vrouwen gehuwd. Deze dames verkeeren zelden of nooit met vrouwen van de kleur, hoe rijk de laatsten soms ook zijn. De voornaamste oorzaak daarvan ligt in de burgerlijke betrekkingen zoo als die zich in *Suriname* gevormd hebben. Vele heeren toch (administrateurs, directeurs, kooplieden en anderen) gaan nimmer een wettig huwelijk aan, maar trouwen naar 's lands wijze, dat is, zij nemen eene huishoudster — een miesje, zoo als men te *Suriname* zegt — en leven met deze alsof zij werkelijk getrouwd zijn. Doorgaans zijn deze huishoudsters meisjes van de kleur en Negerinnen, en munten uit door bevalligheid en trouw aan haren heer. Zich op te schikken en dansen zijn hare geliefdste vermaken. Als zij uitgaat, laat zij zich door een' slavenjongen volgen, die het gelaat zijner gebiedster met een scherm tegen de zonnestralen moet beschutten. Eene wettig gehuwde vrouw verlangt meer. Als b. v. een rijk planter of koopman des zondags met zijne echtgenoot ter kerke gaat, wordt hij soms door eenen stoet van vijf of zes slaven en slavinnen omringd, die ieder de eene of andere kleinigheid welke de wetten der mode eischen, dragen moet.

Gemeenlijk is de levenswijze van een' blanke op de volgende wijze ingerigt. Met den dag, dat is ten 6 ure, staat hij op. Na zich gekleed te hebben, begeeft hij zich in de galerij van zijn huis, om de versche lucht te genieten, en gebruikt aldaar, onder het lezen der courant, een kop thee of koffij. Tegen half zeven ure gaat hij uit, om eene wandeling buiten 's huis te doen tot negen ure, waarna men zich op het kantoor begeeft tot op den middag, zijnde de tijd om het ontbijt te nemen, hetwelk gewoonlijk uit koud vleesch of gebakken visch, met wat bananen en een glas bier of wijn bestaat, waarna men tot twee ure een weinig in eene hangmat gaat uitrusten. Alsdan worden de werkzaamheden hervat tot half vijf uur en tevens thee gedronken, hierna het

EEN SURINAAMSCHE KAPPER.

DE DANSLES EENER NEGERIN.

toilet gemaakt en tegen vijf uur het middagmaal gebruikt. Na afloop daarvan doet men eene wandeling, gaat thee drinken bij den een' of ander' van zijne kennissen en brengt het overige van den avond in eene der societeiten door. Tegen elf uur gaat iedereen huiswaarts, en na de klok van middernacht zijn er weinige menschen in de kolonie meer op de been, en diegeen welke zich alsdan op straat bevindt, loopt gevaar, zoo hij geene vaste woonplaats heeft, den nacht in de opene lucht te moeten doorbrengen, daar men geene goede logementen aantreft.

De kleurlingen onderscheidt men hier in de mulatten, mestiezen, casties, poesties en kaboegers. De eersten ontstaan door de zamenleving van eenen mulat en eene zwarte. Mulatten zijn de kinderen die blanken bij negerinnen verwekken. Mestiezen danken hunne geboorte aan een' blanke en eene mulat, casties aan een' blanke en eene mesties, poesties aan een' blanke en eene casties. Tusschen poesties en kreolen of blanken is slechts weinig onderscheid.

Vele kleurlingen, zoo slaven als vrijen, leggen zich op de ambachten toe. De trotschheid schijnt hun als aangeboren te zijn, doch zij worden door de blanken altoos op zekeren afstand gehouden. Hunne zucht tot schitteren en weelde kent geene grenzen, vooral bij de vrouwen, bij wie een kostbare opschik tot de aangeborene behoeften behoort. Zelfs de kaboeger en de vrije zwarte deelen die zucht naar praal en onderscheiding. Oefent hij b. v. het beroep van kapper uit, dan acht hij zich te voornaam om kam, schaar en brandijzer zelf te dragen, en hij houdt een' slavenjongen, die hem op straat met deze benoodigdheden volgt.

De zwarte slaven verdeelde men weleer in twee soorten: zoutwater-negers, die van elders over de zee aangevoerd zijn (van welke er nu nog slechts weinigen meer leven), en kreolen-negers, die in de kolonie geboren zijn. Over het geheel worden zij met zachtheid behandeld, en is hun lot gunstiger dan dat van millioenen armen en behoeftigen in *Europa*, daar het hun nooit aan de onontbeerlijkste behoeften ontbreekt. De wetten waken dat zij niet mishandeld worden, en het is bekend dat sedert eenige maanden zoo door de nederlandsche regering als door particuliere personen de middelen beraamd worden om hun de vrijheid terug te bezorgen. Op den 1 Januarij 1851 waren 39,679 slaven in *Suriname*, t. w. 19,238 van het mannelijke en 20,441 van het vrouwelijke geslacht.

Sedert bijna negentig jaren zijn de Herrnhutters onvermoeid werkzaam om de zwarten in *Nederlandsch-Guiana* tot het Christendom te bekeeren. In het jaar 1767 werd de eerste christelijke gemeente van Negers te *Parmaribo* gesticht, terwijl in 1779 de eerste plantaadje voor het christelijk onderrigt geopend en door de herrnhutter zendelingen bezocht werd.

Wij laten hier volgen eene opgave van de districten en etablissementen waar in den zomer van 1853 vijftig zendelingen (27 broeders en 23 zusters) aan de uitbreiding van het Evangelie arbeidden, met bijvoeging van het getal gedoopten, ongedoopten en uitgeslotenen, aan hunne zorg toevertrouwd.[1])

Districten en Etablissementen.	Daartoe behoorende plantaadjen.	Gedoopten.	Ongedoopten.	Uitgeslotenen.	Totaal getal zielen.
De stad *Paramaribo* en omtrek	6	3562	1083	300	4951
De districten *Suriname* en *Para*	31	1057	1786	75	2918
Het district *Saramacca* . . . . , ...	14	674	650	64	1388
Het etablissement *Charlottenburg*, aan de *Boven-Cottica* . .	82	1762	3922	136	5820
„ „ *Anna'szorg*, „ „ *Warappakreek* . .	13	361	679	32	1072
„ „ *Rust-en-Werk*, „ „ *Beneden-Commewijne*	7	193	306	14	513
„ „ *Leliëndal*, „ „ *Beneden-Commewijne*	10	664	587	36	1287
„ „ *Salem* in *Coronie*	10	649	188	41	878
„ „ *Nieuw-Bombey*, aan de *Boven-Suriname* . (onder de Boschnegers)	„	116	24	5	145
	173	9038	9231	703	18,972

Onder dit getal van 18,972 zielen zijn ongeveer 1100 vrije personen, zoodat bijna 18,000 slaven onder de hoede der Moravische broeders staan.

Wij hebben gezien dat in de kolonie bijna 39,700 slaven zijn. Rekent men nu dat er 1500 tot de Protestantsche gemeente te *Nickerie* en 5000 tot de Roomsch-Katholijke kerk behooren, zoo blijven er ongeveer 15,000 over, die nog geenerlei christelijk onderwijs genieten, waarvan de schuld ten deele aan de meesters, ten deele aan hen zelven ligt. Voor geene plantaadje wordt het onderrigt der zendelingen te vergeefs ingeroepen.

[1]) Ontleend aan *Noodzakelijke Inlichtingen omtrent de in werking zijnde middelen tot Christelijke Opleiding der Slaven in Suriname*, in het dagblad *de Nederlander* medegedeeld door den wel-eerw. heer C. M. MOES, evang. luth. pred. te *Paramaribo* en verdere leden van het hoofdbestuur der „Maatschappij tot uitbreiding van het Christendom."

Op sommige plantaadjen is door de eigenaars een afzonderlijk kerkgebouw geplaatst of een ander gebouw voor de godsdienstoefeningen opzettelijk ingerigt. Voor de gemeente te *Paramaribo* wordt elken zon- en feestdag in een ruim doelmatig ingerigt kerkgebouw, des voormiddags en des avonds godsdienstoefening gehouden, terwijl er daarenboven des zondags-namiddags eene zondagsschool gehouden wordt, alles in de neger-engelsche taal. Bijna elken dag der week wordt er gelegenheid gegeven, hetzij tot onderlinge stichting, hetzij tot het genot van het catechetisch onderwijs. Even zoo gaat het, immers voor zoo verre het mogelijk is, op de etablissementen, terwijl de plantaadjen, die te ver van daar verwijderd zijn dan dat de Negers derwaarts zouden kunnen komen, eens in de maand door de zendelingen bezocht worden. Daarenboven begeeft om de vier weken een zendeling zich naar het fort *Nieuw-Amsterdam*, die ook de aldaar gedetineerden bezoekt. De leden der gemeente die zich in de hoofdstad in een der hospitalen of in de gevangenis bevinden, worden mede van de zielzorg der eerwaarde leeraren niet uitgesloten. Elken zondag morgen wordt er godsdienstoefening gehouden door een' hunner in het gouvernements-hospitaal, door een' ander in het *Binnenfort*.

Tot het ontvangen van schoolonderwijs wordt te *Paramaribo* op elken dag der week, verscheidene uren aan jongens en meisjes de gelegenheid gegeven. Het getal scholieren beloopt thans ongeveer 500, die meest allen tot den slavenstand behooren. Werd de school tot hiertoe in de kerk gehouden, thans heeft men een afzonderlijk schoollokaal in gereedheid gebragt, dat amphitheatersgewijze is ingerigt en voor het gemeld aantal scholieren genoegzame ruimte bevat.

Het bestuur der zending, de groote behoefte aan onderwijzers uit de Negers zelven beseffende, heeft in het jaar 1850 de eigenaren en administrateurs der plantaadjen alwaar de zendelingen den toegang hebben, uitgenoodigd, van elke dier plantaadjen een' jongeling aan hunne zorg toe te vertrouwen, om tot het onderwijs der jeugd op de plantaadje waartoe hij behoort, te worden opgeleid. De acht jongelingen alzoo bijeengebragt, zijn benevens een' jongen Boschneger geplaatst op de kweekschool te *Beekhuizen*, alwaar zij ook (hetgeen voor hen-zelven noodzakelijk is) den veldarbeid moeten onderhouden.

Voor schoolboeken in het neger-engelsch, zoo als hier noodig zijn, is gezorgd, voor de meer-gevorderden zoowel als voor de eerste jeugd. Wat meer zegt en geene kleine proeve van het onuitputtelijk geduld dezer zendelingen oplevert, niettegenstaande het armoedige en gebrekkige der taal, is het hoofdzakelijk gedeelte des Bijbels, het geheele Nieuwe-Testament, het Boek der Psalmen en de hoofdinhoud van de Geschiedboeken des Ouden-Testaments, door hen in het neger-engelsch overgebragt. Ook hebben zij eene verzameling van 430 stichtelijke liederen ten gebruike bij de godsdienstoefeningen, in die taal in het licht gegeven.

Allen wien Christendom en beschaving heilige goederen zijn verheugen zich in de bemoeijingen der eerwaarde zendelingen. Zij hebben echter genoeg tegenkantigen te bestrijden en menige verongelijking te dragen. Zoo legt men den braven Herrnhutters te last, dat zij van hunne leerlingen huichelaars maken. Het is waar, de godsdienst levert voor hen die ze er toe gebruiken wil, een zeer bedriegelijk masker op, en het is niet onmogelijk dat de slavenstand meer dan eenige andere tot zoodanig misbruik uitlokt. Doch in waarheid bestaat er geene de minste reden om te gelooven dat het christelijk onderwijs der zendelingen van de Moravische broedergemeente de kiem van huichelarij in zich draagt. Ook onder JEZUS discipelen was een JUDAS, die eerst in den nacht voor zijnen dood werd ontmaskerd. Eene andere grieve, die tegen de zendelingen wordt aangevoerd, bestaat hierin, dat zij zich met huishoudelijke aangelegenheden zouden bemoeijen en daardoor de meesters in hun gezag benadeelen. Deze bemoeijingen bepalen zich alleen tot het vereischte onderzoek om te weten, of de leden hunner gemeente zich aan polygamie, overspel of andere ontucht schuldig maken. De schuldigen worden volgens de wet op de kerkelijke tucht bij de Moravische broedergemeente met uitsluiting bestraft — een maatregel, die vooral onder weinig beschaafden zeer heilzaam moet geacht worden. Zonder ergerlijke aanleiding van zijne zijde is hierbij voor het gezag des meesters niet het allerminst te vreezen.

Deze veelomvattende arbeid der Moravische broeders heeft plaats gehad sedert 1828, onder medewerking of ondersteuning van de Maatschappij tot uitbreiding des Christendoms onder de slaven en verdere heidensche bevolking in de kolonie *Suriname*, staande onder een hoofdbestuur met twee afdeelingen, waarvan de eene te *'s Gravenhage*, de andere te *Paramaribo* gevestigd is.

Deze maatschappij die in het moederland 13 departementen telt, stelt in *Suriname* in iedere divisie eenen correspondent aan, die de belangen der maatschappij poogt te bevorderen.

Het denkbeeld tot stichting dier maatschappij is uitgegaan van den grooten staatsman JOHANNES graaf VAN DEN BOSCH, tijdens hij als commissaris-generaal van Z. M. den Koning voor de *West-Indische-Bezittingen* (20 April — 1 August. 1828) zich in *Suriname* ophield. Het eerste bestuur in

de kolonie was zaâmgesteld uit de heeren: Mr. E. L. baron VAN HEECKEREN (voorzitter), Ds. D. J. EYKEN SLUYTERS, Ds. A. ROELOFSZ, Mr. H. R. HAYUNGA (secretaris) en F. BEUDEKER. De christelijke beschaving onder de slaven en verdere heidensche bevolking in dit gewest willende bevorderen, koos men aanstonds de zendelingen der Moravische broedergemeente tot dat einde, en noodigde hen uit zich met de Maatschappij in betrekking te stellen, aan welke uitnoodiging bereidwillig werd voldaan. Het hoofdbestuur is tot die keuze geleid, niet alleen doordien reeds van genoemde zendelingen sedert een' geruimen tijd eenigen met vrucht alhier werkzaam waren, maar ook doordien zij zich, gelijk overal elders, als zeer geschikt tot dit gewigtig werk had doen kennen. Of zoude welligt het uitoefenen eener winkelnering of een en ander ambacht door sommigen hunner het tegendeel bewijzen? Let men er op, dat zij zich daarbij met eene matige winst vergenoegen, dat zij aan niemand eenigen dwang opleggen om zich bij hen te voorzien, en dat zij de voordeelen aanwenden om de noodzakelijke onkosten der zending langs dien weg te helpen bestrijden, dan zal niemand dit in ernst beweren, gelijk het ook verre vandaar is, dat zij door de wijze waarop die bedrijven door hen worden uitgeoefend, in de oogen der leden van hunne gemeente het allergeringste zouden dalen.

Dat ook het gouvernement, zoowel in de kolonie als in het moederland, met de keuze der stichters van de maatschappij instemde, bleek terstond doordien koning WILLEM I, op voordragt van den toenmaligen minister voor de marine en de koloniën, deze keuze bij besluit van den 4 Julij 1829 goedkeurde en verscheidene malen de kas der maatschappij door eene jaarlijksche gift van 200 gulden stijfde. Drie elkander opvolgende gouverneurs-generaal bekleedden het presidium van het hoofdbestuur in *Suriname*, t. w. Mr. E. L. baron VAN HEECKEREN, de schout-bij-nacht J. C. RIJK en B. J. ELIAS. De gouverneur van *Suriname* R. F. baron VAN RADERS en het tegenwoordige hoofd der koloniale regering, jonkheer O. VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT, maakten wel zwarigheid het hun aangeboden voorzitterschap te aanvaarden, maar namen toch gereedelijk het honoraire lidmaatschap van het hoofdbestuur aan.

De gebouwen der verlatene steenspringerij *Worsteling Jacobs*, aan de *Boven-Suriname*, werden in 1837 door de regering aan de maatschappij tot een etablissement voor de Moravische broedergemeente kosteloos afgestaan. Later heeft men dit etablissement, als bevonden minder gunstig gelegen te zijn voor de plantaadje-reizen, weder verlaten. In hetzelfde jaar 1837 werden ook de gouvernementsslaven, zoowel te *Paramaribo* als van de beide etablissementen voor de houtvelling *Goede Hoop* en *Andresa* aan de *Coppename*, aan de godsdienstige leiding der Evangelische Broederen toevertrouwd.

Vele jaren schonk de regering aan het hoofdbestuur der maatschappij te *Paramaribo* eene gratificatie, gelijkstaande met het bedrag der verschuldigde hoofdgelden van de slaven der maatschappij, dat als eene vrijstelling van die belasting kan worden beschouwd. Sedert eenigen tijd geniet de directie der zending eene, hoewel niet groote, regtstreeksche jaarlijksche subsidie van het gouvernement, en de gelden die tot vrijkoop van landsslaven worden opgebragt, komen ingevolge eener ministeriëele dispositie van den 29 Januarij ten voordeele der maatschappij.

Bijna eene tonne gouds werd gedurende haar vijf-en-twintigjarig bestaan door de maatschappij ten behoeve der zendingszaak onder de Moravische broederen uitgekeerd, deels tot aankoop en onderhoud van het etablissement *Charlottenburg*, het verschaffen van roeinegers en genees- en heelkundige verpleging. Drie vierden gedeelten van gemelde som werden door het moederland bijgedragen. Ook het zendeling-genootschap der Broeder-gemeente te *Zeyst*, welks fondsen van nederlandschen oorsprong zijn, betoont zich steeds, inzonderheid bij buitengewone behoeften, hulpvaardig omtrent de zending in *Suriname*. Het verschaft aan de naar *Guiana* doortrekkende zendelingen altijd een kosteloos verblijf. Voor het etablissement *Anna's-zorg* werd bijgedragen *f* 3000; tot den opbouw der kinderschool in de stad ontving men vandaar eene gelijke som, terwijl de kweekschool op *Beekhuizen* tot dusverre geheel op kosten van gemeld zendeling-genootschap is onderhouden.

Het gunstig slagen der Heiden-bekeering door de Herrnhutters is oorzaak geweest, dat het Nederlandsche Zendeling-Genootschap, waarvan de zetel te *Rotterdam* gevestigd is, voor de zwarte bevolking niets gedaan heeft, dan alleen dat het op uitnoodiging van het gouvernement in 1822 den eerwaarden zendeling F. A. WIX voor het district *Neder-Nickerie* naar *Suriname* zond, die aldaar den 22 October van datzelfde jaar zijne betrekking aanvaardde en tot zijn overlijden, den 12 Julij 1839, ook ten behoeve der Negers werkzaam was. Sinds wordt door den hervormden predikant bij de protestantsche gemeente in *Nickerie* de dienst voor de slaven aldaar in het neger-engelsch verrigt. Wij hebben gezien dat het aantal dezer zwarte Hervormden omstreeks 1500 beloopt.

Roomsch-katholijke zendelingen hebben ongeveer 5000 Heidenen tot kerkelijke gemeenten vereenigd, en hebben zich vooral verdiensten verworven door de zending onder de boassie-besmettelingen, waarover wij lager uitvoeriger zullen

spreken. De jongste zending is dezen zomer (1853) opgerigt aan de *Warappa-kreek.*

Van alle slaven in *Suriname* zijn de kleurling-slaven de ongelukkigste. Deze door blanken en zwarten als een tusschenras beschouwde wezens worden door beide rassen even ongaarne in hun midden geduld. Zij leven in dezelfde omstandigheden als de zwarten, maar moeten even hard werken en zijn zwakker en ziekelijker.

De Indianen, de eigenlijke inboorlingen des lands, dragen bij de volksplanters den naam van bokken. Hunne huid is kaneelkleurig, doch eenigzins naar het rood trekkende. Even als de Negers komen zij echter blank ter wereld. Hun zwart doorgaans tot laag op het voorhoofd groeijend haar, dat hun een dom voorkomen geeft, is juist het tegenovergestelde van dat der zwarten. Terwijl namelijk het haar der Negers, zoo als bekend is, in elkander gekroesd is, gelijkt het haar der Indianen op stijve borstels. Dit geldt echter meer bij de mannen die dit haar kort afsnijden, dan bij de vrouwen die het lang laten groeijen. De gestalte der Indianen is over het algemeen klein, doch zij zijn welgemaakt; het gelaat is ovaal, de wangen en beenen niet zoo als bij de Maleijers, vooruitstekend, ofschoon de schedelvorm eenigzins dien van het mongoolsche ras nadert. De neus is spits zoo als die der Europeanen, de lip niet opgekruld. Kinderen zoowel als volwassenen van beiderlei kunne gaan naakt; alleen dragen de laatsten een uit de draden eener katoensoort gevlochten lapje voor de schaamdeelen. Bij de vrouwen bestaat dit lapje dikwijls uit aaneengeregene kralen, waarvan zij ook arm- en beensieraden maken. Op het hoofd dragen zij meest vederbossen of prachtig gekleurde bloemen. Tot den opschik behoort het verder dat zij zich tatoeëeren of zich bestrijken met eene verf die uit orleans en olie wordt bereid, waardoor hunne huid zoo hoogrood wordt als die van eenen gekookten kreeft.

De hutten der Indianen bestaan uit met bladen gedekte stulpen. Wanneer zij zich daarin bevinden, liggen de mannen meest in de hangmat, waarbij eene aarden kruik met water staat, die de vrouw en kinderen altoos gevuld moeten houden. Zelfs gaat hunne vadsigheid wel eens zoo ver, dat zij zich het eten in den mond laten steken, terwijl zij den tijd slijten met belagchelijke gebaren te maken, ten einde den omstanders stof tot lagchen te geven. De vrouwen dragen hare kinderen in van katoen of zeegras vervaardigde matten, die zij op de wijze van een' draagband om de schouderen doen. Voorts heerscht bij haar de onbegrijpelijke gewoonte, dat als zij bevallen, zoodra het kind ter wereld is, zij terstond weder aan het werk gaan, terwijl intusschen de man eenige dagen in de mat liggen blijft om zich, even als eene kraamvrouw bij ons, door de pas verloste vrouw zorgvuldig te laten oppassen en bedienen.

Jagt en visscherij zijn de bestaanmiddelen der Indianen. Hunne wapens bestaan uit bogen, bijlen, knodsen en messen. Hiervan zijn de bogen wel 6 voeten lang en gemaakt van zeer schoon, digt en hard hout, letterhout genoemd. Hunne pijlen zijn van tweeërlei soort, van riet en van palmhout, en zoo zij ten strijde trekken, zijn de punten daarvan in zwaar vergift gedoopt. De rieten pijlen zijn vierdehalf voet lang. Hunne knods of abatoe wordt insgelijks van letterhout gemaakt. Het wapen heeft eene lengte van 5 of 6 palmen, de dikte van 4 duimen en de breedte van 8 duimen; even voorbij het midden is de dikte echter slechts 3 duimen; op dit dunste gedeelte wordt het vastgehouden. Men graveert er eenige zonderlinge figuren in. Een slag met deze knods gegeven, verbrijzelt, als hij wèl aankomt, zeker arm of bekkeneel, weshalve zij het wapen alleen gebruiken, wanneer zij man tegen man vechtende, al hunne pijlen verschoten hebben. Hunne reizen doen de Indianen in lange kano's, waarin 10 of 12 personen zitten kunnen, wordende de koopwaren in het midden geborgen.

De Indianen verstaan de kunst om zeer fraaije van teenen gevlochten manden of korven te vervaardigen om daarin de kleederen te bergen, welke manden of korven in *Suriname* onder den naam van pegals en buskieten bekend zijn. Voorts breijen zij katoenen hangmatten, maken halssnoeren van vischgraten en eenige andere versierselen.

Ieder stam wordt door een opperhoofd geregeerd, aan wien zij eerbied en onderdanigheid bewijzen. Onder elkander leven zij verdraagzaam; maar tegen vijanden zijn zij wraakzuchtig. Van sterken drank zijn zij groote liefhebbers, en deze maakt velen hunner, wanneer zij daarvan wat overvloedig gebruikt hebben, kwaadaardig en gevaarlijk, zelfs voor hunne vrienden. Hunne onbezorgde en onbeschaafde levenswijze doet hen in hunne domheid alles wegnemen wat hun aanstaat, doch zij laten het toch eerst den eigenaar zien. Zij gelooven aan een opperst wezen en een toekomstig leven, maar ook aan een kwaad wezen, dat zij MABOYE noemen, en aan tooverij en andere bijgeloovigheden. Bij ziekte gebruiken zij weinig geneesmiddelen, doch nuttigen alsdan bijna geen voedsel en laten zich het geheele ligchaam wrijven. Zoo zij de ziekte gevaarlijk achten, komt er een geneesheer of priester bij hen, met een instrument, bestaande uit eene ronde kalabas waarin eenige steentjes zijn en waarin een stokje gestoken is, van boven met vederen voorzien. Hiermede gaan zij bij de zieken zitten en rammelen onophoudelijk, ten einde op deze wijze de ziekte weg te jagen. Reeds in 1735 hebben zendelingen der Moravische

broedergemeente pogingen gedaan om den Indianen het Christendom te prediken.

De plegtigheden der indiaansche huwelijken zijn zeer eenvoudig. Hij die een meisje poogt te trouwen, heeft haar alleen dat te overhandigen, wat hij dien dag met de jagt of visscherij gevangen heeft. Zoo de jonge dochter dit geschenk aanneemt, strekt dit ten bewijze dat zij hem wel tot echtgenoot hebben wil. Dan draagt zij zorg zijn avondmaal te bereiden en het hem in zijne hut te brengen. Den volgenden dag komt zij terug om den dag van het huwelijk te bepalen, en is deze gekomen, dan is de eenige pligt die den bruidegom is opgelegd, zijne bruid te bezoeken, haar aan te spreken met de woorden: „Ik heb u tot mijne vrouw verkozen," en haar naar zijne stulp of carbet mede te nemen. De veelwijverij is veel in gebruik, niettegenstaande de vrijheid die de mannen hebben om zich van hunne vrouwen te scheiden en terstond eene andere te nemen. Deze vrijheid belet echter niet dat zij zeer jaloersch zijn; wanneer een Indiaan zijne vrouw op overspel betrapt, slaat hij haar zonder verderen vorm van proces dood. Op eene zeer eigenaardige wijze trachten zich de indiaansche vrouwen tegen verliefde aanvallen te verdedigen: in den mond dragen zij namelijk twee naalden met groote koppen, die zij met veel behendigheid door eene aan de benedenlip aangebragte opening kunnen uitschieten en terughalen. Op deze wijze wordt elke indiaansche vrouw — ten minste voor zoo ver men naar het uiterlijke kan oordeelen, een kruidje-roer-mij-niet. Doch men beweert dat zij bij aanvallen van vreemden ook uitzonderingen maken. Ook is de man soms zelf de roover van de eer zijner vrouw, daar hij haar dikwijls aan een' blanken reiziger uit gastvrijheid opdringt.

De Indianen in *Guiana* die in onmiddellijke betrekking tot de kolonie staan, zijn de Arrowakken en Cariben in de ooster-, en de Warrows in de wester-districten. De stammen in het hooge gebergte zijn ons zelfs bij name niet bekend. De in het kustland wonende stammen houden hun verblijf voornamelijk aan de *Marrowijne*, de *Saramacca* en de *Para*, aan de *Corantijn* en *Maratakka*; doch ook aan andere rivieren en kreken. Zij mogen niet in de stad *Paramaribo* wonen, maar er alleen van tijd tot tijd komen om er hunne goederen te verkoopen of tegen anderen in te ruilen, wordende hun dan voor dien tijd eene loods tot woning aangewezen en hun van wege het gouvernement bakkeljaauw en dram uitgereikt. Wanneer zij in de stad komen, doen zij zulks met verscheidene huisgezinnen te gelijk.

De Marrons of Boschnegers zijn zwarten van afrikaanschen stam, die vroeger of later van de plantaadjen weggeloopen zijn en in de bosschen eene schuilplaats gezocht hebben. Menigmalen hebben zij de kolonie met den ondergang bedreigd, waarom men hen vervolgd heeft. Sedert eene reeks van jaren heerscht er echter vrede tusschen hen en de volksplanters. Om echter een wakend oog op hen te houden, zijn militaire posten in de bosschen aangelegd. Het gouvernement vereert hun op bepaalde tijden eenige geschenken, waartegen zij zich verpligt hebben geene wegloopers in hun midden te dulden. Deze verwilderde Negers hebben in al hun doen en laten veel van hunne oude zeden weder aangenomen. Hun wollig haar vlechten zij in enkel kleine bosjes die als horens op hunne hoofden staan. Om den hals, de armen en beenen, dragen zij witte glasparelen en om het gewricht van de hand groote koperen ringen. Als zij in de stad komen en bij hunne dansen hebben de mannen korte naauwe broeken en buisjes van gekleurd katoen aan. De kleeding der vrouwen is bijna dezelfde als die van de slavinnen te *Paramaribo*. Hun stamhoofd heeft bij de verdeeling der geschenken, die hun door het gouvernement toegedacht zijn en die om de vier jaren met groote festiviteiten plaats heeft, eene generaals-uniform met gouden epauletten aan, waarbij hem al de eerbewijzingen die dezen rang toekomen, bewezen worden. Op zijn dorp gaat hij even als alle anderen naakt. Hoe onbeschaafd en ruw deze Negers ook zijn, toonen zij echter een gezond menschenverstand en meer oordeel te hebben dan men bij hen zou verwachten, eigenschappen waarop men eene proef tot beschaving zou kunnen nemen. Wel is waar, zij zijn oploopend en wraakzuchtig boven alle verbeelding, en vergiftigingen zijn niet zeldzaam onder hen. In het jagen en visschen zijn zij ongemeen bekwaam, en hunne stoutmoedigheid en vaardigheid in het bevaren van watervallen en kolken onbegrijpelijk. Groote klippen, waartegen het water schuimend terugspat, liggen in het bed der rivier en dikwijls zoo digt bij elkander, dat slechts eene ruimte van weinige voeten breedte de doorvaart tusschen zoodanige rotswanden vergunt. De arendsblik des stuurmans is op eene zoodanige opening gerigt, en wee hem, zoo de boot, die met de snelheid eener locomotive afvaart, deze opening mist! — De ranke boot verbrijzelt dan tegen de klippen, en de menschen worden door kaaimans, die steeds aan de oevers loeren, verslonden. Ook mislukt hun eene zoodanige vaart zelden, want zij zijn van hunne vroegste jeugd daaraan gewoon. Slechts dronkenschap kan zulk een onheil veroorzaken. Sterken drank toch vinden allen uiterst verleidelijk. De hutten der Boschnegers bestaan eigenlijk slechts uit vier palen, waarop een dak van palmbladeren rust. Weinigen hebben wanden en zijn van beteren bouwtrant. Onaangezien traagheid een hoofdgebrek der

Negers is, zijn toch de dorpen en velden der Boschnegers veel beter bebouwd en aangelegd dan die der Indianen. Men vindt er bosschen van oranjeappelen, kokospalmen, suikerriet- en zelfs koffijplantaadjen, en dit alles wordt behoorlijk van onkruid gezuiverd. Bananen, maniok, aardnoten en rijst groeijen op hunne velden in overvloed, en deze worden op de wijze der plantaadjen behandeld. Zeker is dit de vrucht der opvoeding welke dit volk in hunne slavernij ontvangen heeft. Aan elken weg die naar het dorp geleidt, staan ruw gesneden afgodsbeelden van hout, waarover eene gewijde liane als boog uitgespannen is. Aan schier iederen vruchtboom hangen kleine afgodsbeelden en feitisso's om zijne vruchtbaarheid te vermeerderen. Intusschen zijn bij sommige Boschnegers de onvermoeide pogingen der Herrnhutters geslaagd, en hebben zij het Christendom aangenomen.

Eene zoo geringe bevolking als 62,000 zielen voor een zoo uitgestrekt en vruchtbaar land heeft meermalen aanleiding gegeven tot proeven van meer algemeene kolonisatie door Europeërs. Zoo werd in 1747 eene proef met eene kolonisatie van pfaltzer en zwitsersche landlieden genomen, die de regering op eigene kosten deed overkomen, hen met vee en akkergereedschap voorzag en hun landerijen bij de bronnen der *Para*, in de nabijheid van het zoogenaamde *Oranjepad*, ter bebouwing aanwees. Doch deze poging mislukte geheel.

In 1843 kwamen eenige landbouwers uit *Gelderland* en *Utrecht* naar *Suriname*, die in 1845 door andere gezinnen uit dezelfde oorden gevolgd werden en zich aan de *Saramacca*, op den post *Groningen* en den daar tegenover liggenden landsgrond nederzetten. Ook deze proeve is tot nog toe niet gunstig geslaagd, waarschijnlijk het gevolg van verkeerde maatregelen. Van 379 uit *Nederland* overgekomen kolonisten waren in October 1845 155 overleden, zoodat er nog slechts 224 in het leven waren. Op 1 Januarij 1847 was het getal kolonisten tot 172 gedaald. Den 1 Januarij 1849 was het weder tot 198 toegenomen, maar den 1 Januarij 1851 bedroeg het niet meer dan 120 zielen.

Intusschen deelden Duitschers welke *Suriname* bezocht hadden, het gevoelen van den kundigen voorstander van vrije kolonisatie, M. D. TEENSTRA, dat het land zeer wel geschikt is voor Europeanen, mits er goede maatregelen genomen worden. Onderhandelingen deswegens aangeknoopt, hadden ten gevolge, dat in den zomer van het jaar 1853 eene nieuwe proeve van kolonisatie is aangevangen. Men heeft daarvan het volgende berigt in het *Surinaamsch Weekblad* van 31 Julij:

„Met genoegen berigten wij, dat de heer KAPPLER, die in het afgeloopen jaar eene reis naar *Europa* heeft ondernomen, met het voorname doel om een geschikt personeel op te doen tot het aanvangen eener proeve van kolonisatie aan de *Marowijne*, aldaar op den 20 Junij j. l. is aangekomen, met het nederlandsche schip *Albina*, kapitein VISSER, hetwelk vier dagen later het anker wierp voor zijn etablissement *Albina*, aan die rivier gelegen. Daar reeds vooraf de noodige maatregelen genomen waren tot ontvangst der kolonisten, zoo waren deze in de gelegenheid zich spoedig op het land te vestigen. Met uitzondering van de echtgenoot des heeren KAPPLER, hebben 19 personen, deels uit *Wurttemberg*, deels uit het badensche *Schwarzwald*, zich met hen derwaarts begeven, t. w. 10 mannen, 5 vrouwen en 4 kinderen, onder welke 5 houtwerkers, 3 timmerlieden, 1 natuurkundige en 1 kruidkundige, zijnde het onderwijs der kinderen en het houden der godsdienstoefening aan een' der laatsten toevertrouwd. Naar wij vernemen heerscht onder de nieuw aangekomenen eene gewenschte eensgezindheid en goede orde, en wendden de heer KAPPLER en zijne echtgenoot alles aan wat tot bevordering en instandhouding hiervan bijdragen kan. De *Albina* zou weldra met eene volle lading meubel- en werkhout de terugreis naar *Nederland* aannemen."

Ook uit een ander deel van *Europa* zijn in de jongste tijden volksplanters overgekomen, en wel van het portugesche eiland *Madera*. Den 20 Augustus 1853 arriveerde namelijk te *Paramaribo* een schoener met 114 personen van genoemd eiland, mannen, vrouwen en kinderen, die eigenlijk naar *Demerary* bestemd, niet aldaar aan wal waren gegaan, omdat in *Engelsch-Guiana* de gele koorts heerschte. Deze 114 landverhuizers zijn onmiddellijk door de plantaadjehouders gehuurd en voor den landbouw gebruikt.

Aan het hoofd van het bestuur der volksplanting *Suriname* staat een gouverneur, die tevens opperbevelhebber der land- en zeemagt is. Hij is in zijne betrekking de voorzitter van den kolonialen raad, zamengesteld uit den gouverneur, den procureur-generaal, den administrateur der finantiën, 6 der voornaamste ingezetenen der kolonie en den secretaris.

Het wapen bestaat uit een driemastschip met volle zeilen. Het schild wordt door twee Indianen vast gehouden en heeft ten omschrift de woorden: *Justitia*, *Pietas*, *Fides*. (d. i. regtvaardigheid, godvruchtigheid, trouw).

Geheel *Suriname* wordt onderscheiden in 11 kantons, t. w. de divisiën *Thorarica*, *Boven-Suriname*, *Para*, *Beneden-Commewijne*, *Cottica-en-Perica*, *Boven-Commewijne*, *Beneden-Cottica* en *Matappica-Saramacca* en de districten *Opper-Nickerie* en *Neder-Nickerie*. De 9 divisiën of de *Oude-Kolonie* staan ieder onder eenen heemraad, doorgaans een' der eigenaren of administrateurs

DE MARKT TE PARAMARIBO.

van plantaadjen, weshalve de divisiën ook wel heemraadschappen genoemd worden. Voorts heeft iedere divisie 1 burger-kapitein, 2 luitenants en 1 vaandrig, allen als zoodanig door den gouverneur benoemd. De hoofden der *Nickerie-districten*, die te zamen de *Nieuwe-Kolonie* uitmaken, voeren den titel van landdrost.

De hoofdstad *Paramaribo* is gebouwd aan den linker-oever van de *Suriname*, 3½ uur van haren mond in zee. De breede straten, die elkander regthoekig doorsnijden, zijn met tamarinde- en oranjeboomen beplant, die niet alleen het geheele jaar een verkwikkend lommer geven, maar ook in den bloeitijd eene aangename geur verspreiden. Straten zoowel als pleinen zijn niet geplaveid. Dit was niet noodzakelijk, daar de stad op een' harden, zelfs steenachtigen grond gebouwd is. Overal zijn echter de straten met eene soort van schelpzand bedekt, en daar de onreinheden dagelijks door daartoe bestemde Negers worden weggeruimd, heerscht hier de hollandsche zindelijkheid in volle mate. Het grootste gewoel heerscht in de breede, lange Saramacca-straat, waar de meeste winkels zijn. De prachtigste huizen vindt men echter aan den Waterkant (langs de rivier) en in de Gravenstraat. Aan de noordzijde der stad is het schoone en ruime Gouvernementspaleis, waaraan de voornaamste openbare gebouwen staan. Eenige landhuizen daarachter maken de voorstad *Combé* uit.

Op 1 Januarij 1851 bestond de bevolking uit 16,338 zielen.

Verre de meeste huizen der stad zijn van hout gebouwd, en hebben in plaats van glasramen, om de koelte te bevorderen, slechts gazen-vensters of zonneblinden. Voor zoo ver zij door rijke Europeanen worden bewoond, ontbreekt het daarin niet aan allerlei prachtig huisraad. Meestal behoort daarbij een bevallige tuin, waarin men bloemperken, bloeijende heesters en weelderig geboomte vindt. Een en ander draagt veel bij om der stad een bevallig voorkomen te geven.

De groote markten worden onder eene rij van tamarindeboomen aan den waterkant gehouden; men vindt er visch en andere waren te koop. Alles wordt er onder een bestendig geschreeuw en gesnater gevent, zoo als men in *Europa* nergens hoort. Een weinig meer europisch, maar niet minder opmerkenswaardig zijn de winkels; want men vindt er minstens vijftig voorwerpen bijeen die men in *Europa* in even zoovele magazijnen zoeken zou. Vertrouwelijk vereenigd ziet men boeken, schoenschuijers, hammen, parfumeriën, teer, kleederen, goud- en zilverwaren, citroen en tegels enz. Niets valt er te bedenken, waarmede hier een

koopman niet handelt, want zelfs de meeste levensmiddelen die hier op de tafels verschijnen, komen uit *Nederland* en *Noord-Amerika*, en vleesch, spek en worst koopt men hier dus bij kooplieden, welke zelfs handelsbetrekkingen met andere werelddeelen onderhouden. In *Europa* zou niemand den koopman op zijn kantoor of magazijn opzoeken, zonder met hem over handels- of andere aangelegenheden te moeten spreken of zijne waren noodig te hebben. Hier is het anders. Men treedt den winkel binnen, vraagt naar het nieuws en drinkt een bittertje. Er komen meer lediggangers binnen; men schertst en lacht en gaat heên, zonder voor een' cent gekocht te hebben. Dat alles laat echter de koopman zich gevallen, want juist deze druk bezochte winkels hebben de meeste kalanten. Men koopt meest op krediet, en die binnen zes maanden betaalt, staat gunstig aangeschreven. Zoo is de handel in het groot. De kleinhandel wordt door zoogenaamde *vetwariers* gedreven.

Onder de schoonste gebouwen van *Paramaribo* telt men het Gouvernementshuis, in 1710 gesticht, met een' aanzienlijken tuin, die rijk is aan verschillende soorten van tropische planten, heesters en boomen. Het in 1841 volbouwde stadhuis staat daartegenover en bevat de algemeene bureaux, der posterij en van verschillende administratiën, de gouvernements-secretarie en dergelijke kantoren; van den met een uurwerk voorzienen toren heeft men een heerlijk gezigt op de stad en de naburige plantaadjen. Het geregtshof is onder het bestuur van den gouverneur FREDERICI in 1793 gebouwd.

Eene heerlijke laan van hooge tamarinden geleidt van het gouvernement naar het fort *Zeelandia*, dat op eene schelprots aan de rivier is gebouwd. De grond bestaat uit zand en zuigt den regen spoedig in. De sterkte is van eene onregelmatige gedaante, naar de zijde der stad door eene gracht van 20 voeten breedte en eenen wal omgeven. De groote kazerne is een hecht gebouw en herinnert aan de goede dagen der kolonie. De officieren hebben sinds 1839 — toen een groot houten gebouw waar zij bijeen woonden, werd afgebroken — elk een eigen huis, die naar één voorbeeld in hetzelfde jaar gebouwd werden en ieder drie kamers bevatten. In het fort zelf staat het *Binnenfort*. Dit bestaat uit verschillende gebouwen, waarvan een deel nog misschien van lord WILOUGHBY VAN PARHAM dagteekent. Al die gebouwen zijn door éénen muur omringd. Op eene kleine plaats in het midden, aan het einde der gevangenissen, worden de Negers die gevonnisd of weerspannig zijn, getuchtigd. Behalve de kazerne voor de artillerie der vesting vindt men er ook het buskruid-magazijn en een' seinpost, die door den telegraaf op de overzijde van den stroom, op de plantaadje *Jagtlust*, met de sterkte *Amsterdam* correspondeert en van de aankomst der schepen zonder verwijl berigt geeft.

De beide protestantsche kerken zijn gebouwd na den verschrikkelijken brand, die *Paramaribo* in den nacht van 3 op 4 September 1832 teisterde en alleen door den brand van 22 Junij 1821 in woede overtroffen wordt. De Hervormde kerk in 1833 aangevangen, is den 5 Julij 1835 ingewijd. De Luthersche kerk was reeds een jaar te voren voltooid. De Herrnhutterkerk dagteekent van 1828. Voorts is er eene roomsche kerk, eene portugesche en eene hoogduitsche synagoge. Aan het laatstgenoemde gebouw heeft Prins HENDRIK den eersten steen gelegd, toen deze vorst in 1835 de kolonie met een bezoek vereerde.

Paramaribo heeft wijders 4 goede scholen, een groot en welingerigt hospitaal, een fraai waaggebouw, eene algemeene wees- en boedelkamer, en eenen in 1839 gebouwden schouwburg. Eene al hier gevestigde afdeeling der maatschappij: *Tot nut van 't algemeen* telt een groot aantal leden.

Het kleinste deel der bewoners van *Paramaribo* bestaat uit blanken. Aanmerkelijker is het getal kleurlingen, doch het talrijkst zijn de zwarten die ruim drie vierden uitmaken.

Na de tafel die met alle schatten van *Suriname*, *Nederland* en de *Vereenigde-Staten* wordt bezet, bestaat de grootste weelde in de slaven, want hoe meer zwarten men heeft om zich te laten bedienen, des te aanzienlijker is de huishouding, onverschillig of dit volkje werkelijk dienst doet of niet. Een gezin waar 2 of 3 kinderen zijn, kan zonder zes of acht dienstboden onmogelijk leven, daar men hen voor keuken, wasch en bediening volstrekt noodig heeft. Houdt de heer des huizes rijtuig of heeft hij een' tuin, dan moet er noodzakelijk een hovenier of rijknecht bijkomen.

Bij de middelste en laagste klassen die van handwerken en bedieningen leven, heerscht natuurlijk de weelde in eenen minderen graad, en velen weten des avonds niet, waarmede zij den volgenden morgen het leven zullen rekken. Doch de weinige behoeften zijn gemakkelijk bevredigd: een paar uren werkens levert genoeg op voor den ganschen dag, en er heerscht onder de inboorlingen der kolonie eene waarlijk diogenische zelfgenoegzaamheid, zoo geen koopman hun meer borgen wil.

Naar het voorbeeld der ouders vormt zich de jeugd. Wij hebben het gezien dat voor onderwijs gezorgd is, doch het zijn bij de laagste klassen meest de ouders zelven, die, onverschillig hoe hunne kinderen den tijd doorbrengen, zich weinig of niet om hun onderwijs en hunne spelen bekommeren. De jeugd moge het versmaden om een middagslaapje in de hangmat te houden, de tijd wordt toch niet beter aangewend dan om vogels te vangen en met het geweer in de hand door het

bosch te slenteren. Ernst en ingespannen werkzaamheid zijn voor de meeste kreolen een gruwel, en daar in den dagelijkschen omgang meest negerengelsch wordt gesproken, en buiten den schooltijd de kinderen zich met lezen en schrijven nimmer bezig houden, vindt men slechts weinigen die zuiver nederlandsch spreken en schrijven. Daarentegen zijn allen vrij goed met de topographie van het moederland bekend.

Aangenaam is het uit het laatste verslag van het gouvernement aangaande den staat der kolonie te vernemen, dat de zedelijke beschaving in *Suriname* in den jongsten tijd blijkbaar is vooruitgegaan.

Een eigenlijk wandelperk heeft *Paramaribo* niet, doch de paden langs de weelderige plantaadjen en landhuizen in den omtrek leveren heerlijke partijen op. Bijzonder schoon zijn de weg en omtrek der koffijplantaadje *Ma-Retraite*, een half uur van de voorstad *Combé*. Achter deze plantaadje is eene allee van nagenoeg 1000 schreden van bamboesstruiken, die geregeld geplant, tot eene hoogte van meer dan 80 voeten opschieten en een gewelf vormen, waardoor zelfs des middags de stralen der zon niet doordringen. Verhevener gezigt is niet te bedenken. Beneden vereenigd, vormt het riet reusachtige zuilen, en naarmate het opschiet, buigt het zich om het heerlijkste domgewelf te vormen. Het is inderdaad te bejammeren dat deze plaats zoo weinig bezocht wordt.

Wanneer men van *Paramaribo* de rivier afzakt, vindt men 1½ uur lager, op de landpunt, waarbij zich de rivieren de *Suriname* en *Commewijne* vereenigen, het fort *Nieuw-Amsterdam*. De vaart derwaarts is allerbekoorlijkst, daar schoone suiker- en koffijplantaadjen op beide zijden de rivier bezoomen. Bij het fort zijn lanen van koningspalmen, mango's en oranjeboomen. Tegenover *Nieuw-Amsterdam*, op den anderen oever der rivier, ligt de redoute *Purmerende*, en aan de *Commewijne* het fort *Leyden*. *Braamspunt* is de uiterste sterkte aan de zeezijde.

Vaart men van *Paramaribo* de *Suriname* op, dan verlaat men het lage kustland in de nabijheid van den post *Gelderland*, waar de grond aanmerkelijk rijst en het eentoonige der vlakte door zandheuvelen wordt afgebroken. Op een' dezer heuvelen, ongeveer 80 voeten hoog, ligt een zeer in verval geraakt dorp van portugesche Israëlieten, de *Joden-Savanna*, waar eene hechte steenen synagoge van vroegeren voorspoed getuigt. Eertijds was het dorp door meer dan 200 huisgezinnen bewoond. Tegenwoordig wonen er slechts weinigen, die deels van de weldaden hunner geloofsgenooten te *Paramaribo* leven, deels luttel landbouw en veeteelt te drijven. Hunne huizen zien er vervallen en treurig uit. Nogtans is de lucht er zeer gezond, en vele ingezetenen bereiken eenen hoogen ouderdom.

De post *Gelderland*, met de woning van den kommandant, ligt in het dal nevens de *Joden-Savanna*. Aldaar begint de *Kordonweg* die zich van de *Suriname* naar de *Boven-Commewijne* uitstrekt en bij gelegenheid van den oorlog met de Boschnegers in 1770 werd aangelegd, om de kolonie voor hunne invallen te beschermen. Verscheidene groote posten en eenige kleineren liggen daaraan. Zij waren met vrij wat militaire magt bezet, doch de meesten zijn nu vervallen. Slechts *Gelderland* aan de *Suriname*, *Mauritsburg* aan de *Casawinika* en *Imotapi* aan de *Boven-Commewijne* bestaan nog en staan onder het kommando van officieren. Twee kleine daartusschen gelegene posten strekken alleen tot tusschen-stations voor het vervoer van brieven. De weg gaat voor het grootste deel door savannen, waar men van alle schaduw beroofd is en eene verstikkende hitte heerscht. Alleen in de lage oorden, waar beken en water zich verzamelen, is lommer en schaduw.

Van *Gelderland* tot *Mauritsburg* is 4½ uur. Halverwege ligt *Frederiksdorp*. *Mauritsburg* zelf bestaat eigenlijk uit 3 deelen: Het eerste, *Lust* geheeten, de woonplaats van den bevelvoerenden officier, ligt tusschen citroenhagen verscholen. De tweede, *Marquette*, dient tot gevangenis voor de blanke misdadigers en bestaat uit een alleenstaand gebouw. Het derde, het eigenlijke *Mauritsburg*, bevat de kazerne, de bakkerij, het hospitaal en de magazijnen. Midden tusschen de tweede en derde afdeeling (die een kwartier van elkander verwijderd zijn) ligt eene brug over de *Casawinika* die in de *Boven-Commewijne* uitloopt. Aan den stroom vindt men, beneden den post, twee armzalige houtgronden en op de savannen twee Arawakkendorpen. Eenige koeijen weiden op de savannen en voorzien de huishouding van den kommandant met melk. Een paard is er tot zijne dienst, en een door muilezels getrokken wagen ten dienste van het transport van zieken. Een treurig middel van vervoer inderdaad! Immers het geratel op de meest afschuwelijke wegen is zelfs voor gezonden onuitstaanbaar, en voor kranken eene parforce-kuur of een middel om hen nog zieker te maken. In het blokhuis worden zoowel burgerlijke als militaire gevangenen bewaard en tot onderhoud van den weg en post aangezet. Hun lot wordt echter, zoo zij zich goed gedragen, veel verligt.

Twee uren ten oosten van *Mauritsburg* vinden wij *Nepveusburg*, eenen kleinen post, waarvan ons door eenen militair die aldaar geruimen tijd toefde, de volgende beschrijving is gegeven:

„Deze kleine, slechts door twee blanken en een' zwarte bezetten post heeft hetzelfde doel als *Frederiksdorp*, namelijk te dienen tot station voor het

brieven-vervoer, en ligt in eene moerassige streek midden in het bosch. Een groot, het instorten nabijzijnd huis was onze woning, en in den regentijd zwommen de visschen tot bijna voor de deur. Uithoofde van het hooge gras en struiken zag men den post eerst wanneer men het gebouw op vijftien schreden genaderd was. Vroeger, toen er meer bezetting lag, werden er groote tuinen en akkers gehouden, en vandaar de andere posten met groenten voorzien, daar de grond zeer vruchtbaar en weelderig is. China'sappel-, oranje-, citroen- en zuurzakboomen waren er in menigte. Ik, mijn blanke en mijn zwarte kameraad hadden allen evenveel te zeggen en bragten derhalve elk den dag naar goedvinden door. Dan, hoe aangenaam dit nietsdoen door elk gewijzigd werd, waren er toch een paar apropos die niet regt bij dit heerenleventje wilden passen, namelijk in de eerste plaats het overbrengen der brieven, hetwelk wij om beurten verrigtten en vaak midden in den nacht en bij den geweldigsten regen gedaan moest worden. In de tweede plaats waren wij genoodzaakt onze levensmiddelen van *Mauritsburg* te halen, wat iedere week tweemalen geschiedde. Daartoe bezigden wij eene van palmbladeren gevlochten mand, *batatta* genoemd, die ik dikwijls met twee bos bananen en twaalf ponden brood bevracht, door dik en dun droeg of bij brandende hitte naar huis sleepte. Onze kleeding was derhalve ook overeenkomstig met onze bezigheden. Schoenen werden bijna nooit gebruikt, daar zij ligt in het slijk bleven steken. Een hemd trok ik slechts aan, wanneer ik *Mauritsburg* naderde, of wanneer wij, wat zelden plaats had, bezoek ontvingen. Daarom zag mijne huid ook even bruin als die van een' mulat. Intusschen hadden deze bezwaren ook hunne goede zijde. Op den weg naar beide posten ving ik menig schoon insekt, en bij mijn tehuis komen vond ik steeds een' schotel gekookte bananen die mij toelachte. Bijzonder slecht was de weg naar *Imotapi*, den eersten post naar het oosten. Op beide zijden der baan, die ongeveer vijftig voeten breed is, zijn twee diepe grachten waarin het boschwater zich vergadert, doch die bij aanhoudenden regen buiten hare oevers treden en den weg overstroomen. Breed en snijdend gras dat bij den weelderigen plantengroei wel 12 voeten hoog opschiet, bedekt den ganschen weg zoo digt, dat men naauwelijks eene schrede voor zich zien kan. Wadende tot aan de knieën in het moeras, bijna ieder oogenblik in het gelaat, de handen of voeten gesneden, geen koeltje bij de drukkende hitte inademende, is het niet mogelijk de moeijelijkheden te beschrijven die deze niet meer dan twee uren lange streek veroorzaakt. De gansche *Kordonweg* wordt jaarlijks door plantaadje-negers die het gouvernement betaalt, afgemaaid en bijgewerkt, hetgeen veel geld kost. Nogtans kan men den invloed van het weder niet onderdrukken.

„Eenige dagen na mijne aankomst bereidde mijn kameraad eenen mij nog niet bekenden drank van eene palmsoort, welken drank ik nog wel niet geproefd had maar toch dikwijls had hooren roemen. Men noemt haar koemoe. Met een weinig suiker vermengd is hij met room van melk te vergelijken en even gezond als voedzaam. De waarde van dien drank ondervond ik eerst bij gelegenheid dat eens ongelukkiger wijze op *Mauritsburg* bananen ontbraken, en de bezetting aldaar van rijst, maniok en maïs leven moest. In dezen tijd van gebrek kookten wij alleen om den anderen dag onzen pot, en in den tusschentijd werd van koemoe geleefd. Maïs aten wij slechts tweemalen, want er groeiden op den post vele bataten, die wel hard en draderig, maar toch beter dan die ganzenkost waren.

„Mijn verblijf in deze wildernis gaf mij gedurig gelegenheid om natuur-merkwaardigheden van velerlei soort waar te nemen: verschillende soort van bijen, tallooze soorten van mieren, vleermuizen en een onbegrijpelijk getal van vogelen. Ik heb later nog op andere posten gelegen en vele plaatsen bezocht, doch nooit een gedruisch als op *Nepveusburg* teruggevonden. Zijne lage ligging midden in het bosch en de vele moerassen begunstigen al die schreeuwers.

„Bijna eene maand na mijne komst op den post werd onze zwarte kameraad afgelost, en een ander kwam in zijne plaats. Deze heette LIVERPOOL, maar zijn negernaam was BROKKADJOKKO. Men hield hem voor een' grooten wiseeman (toovenaar), een' goed jager en een' drinkebroêr van de eerste soort. De beide laatste hoedanigheden bezat hij inderdaad, doch van de eerste heb ik nooit iets gezien. Hij ging dikwijls ter jagt en was niet zoo gierig als zijn voorganger. Nooit liet hij het aan koemoe ontbreken en was voor een' borrel terstond tot dienst bereid. Ik verstond toen nog weinig van het neger-engelsch, weshalve ons onderhoud meest pantomimisch moest gevoerd worden. Mijn blanke kameraad werd eveneens afgelost, doch niet vervangen. Zoo was ik nu alleen met mijnen zwarte. Geheel tot mij zelven bepaald, verliepen dagen waarop geen woord over mijne lippen kwam. Mijn ontbijt bestond uit boschthee of koemoe, met gerooste bananen of brood en in de heete asch gebraden visch. Des middags aten wij al weder bananen, hetzij geheel gereed gemaakt, met spek of sterk gesneden vleesch of in water tot eene soort van brei gekookt, met vleesch of visch. De avondkost bestond uit overblijfselen der middagtafel. Dat was de keukenlijst voor alle dagen der week, behalve voor die, waarop ik naar *Mauritsburg* moest, of waarop BROKKADJOKKO iets schoot. Apen en luiaards bragt hij dikwijls te huis, en

aboma's (reuzenslangen) werden, gekookt zijnde, met graagte genuttigd. Ofschoon soldaat, was ik toch in het bezit eener onbeperkte vrijheid. Nooit joeg de winkelschel, die ik zoo vaak verwenscht had, mij op van het maal, hoe sober het ook zijn mogt. Het vangen van insekten en visschen hield mij den ganschen dag bezig. De vrije lucht en het zwarte koude water der kreek hielden mij gezond en vrolijk, en nog heden, nu jaren verloopen zijn, denk ik met genoegen aan dat onbezorgde leven terug. De regentijd had met het begin van Junij zijnen hoogsten graad bereikt, en de weg naar *Imotapi* geleek in zijne gansche lengte naar een diep moeras. Tweemaal daags onderzocht ik mijne masjoa's (vischfuiken), waarvan de laatste een kwartier van den post geplaatst was. Dikwijls zag ik gansche troepen van vischotters (hier waterhonden genoemd) die in de kreeken visch vingen. Zij gelijken in gestalte en grootte op de europische. Hun vel is boven graauwbruin, van onderen geel en bijzonder fijn. Ofschoon zeer nieuwsgierig, zijn zij toch uiterst sluw, en daar zij terstond onderduiken, betrapt men ze zelden. Zekeren dag zag ik, terwijl ik het gras om er door te komen ter zijde schoof, eenen grooten tapier voor mij op den weg staan, die echter niet minder verschrikte dan ik, in de kreek sprong en mij van top tot teen bespatte.

„Sedert eenigen tijd joeg BROKKADJOKKO ongelukkig; hij schreef zijne onhandigheid aan de zwangerschap zijner vrouw toe. Dit geloof heerschte onder de Negers en inboorlingen algemeen, en zonderling, naauwelijks was zijne vrouw, eene slavin op den houtgrond *Copis*, in het kraambed gekomen, of hij bragt eenen pakier mede naar huis. Het was een groot beest en nagenoeg zestig ponden zwaar; aan zijn vleesch hadden wij verscheidene dagen een goed maal. Veel werd gerookt, en mijn Neger verzorgde daarmede de kraamvrouw. Vrijdags daarop — hij had weder de gansche week niets geschoten — ging hij, met de verzekering het bosch in andermaal eenen pakier te zullen brengen, dien hij dien dag en nimmer anders schieten zou. En waarlijk tegen elf uur kwam hij met een beest aanloopen dat het eerste in grootte nog overtrof. Ik kon het mij niet verklaren, daar zonder hond, zoo als hij joeg, slechts zelden pakiers geschoten worden. Zijne belofte kon wel voor grootspraak gehouden worden die door een' toeval gelukt was. Doch wonderlijk was het dat hij den derden vrijdag, eveneens na het vooruit gezegd te hebben, den derden pakier te huis bragt. Opheldering over de manier en wijze zijner jagtkunst bekwam ik niet. Het eenige wat ik opmerkte, bestond in het onderhoud met zijne obia's, waarvan hij er verscheidenen zoo om het lijf als in zijnen pakava had. Het was een zonderlinge kerel, en voor het overige een goed Christen, doch volgepropt met bijgeloof. Ook verstond hij de kunst om iemand van den slangenbeet te heelen. Zijn *tref* verpligtte hem om geen schildpaddenvleesch te eten.

„Op eenen zondag in het begin van Junij moest ik brieven naar *Imotapi* overbrengen. De weg was zeer slecht, en daarenboven had ik zes-en-dertig pak patronen bij mij die voor de bezetting van dezen post bestemd waren. Een' voet lange, oude houwer was mijn wapen. Ik had reeds meer dan de helft van den weg afgelegd, toen ik op een eenigzins droog plekje eenen jongen tijger, ter grootte van eene kat, zag liggen, die zoodra hij mij ontwaarde, zich op den rug leide, en even als de katten blazende, met de pooten om zich sloeg. Ik stak hem in mijne muts, die ongevoerd zijnde, een' grooten zak vormde. Buiten mij zelven van blijdschap, dacht ik in het geheel niet aan het gevaar om door de moeder van den kleine, die zeer zeker in de nabijheid was, opgespoord te worden. Aan verdediging ware niet te denken geweest, want ofschoon de jaguar in *Suriname* nooit menschen aanvalt, hadde hij mij toch in dit geval verscheurd. Doch hieraan had ik geen' tijd te denken. Zonder muts op het hoofd en alleen mij met mijn diertje bezig houdende, dat onophoudelijk schreeuwde en blies, liep ik uit alle magt om zoo spoedig mogelijk *Imotapi* te bereiken. Ik kwam aldaar zoo verhit aan, dat ik geen geluid meer geven kon, en de luitenant mij een glas wijn liet inschenken. De gansche post liep bijeen en verwonderde zich zoowel over het fraaije beest als over mij, dat ik het had medegenomen. Men ried mij het te dooden en eerst den volgenden dag naar *Nepveusburg* terug te keeren, om den oude, die het jong zou zoeken, niet in de klaauwen te komen. Doch ik schaamde mij vrees te toonen en nam des middags ten twee uur den terugweg aan. In de batatta waarin ik de patronen had gedaan, zette ik den jongen jaguar, die nog altoos schreeuwde, en spoedde mij zoo snel voort als de slechte weg het veroorloofde. Nogtans berouwde het mij spoedig dat ik mij aan een zoo groot gevaar had blootgesteld. Het minste gedruisch in het bosch deed mijne haren te berge rijzen, en ik beken dat ik nooit meer van harte gebeden heb, dan toen ik de plaats naderde waar ik den kleinen schreeuwer had gevonden. Gelukkig bereikte ik mijn huis, waar BROKKADJOKKO, niets vermoedende, mij de battatta afnam, en den tijger ontwarende, als waanzinnig van vreugde in het ronde sprong. Hij overlaadde mij met loftuitingen en wilde dadelijk naar *Mauritsburg* op weg om het wonder te verhalen en de brieven over te brengen. Ik slagtte terstond een hoen, waarvan mijn kleine gast ongeveer een vierde verslond. Den volgenden dag vond ik rondom het huis de indrukselen van eenen

grooten jaguar die er verscheidene malen om heên moest geloopen zijn. BROKKADJOKKO zwierf met geladen geweer de gansche streek rond, maar kon hem niet vinden.

„Denzelfden dag waren tien zwarte timmerlieden onder het bestuur van een' eveneens zwarten baas aangekomen, om van het oude huis een nieuw maar kleiner te maken, wel te verstaan zoo min kostbaar mogelijk. Het nieuwe gebouw zou 18 voeten in het vierkant houden, boven en beneden elk eene kamer bevatten en tot aan den gevel 27 voet hoog zijn. Onder het dak der keuken (die zonder eenigen zijmuur alleen op 4 tot 10 voeten hooge palen rustte) werden planken gelegd, om mij zoo lang tot woning te dienen. Men beklom deze stellaadje door middel eener ladder, en zij was juist zoo lang dat men eene hangmat kon ophangen, en zoo hoog dat men er gebukt staan konde. Daarbij wemelde het van vledermuizen, die jaren lang dit huis ongestoord in bezit hadden gehad, en honderd malen door mij verjaagd, telkens terugkeerden. De beide grootste duizendpooten heb ik toen gevangen; zij waren ruim 2 palmen lang. Vensters waren er niet. Ook had ik ze niet noodig, daar ik mij gaarne in de vrije lucht ophield. De timmermansbaas sliep in de loods die de Negers te hunnen behoeve opgerigt hadden.

„Ik was dus dien nacht met mijnen tijger alleen. Reeds den tweeden dag had hij veel van zijne wildheid verloren en gedroeg zich eveneens als eene jonge kat. Alleen was zijne stem ruwer en zijn gang waggelender. Om den anderen dag slagtte ik een hoen voor hem, daar hij geen ander voedsel wilde nemen. Hij wilde steeds in mijne nabijheid blijven en speelde met den kleinen hond van den timmermansbaas als met een dier van zijn geslacht. Elf ochtenden achter elkander zagen wij de sporen van de moeder die rondom het huis geslopen was, ja zij waagde zich in het kamp der Zwarten, waar zij eenen Neger die bananen roosterde, zoo zeer verschrikte, dat de man luid begon te schreeuwen. Allen kwamen met bijlen aansnellen, doch de jaguar was hun te vlug en ontkwam in het woud. Daar ik ongeveer vijftig schreden van allen verwijderd alleen sliep, hield ik het voor geraden de ladder naar boven te trekken en mij op deze wijze volkomen te verschansen. Maar noch de waakzaamheid van BROKKADJOKKO, noch die der timmerlieden gelukte het om den ouden jaguar onder het schot te krijgen, en eindelijk bleef het beest weg. Vijf weken had ik den jongen tijger bijna uitsluitend met hoenders gevoederd, toen dit gevogelte op was en ik naar andere levensmiddelen voor hem moest uitzien. Ik ving vledermuizen en zette ze hem afgestroopt voor. Doch zij bekwamen hem zoo slecht dat hij vier dagen later stierf. Voor den kop bekwam ik acht gulden premie.

„Aan den timmermansbaas die hollandsch sprak, had ik nu weder gezelschap, doch zijne Negers slopen in de vroegte naar mijne masjoa's en stalen er de visschen uit. Er was niets aan te doen dan hen vóór te komen, en ik liep er dus heen soms reeds voordat de dag aanbrak, om niet bestolen te worden. De opbouw van het huis ging langzaam voort, want baas en gezellen maakten zich het werken gemakkelijk. Hout voor de balken moest uit het bosch gehaald worden. Daarbij gebeurde het op zekeren tijd dat de Negers eene veertien voeten lange capassisch-slang doodden en naar huis bragten. Dit serpent is het giftigste van alle surinaamsche slangensoorten en heeft in kleur en teekening groote overeenkomst met de ratelslang. Alleen is het aanmerkelijk langer en naar evenredigheid is het niet zoo dik. Het is bruin, met groote vierkante, zwarte vlekken, en alle schubben loopen opwaarts. Het onderlijf is geel en de giftangel wel 1½ voet lang. De dood moet vaak oogenblikkelijk op den beet dezer slang volgen, bloed daarbij uit de poriën en alle openingen des ligchaams vloeijen, en het gedoode ligchaam zelfs door geenen vogel genaderd worden. Van de huid maakte ik eene muts, en de kop had BROKKADJOKKO afgesneden om hem te droogen. In dien staat tot poeder gestampt, wordt hij met de asch van zekere planten vermengd en alsdan in de snede gewreven die tegen den beet van slangen beveiligen moet. Hierin nu was BROKKADJOKKO een meester. Hij hing den kop boven den rook, doch zoo laag dat zijn kleine hond hem bereiken kon. Deze niet zoo geleerd als zijn heer, wilde den kop oppeuzelen en bleef ongelukkigerwijze in de tanden van den half gerookten kop hangen. Hij hing als een visch aan den angel. Op zijn erbarmelijk geschreeuw snelden wij terstond toe om hem los te maken. Hij had eene naauwelijks bemerkbare wonde waaruit niet eens bloed vloeide, en toch was de hond een half uur later dood: de doode kop had hem doodgebeten.

„Op mijne togten naar *Mauritsburg* en *Imotapi* zag ik steeds wat nieuws, want het woud in deze streek is digt bevolkt met wild, inzonderheid met apen, die zich hier in groote troepen ophouden... Ongeveer honderd schreden van de kazerne, aan den zoom van het woud, stond een groote, zeer hooge boom, die door geene lianen omslingerd, ter hoogte van nagenoeg zestig voeten zijne eerste takken uitspreidde. Aan de uiterste takken hadden sinds vele jaren groote zwarte mieren hunne nesten vastgehecht. Deze nesten bestaan uit eene gele, zwamachtige zelfstandigheid, die men als tondel bezigt en als zoodanig te *Paramaribo* in kleine ballen verkocht wordt. De hoeveelheid dezer nesten was groot genoeg om zes aardappelmanden te vullen. Verscheidene Negers hadden reeds be-

proefd om den boom te vellen, maar trots de groote winst die het welslagen beloofde, hun pogen gestaakt, daar hij te groote knoesten en een te hard hout bezat. Naar boven te klimmen om den boom te vellen, had nog niemand beproefd, dewijl dit eene bepaalde onmogelijkheid scheen. De vleugel-kommandant had mij, om den post schoon te maken, twee Negers gezonden, die eenige dagen op *Nepveusburg* vertoefden. Op eenen morgen ging ik met het geweer het bosch in en zag op den grooten aangeduiden boom een groot zwart dier, dat half zigtbaar tusschen het gebladerte, op de takken rondklauterde. Ik hield het voor eenen kwatta en leide aan, toen eene klagende stem mij smeekte niet te schieten. Ik herkende nu een' der twee Negers, die voor het schoonmaken overgekomen waren. Hij had het tondel willen inzamelen. Hij hieuw met zijne bijl de takken af welke de nesten droegen, en kwam daarmede op den post, maar ik werd nooit gewaar hoe hij op of van den boom gekomen was. Het was een Neger van zestig of zeventig jaren. Kort daarna verdronk hij in de *Casawinika.*

„In de tweede helft des jaars verminderden de moerassen in de omstreken van dag tot dag, en het was niet mogelijk de menigte visch te nuttigen die ik in mijne masjoa's ving. Dagelijks bekwam ik bezoek van kameraden van andere posten die op *Nepveusburg* visch wilden vangen en eten. Uit het bosch waar al het water in den grond was getrokken, waren alle visschen gevlugt naar de sloten die langs den *Kordonweg* liepen. Zij verborgen zich hier onder de bladeren van waterleliën of in het slijk. Met scherpe houwers (sabels) waadden wij in de sloten en sloegen de bladeren en stengels af, om de daaronder zich verschuilende visschen te treffen. Elk had een kwartier, opdat wij elkander niet kwetsen zouden. Was alles neêrgesabeld, dan doorzocht men met de handen de sloten en wierp de gewonde visschen op den oever. Een oude soldaat haalde daarbij eene slang te voorschijn die giftig en 3 voeten lang was. Hij hield haar voor eenen paling en bemerkte zijne dwaling niet eer, voor zij hem in den arm gebeten had. Gelukkigerwijze was BROKKADJOKKO bij de hand, die in zijne jagttasch zijne toovermiddelen bij zich voerde. Met een veelbeteekenend gelaat wreef hij het poeder in de wonde, en de beet had geene gevolgen. In October en November vingen wij ongeloofelijk veel kostelijke visschen. Alle kreken waren opgedroogd, en de bewoners vertrokken naar plaatsen, waar nog een weinig water was staan gebleven, en waar zij menigmaal bij duizenden hunne koppen uit het water staken en zich zoo mogelijk soort bij soort hielden. Men had dus maar voor te kiezen. Daarentegen was weder de stank van de gestikte visschen onuitstaanbaar. Men kan begrijpen hoe geheele vogelvlugten hier te gast gingen. Onder die vogelen merkte ik eenige zoogenaamde koningsgieren op, die zich door hunne grootte en schoonheid boven de anderen onderscheiden en die ook den anderen den voorrang geven. Nooit zag ik die vogels weder in zoo grooten getale, daar zij slechts zelden en bijna altoos afzonderlijk gezien worden. Wij hadden, zoo als ik zoo even zeide, de visschen slechts voor het nemen. Doch dit was een smerig werk, dat men naakt verrigten moest, waarna men een paar uren noodig had om zich te reinigen. Wij hadden elf groote barbakots bij den post opgerigt, waarover de duizend visschen te rooken lagen. Kleinen en slechten hadden wij natuurlijk niet genomen.

„In dezen tijd des overvloeds deden ook de zwarte timmerlieden hun best om wat bijeen te garen, en lieten bijl en zaag zoo lang rusten. Zoo kwam het dat eerst in het midden van November een huis gereed kwam, dat vier europische timmerlieden beter en hechter in drie weken hadden volbouwd dan deze elf zwarte slungels in vier maanden.

„Kort voor ik de nieuwe woning betrok, werd ik, wat nog nooit gebeurd was, door eene vledermuis gebeten. Ik werd zekeren nacht wakker, en voelde dat ik over en over nat was. Om de oorzaak te ontdekken, stak ik licht aan, en ontwaarde met verwondering, dat hemd en hangmat van bloed dropen. Het vloeide mij, zonder dat ik daarbij de minste pijn voelde, van de punt van mijn' neus, waarvan een stukje, zoo groot als eene erwt, was afgebeten. Men had vroeger nooit vampyrs op *Nepveusburg* opgemerkt. Waarschijnlijk waren zij door de uitwasemingen der Negers herwaarts gelokt. Sedert werden mijne hoenders bijna iederen nacht gebeten, en hoe zorgvuldig ik ook het hok sloot, vond ik toch iederen morgen dat een of meer het bloed uit hals, pooten of kam droppelde. Zij werden zoo zwak, dat zij ten laatste niet meer op den stok konden zitten. Eene goede dosis anyswiri (de bladeren van een naar anijs riekenden heester) hielp ook niet, ofschoon de vledermuizen den reuk daarvan niet verdragen kunnen.

„Het huis was eindelijk gereed. Het stond midden op den weg, had daardoor het uitzigt op beide zijden van den *Kordon* en was dus veel doelmatiger dan het oude. De timmermansbaas en zijne gezellen hadden ons verlaten en zoo was het gedruisch weder vervangen door stilte en eenzaamheid.

„Omstreeks dezen tijd vertrok eene boschpatrouille uit de divisie *Boven-Commewijne* naar de moerassen en bosschen aan de *Tampati* en *Peninika*, waar, naar men vernomen had, eenige weggeloopene slaven een dorp gesticht hadden. Alles

was geheim gehouden, en behalve den kommandant der patrouille, wist niemand waarop het gemunt was. Eenige dagen na hunne terugkomst zat ik — het was tegen 8 uur in den avond — in mijne kamer en las, toen ik BROKKADJOKKO die bananen roosterde, luid „werda!" hoorde roepen. Nieuwsgierig te weten wie nog zoo laat aankwam, opende ik een luik en zag omstreeks vijftig schreden van het huis een in het wit gekleed mensch. Hij stond onbewegelijk stil, en op mijnen eisch om te kennen te geven wie hij was, volgde geen antwoord. BROKKADJOKKO had intusschen geladen en schoot, waarop de raadselachtige verschijning verdween. Eenige oogenblikken later hoorden wij van verschillende kanten neger-consignes, een luid „ho!" om elkander kennis van hunne positie te geven. Ik dacht dadelijk aan de patrouille en maakte uit de omstandigheden op dat het de verjaagde wegloopers waren, die onkundig van den weg, voorbijtrekken wilden. Wij laadden onze geweren, sloten het huis en bleven den ganschen nacht waken. Doch er liet zich niets hooren of zien. Des morgens berigtte ik het voorgevallene aan den kommandant, waarop de post weder met één' man versterkt werd. Dit was echter de eenige verandering niet, want tegen het einde des jaars kondigde BROKKADJOKKO, die met levensmiddelen van *Mauritsburg* terugkeerde, mij jubelend aan, dat ik tot vice-korporaal bevorderd was. Dat was de eerste sport op de ladder tot de hoogste magt!"

Oostwaarts van *Nepveusburg* liggen, behalve *Imotapi*, nog de beide posten *Oranibo* en *Armina*, het laatste aan de *Marowijne*, op 20 uren afstands van de zee en door den stroom van het tegenoverliggend *Fransch-Guiana* gescheiden. Onze Nepveusburger deed eenen togt derwaarts, dien hij in de volgende woorden beschreef:

„Een vriend die op den post *Armina* lag, had mij veel schoons van deze plaats geschreven en den wensch in mij doen ontstaan om hem te bezoeken. Het is de uiterste post des lands, eenzaam op de grens tegen de Boschnegers gelegen. Eene patrouille van zwarte soldaten ging iedere maand derwaarts heên om de soldij te brengen en het militaire rapport te halen. Men sprak zeer veel over den moeijelijken weg, die over 72 bergen zou loopen en inzonderheid door groote moerassen en diepe kreken in den regentijd veel moeite opleverde. Om deze redenen werden patrouilles derwaarts alleen door zwarte guides ondernomen, en alleen in bijzondere gevallen doet een blanke de reis mede. Mijn kommandant veroorloofde mij in de plaats van eenen guide te mogen gaan, waartoe ik voor acht dagen — want zoo lang duurde den togt — den noodigen reisproviand bekwam. Deze bestond in 8 ponden beschuit, 4 ponden spek, 4 ponden vleesch en 4 ponden rijst, waaraan ik nog wat koffij, eene flesch suiker en wat cacao toevoegde. Een ransel met kleedingstukken, een blikken pot om daarin te koken, een kistje, een net om vlinders te vangen, een geweer en eene sabel moesten insgelijks medegenomen worden. Toen dit huishoudentje op mijn' rug gerangschikt was, scheen het mij zelven onmogelijk toe om zoo ver te kunnen komen. Een ander man werd voor den duur mijner reis op mijnen post gezonden.

„Eerst tegen elf uur verliet ik *Mauritsburg*, vergezeld door twee guides, en trok beurtelings door savannen en digte bosschen naar den zes uren verder gelegen' post *Oranibo*. Men vindt noch plantaadjen noch posten onderweg. Tegen den avond kwamen wij, nog een uur van den post verwijderd, aan twee moerassen, waar men tot aan de heupen niet door het water, maar door een' brij van stinkenden modder moest marcheren. Tegen zeven uur kwamen wij op den post aan, waar mijne kameraden mij door hunne gastvrijheid voor de vermoeijenissen der reis schadeloos stelden. *Oranibo*, aan de *Boven-Commewijne*, ligt juist boven het voetpad naar *Armina* en dient, daar het uithoofde zijner geringe bezetting (5 man en 1 korporaal) niet als eene versterkte plaats te beschouwen is, alleen om de patrouilles over den stroom te zetten. Geene plantaadje ligt in de nabijheid, en de naastbijzijnde plaats, de post *Imotapi*, vanwaar men de levensmiddelen moet halen, ligt 4 uren van daar. Visch en wild is er in overvloed, en de *Boven-Commewijne* is om zijne kostelijke haimoera's bekend, visschen van 10 en meer ponden zwaar, die zeer duur betaald worden. Men vangt ze in korven van de gedaante van suikerbrooden, waardoor een elastieke staf loopt die op eene klep correspondeert. Een visch of een stuk vleesch ligt daarin. Zoodra er een binnenkomt valt de klep toe. De fuiken worden onder de heesters in het water gezet en iederen morgen nagezien. Een der soldaten hield zich uitsluitend met deze vangst bezig en had steeds een' genoegzamen voorraad.

„Den volgenden morgen ten zeven uur betraden wij den anderen oever en kwamen een uur later aan eene groote, altoos onder water staande savanna, bedekt met biezen en verstrooide mauritspalmen, waarin legioenen papegaaijen nestelden. Wij trokken bijna een uur lang tot aan de heupen door dit moeras, dat door den in den regentijd gezwollen *Peninika* en *Tempati* gevormd wordt en zelfs bij de grootste hitte niet opdroogt. Door eene zandige savanna met lang kreupelhout was de weg bijna niet te vinden, en slechts aan afgebrokene takken herkenden mijne zwarten het pad. Dit liep, hoezeer vele krommingen vormende, toch altoos naar het zuidoosten en van nu af door een zoo digt, hoogstammig bosch dat wij de zon

niet zien konden. Allengs werd het land hooger. Wij gingen over vele heuvelen, aan wier voet altoos een kreek of eene moeras lag. Dikwijls noodzaakten ons verbazend groote, omver gevallene boomen daarvoor uit te wijken of daarover te klauteren. Over diepe en snelstroomende kreken lagen hier en daar slechts armdikke stokken, waarover men, balancerend als een koorddanser, den anderen oever moest bereiken. Twee groote schildpadden werden gevonden en tot ons avondmaal toebereid. Wij kwamen aan eenige uit palmbladeren vervaardigde hutten of kampen die tot rustplaatsen voor de patrouilles door hunne voorgangers gemaakt waren. Hier hielden wij tegen vijf uur in den avond stil om te overnachten. Spoedig brandde een vrolijk vuurtje, de schildpadden werden geslagt, bananen (die de guides medegenomen hadden) gekookt en een schildpadden-podding (tomtom) toebereid. Een heerlijk maal! Voor mijn bed — de guides hadden hunne hangmatten bij zich — sneed ik eenige bladeren af en koos naast het vuur mijne rustplaats. De geweren werden bij elkander gebonden, en elk leide zich te rust, zoo onbezorgd als te huis. Naar het vuur kwam eene groote menigte lichtgevende kevers gevlogen, waarvan ik een dozijn ving en mede naar *Mauritsburg* bragt. Zij zijn ongeveer 3 duimen lang en olijfachtig bruin. Het borstschild heeft twee bleekgele, ronde plekken, die een weinig hooger en als oogen uitzien. Zij verspreiden een licht, dat zoo sterk is dat men het zelfs bij den heldersten zonneschijn bemerken kan. Het fijnste schrift is daarbij te lezen, wanneer men met het insekt over het gedrukte heengaat. Een aantal, in een fleschje bijeen, maakt het vrij helder. Onder het vliegen vertoont zich buiten deze oogen nog een sterk rood licht onder de vleugels op den rug, dat uit de middelste ringen voortkomt en bij het loopen bedekt is.

„De nacht was tamelijk koud geweest, maar een warm kop koffij was spoedig gereed. In de hut lieten wij een deel van den proviand voor de terugreis en trokken, nadat wij ontbeten hadden, verder. Bij het afstijgen van eenen zeer steilen berg werden wij op een' hoogen, niet zeer bladerrijken boom twee kwatta's ontwaar, die zich in de morgenzon warmden. De een kreeg ons in het oog, greep den anderen bij den staart en maakte hem op ons opmerkzaam. Zij zagen ons navorschend aan en maakten zich eerst toen een der guides op hen aanleide, met een verwonderd: o! o! uit de voeten.

„Het land werd gedurig hooger, en wij kwamen des middags aan den zoogenaamden *Rooden-Berg*, die op de eene zijde zeer steil en bijna loodregt, al klauterend beklommen moet worden. Hij zal omstreeks 150 voeten hoog zijn, en op zijne kruin draagt hij verscheidene groote boomen, waarin men doorgaans zijnen naam snijdt, om de heldendaad te vereeuwigen dezen berg beklommen te hebben. Eene heldere ijskoude kreek vloeit aan zijnen voet.

„Des avonds ten 5 uur hoorden wij reeds het bruisen van de *Marowijne*, die met watervallen over tallooze klippen stort en *Nederlandsch-* van *Fransch-Guiana* scheidt. Ons avondmaal bestond weder in schildpadden die hier in groote menigte zijn, en de nacht werd eveneens in een kamp doorgebragt. Tegen negen uur den volgenden morgen ontdekten wij van eene hoogte den prachtigen stroom, met zijne eilandjes en klippen, en den post te midden van een boschje van bananen. Ongezien kwamen wij in de nabijheid, waar wij drie schoten tot herkenningsteeken losten. Allen stroomden ons te gemoet, want elk verlangde naar nieuws dat men op dezen zoo eenzamen als afgelegen' post slechts zelden bekomt.

„Mijn vriend, om wien ik de reis gedaan had, was vóór veertien dagen gestorven. De post, door eenen luitenant gekommandeerd, bestond uit slechts 24 man, behalve 8 tot transporten bestemde Negers. Ook was er een officier van gezondheid. Alle gebouwen — op een enkel na hutten van pinpalmen — waren door palissaden omringd en omgaven een vierkant plein, in welks midden een vlaggestok en een zonnewijzer stonden. Het beste gebouw was de woning van den kommandant, die bij uitzondering van planken was zamengesteld. De kazerne die zeer bouwvallig was, had niet eens eenen vloer en was derhalve, wanneer de stroom buiten zijne oevers trad, bijna niet te bewonen. Het omgelegen land is buitengemeen vruchtbaar, en de tuinen door de soldaten aangelegd — elk had er een' — leverden overvloedig groenten en vruchten. Nimmer kan hier onder het bestuur van een' verstandig' kommandant gebrek ontstaan, en hij dien ik er vond, had door dwang en goede woorden al het mogelijke gedaan om het detachement tot eigen welzijn met werken bezig te houden. Visch en wild werden dagelijks door de Boschnegers en Indianen aangevoerd, die zout daarvoor inruilden.

„*Armina* staat echter in weerwil der schoone ligging als ongezond te boek. Ook stierven in hetzelfde jaar (1838) van de blanke bezetting die 16 man bedroeg, 7. Nogtans heerscht niet ieder jaar dezelfde sterfte, en ik geloof niet haar alleen aan het klimaat te moeten toeschrijven. Doorgaans worden op dusdanige posten de slechtste en onbruikbaarste manschappen der compagnie gezonden, veelal menschen wier gezondheid door de dronkenschap ondermijnd is, en die zich nu op eene plaats moeten ophouden, waar men slechts zelden sterken drank bekomen kan. Menigmaal koopen zij heimelijk van de Boschnegers groote

kruiken dram, (die deze van *Paramarlbo* medebrengen en zich duur betalen laten) en zwelgen te gulziger, naarmate zij hunnen lievelingsdrank langer hebben moeten ontberen.

„De nachten zijn koel, de dagen verstikkend heet, daar de talrijke rotsen eene groote hitte terugkaatsen.

„Ik bezocht eenen wegens zijne grootte beroemden mammeiboom, den grooten feitisso der Arawakken, een klein kwartier boven den post, waarheen een door het bosch gehouwen weg voert. De stam van dezen prachtigen boom, die nagenoeg 8 voeten in middellijn heeft en met zijne uitspruitsels (welke op eene hoogte van 8 voeten beginnen en groote vertrekken vormen, waarin vele menschen zich verbergen kunnen) niet minder dan 180 schreden in omtrek meet, is geheel met stekels overdekt. Het eigenaardige van deze boomen is dat zij niet alle jaren bloeijen en in den bloeitijd geene bladeren hebben. De vrucht is van de grootte van een ganzenei en bevat eene groote hoeveelheid der fijnste helderbruine zijde, die digt in het hulsel geperst, de talrijke zaadkorrels insluit. Bladerloos, slechts met zijne vruchten behangen, staat de boom des avonds. Knetterend ontsluiten zich de vruchten, doorgaans in éénen nacht, strooijen haren inhoud in groote vlokken uit, en des morgens staat deze reus des plantenrijks in eenen zijden mantel, die van alle takken nederhangt en een zonderling gezigt oplevert. Het is inzonderheid met deze zijde dat de kolibries hunne nesten opvullen. Eerst als de vruchten zijn afgevallen, komen de heldergroene bladeren te voorschijn. Het hout is week en sponsachtig en tot niets te gebruiken De groote mammeiboom bij *Armina* wordt door de Arawakken in hooge eere gehouden. Wanneer zij van hunne dorpen komen, offeren zij hem visschen en gekookte spijzen, doch keeren zij van *Paramaribo* terug, dan wordt hij op wijn of rum onthaald. Men legt beiden in de ruimte neder, die zijne takken vormen, zich overtuigd houdende dat hij het een en ander zich wel zal laten smaken. Geen wonder dat de soldaten van *Armina* dikwijls naar den boom loopen en de offers meer dan in oogenschouw nemen. De geheele omtrek ligt vol scherven van flesschen, borden en schotels.

„Behalve van dezen feitisso, sprak men op *Armina* van eene vrouwelijke godin van hoogen rang, de zoogenaamde watermama. Men had haar eenige malen op de rotsen zien zitten; dan, ofschoon ik met „ooggetuigen" sprak, kon ik niets van hare gedaante te weten komen. Men meent dat de mamati tot de fabel der zeemeerminnen aanleiding gegeven heeft; doch hier ten minste kon dit niet het geval geweest zijn, daar een zoo log dier zich niet tot aan de klippen van de *Boven-Marowijne* opwerken kan.

„Merkwaardig is de menigte vledermuizen die zich in de gebouwen van den post ophoudt. Tegen zons-ondergang ziet men wolken dezer dieren uit hunnen schuilhoek en op de fransche zijde trekken, en de soldaten zijn genoodzaakt den ganschen nacht licht te branden om niet gebeten te worden. Het is echter de eenige plaag waaraan men hier blootgesteld is.

„Den derden dag na onze aankomst verlieten wij *Armina* weder. Mijn jagtgeweer had ik verkocht, en twee kooijen (koerikoeries) van warimbo — eene soort van indiaansch riet — met een' zeer tammen pepervogel en eenen papegaai, benevens eenen aap waren aan mijnen ransel vastgebonden. De laatste schreeuwde gedurig en pakte iederen tak dien hij bereiken kon. De toekan, wiens groote snavel in de kleine kooi geene plaats genoeg had, stierf reeds na een paar uren. Des avonds aten wij eene fricassée van eenen leguaan, dien ik almede van *Armina* had medegenomen. Hier vernam ik de stem van eenen vogel die in strijd was met een' ander'. Hij is zoo groot als eene duif, bruinrood en heeft een' kalen kop. Zijne stem is verbazend sterk; ik kan hem niet beter dan met de klank eener bazuin vergelijken.

„Den tweeden dag waren wij zoo digt bij *Oranibo* dat wij gemakkelijk nog vóór den nacht den post hadden kunnen bereiken. Doch dat wilden de gidsen niet, die niet gaarne meer deden dan hun was voorgeschreven. Den vierden dag was ik op mijnen post terug."

Het fort *Sommelsdijk*, aan de vereeniging der *Cottica* en *Boven-Commewijne*, is niet meer in gebruik. Het was eerst *Cottica* geheeten en werd in 1685 op last des gouverneurs VAN AERSSEN VAN SOMMELSDIJK verbouwd en vergroot. Nadat de wallen van het fort vervallen waren, liet men *Sommelsdijk* over aan de Herrnhutters die er een' post hadden. In 1819 was het de woonplaats van een' geneesheer die de bewoners der omliggende plantaadjen bediende. De Negers noemen het in hunne brabbeltaal *Arnitri*, ter herinnering aan de edele Herrnhutters die hun altoos zoo welgezind waren.

Hooger op aan de *Cottica* ligt de post *Mon-Bijou*. — *Belair*, aan de *Perica*, was tot 1773 eene plantaadje, maar werd toen in den oorlog tegen de Boschnegers door den kolonel FOURGEAUD met militairen bezet. *L'Esperance*, aan de *Boven-Commewijne* en de *Bottelskreek*, was ook vroeger eene plantaadje.

Digter aan de kust vindt men de posten *Brandwacht*, *Vredenburg* en *Willem-Frederik*. Het eerste, aan den mond der *Motkreek*, strekt om sein te geven, wanneer vaartuigen in het gezigt komen. Vroeger lag het nog digter aan zee, zoodat men er in het gulle zand nog de grondslagen ziet; dan ten gevolge der sterke afspoeling van

deze eenzame, sombere, door muskieten geplaagde kust, met doode en in zee staande boomen en naakte stronken, heeft men dit militair kwartier verder landwaarts in moeten verplaatsen. *Vredenburg* ligt aan de *Vredenburgerkreek*, *Willem-Frederik* aan de *Marowijne*. Tusschen het laatstgenoemde en *Armina* vindt men de nieuwe kolonie van Zwaben, *Albina* geheeten.

Wanneer men de *Marowijne* verder dan *Armina*, of de *Suriname* verder dan *Gelderland* opgaat, komt men aan de dorpen der Boschnegers. KAPPLER bezocht voor weinige jaren zulk een dorp aan den laatstgenoemden stroom. De directeur der laatste plantaadje *Victoria* gaf hem daartoe twee Negers mede, die met de Boschnegers vermaagschapt waren. Ook had hij eenen Indiaan in zijn gezelschap. Hij verhaalt:

„Mijne zwarte geleiders hadden geweren bij zich, terwijl ik en mijn Indiaan ongewapend waren. Nogtans geloofde ik niets te vreezen te hebben, omdat de toestand des lands rustig en veilig was. Tegen één uur in den namiddag bereikten wij den mond der *Sarakreek*, waaraan op een' berg het eerste dorp der Boschnegers ligt. Mijne Negers deden nu dadelijk vier schoten, ten teeken dat een blanke naderde, en de rotsen en bergen gaven den knal honderdvoud terug. Wij landden en stegen uit de boot om ons door de Boschnegers, die naar den oever ijlden, te laten ontvangen. Het opperhoofd van dit dorp verraste ik, juist toen hij op het punt stond om een hemd aan te trekken, ten einde mij te toonen, zoo als hij zich uitdrukte, dat hij het hoofd was. Ik verzekerde hem dat ik dit reeds aan zijne edele gelaatstrekken had gezien, en begon brandewijn aan de mannen en naalden aan de vrouwen uit te deelen, waarop zij mij van hunnen kant op cassavebrood en eijeren onthaalden. Hier trof mij voor het eerst het onderscheid der aanspraak tegenover den Europeër. In het deel des lands namelijk dat bijzonder onder het nederlandsche gouvernement staat, spreekt de Neger den Europeër aan: *massra* (heer), hier integendeel *bakra* (blanke), als duidelijk bewijs zijner onafhankelijkheid. De *Sarakreek* is volgens west-indische begrippen eene voorname beek (zij is nagenoeg zoo breed als de *Rijn* bij *Arnhem*). Zij komt met vele kronkelingen uit het zuiden en staat naar het schijnt met de *Marowijne* in verbinding. Wanneer men haar van haren mond in de *Suriname* opvaart, dan komt men in zes dagen aan eenen boschweg, waarop men in drie dagen bij de dorpen de *Boven-Marowijne* bereikt. Ik weet dit uit de overeenstemmende berigten van verscheidene inboorlingen en Negers, die ik daarover ondervroeg, en ben ook genegen om deze berigten te gelooven, daar het eene eigenaardigheid der west-indische rivieren is om door kleine zijrivieren in de binnenlanden met elkander gemeenschap te hebben. Na een half uur ongeveer kwamen wij aan het dorp, waar het opperhoofd van den stam der hier wonende Boschnegers zijn verblijf houdt. Deze, een statige Neger, ontving mij met eene soort van plegtige ceremonie, die hem evenwel niet verhinderde mijnen brandewijn de behoorlijke eer te bewijzen. Zijne moeder, een stokoud besje, met sneeuwwit haar, liet mij uitnoodigen om haar een bezoek te geven, daar de last der hooge jaren haar verhinderde om bij mij te komen. Ik vond haar door jonge meisjes omringd op eene mat zitten. Wel twintig papegaaijen waren er in hare hut en werden door de zwarte dames verzorgd. Zij schonk mij een mandje met spaanschen peper, en ik verzuimde niet hare mildheid met eenige naalden te beantwoorden. De hutten der Boschnegers bestaan eigenlijk slechts uit vier palen, waarop een dak van palmbladeren rust. Slechts weinigen hebben wanden en zijn van een' beteren bouwtrant. Onaangezien de traagheid der Negers vond ik hier boomgaarden van oranje-appelen, kokospalmen, suikerriet en koffijboomen, en dit alles behoorlijk van onkruid gezuiverd. Bananen groeiden er in menigte, en rijst, aardnoten en maniok kweekten zij in overvloed aan. Tegen vier uur voeren wij naar een ander dorp aan de *Suriname*, en de coriaal van het opperhoofd, waarmede ik voer, was derwijze met Negers opgevuld, dat ik ieder oogenblik vreesde dat het vaartuig zinken zou. Eene waterschildpad werd niet zoodra ontdekt, of de Negers maakten daar jagt op; maar bij hunne pogingen om haar in de boot te trekken, kwam er zooveel water in, dat zij ongetwijfeld zou gezonken zijn, waren niet oogenblikkelijk vele Negers daaruit gesprongen. De bijna geheel met water gevulde boot werd, gevolgd door de zwemmende Negers, aan land gebragt en geledigd, waarop men de reis voortzette. Dit onheil had voor mij, die niet zwemmen kan, ongelukkig kunnen afloopen, doch het maakte op mijne zwarte vrienden zoo weinig indruk, dat zij bijna geen oogenblik hun schreeuwend gezang staakten. Bij onze aankomst kwam ons bijna het geheele dorp te gemoet. Men begon, vermoedelijk te mijner eer, eenen dans. Een man en eene vrouw, door meisjes omringd, die door gezang en het geklap met harde noten den dans ondersteunden, draaiden zich met allerlei gebaren, die dikwijls geenszins aan de vereischten van schoonheid beantwoordden, rond. Den eenigen stilstand in dezen dans, die door verscheidene paren uitgevoerd werd, veroorzaakte de rum, dien men zoo dapper aansprak dat zijne werking weldra aan al de deelhebbers van het bal kon opgemerkt worden. Ik maakte mij den gunstigen tijd van den dag ten nutte om met mijnen Indiaan insekten te zoeken. Toen het evenwel

tegen den avond liep en ik naar de plantaadje *Victoria* wilde terugkeeren, had ik veel moeite mijne twee Negers terug te vinden, want het verblijf bij hunne vrije landslieden had den armen drommels al te zeer behaagd, dan dat zij mij zonder tegenspraak zouden gehoorzaamd hebben. Zij bestormden mij met de gezamenlijke Boschnegers om den nacht hier door te brengen. Men wilde mij een geheel huis inruimen, mij alle behoorlijke gemakken verschaffen en mij den volgenden dag plegtstatig vergezellen. Het opperhoofd stelde mij voor oogen hoe gevaarlijk het was met de beide geenszins nuchtere Negers in de kleine coriaal de gevaarlijke plaatsen der rivier te passeren: het zou een wonder zijn zoo ik in dit geval gelukkig de plantaadje bereikte. Doch ik had mij bepaald voorgenomen des avonds weder terug te keeren, en besloten de beide Negers achter te laten en alleen met den Indiaan terug te gaan. Ik verklaarde hem mijn besluit, en dit werkte; want eenerzijds hadden de beide Negers straf te verwachten, wanneer zij zonder mijne toestemming bij de Boschnegers bleven; anderzijds mogt het opperhoofd niet zonder zware verantwoordelijkheid dezen Negers een langer verblijf vergunnen. Daar ik het intusschen niet raadzaam vond de beide zwarten in mijne corial op te nemen, liet ik mij voor hen eene tweede boot geven en voer met mijnen Indiaan vooruit. Toen de Negers zagen dat het mij ernst was, vulden zij onze booten met vruchten, en begonnen bij onze afvaart te juichen en te schieten dat alle bergen daarvan weêrgalmden. Een nacht waarin de toovermagt van een tropisch maanlicht, vereenigd met het schemerlicht der lantaarndragers, het water verlichtte, waarin de cicaden, kikvorschen, nachtuilen, geitenmelkers en andere nachtdieren zich tot een wel is waar niet liefelijk, maar toch indrukwekkend concert vereenigden, deed ons op de terugreis naar *Victoria* al de gevaren daaraan verbonden, vergeten. Vandaar vertrok ik beladen met schatten die de weelderige natuur heeft geschonken, en even rijk aan velerlei ervaringen, die mij bij verdere reizen te stade zullen komen."

In het midden der streek tusschen de *Para* en *Saramacca* ligt de militaire post *Republiek*, eene vroeger rentegevende, doch in vervolg van tijd verlatene plantaadje *(Mijne-Hoop-en-Celle)*.

Aan de *Saramacca* vindt men, behalve eenige koffij- en suikerplantaadjen, het kolonistendorp *Groningen*, dat echter naauwelijks 100 europische bewoners meer telt, die daarbij nog meest uit gesalarieerde ambtenaren bestaan. De hervormde kerk aldaar is in 1846 gebouwd.

Aan de zamenvloeijing van de *Saramacca* en *Coppename* is de post *Nassau* gelegen. De stroomoevers zijn hier zoo mogelijk nog digter begroeid dan die van de *Suriname*, *Commewijne* en *Cottica*, want terwijl aan de drie laatsten de mensch reeds sedert een paar eeuwen hier en daar de werkzaamheden der natuur naar zijnen wil heeft pogen te leiden, betreedt men hier een nog onbebouwd gebied, waar dieren en planten alleen naar eeuwig onveranderlijke wetten leven en vergaan.

Wanneer men, de *Coppename* opvarende, den mond der *Coesewijne* is voorbijgevaren, bereikt men eerlang het treurige *Batavia*, oudtijds een militaire post, thans eene buurt door de ellendigste wezens die men zich voorstellen kan, door melaatschen, bewoond. De beide soorten van melaatschheid die in *Guiana* heerschen, worden door de namen van drooge en natte boassie onderscheiden. Door de laatste ontvellen de lijders langzamerhand, door de eerste die meer algemeen is, verliezen zij hunne leden een voor een, als neus, oogen, wangen, vingers, handen, voeten, en daar de kunst ten eenemale onvermogend is de verschrikkelijke ziekte te overwinnen, moeten de lijders eindelijk aan de ellendige ziekte sterven. De meeste ongelukkigen zijn zwarten of mulatten; slechts zeer enkelen behooren tot het blanke ras. Te *Batavia* zijn zij tot eene uitgestrektheid van 60 acres bepaald, en nergens elders in de kolonie mogen zij zich ophouden. Elk eigenaar van eenen slaaf die verdacht wordt aan deze ziekte te lijden, moet dadelijk daarvan verslag aan de regering doen, en zoo het ingesteld onderzoek dit vermoeden bevestigt, wordt de rampzalige terstond aan de zamenleving der gezonden onttrokken. Die op *Batavia* bebouwen, zoo lang hunne krachten het toelaten, de moeslanden en boomgaarden die tot het etablissement behooren. De eenige gezonden zijn de directeur, de geneesheer en hunne gezinnen, de pastoor en enkele kinderen der melaatschen. Van de laatsten valt het echter moeijelijk te bepalen, of ook zij niet slagtoffers der kwaal zullen worden. In hunne jeugd toch hebben de kinderen der boassie-besmettelingen geene kenmerken der melaatschheid. De beginselen openbaren zich eerst na eenige jaren, en worden deze kinderen al gespaard, dan gebeurt het nog dikwijls dat de ziekte zich weder op de kindskinderen voortplant. Door de geheele maatschappij verlaten, waren de ongelukkigen vroeger ook van allen godsdienstigen troost verstoken, maar in het jaar 1823 ontfermde de edele pastoor VAN DER HORST zich over de armen en predikte hun JEZUS als eene toevlugt der ellendigen. De eerste kerk was eene armoedige pina-loods, maar in 1835 werd een ruim doelmatig bedehuis gesticht, dat 7 Februarij 1836 door den pastoor JOHANNES GROOFF werd ingewijd. Zeker is nergens meer gevaar, meer onaangenaamheid aan het uitoefenen der herderlijke bediening verbonden, want in weerwil van alle behoedzaamheid wordt de

besmetting ligt overgeplant. Bij de godsdienstoefening staan de ramen van het gebouw altoos open, en de melaatschen altoos naar de windzijde, om den bedienaar der godsdienst niet noodeloos aan gevaar bloot te stellen. — Op den oever der rivier, bij de landingsplaats, staat een zwart kruis, om hen die zouden willen aan wal komen, te waarschuwen dat hier de besmetten gehuisvest zijn. „Hij die deze plaats der ellende bezoeken wil — zegt een ooggetuige — dient eerst eene goede teug rum of goeden brandewijn te nemen, laarzen en lederen handschoenen aan te trekken en volstrekt niets aan te roeren, of op stoelen of banken te gaan zitten, terwijl hij die puisten of kwetsuren aan het gezigt heeft, het voorzigtigste doet hier niet te komen, daar een aantal kleine vliegen (hier boassie-vliegen genoemd) op de opene wonden aast en alzoo de smetstof van de melaatschen op de gezonden zoude kunnen overbrengen, zoodat men best doet de opperhuid zooveel mogelijk te bedekken, waardoor men tevens voor de zoo verschrikkelijke aanvallen en ontstekenden beet der hier zoo veelvuldig zijnde muskieten gedekt is. Velen nemen eene brandende cigaar in den mond, terwijl zij door dit etablissement wandelen." De geheele bevolking bestond op 1 Jan. 1853 uit 448 personen.

Eenige uren hooger op aan de *Coppename* vinden wij den houtgrond *Andresa,* gelegen ter plaatse waar zich de *Wayombo* met den hoofdstroom vereenigt. Een vriendelijk, van fraai hout opgetrokken, en van galerijen voorzien gebouw maakt het middelpunt daarvan uit. Rondom deze woning liggen de verdere steenen en houten verblijven der ambtenaren, Negers en Negerinnen, die een getal van 600 zielen uitmaken. Overal vertoont zich de rijke plantengroei die ook de onaanzienlijkste hut als in eene prachtige lijst omsluit. Een hooge stam der *leopoldina pulchra* overschaduwt het groote woonhuis, terwijl eene laan van amygdalen naar de overige gebouwen geleidt. Een rijke ooften moestuin breidt zich achter het woonhuis uit en verrukt den wandelaar vooral in de morgenuren door het gezang der talrijke vogels die hier hun verblijf schijnen gevestigd te hebben. Al den arbeid van het hakken en vervoeren van het hout, dat meest tot scheepstimmerhout voor de marine wordt gebruikt, wordt onder de Negers van beiderlei kunne zoo verdeeld, dat het omhouwen en het hakken tot vierkante balken aan de mannen en het vervoer aan de vrouwen is opgedragen; hetgeen alles behalve een vrolijk gezigt oplevert, wanneer men de vrouwen als lastdieren met touwen voor de borst, de balken door het slijk ziet slepen.

De reiziger FRIEDMANN bezocht van *Andresa* een naburig inlandsch gehucht. Hij verhaalt aldus zijnen togt:

„Hoezeer ik de Indianen reeds op verschillende plaatsen gezien en in hun doen en laten gadegeslagen had, was toch eene wandeling naar een in de nabijheid van de *Coppename* gelegen indiaansch dorp zeer belangrijk. Wanneer de bloemen van *Europa* zich vereenigd hadden om onzen weg derwaarts, die omtrent een uur lang was, met de volheid harer pracht te versieren, dan geloof ik niet, dat zij deze wildernis zoo in schoonheid zouden hebben kunnen verrijken. De loof- en palmboomen die reeds op zich zelven het sieraad van het bosch uitmaken, doen zich slechts voor als hooge zuilen, waarom zich in weelderige pracht de bloesems der bignoniën, der lianen en passiflores dringen. Tot aan de hoogste kruin bedekken de bloesems den boom. Ook de *vanilla aromatica,* waarvan onze geliefkoosde vanilla bereid wordt, leeft als slingerplant in deze bosschen. Eindelijk werd het lichter in het bosch, en een klein dorp van tien of twaalf hutten, omringd door pisang- en papayenboomen stond voor onze oogen. Ik meende in eene tooverwereld verplaatst te zijn, waartoe de fantasiebeelden uit de kindschheid die mij weder voor oogen zweefden, het hunne bijbragten. De hutten zijn eigenlijk slechts ronde daken, uit de takken der *manicaria saccifera* vervaardigd, die door vier of zes stijlen gedragen worden. In de hut is de hangmat het voornaamste meubelstuk; doch men ziet er ook aarden vaatwerk, een blok en een' grooten steen, waarop de visch gebakken wordt, op den grond liggen, en aan de stijlen hangen pijl en boog. Dezelfde vadsigheid die ik reeds dikwerf bij de Indianen heb opgemerkt, vertoonde zich hier ook niet minder, toen wij hen in hunne woningen bezochten. Een der mannen gaf ons op ons verlangen eene proef zijner bedrevenheid in de behandeling van pijl en boog, daar hij op eenen afstand van omtrent 100 passen eene kokosnoot van den boom schoot. Een ander Indiaan zat geheel met bladeren overdekt onbewegelijk in eenen boom. Op onze vraag wat dit te beduiden had, zeide men ons, dat deze man op de komst van eenen papegaai wachtte. Deze vogels worden namelijk door de Indianen ligt verschalkt, als deze met loof overdekt, zich in de takken verschuilen. Geene hinderlaag vermoedende, zetten de papegaaijen zich op de takken neder, waarop de groene roovers alleen de handen hebben uit te steken om hunnen buit meester te worden. Na eenigen tijd in het dorp vertoefd en vruchten gebruikt te hebben, zagen wij een' grooten troep Indianen, waarschijnlijk uit een nabijgelegen dorp, naar ons toekomen. Aan hun hoofd stond een man, op wiens gezigt wij ons niet van lagchen konden onthouden. Men verbeelde zich eene tamelijk zwaarlijvige ineengedrongene figuur, naakt over het geheele ligchaam, doch het hoofd met een' driekanten hoed bedekt, en met een' europischen wandelstok met

zilveren knop in de hand. Dit was het opperhoofd der naburige indiaansche volksplantingen, die van den gouverneur dit eigenaardig kostuum ten geschenke had ontvangen. De regering houdt deze lieden te vriend, opdat zij de zwarten niet onder zich opnemen en de weggeloopene slaven terugbrengen. Het is om dit doel te bereiken, dat men den opperhoofden hoed en stok verleent, in de plaats van ster en kruis, de veelbenijde hofgeschenken in *Europa*."

Het westen der kolonie *Suriname* bestaat uit de districten *Opper-* en *Neder-Nickerie*, wier oppervlakte te zamen twee vijfden der geheele volksplanting inneemt. De grond, zoo vruchtbaar als slechts gewenscht kan worden, bestaat uit eenen lagen, salpeterachtigen kleigrond, blaauw van kleur en zeer vet en geleiachtig. *Opper-Nickerie*, het oostelijkste deel, bevat 22 katoen-plantaadjen, *Neder-Nickerie*, het uiterste westen, 10 katoen-, 7 koffij- en 3 suikerplantaadjen, benevens 4 kostgronden. De bevolking beloopt omstreeks 4600 zielen, waaronder ter naauwernood 100 blanken en 100 vrije kleurlingen. De blanke planters zijn op geringe uitzondering na Engelschen en Schotten. De eerste ontginning van *Neder-Nickerie* dagteekent van 1797, van *Opper-Nickerie* van 1808.

De hoofdplaats der *Nickerie-districten* is het dorp *Nieuw-Rotterdam* of *de Punt*. Het is nog niets meer dan een gehucht, bestaande uit vijf of zes hutten, eene kazerne, eene officierswoning, eene militaire batterij, benevens eene in 1825 gestichte Hervormde kerk.

In *Opper-Nickerie* ligt aan de zeekust de onversterkte militaire post *Coronia*.

FRANSCH-GUIANA (CAYENNE).

Het beste gedeelte van *Fransch-Guiana*, het eiland *Cayenne*, werd in 1626 door eenige Franschen van *Rouen* in bezit genomen, die in 1630 en 1652 door nieuwe fortuinzoekers uit dezelfde stad gevolgd werden. Het getal volksplanters vermeerderde aanzienlijk door de staatkundige tweespalt op *St. Christoffel*, die in 1639 bij de aankomst van POINCY ontstaan was, en nadat in 1643 PONCET DE BRETIGNY met 400 nieuwe landverhuizers uit *Rouen* op *Cayenne* was overgekomen. De Franschen hadden echter niet veel geluk, en in 1653 was van de volksplanting niets meer te vinden.

De Nederlanders, die reeds vóór de Franschen eene poging tot kolonisatie op *Cayenne* gedaan hadden, vonden er dus in 1656 een onbezet land en vestigden er zich nu andermaal. Zekere Jood, DAVID NARJY genaamd, verzocht in 1659 vrijheid om met eenige geloofsgenooten nevens hen te wonen. Het werd hun toegestaan, op voorwaarde dat zij anderen kolonisten niet hinderlijk zouden zijn en het oppergezag der West-Indische-Maatschappij eerbiedigen. De nederlandsche planters leiden er katoen-, indigo- en suikervelden aan.

Doch welhaast wekte deze in bloei toenemende volksplanting den nijd der Franschen op, zoodat zij onder voorwendsel van het vroegere bezit in 1664 de kolonisten naar *Suriname* verdreven. Maar twee jaren daarna werd de volksplanting door de Engelschen verwoest, die haar niet behielden maar weder verlieten. In 1676 werd het land andermaal door de Nederlanders onder BINKES veroverd, maar nog in datzelfde jaar, den 19 December, werd het door den franschen maarschalk D'ESTRÉES weder bemagtigd.

Eenige plunderingen der Engelschen ongerekend, bezaten de Franschen *Cayenne* ongestoord tot 1809, toen het door de verbondene Britten en Portugezen den 12 Januarij werd veroverd. Het bleef portugeesch tot 1817, toen het weder aan *Frankrijk* afgestaan werd.

Ofschoon de grond van *Fransch-Guiana* niet minder vruchtbaar is dan die van *Engelsch-* en *Nederlandsch-Guiana*, is deze kolonie toch bij die der naburen verre achtergebleven. Ja, aan den naam *Cayenne* is in *Frankrijk* tegenwoordig dezelfde verschrikking verbonden als aan die van *Siberie* in *Rusland*. Keizer NAPOLEON III heeft namelijk *Cayenne* bepaald tot eene strafkolonie voor bedrijvers van staatkundinge misdrijven, en zij die derwaarts worden gezonden, beschouwen zich als niet minder rampzalige slagtoffers dan de Moskovieten die naar de mijnen van den *Oeral* en *Altaï* gaan.

Geheel anders dachten duizenden fortuinzoekers in 1761. Destijde plaatste de eerste minister DE CHOISEUL en de hertog DE PRASLIN zich aan het hoofd eener aristocratische maatschappij, die een nieuw fœderaal stelsel in *Guiana* willende beproeven, er de aankweeking van koffij, suiker, katoen en andere tropische producten op de uitgebreidste schaal zou tot stand brengen. Onder de banieren der beide protectors schaarden zich vele edellieden, zelfs markiezen en graven, die hun vermogen verloren hebbende, binnen weinige maanden in *Guiana* heerlijkheden, kasteelen, hoeven, vassalen van allerlei kleur en gevulde geldzakken hoopten bijeen te brengen en hun verbleekt wapenschild in nooit gekenden luister te doen pralen. Om aan dezen staf een leger toe te voegen, wierf men in de straten van *Parijs* 10,000—12,000 avonturiers aan, en zond ze allen aan boord, en voerde

STRAFKOLONIE OP HET EILAND DE LA MÈRE.

ze naar het nieuwe land van belofte, onder blijde scherts, spel en dartelheid. Er ging een troep tooneelspelers mede, het orchest was kompleet, en men had niet vergeten eene schaar nimfen mede te voeren, gelokt uit de bosschaadjen van het Palais-royal. Het was alzoo met de viool in de hand, dat men de wildernis ging ontginnen. Maar bezwaarlijk is zich de verbazing voor te stellen van de gepoederde markiezen, van de gekapte schoonheden, toen de vaartuigen aan den mond van den *Kourou* voor anker gingen, en de trotsche natuur der *Nieuwe-Wereld* zich voor hunne oogen vertoonde. Zij zagen te vergeefs uit naar hunne domeinen, naar hunne uitgestrekte suikervelden, naar hunne koffijtuinen, naar hunne vassalen. Misschien hadden zij wel verwacht dat de baljuw van hun dorp hen aan het hoofd der jeugd te gemoet zou trekken, om hen te verwelkomen en hun pad met bloemen te bestrooijen. Immers de dwaling dier gelukzoekers was onbegrijpelijk. Zij was zoo groot, dat zich onder de aangeschafte benoodigdheden eene geheele verzameling van schaatsen en notenkrakers bevond! De ellende die welhaast onder deze rampzaligen heerschte, gaat alle beschrijving te boven. Zij leden in het vruchtbaarste land der *Nieuwe-Wereld* honger. Toch bleef hunne ligtzinnigheid dezelfde. In plaats van het land te ontginnen en zich in de toekomst een onbezorgd bestaan te verzekeren, ging men in de rol voort die men op het schip gespeeld had. DE CHAUVALON, een der voornaamste aanvoerders, rigtte eenen schouwburg op in een voormalig jezuïten-klooster, waar de notabelen der expeditie kwartier hadden gevonden, en als de koelte dit toeliet, noodigde zijne muzijk de cavaliers en dames ten dans. Zes maanden na de ontscheping brak eene aanstekende ziekte uit, die tienduizend menschen ten grave sleepte. Welhaast waren er van al de landverhuizers niet meer dan twee- of drie-honderd over, van welke naauwelijks enkelen zich een onbekommerd bestaan wisten te verzekeren. Dat was het einde eener expeditie, die behalve vele duizenden levens, 33 millioenen aan het moederland kostte!

Wie durft van de strafkoloniën betere gevolgen te hopen? Eene vroegere proeve daarmede door de bewindvoerders in 1797 is mislukt: de ongelukkigen zijn spoorloos verdwenen, en de gouverneur door keizer NAPOLEON III in Junij 1853 over *Fransch-Guiana* aangesteld (de FOURICHON) heeft reeds zijn ontslag verzocht en verkregen, daar hij aan het slagen der kolonisatie wanhoopt. Er is dan ook in de eerste dagen van 1854 bevolen om geene bannelingen meer naar *Guiana* te zenden.

Van geheel *Fransch-Guiana*, dat 9.450,000 bunders of 1723 □ mijl groot is, zijn niet meer dan 8800 bunders, dat is nagenoeg $1^{1}/_{5}$ □ mijl, ontgonnen, ontginningen die meest nog dagteekenen van de tijden dat de Nederlanders hier gevestigd waren.

Het aantal inwoners van *Fransch-Guiana* beloopt tegenwoordig 20,000—25,000. Bij de volkstelling van 1851 waren er 22,000 zielen, namelijk 7000 vrijen, 13,300 slaven (die sedert 1848 insgelijks vrij zijn) en 1700 Indianen.

Cayenne heeft dezelfde grondgesteldheid als *Su-*

STRAFKOLONIE OP ILE-ROYALE.

riname, dezelfde weelderige natuur, dezelfde hulpbronnen. Zijne hoofdrivieren zijn de *Marowijne* of *Maronie* (zoo als de Franschen haar noemen), de *Sinnamary*, de *Kourou*, de *Approuage* en de *Oyapock*. De laatste, na de *Marowijne* de belangrijkste, heeft aan haren mond een uur breedte. De *Oyac* en *Cayenne* zijn niet zoo groot en veel minder breed, doch merkwaardig omdat zij langs het eiland *Cayenne* vloeijen.

Dit eiland dat alleen door eene kreek van het vasteland is gescheiden, heeft 10 mijlen in omtrek en eenen geheel vlakken bodem. Het is genoegzaam het eenige district van *Fransch-Guiana*, waar ontginningen hebben plaats gehad en blanken geves-

STRAFKOLONIE OP ST. JOSEPH.

tigd zijn. Men plant er koffij, suiker, specerijen, peper, katoen, verfhout en cacao, doch in plaats van toe te nemen, vermindert de uitvoer, vooral die van koffij. De hoofdstad *Cayenne* ligt op de noordzijde en bestaat hoofdzakelijk van het verkeer met het moederland. Zij heeft 5000 bewoners, die behalve eenige honderden mulatten en blanken allen Negers zijn. De haven is wel is waar ondiep, doch de beste der kust en heeft water genoeg om kleine schepen te bevatten, terwijl de grootere bij het rotseiland *l'Enfant Perdu*, twee uren van daar, voor anker kunnen gaan. Het gouvernement en de kerk zijn de voornaamste gebouwen. De *Place d'Armes*, in het midden der stad, is met oranjeboomen fraai beplant. Het fort *St. Louis* is geheel vervallen.

In den mond van den *Oyapock* liggen de beide eilanden *Ile-Perroquet* en *Ile-Biche*. Tegenover het laatste vond men in de vorige eeuw de parochie *Oyapock*, waar fransche zendelingen een aantal Indianen vereenigd hadden. Een fort aldaar is sedert 1724 door de Engelschen veroverd en verbrand, en sedert heeft die kolonie zich niet kunnen herstellen.

Op een eiland bij den eersten waterval in de rivier ontmoette MALOUET in 1776 een oud invalide van LODEWIJK XIV, die na den slag van *Malplaquet* hier in stille afgescheidenheid was gaan leven. De grijsaard was 110 jaren oud, een bewijs dat Europeërs ook in *Guiana* oud kunnen worden. Hoezeer blind door de jaren was hij nog rap te voet en wist de handen wel te gebruiken. Zijne visscherij en de vruchten van zijn' kleinen tuin, het overblijfsel eener plantaadje, leverden hem het noodige levensonderhoud. Van dertig slaven die hij gehad had, waren hem niet meer dan twee oude Negerinnen gebleven, die hem voedden en bedienden. Hij had in geene dertig jaren brood gegeten of wijn gedronken, maar schoon de voorraad dien MALOUET hem aanbood, hem voortreffelijk smaakte, was hij met zijn lot zoo tevreden, dat hij het aanbod van de hand wees tot vrije overvaart naar *Frankrijk* en het genot van een jaargeld aldaar. Naar dien grijsaard heet de val bij het eiland de *Jacques-Saut*.

De *Isles-du-Salut* liggen op de kust voor den mond van den *Kourou*. Het zijn deze en eenige naburige eilanden, waar men de gedeporteerden aan land heeft gebragt en barakken opgeslagen. Op de *Isles-du-Salut* zijn misdadigers, en op de meer oostelijke politieke gevangenen. Eenigen dezer laatsten hebben vandaar weten te ontvlugten en in *Noord-Amerika* eene wijkplaats gevonden. Een dier ontvlugten, RIBOULET, die over *Curaçao* naar *New-York* is ontsnapt, heeft van zijne ontkoming in een dagblad der *Vereenigde Staten* berigt gegeven. Wij nemen dit hier over, doch met de opmerking, dat men wel in acht moet nemen dat hier een verklaard tegenstander van het tegenwoordige fransche gouvernement spreekt.

„Van het oogenblik dat wij *Frankrijk* verlieten, onderwierpen wij, arme bannelingen, ons niet dan met moeite aan de ruwe behandeling onzer oppassers, doch ten gevolge eener welgemeende en wel ontvangene raadgeving vond gedurende de geheele reis geen verzet, geene wanordelijkheid plaats. Bij onze aankomst op het eiland *de la Mère* namen onze wederwaardigheden aanmerkelijk toe. Geen dag verstreek, waarop de kommandant des eilands, DUBOURG, ons niet dreigde in ketenen te zullen klinken of te doen doodschieten, en dat wel onder de nietigste voorwendsels. Onze gemoederen die niet bezweken waren onder een wreed lijden, gevoelden zich door zijn gedrag aangespoord tot verzet; wij besloten ons leven te wagen voor het herwinnen onzer vrijheid. Verschillende plannen werden gevormd. Eerst deed een het voorstel om den gouverneur-generaal en zijn gevolg bij een zijner bezoeken op het eiland gevangen te nemen. Met zulke hooge gijzelaars zoude het ons gemakkelijk zijn geweest, aan boord van een stoomvaartuig te geraken en naar *Amerika* koers te zetten, waar wij zeker waren goed ontvangen te zullen worden. Doch weinige oogenblikken voor de uitvoering van dit plan weigerden verscheidene der voornaamste zaâmgezworenen daaraan deel te nemen, omdat zij beducht waren voor ernstigen wederstand en bijgevolg voor bloedvergieting. Daarenboven hield de hoop van naar hunne gezinnen terug te keeren, die op hen als ondersteuners rekenden, velen der gehuwden van de deelneming terug. Men vormde nu een plan op ruimer schaal, namelijk dit, om *Guiana* in bezit te nemen en onze krachten met die der zwarten te vereenigen. Ook deze voorslag leed schipbreuk op de besluiteloosheid van velen.

„Vermits de plannen tot algemeene ontsnapping opgegeven waren, besloten twaalf der onzen op 8 September 1852, de eerste de beste gelegenheid te baat te nemen om eene gedeeltelijke ontsnapping te beproeven. Ten 10 ure des nachts begaven twee der onzen zich naar den telegraaf en braken de seinen daarvan af. Nadat de gensdarmens de ronde in de barakken hadden gedaan, verlieten wij met ons twaalven in stilte onze kamers en togen, elk met een klein pak onder den arm, naar de overeengekomen verzamelplaats. Daar waren een zak beschuiten, eenige enterpieken en timmermans-gereedschappen verborgen. Alles werd in eene boot gebragt, die door de naar hunne vrijheid strevende mannen zwemmende van den wal werd afgestoken. Terwijl dit geschiedde, ging BARTHELEMY, een onzer beste zwemmers, eene andere boot halen, die op nagenoeg een

pistoolschot afstands van de woning des kommandants en der loodsen was gelegen. Nu begaven wij ons, sommigen zwemmende, anderen de booten voortstuwende, naar twee groote loodsvaartuigen die digter aan de zee lagen, en welke wij in bezit namen. Na onbeschrijflijke inspanning van krachten werden de ankers geligt, de zeilen ontrold, en gingen wij het ruime sop in, de beide booten op sleeptouw nemende.

„Een uur daarna wierpen wij alles over boord wat ons van geen nut konde wezen, en stevenden op goed geluk naar het westen, zonder kaart of kompas en met geen' anderen leeftogt dan behalve 6 ponden beschuit, eenige raauwe aardappelen, een paar flesschen wijn en wat mostaard, hetgeen toevallig aan boord was. Wij waren echter zonder een' druppel water.

„Gedurende den nacht ging alles tamelijk wel, en zoodra de dag aanbrak, hadden wij gelegenheid om onze zeilen te herstellen. Nu ging het snel vooruit, en wij meenden reeds de nederlandsche kolonie in het gezigt te hebben, toen wij de *Isles-du-Salut* ontwaarden. Wij verloren eenigen kostbaren tijd door het verkennen dezer rotsen. Reeds waren vaartuigen naar alle kanten gezonden, om ons op te vangen, en wij ontstelden niet weinig het alarmschot te hooren. Thans bemerkten wij onze dwaling, en zagen ter zelfder tijd eene kanonneerboot op ons afkomen, die door den kommandant des *Isles-du-Salut* op ons was afgezonden, met last om ons zonder voorafgaande sommatie in den grond te boren. Wij vernamen dit later van eenen matroos van een fransch vaartuig, alsmede van drie onzer kameraden, die later gelegenheid vonden om te ontvlugten. Gelukkig was er goede gang in ons vaartuig, naardien het gekoperd en een snelle zeiler was.

„Wij waren nu in de branding van *Suriname* gekomen, waarin het onzen vervolgers onmogelijk was ons te vervolgen. De nacht maakte een einde aan de jagt, en wij dachten reeds in veiligheid te zijn, toen wij ons nabij eene zandbank bevonden en ter zelfder tijd het licht van eenen schooner ontwaarden, die insgelijks ons had nagezet. Tot ons geluk zag men ons niet, ook kon men ons wegens den lagen waterstand niet bereiken. Ten 3 uur in den morgen kwam de vloed opzetten, waardoor wij het gevaar van te stranden of in de handen onzer vervolgers te vallen konden ontkomen. Wij zetten dan weder koers naar zee, acht uren lang, en werden niet verder vervolgd.

„Na alzoo vier-en-twintig uren te hebben rondgezworven, kwamen wij aan *Brandwacht*, den eersten nederlandschen post. Zoodra wij een noodsein gaven, zond men ons eene boot te hulp. Wij verzochten om water en levensmiddelen en zonden drie mannen aan den wal om den leeftogt te halen. De bevelvoerende officier van den post was afwezig, weshalve een ondergeschikte ons ontving. Ons voorkomen wekte achterdocht bij hem. Hij hield ons voor ontvlugte gevangenen van de *Isles-du-Salut* en gaf ons te kennen, dat hij zich verpligt rekende ons in arrest te nemen. Ik gaf hem ten antwoord: „Wij zijn twaalf krijgsgevangenen die van het eiland *de la Mère* hebben weten te ontsnappen. Wij kunnen blijven of heengaan, zoo wij willen, want uwe bezetting is klein; doch ik verklaar u, dat wij uithoofde van uw vermoeden niet van hier zullen vertrekken, maar ons krachtens de wet der volken onder de bescherming van *Nederland* stellen. De wachthebbende onderofficier antwoordde alsnu, dat zoo wij wezenlijk staatkundige uitgewekenen waren, wij van *Nederland* niets hadden te duchten, en wij ons gerustelijk aan hem konden toevertrouwen. Hij stelde mij eene geschrevene verklaring ter hand, dat wij niet zouden uitgeleverd worden. Ik deed daarop mijne togtgenooten aan land komen. Des anderendaags keerde de bevelhebber van den post terug. Hij was een geboren Franschman. Hij zorgde voor ons als broeders en hield ons gedurende drie dagen bij zich, om ons van de doorgestane vermoeijenissen te doen herstellen. Vervolgens werden wij gebragt naar *Paramaribo*, waar men ons ontving als vreemdelingen die geene paspoorten hadden. De *Heldin* werd ons tot verblijfplaats aangewezen en ons het bevel gegeven om *Paramaribo* niet te verlaten. Inmiddels stelde de gouverneur alles in het werk om zich te verzekeren, dat wij de personen waren voor welke wij ons uitgaven, en den 2 December 1852 schonk het nederlandsche bestuur ons de geheele vrijheid.

Gedurende ons verblijf te *Paramaribo* ontsnapten drie andere republikeinen van *Cayenne*, en kwamen onder amerikaansche vlag aan het nederlandsche fort. Kapitein TROYON, gezagvoerder der fransche brik *le Voyageur*, vervoegde zich den volgenden dag bij den kommandant om hen op te eischen; doch in eene ten huize van den amerikaanschen agent gehouden vergadering van verscheidene amerikaansche kooplieden dier natie werd besloten, dat elk staatkundig gevangene, zoodra hij een amerikaansch schip had betreden, vrij was. Er werden maatregelen genomen om onzen vrienden eene goede verpleging te verschaffen, en drie dagen later zeilden wij naar *Boston*.

Het binnenland van *Cayenne* wordt alleen door Indianen bewoond, die van de Cariben schijnen af te stammen. Zij zijn in verscheidene stammen afgedeeld, t. w. in Galebies (aan de *Sinnamary* omstreeks 400 hoofden sterk), Aroea's, Palikoeps, Pirioes, Kariakoejoes, Noragen, Marawanen (aan den *Approuage*), Ojampies (de magtigste stam in *Fransch-Guiana*), Koessanies en

INDIANEN IN FRANSCH-GUYANA.

Emeriellons (de wildsten en minst bekenden). De kleur dezer stammen wisselt af van koperrood tot geelachtig bruin. Bij die welke het digtst op de kust wonen, hebben de mannen allen iets vrouwelijks in hun voorkomen. Bij die welke het binnenland bewonen, ontwaart men meer mannelijke trekken. Het eenige kleedingstuk der mannen is de kalimbee, dat der vrouwen de kamisa. De vrouwen gaan dikwijls ook geheel naakt, wat bij de mannen nooit het geval is. Hunne zeden en gewoonten zijn veelal dezelfde als die der Arawakken, Warrows en andere stammen in *Nederlandsch-* en *Britsch-Guiana*. Eene eeuw geleden hadden de Jezuïten zendelingsposten onder deze Indianen; thans echter zijn zij verlaten, en de Cariben zijn even als voor eeuwen afgodendienaars. Onderlinge naijver prikkelt ze soms ten strijde. De reiziger LACORDAIRE ontmoette in October 1831 het opperhoofd der Pirioes, aan den *Boven-Oyapock*, die hem het verhaal deed van de oorlogen die hij tegen de Ojampies gevoerd had, en waardoor zijn geheele stam tot 100 zielen was ingekrompen. Dit opperhoofd was een tachtigjarig grijsaard. Hij had eenige europische kleedingstukken aan en droeg als teeken zijner waardigheid eenen rotting met zilveren knop, die hem wegens zijne waardigheid door den gouverneur-generaal was vereerd.

De Ojampies, die zich eerst sedert 1816 of 1817 in *Fransch-Guiana* gevestigd hebben, hadden weleer zekere WANINIKA tot opperhoofd. LACORDAIRE ontmoette dezen ex-regent aan den waterval *Ako*, in den *Oyapock*. De Indiaan was met eene zijner vrouwen aan den veldarbeid. Toen zij den vreemling ontwaarde, dacht zij er niet aan zich te dekken, ofschoon hare kamisa naast haar lag. WANINIKA was eens magtig geweest. Zijne talrijke *poïkos* of leenmannen kwamen zijne velden bebouwen en leverden hem een deel van de opbrengst hunner visscherij en jagtvelden. Van zijne zijde regeerde hij zacht en vaderlijk. Deze staat van zaken duurde tot den tijd dat de Indiaan een uitstapje naar de hoofdstad *Cayenne* deed, waar de Franschen hem plegtig verwelkomden. De gouverneur MILIUS noodigde hem bij zich aan tafel, vereerde hem een uniform van kapitein, noodigde hem op een paar bals en zond hem, met geschenken beladen, naar zijne wildernissen terug. Overladen met zooveel eer, verloor die arme WANINIKA het verstand. Van een goed vorst werd hij een dwingeland, en vermaakte zich, ten einde de Europeërs na te volgen, om zijn geweer op zijne onderdanen af te schieten, en deed dit zoowel, dat welhaast elk hem verliet. Toen verviel zijne carbet, en van alle zorg beroofd, verwilderden zijne velden.